

**TÎLCUIREA
EPISTOLEI CĂTRE EFESENI**

A SLĂVITULUI ȘI PREA-LĂUDATULUI APOSTOL PAVEL

de

Sfântul Teofilact, Arhiepiscopul Bulgariei

tălmăcită din elina veche în cea nouă și
împodobită cu felurite însemnări de către
Nicodim Aghioritul

THE
EPISTOLARY
OF THE
BISHOP OF

St. Paul's, London, Archbishop of Canterbury

By
NICHOLAS AGRIANUS

Pricina epistolei către Efeseni¹, după Hrisostom, Teodorit, Teofilact și Icumenie

Efesul a fost mitropolia Asiei celei mici și slujea mincinoasei zeițe Artemis, care avea în Efes și capîștea cea prea-mare și prea-frumoasă, fiind cinstită de toți Elinii și mai ales de Efeseni.² De aceea, Efesul se numea „cetatea Artemidei” și a idolului ei Diopet – precum istorisesc *Faptele Apostolilor* (capitolul 19). În Efes petrecea cea mai multă vreme Evanghelistul Ioan, care s-a și săvîrșit acolo.³ În Efes a lăsat Pavel învățător și arhiereu pe Timotei; și filozofii Asiei cei mai mulți și mai înțelepți în Efes au înflorit.

¹ După Meletie, trimiterea aceasta s-a scris în anul 27 după înălțarea Domnului (tomul 1 al *Istoriei bisericești*). (n. aut.)

² Capîștea Artemidei a fost una din cele „șapte minuni ale lumii”, care s-a zidit cu cheltuiala întregii Asii celei mici în vreme de 200 de ani – precum zice Plinius. Și era în lungime de 425 de picioare, iar în lățime de 200; se întărea și se rezema asupra a 127 de coloane, fiecare din ele avînd 60 de picioare înălțime, afierosite de un împărat (fiindcă în vremea aceea fiecare cetate se oblăduia de un ocîrmuitor care se numea „împărat”); și fiecare dintr-însele era de multă cheltuială și meșteșugită de meșteri prea-iscușiți. Capîștea aceasta s-a zidit de vestitul arhitect Ktisiphont sau Krisiphont și de Metagheni, fiul lui. A fost arsă însă în ziua cînd s-a născut Alexandru cel Mare. Focul l-a pus un om prost („simplu”, „umil”, n. m.), anume Erostrat, care, pedepsindu-se ca să mărturisească de unde s-a îndemnat a o arde, a răspuns că s-a îndemnat pentru ca să lase numele său nemuritor. De aceea, Asia, ca să zădărnicească scopul lui Erostrat, a dat hotărîre ca nimeni să nu cuteze a rosti numele acesta. Însă hotărîrea aceasta a deșteptat iscodirea oamenilor și i-a făcut pe istorici a pomeni și sus și jos în istoriile lor numele lui Erostrat. (n. aut.)

³ Ia aminte că dumnezeiescul Hrisostom, și ucenicul său Teodorit și Teofilact zic toți trei într-o unire că Evanghelistul Ioan s-a săvîrșit, adică a adormit și a murit în Efes. Încă și Policarp, episcopul Smirnei (sau – după alții – al Efesului), în scrisoarea către Victor, episcopul Romei, mărturisește și el aceasta, zicînd: „Și în Asia Mică mari stihii au adormit. Filip a adormit în Ieropoli (...) Încă și Ioan, cel ce a căzut pe pieptul lui Iisus, care s-a făcut preot purtînd potcoava [vezi nota stihului 19, capitolul 1 al epistolei către Galateni, n. m.], acest martor și învățător a adormit în Efes.” Iar Nichifor Vlemid zice în orația ce-i face că Evanghelistul Ioan „s-a înălțat” sau „s-a schimbat”, fiindcă, scuturînd îndată stricăciunea, s-a făcui nestrîcat și acum viază. Însă „schimbarea” aceasta se socotește ca moarte și ca adormire, astfel împlinindu-se amîndouă cuvintele *Evangheliei* despre aceasta, adică: „Și nu a zis Iisus despre el că nu va muri” și: „De va rămîne acesta pînă ce voi veni, ce-ți pasă ție?” (Ioan 21:22). (n. aut.)

Deci, fiindcă Efesul era așa de mult dedat la religia Artemidei și a celorlalți demoni și fiindcă era îmbogățit de atîția filosofi, Pavel a folosit multă osîrdie ca să scrie epistola aceasta către credincioșii de acolo. Și, fiindcă Efesenii erau mai dinainte catehizați, el le încredințează și le arată noimele adînci și înalte ale credinței, teologiei și ale economiei întrupării. Și, mai întîi, le scrie că taina credinței Creștinilor nu este nouă, ci din început, fiindcă mai înainte de întemeierea lumii a fost bună-voința lui Dumnezeu a Se întrupa Hristos pentru noi, și noi a ne mîntui. De aceea, le scrie despre chemarea „neamurilor”, ca să le arate că după cuviință au crezut în Hristos și că chemarea lor s-a făcut nu prin om, ci prin Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ca din aceasta să înțeleagă Efesenii că nu s-au făcut slujitori de oameni crezînd în Hristos, ci adevărați cinstitori de Dumnezeu. Și Pavel zice că și el a fost trimis de Dumnezeu ca să propovăduiască evanghelia și că purta grijă pentru Efeseni. Apoi, îi sfătuiește și pe bărbați, și pe femei, și pe copii, și pe stăpîni și pe robi și, într-armîndu-i ca pe niște ostași și îndemnîndu-i ca un bun voievod de oști să se oștească asupra diavolului și a demonilor lui, sfîrșește scrisoarea, pe care o scrie din Roma, legat fiind. Deci multă luare-aminte se cuvine să avem și noi care o citim, ca să înțelegem tainele cele adînci și înalte ce sînt într-însa.¹

¹ Ia aminte că trimiterea aceasta este a unsprezecea după rînduiala vremilor întru care și-a scris Pavel trimiterea sa – precum zice Teodorit – adică după cele două către Tesaloniceni, cele două către Corinteni, după cea dintîi către Timotei, după cea către Tit, după cea către Romani, după cea către Galateni, după cea către Filipeni și după cea către Filimon. Pe lingă aceasta, Teodorit zice că Pavel a propovăduit mai întîi mîntuitoarea propovăduire în Efes, iar nu Teologul Ioan, precum învață și istoria *Faptelor*. În Efes i-a aflat Pavel pe cei 12 ucenici botezați numai în botezul lui Ioan, și i-a botezat – după Teodorit. Pavel a petrecut în Efes doi ani, și mai întîi vorbea în sinagogi; și, fiindcă Iudeii ziceau împotriva, petrecea în școala tiranului. Aflîndu-se Pavel în Efes, pînzăturile lui făceau minuni și demonul, sărind asupra fiilor lui Scheva, a zis: „Pe Iisus îl cunosc, și pe Pavel îl știu, dar voi cine sînteți?” (*Faptele Apostolilor* 19:14). Și în Efes a ars cărțile cele vrăjitorești și fermecătorești, al căror preț era de 50 000 de arginți (*Fapte* 19:18). (*n. aut.*)

CAPITOLUL I

1 Pavel, Apostol al lui Iisus Hristos prin voia lui Dumnezeu,

Iată, Pavel a pus aici prepoziția „prin” pentru Dumnezeu-Tatăl. Ia aminte dar la aceasta – o, cititorule! – pentru Arieni, care zic că Fiul nu este de o ființă cu Tatăl, ci e zidire și argat al Tatălui, fiindcă evanghelistul Ioan nu a pus la Fiul prepoziția „din”, ci „prin”, zicind: „Toate printr-Însul s-au făcut” (Ioan 1:2). Pentru că iată că și Pavel a pus aceeași prepoziție la Dumnezeu-Tatăl.

sfinților ce sînt în Efes și credincioșilor în Hristos Iisus:

Vezi cită a fost fapta bună a vechilor Creștini? Pentru că Pavel îi numește „sfinți”, [deși erau] oameni lumești, care aveau femei, copii și casă. Iar acum nici cei ce locuiesc în munți și prin peșteri nu sînt sfinți ca aceia.

2 Har vouă și pace de la Dumnezeu-Părintele nostru și de la Domnul Iisus Hristos!

Aici, zice mai întii „har”, și apoi: „de la Dumnezeu-Părintele”, ca să arate cu aceasta ce mare ispravă a lucrat darul lui Dumnezeu, adică a-L face Părinte al nostru pe Dumnezeu, Stăpînul a toate. Ci și Domnul, adică Fiul lui Dumnezeu, tot pentru harul către noi S-a făcut „Iisus” și „Hristos”: căci, după ce S-a făcut om, S-a numit „Iisus”; și S-a numit „Hristos” (adică „uns”), pentru că a uns firea omenească cu a Sa dumnezeire (despre care vezi capitolul 1 al celei către Romani, stih 9; vezi încă și stihul 3 al capitolului 1 al celei dintîi către Corinteni.)

3 Binecuvîntat e Dumnezeu și Părintele Domnului nostru Iisus Hristos,

Iată, aici, același Apostol Îl numește și „Dumnezeu”, și „Părinte” al unuia și aceluiași Hristos: Dumnezeu al Lui fiindcă Hristos S-a făcut om, iar Părinte al Lui fiindcă este Dumnezeu-Cuvînt și Fiul.

Cel ce ne-a blagoslovit întru toată blagoslovenia duhovnicească,

Pavel a pus aici numirea „duhovnicească” spre osebirea blagosloveniei Evreilor, fiindcă blagoslovenia Evreilor era trupească și se făcea pentru bunătați vremelnice, căci zice: „Va blagoslovi Dumnezeu nașterile pîntecelui tău” (Deuteronomul 7:13); „Domnul va blagoslovi toate lucrările miinilor

tală" (*Deuteronomul* 28:12). Iar blagoslovenia Creștinilor este toată duhovnicească și se face pentru bunătați veșnice, încât de la noi, Creștinii, nu lipsește nici un dar, fiindcă ea ne-a făcut nemuritori, și fii ai lui Dumnezeu, și împreună-moștenitori ai lui Hristos, și pîrga firii noastre e închinată întru Hristos de toate cetele Îngerilor. Deci cu dreptate a zis Pavel că Dumnezeu ne-a blagoslovit „întru toată blagoslovenia”, fiindcă Dumnezeu ne-a dăruit toate cele dumnezeiești și duhovnicești.

întru cele cerești,

Ca și cum ar tâlmăci cum și în ce chip este duhovnicească blagoslovenia Creștinilor cea de la Dumnezeu, Pavel zice: „întru cele cerești”, căci blagoslovenia Evreilor era pe pămîntul acesta și de aceea era trupească, după cum e scris; „De veți voi și Mă veți asculta, bunătațile pămîntului veți mîncă” (*Isaia* 1:19) și: „cînd vei intra în pămîntul ce ți-l va da Domnul, pămînt în care curge miere și lapte” (*Deuteronomul* 27:3). Iar aici, întru darul evangheliei și întru blagoslovenia Creștinilor, nu se cuprinde nici o bunătațe pămîntească, ci toate sînt cerești, și de aceea blagoslovenia noastră este duhovnicească, fiindcă a făgăduit săracilor a le da „împărăția cerurilor” și plata celor ce sînt gonîți li se va da „multă în ceruri”, după ceea ce este scris: „Fericiți – cei săraci cu duhul, că a lor este împărăția cerurilor” (*Matei* 5:3) și: „Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri” (la fel, stih 12).

în Hristos Iisus;

Adică: Nouă Creștinilor, ni s-a dat duhovniceasca blagoslovenie prin Hristos Iisus, iar nu prin Moisi, precum s-a dat Evreilor trupezca blagoslovenie. Drept aceea, noi, Creștinii, nu-i întrecem pe Evrei numai după felul bunătaților pe care le-am luat, ci și după mijlocitorul acestor bunătați, care este Hristos Fiul lui Dumnezeu.

4 precum ne-a ales pe noi întru Sine-și mai înainte de întemeierea lumii,

Zice: Precum ne-a blagoslovit pe noi, Creștinii, prin Iisus Hristos, tot așa, prin Același Hristos, Dumnezeu ne-a ales prin credința noastră cea întru Hristos. Și ne-a ales mai înainte de a se întemeia și a se zidi lumea, fiindcă din începutul veacurilor s-a hotărît chemarea și mîntuirea noastră; deci aceasta nu e nouă, ci rînduită și hotărîtă din veac. Și potrivit a zis: „mai înainte de întemeierea”, adică de punerea temeliei lumii, ca astfel să arate că lumea s-a aruncat și s-a întemeiat din puterea lui Dumnezeu ca dintru o înălțime, pogorîndu-Se

Dumnezeu din nemărginita înălțime a mării Sale ca să o zidească. Iar zicerea „ne-a ales” înseamnă totodată și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, și bună-tatea oamenilor aleși; pentru că Dumnezeu nu-i alege pe toți, ci pe aceia pe care îi cunoaște că au să se facă bine primiți și aleși.¹

ca să fim noi sfinți și fără prihană înaintea Lui,

Ca să nu te lenevești tu – o, cititorule! – auzind că te-a ales Dumnezeu, Pavel a adăugat aici că Dumnezeu ne-a ales „ca să fim sfinți și fără prihană”, adică nevinovați și nepriși de nici o patimă, măcar de cea mai mică, rămânând totdeauna în sfințenia și curăția pe care ne-a dăruit-o când ne-am botezat, viețuind viață plăcută lui Dumnezeu și îmbunătățită. Pentru că „sfințit” este cu adevărat cel ce are sfânta credință a Creștinilor, iar „fără prihană” este cel ce e neprihănit cu viața. Însă Dumnezeu cere să avem și sfințenia aceasta a credinței, și neprihănirea vieții, nu cum s-ar întâmpla, ci „înaintea” Lui, fiindcă mulți sînt care se arată sfinți și neprihăniți înaintea oamenilor – precum erau fariseii – însă nu sînt așa și înaintea lui Dumnezeu. Pentru aceasta zice și David: „după curăția mîinilor mele”. Care curăție? Aceea care – zice – este „înaintea ochilor lui Dumnezeu” (*Psalm 14:25*). Dumnezeu poruncește aceasta și prin Isaia: „Spălați-vă și vă curățiți, scoateți viclesugurile din sufletele voastre în preajma ochilor Mei” (capitolul 1, stih 16).

*5 mai înainte alegîndu-ne prin dragostea Sa spre înfierea întru El,
prin Iisus Hristos,*

Fiindcă a zis mai sus că Dumnezeu „ne-a ales”, Pavel a dat a înțelege că ne-a ales pentru fapta noastră bună. Însă, fiindcă mîntuirea noastră nu se săvîrșește numai din fapta noastră bună, a adăugat aici că Dumnezeu ne-a ales „prin dragoste”, adică iubindu-ne. Aceasta se înțelege însă și într-alt chip: căci, a crede noi și a ne apropia de Hristos este ispravă a alegerii noastre (cu toate că e totodată și ispravă a lui Dumnezeu, Care ne-a chemat la credință), iar a ne învrednici să ne facem fii ai lui Dumnezeu, după ce am crezut, aceasta este doar ispravă a dragostei și iubirii de oameni a lui Dumnezeu. De aceea a adăugat aici și Pavel că Dumnezeu „ne-a ales înainte spre înfiere”. Care înfi-

¹ [...] Unii zic că și Îngerii au luat darul prin Hristos, în trei feluri: cu deplinătate, cu plinire și cu răsplătire. Însă mai întîi au luat darul oamenii, pentru care S-a răstignit Hristos, și apoi l-au luat și Îngerii (după Coresi). Vezi și la subînsemnarea zicerii „ne-a dat înfierea întru Hristos Iisus mai înainte de anii veșnici” (2 *Timotei* 1:9). Vezi și la sfîrșitul cărții celei sfătuitoare către Sfințitul Mitropolit al Ianelor. (n. aut.)

ere? Aceea care suie neamul oamenilor la Dumnezeu și îl face al lui Dumnezeu. Iar darul acesta ni s-a făcut „prin Iisus Hristos”, căci Părintele ne-a ales, iar Hristos ne-a adus înaintea Părintelui. Fiindcă prin Fiul ni s-au dăruit toate bunătățile duhovnicești, iar nu prin vreun rob sau slugă, darul acesta fiind de aceea mai strălucit și de mai mare cuviință.

6 după buna-voință a voii Sale, spre lauda slavei darului Său,

Dumnezeu – zice – ne-a ales spre înfiere pentru că a voit și mult a pofțit aceasta – căci aceasta însemnează „buna-voință” – ca astfel să se arate slava darului și a facerii Sale de bine. Dar oare și Dumnezeu poștește slava, și de aceea grăiește aici Pavel așa? Să nu fie! Pentru că Dumnezeu nu are trebuință de slavă, ci voiește a fi slăvit de către noi pentru ca noi să-L iubim mai mult. Căci cel ce se minunează de oarecine și laudă facerile de bine ce i s-au făcut de către acela se silește a nu greși făcătorului său de bine, și, de câte ori își aduce aminte de facerile de bine primite, mai mult îl iubește pe acela ce i le-a făcut. Deci „buna-voință” – după Sfântul Ioan Damaschinul (cartea a doua, capitolul 46, despre credință) – este voia lui Dumnezeu cea înainte-povățuitoare (adică cea cu dinadinsul). De pildă, voia dintii a lui Dumnezeu este a nu pieri vreun om; iar voia de-a doua și următoare a Lui este de a pieri și a se osîndi la muncă cei ce se fac răi de sine-și, căci Dumnezeu, ca Acela ce este drept, voiește a se munci cei răi. Deci „bună-voința lui Dumnezeu” este voia cea cu dinadinsul, care este din Sine-și și din bunătatea Sa; iar voia cea de-a doua și următoare a Lui se numește depărtarea pricinuită din răutatea noastră, adică din alegerea noastră cea înrăutățită.

întru care ne-a hărăzit întru Cel iubit.

Nu a zis că „ne-a dăruit”, ci că „ne-a hărăzit”, adică ne-a făcut prea cu har și prea-iubiți.¹ Dumnezeu a făcut asemeni cuiva care ar lua un bătrîn plin de rîie și de rîni de care acela ar fi uscat, stricat și slușit, iar apoi l-ar face îndată tînăr și frumos, făcîndu-l cu har și umplîndu-l de toate darurile și bunătățile. Pentru că, luîndu-ne pe noi, oamenii, care eram plini de toată grozăvia, slujenia, boala și bătrînețele păcatului, Dumnezeu ne-a arătat tineri, prea cu har și prea-frumoși. Pentru aceasta a zis David despre frumusețea și podoaba aceasta către Biserică și către fiecare suflet: „Ascultă, fiică, și vezi și uită norodul tău și casa părintelui

¹ Într-un glas tilcuiește zicerea aceasta și Teodorit. (n. aut.)

tău, și va pofți Împăratul frumusețea ta" (*Psalm 44*, stih 12). Însă Părintele ne-a hărăzit „întru Cel iubit” al său, adică prin iubitul său Fiu Iisus Hristos.¹

7 Întru Care avem izbăvirea prin sîngele Lui, lăsarea păcatelor,

Întru iubitul Fiu al lui Dumnezeu – zice – avem izbăvirea. Și care este izbăvirea aceasta? Este lăsarea și iertarea păcatelor noastre. Dar cum și în ce chip se face iertarea aceasta? „Prin sîngele Lui”. Căci de aceea este darul acesta mai înfricoșat decît toate, fiindcă Părintele, junghiindu-L pe Fiul Său cel unul născut și iubit, l-a dat sîngele ca preț de răscumpărare², și așa ne-a izbăvit de păcate și ne-a slobozit de tirania morții și a diavolului. Vezi însă – o, cititorule! – că darul acesta este mai mare decît însăși înfierea pe care ne-a dăruit-o

¹ Căci așa l-a mărturisit Părintele Său, adică „iubit”, atît la Iordan, zicînd: „Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru Care am bine-voit” (*Matei 3:17*), cit și în muntele Taborului, zicînd: „Acesta este Fiul meu cel iubit întru Care am binevoit, pe Acesta să-L ascultați!” (*Matei 7:5*). Însă și purtătorii de Dumnezeu Prooroci potrivesc acest nume Fiului lui Dumnezeu, căci David zice: „cîntare despre Cel iubit” (suprascierea psalmului 44), pe care Vasilie, cel mult întru cele dumnezeiești, o tilcuiește așa: „Îți voi spune așadar pe cine numește cuvîntul a fi «Cel iubit». Ori Îl știi și mai înainte de cuvintele mele, aducîndu-ți aminte de glasul din *Evanghelie*: «Acesta este Fiul Meu cel iubit, pe Acesta să-L ascultați!», ca iubit al Tatălui, anume ca Unul născut, iar zidirii ca Părinte iubitor de oameni și bun apărător.” [...] Și iarăși zice David: „Împăratul Puterilor, al Celui iubit” (*Psalm 67:13*). Iar Isaia zice: „Cînta-voi dar Celui iubit cîntarea iubitelui meu” (capitolul 5, stih 1). Iar Ieremia zice: „Pîngerea Iubitelui fă-o ție” (capitolul 6, stih 26). Zice și Sfîntul Isaac: „Cucerindu-se de fața Celui iubit, urmează smerenia” (cuvîntul 2, foaia 12). Iar Teodorit Îl tilcuiește pe „Fiul cel iubit” în loc de „adevărat”, și vezi la subînsemnarea zicerii „și ne-a mutat în împărăția Fiului dragostei Sale” (*Coloseni 1:13*). (n. aut.)

² Nedumerire este – cum scrie sfințitul Teofilact – cum că Părintele a dat drept preț și răscumpărare sîngele Fiului Său. Căci cui l-a dat? Diavolului, care ne stăpînea pe noi, robiții? Dar Teologul Grigorie nu primește aceasta, zicînd: „De l-a dat pe acesta celui viclean, vai de ocară – dacă nu am fost izbăviți numai de Dumnezeu, ci tilharul Îl ia preț de izbăvire pe Însuși Dumnezeu, și plată așa de mai presus de fire pentru tirania lui, de care era cu dreptate a ne cruța și pe noi” (*Cuvînt la Paști*). Deci, precum voiește acolo Teologul, Tatăl a luat sîngele Fiului Său nu cerîndu-l de la Fiul, nici avînd trebuință, ci pentru iconomie și pentru că se cuvenea a se sfinți firea omenească cu sîngele lui Hristos, și așa a ne izbăvi Însuși Dumnezeu-Părintele de tirania diavolului, biruindu-l pe el cu sila, ca pe un tiran, prin mijlocirea Fiului. Într-acest chip se cuvinea să înțelegem aici că Părintele Și-a dat sîngele Fiului Său Lui-Și, anume că Însuși Dumnezeu-Tatăl l-a luat, și așa ne-a izbăvit de tirania diavolului. Aceasta o zice și înțeleptul Fotie: „Dumnezeu-Părintele primește sîngele Fiului Său din dragoste pentru mîntuirea oamenilor, care s-a pricinuit prin sîngele Fiului Său. Iar vicleanul cuteza și nădăjduia să-l ia, însă, în locul acestuia, a primit stricarea tiraniei sale și rana cea neașteptată și netămăduită, pe care, chiar bătînd-o, tot a sărit asupra Crucii, și s-a depărtat de la pornirea luptării cu Dumnezeu” (întrebarea 23 din *Amfilohia*). Iar la cîte e de folos plata izbăvirii, vezi subînsemnarea zicerii: „Cel ce S-a dat pe Sine-Și plată de izbăvire pentru toți” (*1 Timotei, 2:6*). (n. aut.)

Dumnezeu, adică a nu se scumpi și a nu cruța pe Fiul cel după fire și Unul născut, pentru noi. Astfel și Apostolul, după ce a zis aceea, a pus-o pe aceasta mai mare, începînd de la cele mai mici și suindu-se către cele mai mari.

după bogăția darului Său care a prisosit întru noi,

Zice: Aceasta, a ne răscumpăra pe noi cu însuși sîngele iubitului Său Fiu, a făcut-o Părintele după bogăția darului Său. Vezi însă covîrșirile pe care Pavel scrie aici că le-a folosit Dumnezeu: el zice că Dumnezeu ne-a dat bogăție, și nu doar bogăție, ci bogăție a Lui; și nu doar a lui Dumnezeu, ci „a darului lui Dumnezeu”; și nu doar a darului, ci a darului care „a prisosit întru noi”, adică s-a revărsat cu îmbelșugare și cu îndestulare.

***8 întru toată înțelepciunea și priceperea;
făcîndu-ne cunoscută taina voii Sale.***

Adică a revărsat darul și l-a prisosit întru noi pentru ca, făcîndu-ne înțelepți și pricepători mai înainte, să ne facă cunoscută nouă „taina voii Sale”, ca și cum ar fi voit a zice că Dumnezeu-Părintele ne-a arătat tainele ascunse în inima Sa. Sau să înțelegi și așa zicerea, adică: a ne face cunoscută taina care este plină de toată înțelepciunea și priceperea. Căci a ne învrednici Dumnezeu pe noi – vrăjmașii Săi cei urîți, pe cei lepădați – de niște mari bunătăți ca acestea, și mai ales a ne învrednici de acestea la sfîrșitul vremilor și prin Cruce, toate acestea – zic – cum nu erau fapte pline de prea-mare înțelepciune?

9 după bună-voința Sa, pe care mai înainte a pus-o întru El,

Dumnezeu – zice – a făcut însă aceasta precum a voit și precum a hotărît dinainte „întru El”, adică întru Hristos. Căci Hristos este începutul și capul hotărîrii tuturor hotărîrilor – după teologi – fiindcă întru El și prin El s-au hotărît dinainte cîte s-au hotărît.

10 întru împărțășirea plinirii vremilor,

Zice: Și bună-voința, și voia a înainte-hotărît-o Dumnezeu-Părintele spre iconomie, spre ocîrmuirea și spre așezarea „plinirii vremilor”. Căci „plinirea vremilor”, adică vremile cele mai de pe urmă, cereau de la Dumnezeu osîndirea și pedeapsa oamenilor, fiindcă răutatea oamenilor se înmulțise întru dînsule.¹ Iar trupezasca venire a Fiului lui Dumnezeu, în locul osîndirii și a pedepsi-

¹ Pentru ce se zice „plinirea vremii” vremea întru care a venit Domnul vezi și la zicerea „Iar cînd a venit plinirea vremii” (*Galateni 4:4*) și la zicerea „Iar acum o dată, pe la sfîrșitul veacurilor” (*Evrei 9:26*). (*n. aut.*)

rii, a economisit oamenilor mîntuire în vremile cele mai de pe urmă, ceea ce este lucrul unei înțelepciuni și bunătăți neînțelese.

***ca toate să fie iarăși încheiate în Hristos,
cele din ceruri și cele de pe pămînt, toate întru El,***

Căci – zice – cele cerești erau despărțite și dezbinat de cele pămîntești, și nu aveau unul și același cap. Căci, deși un Dumnezeu era asupra tuturor făpturilor cerești și a celor pămîntești, după cuvîntul facerii totului, după cuvîntul apropiării nu era Dumnezeu al tuturor acestora, fiindcă, în locul lui Dumnezeu, oamenii se închinau făpturilor. Deci a adăugat Dumnezeu-Părintele a le încheia pe cele cerești cu cele pămîntești, adică a pune cap asupra tuturor acestora pe Hristos: asupra Îngerilor a-L pune pe El cap după netrupeasca fire a dumnezeirii (sau după netrupescul suflet), iar asupra oamenilor a-L pune pe El cap după firea trupului și a sufletului. „Încheiere” se mai numește însă a zice cineva în scurt cele ce s-au zis cu multe și lungi cuvinte; deci Dumnezeu-Părintele le-a încheiat în Hristos pe toate, adică a strîns cele ce s-au economisit în multe și îndelungate vremi. Pentru aceasta a zis împreună cu Apostolul și Isaia: „Cuvîntul cel întru dreptate lucrîndu-l și scurtîndu-l” (Isaia 10:23; Romani 9:28).¹

***Întru Care ne-am și sortit, hotărîți fiind mai înainte
după hotărîrea Celui ce pe toate le lucrează după sfatul voii Sale,***

Mai sus, Apostolul a zis că Dumnezeu „ne-a ales”, iar acum zice că „ne-am sortit întru Hristos”, adică „prin Hristos”. Însă, fiindcă soarta este lucru al norocului (sau – mai bine zis – al împlînirii), iar nu al faptei bune și al alegerii omului, Pavel îndreptează zicerea aceasta și zice că „ne-am hotărît mai înainte după hotărîrea lui Dumnezeu”. Căci nu ne-ar fi hotărît dacă nu ne-ar fi cunoscut vrednici, fiindcă ne-a văzut mai înainte de a ne naște, și de aceea ne-a sor-

¹ Și Teodorit zice la fel: „(Încheiere) numește punctul cel în scurt al lucrurilor. Căci, prin inonomia cea după Stăpînul Hristos, și firea oamenilor s-a deșteptat și s-a îmbrăcat cu nestrîcaciune, și firea cea văzută, izbăvindu-se de strîcaciune, va dobîndi nestrîcaciune, și mulțimile celor nevăzute vor petrece întru veselie, fiindcă s-a depărtat durerea, intristarea și suspinarea. Aceasta a arătat Apostolul prin graiurile sale, căci nu prost a zis «cerul și pămîntul», ci le-a numit pe cele ce sînt în ceruri și pe pămînt.” Vezi și zicerea „ca, cu darul lui Dumnezeu, să guste moartea pentru toți” (Evrei 2:9). Iar Sfîntul Chiril al Alexandriei tîlcuiește „încheierea” așa: „Pavel, cel cu adevărat învățat de Lege și prea-sfînt, înțelegînd taina cea prin Hristos, zice că întru El s-a făcut «încheierea» celor ce sînt în cer și pe pămînt, întru buna-voință și voia Dumnezeu-Părintelui, cu numirea «încheierii» arătînd descoperit îndreptarea tuturor și venirea celor strîcați la ceea ce erau din început” (cartea întâi, în care vorbește despre Adam). (n. aut.)

tit și ne-a oșebit Lui-Și Dumnezeu, Cel ce le cunoaște pe toate. Drept aceea, lucrînd alegerea și sortirea noastră, Dumnezeu nu a greșit. Iar a fi sortiți noi de către Dumnezeu este semn și dovadă de fericire, fiindcă nu cu osteneala noastră, ci numai cu darul lui Dumnezeu s-a făcut sortirea aceasta, măcar că s-a făcut doar pentru cei vrednici. Și zice că sortirea și mai-nainte alegerea ni s-a făcut „după sfatul voii lui Dumnezeu”, ca să arate că „neamurile” nu s-au chemat ca în treacăt, după ce Evreii nu s-au supus, ci chemarea lor s-a hotărît dinainte, de sus, și dintru început și mai înainte de veacuri, aceasta fiind sfat și voie veche a lui Dumnezeu. Căci, deși Hristos le-a zis Apostolilor: „În calea păgînilor să nu mergeți!” (*Matei 10:5*) și: „Nu sînt trimis decît numai către oile cele pierdute ale casei lui Israil” (*Matei 15:25*), totuși Domnul a zis acestea ca să-i îndemne pe Evrei și să-i tragă către credința Sa, măgulindu-i ca pe niște copii mici. Fiindcă adevărul este acesta, că chemarea „neamurilor” la credință a fost hotărîtă dinainte, din început și din veac.

***12 ca să fim spre lauda slavei Sale noi,
care mai înainte am nădăjduit întru Hristos.***

Zice: De aceea ne-a chemat pe noi, pe „neamuri” Dumnezeu-Părintele, „ca să fim spre slava Sa noi, cei ce mai înainte am nădăjduit întru Hristos”, adică noi, cei ce am crezut întru Hristos încă mai înainte de a ajunge viitorul veac, fiindcă am nădăjduit cu adevărat bunătățile ce ni se vor da atunci. Căci slavă și laudă a bunătății lui Dumnezeu este a ne mîntui pe noi, care eram atît de despărțiți și depărțați de Dînsul.

***13 Întru Care și voi, auzind cuvîntul adevărului,
bunavestire a mîntuirii noastre,***

„Întru Care”, adică prin Hristos, căci așa scrie Pavel în trimiterea către Evrei: „A grăit vouă întru Fiul” (*Evrei 1:2*). Și zice aici: „cuvînt al adevărului”, spre oșebire de *Lege*, care era închipuitoare și umbrită. La fel, zice: „bunavestire a mîntuirii”, spre oșebirea *Legii* celei trecute, care omora și pierdea, și spre oșebirea muncii ce va să fie, care va să-i piardă pe oameni. Căci propovăduirea celei dintîi venitii a lui Hristos s-a făcut pentru mîntuirea oamenilor, iar propovăduirea celei de-a doua venitii a Lui, ce se va face prin trimbiță, va fi pentru munca celor necredincioși și a păcătoșilor.

întru care și voi, crezînd, v-ați pecetluit cu Duhul cel Sfînt al făgăduinței,

Crezînd voi, cei din „neamuri”, „întru care” – adică în evanghelia mîntuirii, sau și întru Hristos, adică prin darul lui Hristos – „v-ați pecetluit cu Duhul cel

Sfint”, ca, prin pecetluirea aceasta, să fie arătat tuturor că sinteti soți și parte a lui Dumnezeu. Și Evreii s-au pecetluit cu tăierea împrejur cea trupească, precum se pecetluiesc cu pecete trupească și dobitoacele necuvântătoare; iar noi, Creștinii, fiindcă sintem fii ai lui Dumnezeu, ne-am pecetluit cu Duhul Sfint cel fără de trup. Și L-a numit pe Acesta „Duh al făgăduinței” fie pentru că El ne-a fost dat din făgăduința lui Dumnezeu – căci Dumnezeu a făgăduit prin Proorocul Ioil: „Turna-voi din Duhul Meu peste tot trupul” (capitolul 2, stih 28) (adică peste trupul care va crede, după Teologul Grigorie) și Stăpînul Hristos a făgăduit ucenicilor Săi, zicînd: „Veți lua putere, venind peste voi Sfîntul Duh” (*Faptele Apostolilor* 1:8) și: „Iar voi să ședeți în cetatea Ierusalimului pînă ce vă veți îmbrăca cu puterea de sus” (*Luca* 24:49); sau, Duhul cel Sfînt Se numește „Duhul făgăduinței” fiindcă El adeverează prin lucrarea și darul Lui ce ni se dă nouă făgăduințele bunătăților viitoare. Căci acesta [darul Duhului Sfînt], dîndu-ni-se acum nouă, Creștinilor, încredințează și adeverește deplin inimile noastre că vom lua și bunătățile cele viitoare. De aceea, în alte părți, el e numit de Apostolul și „arvună”, căci zice: „dînd arvuna Duhului în inimile noastre” (*2 Corinteni* 1:29), cum zice și aici:

14 care este arvuna moștenirii noastre,

Dumnezeu – zice – pentru multa iubire ce are către noi, a cumpărat de la noi nu alta, ci însăși mîntuirea noastră, și, în loc de aceasta, ne-a dat deocamdată arvuna Sfîntului Duh, ca prin arvuna aceasta să ne încredințeze că ne va da moștenirea negrăitelor bunătăți viitoare. Drept aceea, cei ce cu adevărat și întru simțire gînditoare se împărtășesc de darul Sfîntului Duh cunosc încă de aici că darul ce lucrează în inima lor este arvuna deplinei moștenirii a Sfîntului Duh pe care o vor lua în veacul viitor, precum era însuși Apostolul Pavel, care suspina și cerea să dobîndească împlinirea și să fie cu Hristos, căci zice: „Doresc a mă topi și a fi împreună cu Hristos” (*Filipeni* 1). Iar noi, ticăloșii, nici arvuna darului Sfîntului Duh nu o avem în inima noastră precum se cuvine, nici nu dorim a dobîndi împlinirea, fiindcă nu am gustat din dulceața lui Dumnezeu.¹

spre răscumpărarea cîștigului

Aici, Pavel numește „cîștig” purtarea de grijă și silința pe care a arătat-o și o arată Dumnezeu către noi, Creștinii. Deci zice că arvuna darului Sfîntului

¹ Iar Teodorit tîlcuiește zicerea aceasta așa: „A arătat mărimea celor așteptate, căci, dacă darul prin care se lucrau minunile – adică se înviau morții, se curăteau leproșii, se izgoneau dracii și se făceau celelalte asemenea – are rînduială de arvună, este arătat că cei ce cred vor lua un dar mult mai mare. (n. aut.)

Duh ne aduce la desăvîrșita izbăvire și la curata cîștigare a noastră de către Dumnezeu; și că pentru această pricină ni s-a dat, că atunci se va face desăvîrșita slobozenie și izbăvire a noastră, cînd păcatul se va strica și va pieri desăvîrșit și cînd sfinții se vor slobozi de întîlnirea și de petrecerea împreună cu cei păcătoși și se vor arăta curat cei ce s-au ocrotit și s-au cîștigat de Dumnezeu, ca să fie norod al său, precum a zis căpetenia Petru : „norod spre cîștigare” (1 Petru 2:9). Unii însă au înțeles că acest „cîștig” sîntem noi înșine, luînd-o pe cea de față în loc de cea tînuită, după zicerea de mai sus a lui Petru. Deci zice: „spre răscumpărarea cîștigului”, adică spre izbăvirea noastră, noi fiind cîștigul, dobîndirea, avuția și bogăția lui Dumnezeu.

spre lauda slavei Sale.

Pavel zice des acest cuvînt, ca să ne dea încredințare că toate cele făgăduite de Dumnezeu se vor face negreșit. Căci, dacă Dumnezeu ar fi voit să ne dea bunătățile Sale numai pentru faptele noastre bune, ar fi fost oarecare îndoială; dar, fiindcă are să ne dea bunătățile Sale ca să se arate bunătatea Sa și pentru a Se slăvi El Însuși, cine se mai poate îndoii că ne va dărui acestea? De aceea, Dumnezeu făgăduiește în multe locuri a ne milui nu pentru altceva, ci pentru slava Sa și pentru numele Său: „Și am făcut ca numele Meu să nu se spurce cît de puțin înaintea «neamurilor»” (Iezechil 20:9); și iarăși: „Acestea zice Domnul: Nu pentru voi fac Eu casa lui Israil, ci pentru numele Meu cel sfînt” (Iezechil 16:22); și iarăși: „Pentru Mine voi face ție, pentru că numele Meu se ocărăște, și slava Mea altuia nu o voi da” (Isaia 48:11); și David zice: „Nu nouă, Doamne, nu nouă, ci numelui Tău dă slava!” (Psalm 113, stih 1).

15 Pentru aceasta și eu, auzînd credința voastră întru Domnul Iisus și dragostea voastră către toți sfinții, nu încetez a mulțumi pentru voi,

„Pentru aceasta”, care? Zice: Pentru că voi, Efesenii, crezînd în Hristos, v-ați pecetluit cu Sfîntul Duh și ați luat arvuna bunătăților viitoare și a deplinei izbăviri de păcate și de stricăciune și pentru că aveți să dobîndiți bunătățile cele gătite Creștinilor care viază viețuire dreaptă și îmbunătățită, pentru aceasta nu încetez a mulțumi lui Dumnezeu. Vezi, iubitele, îndurări părintești ale fericitului Pavel! Cum mulțumește lui Dumnezeu pentru toți Creștinii, ca și cum lui însuși i s-ar face bine de la Dumnezeu. Căci nu scrie aceasta doar Efesenilor, ci și Corintenilor, și de obște tuturor credincioșilor către care scria. Deci se cuvine să mulțumim lui Dumnezeu pentru toate bunătățile de care ne-am învrednicit. Se cuvine încă a mulțumi și pentru că necredincioșii din

„neamuri” au crezut întru Hristos și s-au luminat într-atît, încît s-au depărtat cu adevărat de la diavolul ce îi pierdea, și s-au apropiat și s-au unit cu Crucea Mîntuitorului lor. Căci aceasta este însușirea iubirii de frați, a nu mulțumi cineva lui Dumnezeu numai pentru sine-și, ci și pentru frații săi. Căci zice: „Auzind credința voastră întru Domnul Iisus” – și nu numai credința, ci și „dragostea voastră”, adică socotința voastră milostivă și iubitoare de frați pe care o aveți către toți, nu numai către cei de o patrie cu voi și bogați, dar și către sfinții săraci cei străini, anume către Creștini – auzind aceasta, mulțumesc lui Dumnezeu. Vezi însă că Pavel unește împreună cu credința și dragostea, care naște viața cea îmbunătățită, căci una fără alta este nelucrătoare și moartă, adică credința fără de fapte și fără de viață, precum și viața fără de credință.

16 pomenindu-vă întru rugăciunile mele,

Socotește, iubite frate, cîți oameni avea Pavel în gîndul său și cîtă mulțime de Creștini pomenea întru rugăciunile sale! Iar noi nu ne aducem aminte precum se cuvine nici de noi înșine cînd ne rugăm.

17 ca Dumnezeuul Domnului nostru Iisus Hristos, Părintele slavei,

Pentru ce – o, fericite Pavele! – Îl rogi pe Dumnezeu pentru noi? – ar fi zis cineva din Efeseni. Ca să vă înțeleptească – răspunde Pavel – și să vă lumineze Dumnezeu, Care este Dumnezeu al Domnului nostru Iisus Hristos după firea Sa omenească și „Părinte al slavei”, adică Cel ce ne-a dăruit bunătățile cele mari și slăvite. Pentru că Pavel obișnuiește a-L numi pe Dumnezeu de la pricina ce-i sta înaintea, precum Îl numește și de la îndurările și de la mîngîierea pe care o dădea, zicînd: „Părintele îndurărilor și Dumnezeu al toată mîngîierea” (2 Corinteni 1:3). Tot așa, și Proorocul David Îl numește pe Dumnezeu de la întîmplările pe care le pătimize, zicînd: „Iubite-voi Doamne, vîrtutea mea, Domnul este tîria mea, și scăparea și izbăvirea mea” (Psalm 17:3). Deci și Pavel, fiindcă Dumnezeu ne-a dăruit lucruri mari și slăvite, L-a numit aici „Părinte al slavei”, adică pricinuitor al slavei noastre, de vreme ce nu avea a-L numi din altceva decît din ceea ce se arăta oamenilor mai strălucit, adică de la slavă. Iar Teologul Grigorie, prin „slavă”, a înțeles dumnezeirea Unuia Născut Fiului (în *Cuvîntul al doilea despre Fiul*). Drept aceea, același este Dumnezeu și Părinte al unuia Hristos: după omeneirea Domnului, Îi este Dumnezeu, iar după slava Lui, adică după dumnezeirea Lui, Îi este Părinte, născîndu-L pe El fără de început și cu pururea viețuire.

¹ Și Teodorit îl cuiește așa, zicînd că „«slavă» a numit firea dumnezeiască.” Așa zice și în aceea către Evrei: „care, fiind strălucire a slavei”, adică a firii dumnezeiești. Așa zice și dum-

**să vă dea Duh de înțelepciune și de descoperire
întru cunoștința Lui și să vă luminezi ochii inimii voastre,**

Adică: Mă rog lui Dumnezeu să vă dea dar încît să vă luminezi de Duhul cel Sfînt. Căci, dacă Duhul cel Sfînt nu va descoperi tainele cele ascunse, este cu neputință a le afla cineva într-alt chip. Căci nu altcineva – nici Înger, nici Arhanghel – ci doar Sfîntul Duh Însuși le cercetează pe toate, chiar adîncurile lui Dumnezeu, precum a zis Apostolul în altă parte: „Iar nouă ne-a descoperit Dumnezeu prin Duhul Său, căci Duhul le cercetează pe toate, și adîncurile lui Dumnezeu” (1 Corinteni 2:10). Deci, cînd ni se descoperă tainele lui Dumnezeu de către Sfîntul Duh, atunci și noi venim spre cunoștința lui Dumnezeu, și se luminează ochii noștri și atunci nu ne mai îndoim, nici nu mai zicem că este cu neputință a se face aceasta sau aceea, ci le vedem pe toate precum sînt și după cuvîntul [„rațiunea”, *n. m.*] firii lor.

18 spre a ști voi ce este nădejdea chemării Lui,

Adică: Pentru aceasta mă rog lui Dumnezeu să vă dea Duh de înțelepciune și de descoperire, ca să cunoașteți nădejdea pentru care ați fost chemați de Dumnezeu. Căci este arătat că noi, Creștinii, am fost chemați ca să ne facem fii ai lui Dumnezeu, ca să dobîndim bunătățile cerești și pentru ca Hristos să fie capul nostru. Dar, fiindcă acestea sînt fiitoare, pentru că avem a le dobîndi desăvîrșit în veacul viitor, avem trebuință a cunoaște precum se cuvine descoperirea de la Sfîntul Duh.

nezeiescul Iezechil: „asemănarea slavei Domnului” (Iezechil 2:1). Căci, de vreme ce este cu totul cu neputință a cunoaște firea dumnezeiască, pe aceasta o numesc „slavă”, punîndu-i numirea de la închinare și de la slavoslovie. (*n. aut.*)

¹ Pentru aceasta, vrednice de laudă sînt cele ce a scris teoreticul [„văzătorul”, *n. m.*] Calist, căci se potrivește la zicerea aceasta. El zice că – „precum mișcarea trupului are trebuință și de ochi, și de lumină simțită afară de firea sa – tot așa și mișcarea minții are trebuință de ochi și de lumina cea mai presus de firea sa. Iar ochi ai minții este deschiderea inimii care se face întru credință, iar lumina este Însuși Dumnezeu, Care lucrează în inimă cu Duhul. Căci, precum lumina simțită nu-l mișcă pe cel ce nu are ochi, tot așa și lumina cea gîndită, adică Dumnezeu, nu mișcă mintea omului ce nu are deschiderea inimii. Și iarăși, așa cum ochii nu pot vedea fără lumină, tot astfel și deschiderea inimii, care este ochiul sufletului, nu poate privi dumnezeiasca lumină, sau – mai bine a zice – deschiderea inimii nu se poate face dacă nu va lucra Dumnezeu și nu Se va arăta în inimă prin darul și prin lumina Sa dumnezeiască.” (capitolul 49 din cele în urmă aflate, nedate la lumină). Zice și Vasilie cel Mare: „Precum este puterea de a vedea întru ochiul sănătos, așa este lucrarea Duhului în sufletul cel curat. De aceea și Pavel se roagă pentru Efeseni a fi ochii lor luminați întru Duhul înțelepciunii” (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul 26). (*n. aut.*)

care este bogăția slavei moștenirii Sale întru sfinți,

Fiindcă nici aceasta nu ne e știută, e nevoie de descoperirea de la Sfântul Duh pentru a cunoaște noi ce bunătăți au să moștenească sfinții. Căci mari sînt acestea și de aceea le-a numit Apostolul aici „bogăție a slavei”, adică slavă negrăită și covârșitoare. Dar le-a numit și „moștenire”, fiindcă au să se dea fiilor lui Dumnezeu, moștenitorilor Lui, adică sfinților.¹

19 și cît de covârșitoare este mărirea puterii Sale întru noi, credincioșii, după lucrarea stăpînirii tăriei Sale.

20 Pe aceasta a lucrat-o întru Hristos, sculîndu-L pe El din morți.

Cîte a zis mai sus Apostolul au fost despre lucruri viitoare, iar ceea ce zice aici este lucru trecut și făcut, pe care îl pomenește ca să le încredințeze din acesta și pe acelea. Deci, care este acesta? A crede noi, cei din „neamuri” întru Hristos, fiindcă și aceasta – zice – are trebuință de descoperire ca să o înțelegeți și să o pricepeți bine. Dar ce? Oare Efesenii nu știau că au crezut, și aveau trebuință de a înțelege aceasta? Ba da, o știau, dar nu atît de bine, precum zice aici Pavel, pentru că nu este lesne a o înțelege cineva. Fiindcă a încredința cineva sufletul omului și a-l strămuta din rătăcirea lui, cu adevărat are trebuință de mai mare putere decît de a învia morții. Căci vedem că Domnul a înviat morții cu un singur cuvînt, dar pe ludei nu i-a înduplecat cu atîtea lungi cuvinte și învățături ale Sale și cu atîtea prea-slăvite lucrări și minuni ce a făcut. Deci Pavel zice că și pentru a înțelege aceasta avem trebuință de descoperire de la Sfântul Duh, adică pentru a învăța că a crede noi, „neamurile”, întru Hristos a fost lucrul și isprava doar a puterii celei mari a lui Dumnezeu și a lucrării Lui. Căci, precum Dumnezeu a folosit mare putere pentru a-L învia pe Hristos din morți, tot așa de mare putere a folosit pentru a ne învia pe noi, care eram morți cu necredința. De aceea a numit lucrarea aceasta „covârșitoare mărirea a puterii lui Dumnezeu” și „stăpînire a tăriei Lui”. Căci – într-o vreme în care toată *Legea* și *Proorocii* nu au isprăvit nimic, într-o vreme în care *făptura văzută* nu a făcut nimic învățîndu-ne prin buna sa alcătuire a-L cunoaște pe *Făcătorul ei* și într-o vreme în care *făptura nevăzută a Îngerilor* nu a putut să ne îndrepte – atunci, cu mirare și afară de toată nădejdea, ne-am mintuit prin credința lui Hristos.² Și să înțelegi că Pavel a zis acest „a lucrat întru

¹ Iar Teodorit îl cuiește zicerile de mai sus așa: „Cu limbă trupească vorbind Apostolul și neputînd a-L lauda pe Stăpînul precum voiește și a arăta mărirea darurilor, adună multe numiri, silindu-se a arăta acestea după putere. (n. aut.)

² Fotie îl cuiește așa „covârșitoarea mărirea a puterii lui Dumnezeu”: „Mărirea covârșitoare a negrăitei puteri a lui Dumnezeu s-a arătat și la noi, cei ce credem. Cum? Prin faptul că,

Hristos” despre firea omenească a lui Hristos, pentru că Cel ce a înviat era om, cu toate că era unit cu Dumnezeu-Cuvîntul. Fiindcă, după firea Sa dumnezeiască și Hristos Însuși S-a sculat din morți pe Sine, căci zice: „Stricați biserica aceasta, și în trei zile o voi ridica” (Ioan 2:19).

***și L-a pus să șadă de-a dreapta Sa întru cele cerești,
21 mai presus de toată începătoria, și stăpînirea, și puterea, și domnia***

Apostolul nu a zis: „sus”, ci: „mai presus”, ca să arate înălțimea cea preamărginită la care S-a suit Hristos, decît care nu se află altceva mai presus. Fiindcă, întru Hristos, Dumnezeu-Părintele a suit firea omenească de la treapta cea mai de jos la treapta și locul cel prea-înalt. Pentru că Pavel vorbește aici despre firea omenească a lui Hristos, care s-a făcut nemuritoare, a înviat, s-a înălțat și s-a prea-înălțat; căci firea dumnezeirii Sale nici nu a murit, nici nu a înviat, nici nu s-a înălțat, nici nu s-a prea-înălțat, ea aflîndu-se totdeauna mai presus de toată înălțimea. Deci zice că firea oamenilor, care mai înainte era spurcată și urîtă, a șezut mai presus de toată puterea îngerească.¹

***și mai presus de tot numele ce se numește, nu numai în veacul acesta,
ci și în cel viitor.***

Zice: Orice făptură nematerialnică ce se află în cer stă mai jos decît omul cel luat și înălțat de Dumnezeu-Cuvîntul, căci acesta este mai presus de toate. Iar din acest cuvînt al Apostolului învățăm că sînt și alte Puteri ale Îngerilor, ale căror nume nu le știm acum, dar care au să ni se descopere în veacul viitor.

22 Toate le-a supus sub picioarele Lui,

Auzind tu – o, cititorule! – că Hristos a șezut mai presus de toate rînduiele Îngerilor, ca să nu socotești că Hristos S-a ales numai după asemănare mai mult decît Îngerii și că nu a luat nimic altceva, Pavel arată aici că Dumnezeu-Părintele L-a făcut pe Hristos Domn și Stăpînitor peste toate cetele îngerești după ceea ce este El ca om² și toate zidirile și făpturile văzute și nevăzute le-a făcut roabe su-

avîndu-ne noi toate simțurile și însăși cugetarea omorite și îngropate de patimi, le-a ridicat și le-a înviat spre a primi noi lumina și strălucirea credinței Sale. Aceasta cu adevărat este stăpînirea tării Lui și de aceea se și roagă Pavel să o înțeleagă ei prin înțelepciunea Duhului. Căci, dacă vom înțelege lucrul cu care ni s-a făcut bine, mai mult vom îmbrățișa darul și ne vom afla petrecînd cu bună mulțumire înaintea Făcătorului de bine. (*n. aut.*)

¹ Iar ce însemnează „dreapta”, vezi la zicerea „Care este de-a dreapta lui Dumnezeu” (*Romani* 8:34).

² Vrednică de laudă cu adevărat este și tîlcuirea fericitului Teodorit la aceste ziceri, scriind așa: „Este însă arătat că a zis toate acestea ca despre un om, căci aceasta l-a și uimit. Fiindcă a

puse Lui, căci zice: „pe toate le-a supus Lui”. Și nu doar le-a supus, ci a făcut-o cu cea mai de pe urmă robie și supunere, decît care nu este alta mai înjosită, căci aceasta însemnează zicerea „sub picioarele Lui”. Drept aceea, aici cu dreptate se cuvine a zice cineva acele cuvinte minunate pe care le-a rostit dumnezeiescul Hrisostom la tilcuirea zicerii acesteia: „Dacă toate neamurile sînt ca o picătură, oare ce parte din picătură este un om? Ci pe acesta l-a făcut mai presus de toți și de toate. O, minune! Cu adevărat, înfricoșate lucruri! Unui om i s-a făcut roabă toată puterea cea zidită, pentru Dumnezeu-Cuvîntul ce locuiește într-insul. Aceasta este cu adevărat mare și minunată!” (*Cuvîntul al treilea* la epistola către Efeseni).

și, mai presus de toate, L-a dat pe El cap Bisericii,

O, minune! Întru Hristos, Dumnezeu-Părintele a pus să șadă în scaunul împărătesc și dumnezeiesc și Biserica Creștinilor. Căci, unde Se află „Capul Bisericii”, adică Hristos, acolo se află și „trupul” lui Hristos, adică Biserica, și trupul nu se desparte de cap, căci, dacă s-ar despărți, nici capul nu ar fi cap, nici trupul trup. Iar zicerea „mai presus de toate” însemnează că Tatăl L-a dat cap pe Hristos, fiind înalt și mai presus de toate, mai presus de Îngeri și de Arhangheli.¹

23 care este trupul Lui, plinirea Celui ce plinește toate întru toți.

Pentru ca, auzind de „cap”, să nu socotești tu, cititorule, că numirea aceasta însemnează numai oarecare începătorie și stăpînie (căci însemnează și aces-

șeeda Cel ce este Dumnezeu împreună cu Dumnezeu și a împărați Cel ce este Fiu împreună cu Părintele nu e lucru de nici o mirare, că aceeași fire și împărtășire a stăpînirii sînt însoțite. Dar, ca firea luată din noi să se împărtășească de aceeași cinste cu Cel ce a luat-o – încît a nu se arăta nici o osebiră de închinăciune, ci prin firea cea văzută a se închina dumnezeirea cea nevăzută – aceasta este mai presus de toată minunea. De aceea, și dumnezeiescul Apostol, bucurîndu-se foarte, mai întîi laudă «covîrșitoarea măriri a puterii», apoi «lucrarea stăpînirii tării», căutînd numiri care ar putea să arate mirarea lucrului. Căci, zicînd mai întîi că «L-a sculat din morți», e arătat că L-a înviat ca pe un om; zicînd apoi că «L-a pus să șadă» și arătînd mărimea cinstei, a adăugat: «de-a dreapta Sa»; arată însă și curțile împărătești, zicînd: «întru cele cerești», și pe suptuși ascultători, zicînd: «mai presus decît toată începătoria și stăpînirea». Și, zicînd toate numirile celor nevăzute, a adăugat că, și dacă nu știm unele din acestea, le vom cunoaște la urmă, în viața viitoare. A adăugat și mărturie proorocească, zicînd că «toate le-a supus sub picioarele Lui»², aceasta tot ca despre un om, cum zice înțeleptul Teodorit, că nu este osebiră de închinăciune între Dumnezeu-Cuvîntul și firea omenească luată de Dînsul. [...] (*n. aut.*)

Iar dumnezeiescul Hrisostom tilcuiește zicerea „mai presus de toate” așa: „Ce este «mai presus de toate» decît numai Hristos, Cel ce este mai presus decît toate cele văzute și gîndite, decît că Dumnezeu-Tatăl a făcut-o pe aceasta mai presus de toate bunătățile, a-L da drept cap pe Fiul, iar nu un Înger, nu un Arhanghel, nici pe nimeni altul.” [...] (*n. aut.*)

tea, după ceea ce zice: „capul înconjurării lor” *Psalm 139:8*, adică începătorul înconjurării păcătoșilor), pentru aceasta Pavel adaugă aici că Hristos este cap al Bisericii ca al trupului Său, fiind atât de înrudit și de unit cu Biserica precum capul cu trupul. Drept aceea așadar, și Biserica este „împlinire a lui Hristos”, căci, precum trupul este împlinire a capului, tot așa și Biserica Creștinilor este deplinătate a lui Hristos, Care Se împlinește oarecum cu Creștinii din toate părțile. Adică, de pildă, Se împlinește Hristos ca și cu o mână a Sa cu Creștinul cel milostiv, care împarte la săraci cu mâna milosteniei; Se împlinește ca și cu cealaltă mână a Sa cu Creștinul care cercetează și poartă grijă de bolnavi; Se împlinește Hristos ca și cu picioarele Sale cu Creștinul ce aleargă în sus și în jos ca să propovăduiască cuvântul lui Dumnezeu și cu acela ce aleargă spre cercetarea și ajutorul fraților lui; și alt mădular al Său se împlinește cu alt Creștin, și astfel Hristos Se împlinește cu toate mădularele Sale, adică cu toți Creștinii, prin mijlocirea tuturor Creștinilor. Căci atunci Se împlinește capul nostru Hristos, adică atunci primește trupul său deplin, când noi, Creștinii, sîntem uniți și lipiți toți împreună unul cu altul prin dragoste.¹

¹ Iar Coresi zice că Hristos Se împlinește și Se întrecește mai cu de-amăruntul dintru cei aleși întru slava ceea ce va să fie – după Teodorit. Dar și prin pătimiri ne facem împlinire a lui Hristos, după ceea ce zice Apostolul: „și împlinesc lipsurile lui Hristos în trupul meu” (*Coloseni 24*). Ia aminte că Teodorit zice că Biserica este trup al lui Hristos și plinire a Părintelui, fiindcă Dumnezeu-Părintele a umplut Biserica cu toate felurile de daruri, și locuiește și umblă într-însa – după glasul cel prorocesc. De asemenea, zice că Părintele „plinește toate întru toți” după ceea ce zice Pavel către Corinteni: „ca să fie Dumnezeu toate întru toți” (*1 Corinteni 15:26*). Fiindcă în viața aceasta Dumnezeu este „întru toate”, avînd fire nescrisă împrejur, însă nu „toate întru toți”, căci unii sînt păgîni, iar alții fac fărădelegi. Așadar, El locuiește întru cei ce se tem de El și nădăjduiesc în mila Lui. Iar în viața viitoare, încetînd murirea, și dîndu-se nemurirea și păcatul nemaiaîvînd încăpere, El va fi „toate întru toți”. (*n. aut.*)

CAPITOLUL II

*1 Și v-a înviat pe voi, cei ce erați morți cu greșelile și cu păcatele
2 întru care umblați oarecînd după veacul lumii acesteia,
după domnul stăpînirii aerului, a duhului*

Mai sus, Pavel a zis că aceeași putere și lucrare pe care a arătat-o Dumnezeu-Părintele întru Hristos, a arătat-o și întru credincioșii din „neamuri”. Și, despre Hristos, a zis că L-a sculat din morți și L-a pus a ședea mai presus de toate făpturile cele simțite și gîndite, iar despre cei din „neamuri” zice acum așa: Și pe voi, „neamurile”, v-a înviat Dumnezeu, fiindcă erați morți nu după murirea trupească ce s-a început de la căderea lui Adam, ci după moartea sufletească ce se face de la noi înșine, adică din socoteala noastră cea rea și din păcatele noastre. Încît, cu însăși puterea cu care Părintele L-a înviat pe Hristos (după firea Sa omenească) din moartea cea trupească, cu aceeași putere v-a înviat și pe voi, cei din „neamuri”, din moartea cea sufletească a păcatelor. Sau – mai bine a zice – mai mare minune a făcut Dumnezeu strămutînd și sculînd sufletele voastre din rătăcirea necredinței și a slujirii idolilor decît a învia morții, precum am zis mai sus. [...]

Deci, după ce a arătat că Efesenii și toți cei din „neamuri” erau morți de greșeli și de păcate, Apostolul îi mingîie în două chipuri. Cu unul adică zicînd: „întru care umblați oarecînd”, iar nu: „acum umblați în păcatele acelea întru care ați umblat la o vreme”; iar cu alt chip, zicînd: „Voi păcătuiți cu adevărat, însă fiind stăpîniți și tiranizați de diavolul”. De aceea – zice – nu a fost al socotinței voastre întregul păcatelor, ci al ajutorului păcatelor, al diavolului, care vă stăpînea atît de tare. Așadar – zice – voi, „neamurile”, ați păcătuit fiindcă „umblați după veacul lumii acesteia”, adică fiindcă cugetați cele ale lumii, lucrurile cele vremelnice, și întrebuițați rău veacul acesta. Fiindcă veacul nu este rău de sine-și, căci el, fiind stricacios și vremelnic, ni s-a dat ca un povățuitor de la Dumnezeu, ca să ne îndemne și să ne deștepte spre a iubi cele nestrîcacioase și veșnice. Noi însă, fiindcă ne-am aflat întru stricăciunea veacului acestuia, l-am făcut pe el nu povățuitor al nostru spre nestrîcaciune, ci împiedecător.

Iar „domn al stăpînirii aerului” (adică al văzduhului) l-a numit Pavel pe diavolul, iar nu pe Făcătorul tuturor, cum prea-hulesc blestemații Manihei. Deci îl numește pe el „domn” pentru că oamenii s-au supus lui de sine-și și cei mai mulți slujesc lui ca lui Dumnezeu. Însă doar în veacul acesta ține. domnește și stăpînește stăpînire diavolul în aer, și nu mai presus de aer, fiindcă diavolul nu are încăpere și loc în cer, ci dedesubtul cerului, unde este și aerul. De aceea îl și numește Pavel pe diavol „domn al stăpînirii aerului”, nu pentru că ar stăpîni ac-

rul sau că l-ar iconomisi – să nu fie hula aceasta! – ci pentru că în aer zăbovește și petrece, fiind duh, duh fiind și aerul, și pînă în aer are el puterea și stăpînirea ca stăpînitor asupra celor ce se supun lui de bună voie.¹ Iar unii (precum este și dumnezeiescul Hrisostom și Sfîntul Chiril), prin „stăpînitor al aerului”, îl înțeleg pe stăpînitorul puterilor din aer. De aceea și zice Pavel mai departe: „al duhului”, adică „domnul și stăpînitorul a tot duhul din aer”, fiindcă diavolul a fost făcut din început de Dumnezeu începător al Îngerilor. Astfel, se vede că nici după căderea lui nu a căzut din începătorie și stăpînire, ci-i stăpînește pe toți demonii ce au căzut din ceruri împreună cu dînsul.²

celui ce lucrează acum întru fiii neascultării,

Nu a zis că diavolul îi silește pe oameni, ci că „lucrează întru fiii nesupunerii”.³ Din aceasta este arătat așadar că îi stăpînește cu voia lor, căci, dacă ne-ar

¹ Unii însă l-au înțeles „stăpînitor al aerului” pe diavolul pentru că toată puterea cu care amăgește pe oameni sînt osebitele și mult-felurile năluciri pe care le plămuește și le închipuie în aer, atît cînd oamenii sînt deștepti, cît și cînd dorm. De aceea, și Părinții îl numesc pe diavolul „începător al zugravilor”, iar nălucirea o numesc „pod” cu care, trecînd, demonii se amestecă împreună cu sufletul și îl fac lăcaș al înțelegerilor neroditoare și pătimașe – precum zice dumnezeiescul Calist (capitolul 64 din *Filocalie*).

Iar Cuviosul Părinte Simeon Făcătorul de Minuni a înțeles că diavolul e „domn și stăpînitor al aerului” căci, sînd în aer, el oprește sufletele după moarte pentru a nu se sui la ceruri, zicînd: „Dumnezeiescul Apostol învață zicînd că diavolul este ca un judecător ce șade sus în văzduh. Căci Apostolul a povestit aceasta, trecînd, cînd s-a răpit – «ori în trup, ori afară de trup» – pînă la al treilea cer și văzîndu-l în aer pe luptătorul sufletelor.” Iar apoi sfîntul zice că demonii ce zăpciuiesc asupra fiecărei patimi cercetează fiecare suflet ce se suie și îl judecă, sînd înaintea ușilor cerurilor. Această socotință o adevăresc și *Viețile* marelui Antonie și a marelui Macarie, cum că în aer sînt osebite vămi ale demonilor, care cercetează sufletele ce se suie. Citește și *Cuvîntul 32* al Cuviosului Nicon, în tomul întîi al lui și vei afla că aduce mărturie pe larg la această pricină, între care și acest înfricoșat cuvînt pe care îl zicea dumnezeiescul Simeon cel mai sus pomenit: „Eu știu un om întru neamul aceasta care este încredințat că puțini se află acum care își dau sufletele în mîinile Îngerilor, căci s-a înmulțit fărădelegea și nedreptatea, și demonii sînt cei care primesc sufletele.” Și sfîntul mai sus numit Îl întreba pe Dumnezeu ca să afle ceva despre graiul acesta, și i s-a descoperit lui prin Duhul Sfînt cum că abia un suflet din zece mii ce se află în vremile acestea se dă în mîinile Îngerilor cînd iese din trup. O, milostiv, milostiv fie nouă Dumnezeu! (n. aut.)

² Ia aminte însă că, deși demonii se supun acum diavolului, totuși, în ziua cea mai de pe urmă a Judecății, ei au să-l ocărăscă și au să-l blesteme, văzînd că nu au luat nici un bine din supunerea față de el, ci muncă nesfîrșită, precum zice Teologul Grigorie în *Cuvîntul 6* la cele nedumerite. (n. aut.)

³ Care sînt „fiii nesupunerii” vezi la zicerea „pentru care vine urgența lui Dumnezeu peste fiii nesupunerii” (*Coloseni 3:6*). (n. aut.)

stăpîni în chip silnic, negreșit ne-ar sili. Și din următorul cuvînt al lui Pavel este arătat că diavolul nu silește pe nimeni, căci zice: „lucrează întru fiii nesupunerii”, adică întru cei ce nu se supun lui Dumnezeu, ci se supun diavolului, fără a fi siliți de dînsul.¹

¹ Aici, se naște o nedumerire: Pentru ce dumnezeiescul Hrisostom și Sfîntul Chiril au zis mai înapoi că diavolul este stăpînitor al duhurilor din aer și că nu a căzut din stăpînirea pe care i-a dat-o Dumnezeu de a stăpîni sub cer nici după călcarea rînduiei sale, iar marele Vasilie zice dimpotrivă, că a căzut din stăpînirea sa după întruparea și pătîmirea lui Hristos, Care a zis: „Acum, stăpînitorul lumii acesteia se va scoate afară” (*Ioan 12.31*)? Căci zice marele Vasilie: „Locul stăpînirii diavolului a fost în aer, precum zice Apostolul Pavel: «după domnul stăpînirii aerului, a duhului celui ce acum lucrează întru fiii nesupunerii». De aceea se numește și «domn al lumii», căci stăpînirea lui este împrejurul pămîntului” (tomul 1, *Cuvîntul al 9-lea*). Și, mai jos: „Trebuie a ști că «cer» *Scriptura* de obicei numește aerul, de pildă: «păsările cerului» și «valorile mării se înalță pînă la cer», adică se înalță foarte din pricina aerului. De aceea a zis și Domnul că l-a văzut pe Satana «căzînd ca un fulger din cer», anume căzînd din stăpînirea sa și zăcînd jos, ca să fie călcat de către cei ce nădăjduiesc în Hristos.” Și întru un glas cu marele Vasilie zice și Teodorit: „Apostolul ne-a învățat arătat că din vechime diavolului i s-a încredințat stăpînirea aerului. Căzînd însă din aceasta din pricina viclesugului și a răutății sale, s-a făcut dascăl al păgînatății și al răutății.” Deci, spre dezlegarea nedumeririi, zicem că: 1) după Hrisostom și după dumnezeiescul Chiril, diavolul nu a căzut din domnia și stăpînirea demonilor celor supuși lui dintru început, căci și aceia au căzut din cer împreună cu dînsul și se supun lui după cădere; după Vasilie, a căzut însă din domnia, din stăpînirea și din tirania pe care o avea asupra oamenilor; căci diavolul este domn și stăpînitor al demonilor de sub dînsul care au căzut împreună cu el, iar asupra oamenilor nu domnește cu stăpînire, ci numai lucrează întru dînșii. Și 2): mai zicem că, dacă domnia diavolului s-ar înțelege asupra oamenilor, atunci adeverează dumnezeiescul Hrisostom, zicînd că diavolul nu a căzut din domnia și stăpînirea oamenilor. Dar din care domnie și stăpînire nu a căzut? Din cea furișată, tilhărească și particulară, cu care și după întruparea lui Hristos îi supune pe oameni ca un fur și tilhar, cu viclesug, cu vrăjmășie ascunsă și în chip nearătat, prin îndulcirile bogăției și ale slavei și prin poftele trupului. Adeverează încă asemenea și marele Vasilie împreună cu Teodorit, zicînd că diavolul a căzut din domnia și stăpînirea sa, dar din care domnie? Din cea cu totul tiranică și arătată, cu care mai înainte de întruparea lui Hristos îi tiraniza pe oameni învederat și cu îndrăzneală, supunîndu-i și stăpînindu-i și pretutindeni fiind închinat de către dînșii ca un Dumnezeu. Și marele Vasilie mărturisește învederat amindouă aceste domnii și stăpîni ale diavolului, zicînd: „Deci, fiindcă s-a dat afară tirania lui cea rea și s-a curățit locul dimprejurul pămîntului cu mîntuitoarea patimă a lui Hristos, Care a împăcat cele de pe pămînt cu cele ce sînt în ceruri, se va propovădui dar de noi împărăția cerurilor” (tomul 1, *Cuvîntul al 9-lea*). Și iarăși: „Fiindcă Stăpînul Hristos a legat cea mai mare parte a puterii aceluia cu legi nedezlegate și nu l-a lăsat ca, pornindu-se deodată, să strice neamul pămîntului; dar zavistnicul a furat apoi biruința aceea asupra noastră din pricina neînțeleptiei noastre, alergînd sub umbrele veselilor lumești ce se află în calea acestei vieți, ca să ascundă tilharul rele curse pe cel vrăjmășuit să-l facă a fi neștiutor” (tomul 1, *Cuvîntul 33*). Vezi aici, cititorule, că puterea diavolului nu s-a stricat desăvîrșit, ci partea cea mai mare, tiranică și îndrăzneată, și vezi tilhăreasca domnie a diavolului, din care nu a căzut după Hristos.

**3 întru care și noi petreceam oarecînd în poftele trupului,
făcînd voile trupului și ale gîndurilor,**

Pavel nu i-a mîngîiat pe Efeseni numai cu cuvîntul de mai sus, zicînd că păcătuiu fiind stăpîniți de diavol, ci și cu acesta, anume că el însuși și toți ceilalți oameni se numărau împreună cu Efesenii, fiindcă nici un om nu era fără de păcat. Iar „pofte ale trupului” numește poftele cugetării celei trupești și pătimașe, fiind arătat că nu defaimă trupul ca pe un rău. Căci, după ce a zis: „făcînd voile trupului”, a adăugat: „și ale gîndurilor”, adică ale cugetărilor pătimașe ale celor ce nu cugetă nimic duhovnicesc. Drept aceea, trupul nu este vrednic de defăimare de sine-și, ci gîndul și cugetarea care se povîrnește către patimile îndulcirii. Sau, zicerea se înțelege și așa: Mai înainte, am spurcat gîndurile și cugetările noastre, gîndind răutățile și păcatele; de asemenea, am spurcat și trupul nostru, făcînd cele rele. Și poți înțelege ca fapte ale trupului curvia, prea-curvia și celelalte păcate ce se numesc „trupești”; iar „fapte ale gîndurilor”, pizma, pomenirea de rău și celelalte patimi ce se numesc „sufletești”.¹

Împreună mărturisește aceasta și fratele marelui Vasilie, Sfîntul Grigorie, zicînd că, „după întruparea Dumnezeu-Cuvîntului, s-a sfărîmat capul balaunului diavol, adică tiranica lui stăpînire covârșitoare, și numai coada lui a rămas mișcîndu-se, pentru iscusirea și încununarea credincioșilor. Iar la a doua venire a Domnului, el are să se omoare desăvîrșit și însuși coada lui, care este moartea, are să piară. Astfel, ucigașul balaunului a stricat capul fiarei cînd aceasta se făcuse mult-puternică, lăsîndu-i coada ca prilej de iscusire și făcînd a rămîne celor de aici biruință asupra fiarei celei moarte” (*Cuvîni la Nașterea Domnului*).

Însemnăm aici încă și aceasta, că și acum demonii petrec în aer și sub cer, precum zic teologii și cum am zis și noi mai sus, după dumnezeiască slobozenie. Ei petrec însă nu ca într-un loc hotărît al osîndirii lor, ci pentru nevoița celor aleși și pentru pedeapsa celor ce păcătuiesc, după cea zisă: „Potrivnicul nostru diavol umblă răcnind ca un leu și căutînd pe cine să înghită” (*1 Petru 5:8*); și după aceea a lui Iov: „înconjurînd pămîntul și cele de sub cer” (*Iov 1:7*). Iar cînd se vor pogori în iad, vor aștepta acolo desăvîrșita osîndire și muncile de acolo, căci iadul este locul lor hotărît de osîndă, precum s-a zis despre Eosfor: „Iar acum în iad te vei pogori și în temelile pămîntului” (*Isaia 14:15*). Și Apostolul Iuda a zis despre dînșii: „Și pe îngerii care nu și-au ținut dregătoria lor, ci, lăsînd locuința lor, în judecata zilei celei mari i-au ținut în legături pururi-vecuitoare sub întuneric” (*Iuda, stih 6*). (*n. aut.*)

¹ Aproape aceeași tilcuire face și Vasilie cel Mare la zicerea aceasta (*Hotărîrea pe scurt 209*), zicînd: „Apostolul numără «voile trupului» în altă parte (*Galateni 5:19*), iar «voile gîndurilor» numește cugetările, despre care a zis: «curățînd cugetările, și toată înălțarea ce se ridică asupra cunoștinței de Dumnezeu și înțelegerile ce nu se robesc întru ascultarea lui Hristos» pentru care este de nevoie și nescimintă a păzi pururea și preturîndeni aceea zisă de David: «Și sfaturile mele, îndreptările Tale».» Vezi și subînsemnarea zicerii „să nu dați loc diavolului” (*Efeseni 4:27*) și subînsemnarea zicerii „căci trupul pofteste împotriva Duhului” (*Galateni 5:17*).

Iar marele Athanasie împarte voile în trei, zicînd: ««Voia dumnezeiască» sînt poruncile lui Dumnezeu, «voia firească» a firii celei cuvîntătoare [„raționale”, *n. m.*] este lucrarea voii

și eram fii firești ai urgiei ca și ceilalți.

Zice: Toți oamenii – atât Iudeii, cât și „neamurile” – eram „fiii urgiei”, în loc de: Îl întăritasem pe Dumnezeu, și nu eram altceva decât numai însăși urgia, materie și pricină de a Se minia Dumnezeu asupra noastră pentru multele noastre păcate. Și, așa cum fiul unui om este om din fire, tot așa și noi eram din fire fii ai urgiei lui Dumnezeu. Și, precum se numesc „fii ai gheenei” și „fii ai pieirii” aceia care lucrează fapte vrednice de gheena și de pieire, la fel se numesc „fii ai urgiei” cei ce fac fapte vrednice de urgia și întăritarea lui Dumnezeu. Iar zicerea „firește” se înțelege aici în loc de: „după adevăr și după faptă”. Apostolul a adăugat însă aceasta: „ca și ceilalți”, fiindcă nici un om nu era slobod de păcat, „căci toți au păcătuit – precum zice în altă parte același Pavel – și se lipsesc de slava lui Dumnezeu, în dar îndreptându-se cu darul Său” (*Romani 3:23*).¹

4 Iar Dumnezeu, bogat fiind întru milă,

Zice: Noi făcusem fapte vrednice de dumnezeiasca urgie și de neimpăcată miniere, dar Dumnezeu, dimpotrivă, fiindcă este nu doar milostiv, ci „bogat întru milă”, ne-a înviat pe noi împreună cu Hristos, precum zice mai jos:

pentru multa Sa dragoste cu care ne-a iubit,

Din multa milă a lui Dumnezeu – zice – s-a pricinuit și dragostea Sa. Căci cum era cu puțință a fi iubiți de Dumnezeu noi, cei ce eram „fii ai urgiei”, dacă nu S-ar fi îndurat Dumnezeu asupra noastră și nu ar fi fost pornit de bogata Sa milă?

5 chiar fiind noi morți cu păcatul, ne-a înviat împreună cu Hristos –

Aici, se face încheierea și sfârșitul a toată înțelegerea pe care a început-o Apostolul de la capitolul al doilea, iar celelalte cuvinte s-au pus în mijloc. Și.

dumnezeiești, iar «voia trupească» este neascultarea legii dumnezeiești.” Ci și Anastasie Sinaitul zice: „În trei feluri aflăm în *Scriptură* că se zice: «voie dumnezeiască», «firească» și «trupească». Cea trupească o însemnează pe aceea diavolească. Voia firească este mișcarea gândită zidită de Dumnezeu a părții poftitoare a sufletului, care-l împinge pe om către ceea ce pofteste. Voia firească la oameni este sila poftei gândite înființate în om, din cea afară de fire la cea după fire; iar «voia trupească» pătimașă este abaterea sufletului cea după fire către cea afară de fire” (în tomul I al Cuviosului Nicon). (*n. aut.*)

¹ Iar cum că „fiii nesupunerii” se numesc și „fii ai urgiei”, vezi la *Coloseni 3:6*, în subînsemnare. Încă și Teodorit tîlcuieste așa: „Iar «fii ai urgiei» a zis în loc de: «vrednici de urgie și de cea mai de pe urmă muncă». Astfel, pe Antihrist l-a numit «fiu al pieirii», în loc de: «vrednic de pieire.” Și dumnezeiescul Chiril al Alexandriei zice „fii firești ai urgiei”, în loc de: „cu adevărat fii ai urgiei”. (*n. aut.*)

fiindcă cuprinderea [„frază”, *n. m.*] s-a făcut lungă. Apostolul a repetat aici iarăși, după legea retoricii, spre dezvelirea zicerii: „chiar fiind noi morți cu greșelile”, ceea ce a zis și la începutul capitolului (măcar că aici nu vorbește la persoana a doua, precum a fost acolo, ci întru cea dintii, fie pentru că repetările nu se fac totdeauna asemenea și neschimbat cu cele zise mai înainte [...]), fie pentru că persoana întâi la care a vorbit, zicînd: „întru care și noi toți petrecream”, ia împreună și persoana a doua¹, și aceasta covârșește întru cuprindere, după dascălii gramatici). Vezi însă – o, cititorule! – că aici Hristos Se află iarăși mijlocitor al învierii noastre. Și lucrul se vede vrednic de crezare, căci – dacă începătura și pîrga noastră, a oamenilor, viază întru Hristos – este arătat că și noi viem întru Însuși Hristos. Căci Părintele L-a înviat și pe Hristos, după firea Lui omenească, și pe noi: pe Hristos cu lucrarea și cu fapta, iar pe noi ne-a făcut vii cu puterea și cu credința, deocamdată, iar mai la urmă ne va face vii și cu lucrarea și cu fapta. Iată, aceasta este „covârșitoarea mărire a puterii lui Dumnezeu” de care a vorbit la începutul epistolei. Iată, aceasta este „nădejdea chemării noastre” despre care a vorbit în capitolul întâi.

cu darul sînteți mîntuiți! –

Pavel a pus în mijloc acest cuvînt și l-a glăsuț dintr-o înspăimîntare și mirare din lăuntru, căci s-a mirat de negrăitul și covârșitorul dar și dăruire a lui Dumnezeu, de vreme ce voi, cei din „neamuri” – zice – nu v-ați mîntuit cu ostenele și lucrările voastre, ci doar cu darul lui Dumnezeu, căci din faptele voastre erați vrednici de muncă și de urgie, iar nu de mîntuire.

**6 și împreună ne-a sculat și ne-a pus de a ședea împreună
întru cele cerești întru Hristos Iisus,**

Precum Dumnezeu-Părintele L-a sculat, după firea Lui omenească, pe Hristos, Care e pîrga și Capul nostru, al oamenilor, tot așa ne-a sculat și pe noi. Și – precum L-a pus să șadă de-a dreapta Sa pe Hristos, Capul nostru după firea Sa omenească – tot așa ne-a pus împreună cu Capul nostru și pe noi, care sîntem trupul Lui. De aceea a și zis: „în Hristos Iisus”, adică: Fiindcă Hristos a șezut „întru cele cerești”, pentru aceasta ședem și noi.² Sau, zicerea „împreună ne-a

¹ Pronumele personal „noi” este o formă inclusivă, care poate însemna „noi, deosebiți de voi”, dar și „noi, împreună cu voi”. (*n. m.*)

² La fel tilcuiește și Teodorit, zicînd: „Sculîndu-Se din morți Acesta, și noi ne-am sculat cu nădejdea: și, șezînd El împreună cu Părintele, și noi ne împărtășim de cinste, căci Cap al nostru este Cel ce șade împreună, începătură și pîrgă a noastră este Cel ce împreună împărățește, căci S-a îmbrăcat cu firea noastră.” Iar Marele Macarie Egipteanul zice: „Dacă îți vei ri-

sculat” se cuvine să o înțelegem nu pentru învierea trupurilor noastre ce va să fie, ci pentru învierea sufletelor noastre, pe care am primit-o acum prin Sfântul Botez. Deci, dacă zicerea „împreună ne-a sculat” se va înțelege pentru învierea sufletelor, cum se poate înțelege pentru aceasta zicerea „împreună ne-a pus”?

Așa vei înțelege: Va fi așa, dacă vom suferi pentru Hristos necazurile și ispitele care vin asupra noastră. Căci, dacă vom răbda acestea cu mulțumire și vom birui patimile, avem să ședem și să împărțăm împreună cu Hristos, precum același Apostol scrie în altă parte: „Dacă vom răbda, vom și împărți împreună” (epistola a doua către Timotei, 2:12). Și Însuși Hristos făgăduiește aceasta, în sfințita *Apocalipsă*: „Celui ce biruiește, îi voi da a ședeă împreună cu Mine în scaunul Meu, precum și Eu am biruit și am șezut cu Părintele Meu în scaunul Lui” (capitolul 3:21); și iarăși: „Voi veți ședeă pe douăsprezece scaune” (*Matei* 19:28); și iarăși: „Iar a ședeă de-a dreapta și de-a stînga Mea nu este lucrul al Meu a-l da, ci e al celor ce li s-a gătit” (*Matei* 10:40). Drept aceea, este gătit a ședeă împreună cu Hristos cel ce pentru Hristos a suferit patimile.

7 ca să arate în veacurile viitoare covârșitoarea bogăție a darului Său întru bunătatea asupra noastră în Iisus Hristos.

Pentru a nu se îndoi cineva de darurile despre care a zis mai sus că are să ni le dea Dumnezeu nouă, Creștinilor, Pavel face aici cuvîntul înduplecător și zice că, deși Dumnezeu nu ne-ar da darurile acestea pentru dragostea Lui către noi, ni le va da măcar pentru că voiește a-Și arăta bogăția dumnezeieștii Sale bunătăți. Căci acum mulți nu cred că Dumnezeu are să ne dăruiască aceste bunătăți, iar atunci, în veacul viitor, văzîndu-i pe sfinții Creștini aflîndu-se în nepovestită slavă, vor cunoaște toți bunătățile și darurile dăruite de Dumnezeu oamenilor.¹ Iar zicerea „întru Hristos Iisus” însemnează că aceste bunătăți nu se vor da numai lui Hristos, Cel după firea omenească adică, nici numai pînă la Hristos au să stea acestea, ci prin Hristos vor veni și la noi, ca de la pîrgă și începătură la întreg și ca de la cap la trup; și ne vom scula și noi și vom ședeă

dica ochii către soare, în ceruri aflî discul lui, iar lumina și razele aruncate pe pămînt, toată puterea luminii și strălucirea aducîndu-se către pămînt. Tot așa și Domnul este de-a dreapta Părintelui, șezînd mai presus de toată începătoria și stăpînia, iar ochiul Său îl are întins în inimile oamenilor de pe pămînt, unde se află El, ca să dea ajutor celor ce îl așteaptă de la Dînsul, fiindcă zice: „Unde sînt Eu, acolo va fi și sluga Mea” (*Ioan* 12:26). Și Pavel zice iarăși „căci împreună ne-a sculat și împreună ne-a pus a ședeă de-a dreapta Sa întru cele cereștii” (*Cuvîntul al 45-lea, capitolul 6*). (n. aut.)

¹ Vezi și subînsemnarea zicerii „la care au ajuns sfîrșiturile veacurilor” (*1 Corinteni* 10:11). (n. aut.)

împreună cu Hristos. Așa tîlcuiește zicerea aceasta și marele Ioan Hrisostomul la tîlcuirea epistolei acesteia către Efeseni, iar în tîlcuirea *Evangheliei* lui Matei zice că nimeni nu va șede atunci la judecata lui Hristos, încît noi avem trebuință de descoperirea Sfîntului Duh pentru ca să înțelegem adîncul acestor taine. Însă, poate cineva ar zice la aceasta că, precum noi, cei ce credem în Hristos, spunem că sîntem închinați de către Îngeri – nu că doar noi înșine am fi închinați de dînșii, ci firea noastră, cea unită după ipostas cu Dumnezeu-Cuvîntul, și prin urmare prin aceea trece și la noi închinăciunea și slava – la fel spunem și că „vom șede împreună cu Hristos”; fiindcă Acela, șezînd în scaun de-a dreapta Părintelui, vom șede și noi „întru Dînsul”, prin El șederea și slava trecînd și la noi. Însă, de vreme ce Domnul făgăduiește a ne pune pe scaune – precum am zis, și dumnezeiescul Hrisostom scrie acestea anume – aceasta dar zice Pavel, că și noi vom șede. De aceea, de urmare este să zicem aici minunătoarele cuvinte ale marelui Hrisostom despre covîrșitorul dar și hărăzire ce are a ne dărui nouă Dumnezeu, căci zice așa: „Căci a ne pune a șede «de-a dreapta» este lucru de cinste mai presus de toată cinstea și după care alta nu mai este cu adevărat bogăție covîrșitoare! Cu adevărat, covîrșitoare este mărirea puterii Sale, a ne pune să ședem cu Hristos! Măcar zeci de mii de suflete de ai avea, nu le-ai pierde pe ele pentru aceasta? Căci, de ar trebui să intri în foc, oare nu ar trebui să fi gata a suferi aceasta? Căci, de ar trebui a fi tăiat bucați în fiecare zi pentru aceasta, oare nu ar trebui să primești cu osîrdie? Gîndește unde a șezut Acela! «Mai presus de toată începătoria și stăpînirea!» Și cu cine șed eu împreună? Cu Acela! Eu fiind cum? Mort, «fiu al urgiei din fire»! Și ce am isprăvit? Nimic, cu adevărat! Acum este bună vreme a striga: «O, adînc de bogăție, de înțelepciune și de cunoștință a lui Dumnezeu!» (*Romani* 11:33).”¹

8 Căci cu darul sînteți mîntuiți prin credință,

După ce a vorbit de cele ale lui Dumnezeu, că ne-am mîntuit cu darul Lui, aici spune și cea din partea noastră, că adică ne-am mîntuit prin credința arătată întru Hristos, pentru a nu se surpa stăpînirea de sine a omului.

¹ Iar Teodorit tîlcuiește zicerea aceasta așa: „Ca să arate în veacurile ce vin în urmă – căci acum mărirea bunătăților nădăjduite le este cu totul neștiută necredincioșilor, iar credincioșii le văd «ca prin oglindă și ghicitură», căci «prin credință umblăm, nu prin vedere», iar atunci le vor vedea «față către față» – ca să arate – zic – că și credincioșii și necredincioșii vor vedea cum firea luată din noi este închinată de către toată făptura și că sfinții împărătesc împreună, căci zice: „Dacă am murit împreună cu Hristos, împreună vom via; dacă răbdăm, vom și împărăți împreună” (*2 Timotei* 2:11). (*n. aut.*)

și aceasta nu e de la noi, al lui Dumnezeu este darul;

Mai sus, zice că ne-am mîntuit prin credința noastră, iar aici surpă și strică aceasta, zicînd că nici credința nu a fost de la sine-ne. Căci, dacă nu ar fi venit Hristos și nu ne-ar fi chemat la credința Sa, negreșit noi nu am fi ascultat chemarea Lui, ca să credem, căci tot Pavel zice: „Cum vor crede, dacă nu vor auzi?” (Romani 10:14). Drept aceea, însăși credința pe care am arătat-o noi este dar al lui Dumnezeu. Sau, se înțelege și altminteri: Apostolul nu spune că însăși credința aceasta este dar al lui Dumnezeu, ci a ne mîntui noi prin credință. Căci, chiar dacă credința ar fi lucru și ispravă a noastră, totuși cum ar putea să ne mîntuiască aceasta, dacă Dumnezeu nu ar voi să o primească? Însă, ca să nu fim cu desăvîrșire nelucrători, ci pentru a arăta că am adus și noi ceva, Dumnezeu a cerut de la noi credința, adică a crede noi întru Hristos.

9 nu din fapte, ca să nu se laude cineva.

Zice: Dumnezeu nu-Și întoarce fața Sa de către noi atunci cînd avem fapte rele, ci chiar a făcut dimpotrivă: El ne-a mîntuit în dar și în vremea cînd aveam fapte rele și eram stricați de răutăți. Încît să nu mai poată cineva a se lăuda din ispravă. Căci aici nu este zicere de pricinuire, ci hotărîtoare, anume: Fiindcă nu ne-a mîntuit pentru faptele noastre cele bune, din aceasta a urmat a ne putea nimeni să se laude că s-a mîntuit din faptele sale.¹

10 Căci sîntem făptură a Lui, zidiți fiind în Hristos spre fapte bune, pe care Dumnezeu le-a gătit mai înainte, ca întru acestea să umblăm.

Fiindcă a zis mai sus că nu ne-am mîntuit din faptele noastre, ci doar din credință și din dumnezeiescul dar, ca să nu te lenevești tu după fapte auzind aceas-

¹ Iar înțeleptul Fotie, filcuind zicerea aceasta și pe cea următoare, zice: „Nu s-a mîntuit nimeni din faptele sale pentru a nu avea prilej să ne mîndrim, măcar că, dacă ar fi putut să se mîntuiască cineva din fapte, iarăși nu se cuvenea a se lăuda și a se mîndri. De ce? Nu numai pentru că noi sîntem făpturi ale lui Dumnezeu, dar și pentru că am fost făcuți să facem bunătați; drept aceea, chiar dacă ne-am fi și mîntuit din faptele noastre, lui Dumnezeu ar fi trebuit să-l dăm pricina și mulțumirea, iar nu nouă, fiindcă pentru aceasta ne-a zidit. Iar cînd noi, care am fost zidiți ca să lucrăm cele bune, nu am isprăvit nici o bunătațe, ci chiar am făcut atitea rele și nu ne-am întors către Dumnezeu de sine-ne ca să ne pocăim, ci am fost întorși de către Darul Lui; deci, cînd în acest în chip am primit facerea de bine de la Dumnezeu, oare cît sîntem datori a-l mulțumi sau cum putem a ne mai lăuda? Așa zice și Teodorit: „Căci nu am crezut dintr-o dată, ci ne-am apropiat fiind chemați. Și, apropiindu-ne, Dumnezeu nu ne-a cerut curăția vieții, ci ne-a dăruit iertarea păcatelor primind doar credința.” (n. aut.)

ta, Pavel zice aici că, după credință, trebuie să avem și fapte. Tu, Creștine, te-ai zidit – zice – întru Hristos și te-ai făcut făptură nouă, fiindcă, prin Sfântul Botez, a murit omul cel vechi cu care erai îmbrăcat. Și, precum Dumnezeu te-a făcut din neființă întru a fi la începutul facerii, tot așa și acum te-a făcut a doua oară din ceea ce erai rău întru a fi bun.¹ Ai fost zidit însă nu pentru a rămîne nelucrător, ci ca să lucrezi și să umblî în fapte bune, adică pentru a-ți petrece cu fapte bune nu un an, nu doi, nu trei, ci toată calea vieții tale. Căci aceasta arată Pavel ghicitoarește cu ceea ce zice: „să umblăm”, zicînd: Dumnezeu a gătit dinainte ca să lucrăm aceste lucruri bune, deci nu este chip de a întîrzia și a le lăsa întru altă vreme, pentru că sînt rînduite de Dumnezeu ca să le facem. Nu a zis însă pentru una: „zidindu-ne spre faptă bună”, ci pentru mai multe: „spre fapte bune”, ca să arate că noi, Creștinii, trebuie să facem toate lucrurile cele bune, căci, dacă va lipsi de la noi un singur lucru bun, fapta noastră bună nu este desăvîrșită, ci scurtată. Ia aminte însă că Teologul Grigorie nu a înțeles zicerea „zidindu-ne spre fapte bune” pentru a doua zidire, cea întru Sfântul Botez, ci pentru zidirea dintîi și din început, fiindcă Dumnezeu nu ne-a zidit ca să rămînem nelucrători, ci pentru ca să lucrăm toate faptele bune.²

***11 De aceea, aduceți-vă aminte că oarecînd voi – „neamurile”,
cei ce vă numiți „netăiere împrejur” în trup
de către cei ce se numesc „tăiere împrejur” făcută de mină în trup –
întru acea vreme erați fără de Hristos,***

După ce a zis că Dumnezeu ne-a înviat pe noi, cei ce eram morți, Apostolul are să spună acum cu cine are să ne facă asemenea și împreună-moștenitori, anume că pe noi, „neamurile”, ne-a făcut întocmai cu Israilitenii, fiindcă dreptul Israilitenilor era mare. Deci zice: „Aduceți-vă aminte pentru aceasta!” Pentru ce? Pentru că ne-am zidit ca să facem fapte bune. Căci doar aceasta este îndestulă a ne îndupleca să ne silim și să facem fapta bună, aducîndu-ne aminte că ne-am zidit ca să lucrăm cele bune și plăcute lui Dumnezeu. Și le-a zis

¹ Așa zice și Teodorit: „Aici, a pus zicerea «zidiți» pentru nașterea de a doua” (n. aut.)

² Însuși dumnezeiescul Hristostom zice: „Fiind așadar chemați a doua oară spre lucruri bune, să rămînem facîndu-le pe toate; căci pentru aceasta ne-a chemat, nu pentru a face un singur lucru, ci pe toate. Căci – așa cum avem cinci simțuri, și toate trebuie a fi întrebuințate în ceea ce se cuvine – la fel și toate faptele bune. Căci – dacă cineva e întreg-înțelept, însă nemilostiv; sau e milostiv, dar lacom la averi; sau se depărtează de cele străine, iar dintru ale lui nu împărtășește pe nimeni – atunci toate se fac în zadar. Căci nu ajunge numai o faptă bună pentru a ne înfățișa înaintea divanului lui Hristos cu îndrăzneală, ci avem trebuință de multe fapte bune felurite, anume de toată fapta bună” (Cuvîntul al 4-lea la aceasta). (n. aut.)

Efesenilor celor din „neamuri” să-și aducă aminte, fiindcă cei ce, din multă înjosire și necinste, se suie la înălțime de slavă și de cinste au obiceiul să nu-și aducă aminte de starea lor sărăcească de mai înainte, și nu se smeresc. Și ce să vă aduceți aminte? – zice. Că, în vremile cele dintii, ale rătăcirii și ale slujirii voastre la idoli, erați depărtați de Hristos, iar acum v-ați făcut apropiați și fii ai lui Dumnezeu. precum au fost ai lui Dumnezeu și Israilitenii, și încă mai apropiați decât Israilitenii. Aceasta dar vrea să arate aici Apostolul. Vezi însă, iubitul, cât de înțelepțește doboară și aruncă tăierea împrejur a Evreilor, arătând că aceasta nu se osebește de netăierea împrejur a „neamurilor” cu lucrul, ci numai cu cuvânt gol, căci zice: „voi, «neamurile», în trup”, nu în Duh, și: „voi, cei ce vă numiți doar «netăiere împrejur»”, ca și cum ar zice: Voi, „neamurile” cele netăiate împrejur numai după trup și după cuvânt sinteți mai înjosiți decât Evreii cei tăiați împrejur, iar nu după Duh și după lucru. Însă de către cine vă numiți „netăiere împrejur”? De către cei ce se zic „tăiere împrejur” în trup, adică de către Evreii cei tăiați împrejur – arătând cu acestea că numai după cuvânt se prețuiește mai mult tăierea împrejur decât netăierea împrejur, iar nu după lucru și adevăr. Deci netăierea împrejur a „neamurilor” nu era lucru rău, nici spurcat, chiar dacă Evreii cei tăiați împrejur îi țineau de spurcați pe cei din „neamuri” netăiați împrejur. Iar a fi despărțiți de Hristos cei din „neamuri” netăiați împrejur era cu adevărat lucrul cel mai rău și nesuferit. Așadar, de ce doboară Pavel vrednicia Israilitenilor în aceeași vreme în care voia să-i arate pe cei din „neamuri” împreună-părtași ai slavei și ai vredniciei acelora? La aceasta răspundem că, într-adevăr, doboară vrednicia Israilitenilor, dar nu la cele de nevoie și înființate, precum era apropierea și slujirea către Dumnezeu, ci la cele de prisos sau de nebăgat în seamă, precum era tăierea împrejur; iar la cele de nevoie și înființate, îi mărește foarte pe Israiliteni, numindu-i „sfinți” și „casnici ai lui Dumnezeu”.

12 înstrăinați de petrecerea lui Israil,

Nu a zis: „despărțiți”, ci: „înstrăinați”, pentru că și mulți Israiliteni leneși erau despărțiți de petrecerea cea după Dumnezeu pe care o cerea *Legea*, însă nu erau înstrăinați desăvârșit, precum erau „neamurile”.

străini de testamentele făgăduinței,

Încă și aceasta era mare despărțire a „neamurilor”, căci Pavel nu a zis: „voi, «neamurile», nu luați aminte la testamentele și la făgăduințele lui Dumnezeu”, ci: „erați cu totul străini de dînsele”. Căci, deși Israilitenii au căzut din

făgăduințele lui Dumnezeu, nu au făcut-o însă ca niște străini, ci ca niște le-neși și trîndavi. Care erau însă „testamentele făgăduinței”? Acestea erau: „Ție și seminției tale voi da pămîntul acesta” (*Facerea* 15) și cîte altele a făgăduit Dumnezeu să dea lui Avraam, care se înțeleg duhovnicește de către noi, Creștinii cei credincioși.

neavînd nădejde

Zice: Voi, cei din „neamuri”, erați mai înainte fără nădejde că aveți să vă sculați și să luați răsplătirea faptelor voastre.

și ateii în lume.

Dar cum a zis că „neamurile” erau „atei” (adică fără Dumnezeu), de vreme ce acelea se închinau la mulți dumnezei? Pentru că dumnezeii la care se închinau nu erau dumnezei adevărați, ci mincinoși. A adăugat însă aceasta: „în lume”, ca să arate că cei din „neamuri” nu erau mai înjosiți decît Israilitenii doar după bunătațile cerești și duhovnicești, ci și după cele slăvite pe pămînt. Fiindcă Israilitenii, pentru cinstirea și cunoștința de Dumnezeu pe care o aveau, s-au făcut slăviți și cei mai nobili de pe lume.¹

13 Iar acum, în Hristos Iisus, voi, cei ce erați departe oarecînd, v-ați făcut aproape întru sîngele lui Hristos.

Noi, cei din „neamuri”, eram departe de Dumnezeu nu după loc, ci după alegerea și petrecerea vieții; iar acum ne-am făcut aproape de Dumnezeu nu după petrecerea vieții, fiindcă nu avem nici un lucru bun, ci prin mijlocirea lui Hristos și a singelui Lui. Căci Hristos, vârsîndu-Și sîngele și dîndu-Se pe Sine pentru noi, ne-a slobozit din robia diavolului, care ne-a depărtat de Dumnezeu, și așa ne-a adus aproape de Dumnezeu. Poți însă să înțelegi zicerea și așa, că noi, cei din „neamuri” eram mai înainte departe de Israiliteni după cunoștința de Dumnezeu și după viețuirea cea îmbunătățită, iar acum am venit aproape de dînșii după amîndouă.

¹ Iar Iacumenie zice că Apostolul a zis: „atei în lume” ca să arate că cei ce se fac ateii (adică nu-L cunosc pe Dumnezeu), nu au Dumnezeu în lumea aceasta, căci în veacul viitor nu va fi nimeni ateu, fiindcă toți oamenii îl vor cunoaște pe adevăratul Dumnezeu și fără a voi și toți îl se vor închina, chiar nevrînd. Pentru aceasta a zis și Teologul Grigorie: „Să se smintească ludeii, să batjocorească Elinii, să birfească ereticii! – dar atunci vor crede, cînd îl vor vădea venind din cer și șezînd ca Judecător” (*Cuvînt la Nașterea Domnului*). Vezi și subînsemnarea zicerii „întru care Dumnezeuul veacului acestuia” (2 Corinteni 4:4). (n. aut.)

14 Căci Acesta este pacea noastră, El, Care pe amîndouă le-a făcut una,

Mai înainte de înomenirea Fiului lui Dumnezeu, mare vrajbă și război era între Evreii cei tăiați împrejur și „neamurile” cele netăiate împrejur. Iar acum, după înomenirea Fiului lui Dumnezeu, ne-am împăcat, fiindcă amîndouă neamurile ne-am făcut una după credință. Căci nu avem osebite semne – unul tăierea împrejur, iar altul netăierea împrejur – ci amîndouă părțile avem unul și același semn, credința în Hristos. Căci – precum un stăpînitor ar avea doi oameni, pe unul rob, iar pe altul fiu al său înfiat; și apoi, după ce greșesc amîndoi stăpînului lor și fiul cel înfiat face lucruri vrednice de a-l lepăda de înfiere și de a se goni de la cel ce i s-a făcut tată, iar robul ar fugi pe ascuns de la stăpînul său; apoi, iarăși amîndoi s-ar căi și s-ar face moștenitori și fii după înfiere ai stăpînului aceluia – iată că amîndoi aceștia au venit întru una și aceleași cinste și s-au făcut una. La fel, și cei din „neamuri”, și Israilitenii au greșit lui Dumnezeu: cei din „neamuri” ca niște robi, închinîndu-se idolilor și zeilor mincinoși, iar Israilitenii ca niște fii, nepăzînd poruncile lui Dumnezeu, Părintele lor, ci făcînd lucruri vrednice de a-i lepăda din moștenire. Iar apoi, întorcîndu-se la Dumnezeu prin credința întru Hristos, și unii, și alții s-au făcut fii adevărați ai lui Dumnezeu și moștenitori ai aceleiași cinstiri și ai aceluorași bunătați. Dar pentru ce zici tu – o, fericite Pavele! – că este mare vrednicie a ne face noi, cei din „neamuri”, părtași cu Israilitenii? Tu însuși ai zis mai sus că Hristos ne-a suit în ceruri și ne-a pus să ședem mai presus de toată începătoria și stăpînirea, iar acum cum ne zici că este mare vrednicie a ne uni cu Israilitenii? La aceasta, Apostolul ne răspunde: Într-adevăr, cele ce am zis, că Hristos ne-a suit în cer, trebuie să le înțelegem că le-am luat după credința în Hristos, iar lucru mare am zis că este a ne face împreună-părtași a Israilitenilor după faptele și după viețuirea Israilitenilor celor drepți. Și de altminteri Apostolul nu zice că e lucru mare a ne împărtași împreună cu Israilitenii noi, cei din „neamuri”, și a ne înălța la buna-nobilitate a acelora, fiindcă Hristos ne-a înălțat deopotrivă – și pe aceia, și pe noi – la o cinste mai mare și la o mai bună nobilitate. Și zice aceasta pentru că mai mare este facerea de bine făcută de Dumnezeu nouă, celor din „neamuri”, decît cea a Evreilor, căci aceora Dumnezeu le-a dat fîgăduință să le facă bine, iar nouă nu ne-a fost dată nici o fîgăduință; și că aceia au alergat la credință de aproape, iar noi de departe, după pilda de mai sus a robului și a fiului înfiat, pe care am pomenit-o.

stricînd peretele din mijloc al îngrădirii, vrajba în trupul Său,

Aici, tîlcuiește care era „peretele din mijloc al îngrădirii”, și zice că era vrajba ce o aveau către Dumnezeu atît „neamurile”, cît și Evreii, vrajbă care se naștea

din păcatele amînduror părților, precum zice Proorocul Isaia: „Au nu păcatele voastre despart între Mine și voi?” (*Isaia* 59:2). Deci Hristos a stricat acest perete din mijloc al păcatelor și vrajba cu „trupul Său”. Cum și în ce chip? Fiindcă a oprit cu trupul Său vrajba aceasta, căci Fiul lui Dumnezeu, unind firea omenescă după ipostas cu dumnezeirea Sa, a pricinuit împăcare și împrietenire între Dumnezeu și oameni, amîndouă firile îmbrățișîndu-se una cu alta, a dumnezeirii și a omenirii.¹ Hristos a stricat vrajba și peretele din mijloc al păcatului încă și într-alt chip, fiindcă nu a făcut păcat și fiindcă a plinit toată *Legea*. Căci *Legea* era îngădire, dîndu-se oamenilor ca apărare spre a-i îngădi și a-i opri de la păcate. Călcîndu-se însă și nepăzîndu-se, *Legea* a arătat păcatul „perete din mijloc” nu pentru ca să-i mai apere pe oameni, ci ca să-i despartă de Dumnezeu.²

15 cu dogmele făcînd nelucrătoare *Legea* poruncilor,

Ca se nu zică cineva: Deci ce am cîștigat de la Hristos, dacă ne-a slobozit de călcările de lege de mai înainte, și iarăși sîntem siliți a păzi aceeași lege? – pentru aceasta Apostolul zice aici că Hristos a dezlegat însăși *Legea* aceasta. Căci Hristos ne-a dat *Legea* ca să ne păzească de păcat; și, fiindcă nu am păzit-o, deși trebuia a ne pedepsi pentru călcarea legii Sale, Hristos ne-a dezlegat de legea aceea și ne-a slobozit de dînsa, ca un părinte iubitor de fii, care – dîndu-și copilul la un pedagog ca să-l povățuiască, iar copilul nu ar asculta – în loc să-l pedepsească, l-ar slobozi desăvîșit de pedagogul acela. Iar Pavel numește „lege a poruncilor” *Legea cea Veche*, fiindcă ea poruncește oamenilor despre petrecerea vieții; iar „dogme” numește credința în Hristos, fiindcă

¹ Dumnezeiescul Maxim tilcuiește așa, zicînd: „Precum socotesc, «perete din mijloc» a numit legea cea firească a trupului, iar «îngădire» atîrnarea în legea trupului asupra patimilor, adică păcatul. Căci doar atîrnarea legii firii (adică a părții celei pătimașe a firii) către patimile necinstei face îngădire, despărțînd trupul de suflet, cuvîntul faptelor bune după fapta cea către trup, prin mijlocirea sufletului, neiertînd a se face trecere. Iar după ce a venit Cuvîntul, biruînd legea firii, adică partea pătimașă a firii, a stricat ținerea patimilor celor după fire ce este în trup” (*Capitolul 63, foaia 6 din Teologie*) (*n. aut.*)

² Iar Fotie zice: „Hristos a dezlegat vrajba «în trupul Său», adică «prin trupul Său». Căci, dacă El nu ar fi murit pentru noi, nu s-ar fi dezlegat păcatul care ne-a despărțit de Dumnezeu. Căci îndoita era «vrajba» și îndoit «peretele din mijloc», sau chiar întreit, adică: vrajba pe care o aveau Evreii cu «cei de alt neam»; apoi, vrajba pe care o aveau amîndouă părțile acestea cu Dumnezeu și vrajba pe care o avea tot neamul omenesc cu Îngerii. Iar Hristos a dezlegat aceste trei vrajbe. Iar Corezi zice că – după Sfîntul Ambrozie și după Fericitul Ieronim – „peretele din mijloc” era slujirea idolilor și toată religia mincinoasă. Iar după toți (învățătorii), „vrajba” era ceea ce aveau în mijloc Evreii cu „neamurile”: căci Evreii se făleau întru tăierea împrejur și cu *Tablele Legii* cele de piatră și-i urau ca pe niște cîini pe „cei de alt neam”, iar «cei de alt neam» rîdeau de Evrei pentru aceasta și îi urau la rîndul lor. (*n. aut.*)

aceasta se alcătuiește prin dogmele despre Dumnezeu¹, ca și cum ar zice: În locul viețuirii și a petrecerii, Dumnezeu ne-a legiuit credința, fiindcă noi, Creștinii, nu ne-am îndreptat din poruncile *Legii*, care rânduiesc să facem unele și altele, ci ne-a mântuit numai crezându-L cu inima și mărturisindu-L cu gura pe Domnul Iisus Hristos, căci zice: „De vei crede cu inima ta și vei mărturisi cu gura ta, te vei mântui” (*Romani* 10:9). Sau, numește „dogme” sfătuirile hotărâtoare ale Domnului, precum aceasta: „Iar Eu vă zic a nu vă jura nicidecum” (*Matei* 5:34), și: „Iar Eu vă zic a nu sta împotriva celui rău” (la fel, 39) și: „Iar Eu vă zic să-i iubiți pe vrăjmașii voștri” (la fel, 44).

ca pe amîndoi să-i zidească întru Sine-Și întru un om nou,

Pavel nu zice aici că Hristos l-a făcut Evreu pe Elin și pe „cel de alt neam”, ci că i-a suit pe amîndoi întru o stare mai bună. Și nu a zis: „ca să-i prefacă pe ei”, ci: „ca să-i zidească”, pentru ca să arate învederat ceea ce se zice și cum că nu se cuvine a ne lepăda de starea la care ne-am ridicat de către Hristos noi, cei din „neamuri” și Evreii, precum nici însușirile zidirii și ale firii nu pot fi lepădate și tăgăduite. Iar zicerea „întru Sine-Și” se înțelege sau „prin Sine-Și”, fiindcă nimeni altul nu a lucrat prin sine-și zidirea și unirea aceasta a amîndurora, decît numai Hristos, căci, topindu-l pe Israelitean și pe „cel de alt neam” ca întru o topitoare, El i-a arătat pe amîndoi un om nou și minunat; sau, se înțelege că Însuși Hristos S-a dat mai întîi pe Sine-Și pildă și închipuire celor „de alt neam” și Evreilor și, arătîndu-Se El Însuși mai întîi ceea ce i-a făcut pe aceia din început, adică om fără de păcat, apoi – făcîndu-Se mijlocitor între amîndouă părțile acestea și, apucîndu-i pe Israeliteni cu o mîna și cu cealaltă pe „cei de al-

¹ Într-o unire zice și Teodorit: „Hristos a încetat toate cele care ne despărțeau pe noi de aceia. Căci aceasta a numit «legea poruncilor», că nu a stricat poruncile acestea: «Să nu preacurvești!», «Să nu ucizi!», «Să nu furi!», «Să nu mărturisești strîmb mărturie mincinoasă împotriva aproapelui tău!», nici pe acestea: «Cinstește pe tatăl tău și pe maica ta!», «Să nu poftești pe femeia aproapelui tău!» și cite ca acestea. Căci acestea le-a arătat Stăpînul Hristos celui ce voiește a afla calea vieții celei veșnice. Iar «dogme» a numit învățătura evanghelică, fiindcă întru alegerea socotinței stă isprava săvîrșirii, căci «cel ce poate a încăpea, să încapă» (*Matei* 19:12). Și curat zice Pavel «legea poruncilor», căci Hristos a stricat partea *Legii* ce se numește «slujitoare», «săvîrșitoare», care-i învăța pe Israeliteni și pe preoți despre jertfe, despre stropiri, despre tăierea împrejur și despre celelalte ce sînt de prisos și nu de nevoie firii; de asemenea, și partea *Legii* numită «politică», ce învăța despre cele ce se cuveneau ocîrmuirii celei deosebite a neamului Israelitenilor, iar nu partea *Legii* ce se numea «morală», căci Hristos nu a venit să o strice pe aceasta, ci să o plinească.” Și vezi despre aceasta la subînsemnarea zicerii „căci voi, fraților, ați fost chemați spre slobozenie” (*Galateni* 5:13). (n. aut.)

² Iar Coresi zice că Hristos i-a unit pe cei de alte neamuri cu Israelitenii întru norod și întru trup. (n. aut.)

te neamuri”, și amestecîndu-i și pierzînd toată însușirea și patima cea străină a firii lor – i-a plăsmuit a doua oară „prin foc și prin apă”, adică prin Dumnezeu-iescul Botez și prin Sfîntul Duh. Deci Dumnezeu-Cuvîntul „întro Sine-Și” – adică întro firea omenească, ce este obștească atît Israilitenilor, cît și „neamurilor” – întro această fire, curată fiind de toată stricăciunea și vechimea păcatului, a zidit amîndouă noroadele „întro un om nou”, slobod de bătrîneța și de vechimea păcatului. Fiindcă acum, cei din „neamuri” și Israilitenii nu mai au vechile însușiri pe care le aveau, netăierea împrejur și tăierea împrejur, ci însușirile omului celui închipuit după Hristos sînt ale acestor amînduror neamuri. Însă mai curat vei înțelege ce zice aici Apostolul dacă-L vei înțelege pe Hristos ca „piatra din capul unghiului”, iar pe Israiliteni și pe cei din „neamuri” ca pe doi pereți ce se zidesc și se unesc cu piatra din capul unghiului, cum Însuși Domnul S-a asemănat pe Sine-Și, rostind zicerea psalmică: „Piatra pe care nu au băgat-o în seamă ziditorii, aceasta s-a făcut în capul unghiului” (*Matei 21:42*).

făcînd pace,

Hristos a făcut pace unindu-l pe Israilitean cu „cel de alt neam”, ceea ce se face cînd amîndoi cred în Hristos. Iar Hristos a făcut pace mai ales unind amîndouă neamurile acestea cu Dumnezeu, înțelegere care este mai apropiată decît cea dintîi, precum arată și următoarele cuvinte ale lui Pavel:

16 ca să-i reîmpace pe amîndoi cu Dumnezeu întro trup, prin Cruce,

Nu a zis: „ca să-i împace”, adică să-i împrietenească, ci: „ca să-i reîmpace”, adică să-i reîmprietenească, cu zicerea aceasta Apostolul arătînd că firea omenească se împăcase cu Dumnezeu prin *Lege*, dar apoi, prin călcarea *Legii*, ea s-a făcut vrăjmașă și potrivnică mai mult cu Dumnezeu și a trebuit să se împrietenească iarăși cu El. Și, fiindcă această împrietenire s-a făcut deplină și desăvîrșită, cu dreptate a fost numită de Pavel „reîmpăcare”, adică reîmprietenire; căci înainte-punerea „re” însemnează întregimea și deplinătatea. Iar „întro un trup” arată că Hristos i-a reîmprietenit pe amîndoi întro trupul Său, că i-a împăcat desăvîrșit cu Dumnezeu pe Israiliteni și pe cei din „neamuri”, suferind El Însuși, prin moartea Crucii, osîndirea ce ar fi trebuit să se dea amînduror acestor neamuri. Aceasta a arătat Apostolul și mai sus, zicînd că Hristos a stricat vrajba în trupul Său și i-a zidit pe amîndoi întro Sine-Și. Unii însă, prin zicerea „întro un trup”, au înțeles cum că Hristos, după ce S-a făcut un trup al cărui cap este El Însuși, i-a împrietenit desăvîrșit cu Dumnezeu-Părintele pe Evrei și pe cei de alte neamuri.¹

¹ Dintre acești cîțiva, unul este și înțeleptul Fotie, care spune că prin zicerea „întro un trup” Pavel arată împrietenirea amînduror noroadelor – adică „neamurile” și Evreii – întro Si-

omorînd vrajba întru Sine-Și,

Nu a zis: „dezlegînd vrajba”, ci, cu o zicere mai vie, a zis: „ucigînd-o și omorînd-o desăvîrșit”, încît a nu mai putea să se scoale și să mai învie vrajba aceasta. Dar cum se ridică iarăși vrajba aceasta și oamenii se fac vrăjmași și luptători împotriva lui Dumnezeu? La aceasta răspundem că vrajba de mai înainte nu va învia și nu se va scula mai mult niciodată, ci noi naștem altă vrajbă cu Dumnezeu, cu păcatele pe care le facem în urma Sfîntului Botez. Iar zicerea „întru Sine-Și” însemnează că Hristos a omorît vrajba prin Cruce, adică prin trupul Său dumnezeu-ipostatic; pentru că Hristos a omorît vrajba oamenilor către Dumnezeu cu Crucea și cu trupul Său, cu care a primit și moartea de cruce.

17 Și, venind, ne-a bine-vestit pacea nouă, celor de departe și celor de aproape,

Nu a trimis – zice – Îngeri sau vreun om, ci Însuși Fiul lui Dumnezeu a venit pe pămînt și, luînd asupra-Și rînduială și chip de slujitor și supus și de propovăduitor, a vestit oamenilor pacea către Dumnezeu, și celor ce erau „departe” de Dumnezeu – adică „neamurilor” – și celor „de aproape” – adică Evreilor – fiindcă Evreii se arătau a fi mai apropiați de Dumnezeu. Despre această pace a zis Domnul: „Pace vă las vouă” (Ioan 14:27); și: „Îndrăzniți, Eu am biruit lumea!” (Ioan 16:33), și „Tatăl Meu vă iubește, și voi M-ați iubit pe Mine” (Ioan 14:23) și „Toate cîte veți cere, veți lua” (Matei 11:24); ci toate zicerile acestea sînt semne prea-adevărate ale păcii oamenilor către Dumnezeu.

18 căci prin Acesta avem amîndoi apropiere întru un Duh către Părintele.

Stăpînul nostru Hristos – zice – a topit cu moartea Sa urgia pe care o avea Dumnezeu-Părintele asupra oamenilor, iar după ce a topit-o, ne-a făcut vrednici de dragostea Părintelui prin Sfîntul Duh, hărăzînd amîndouă părțile – și pe cei din „neamuri”, și pe Evrei – cu unul și același dar. Pentru că nu a dat

ne-Și; iar zicerea „cu Dumnezeu” arată prietenia pe care amîndouă aceste neamuri au făcut-o cu Dumnezeu. Iar Teodorit se unește cu dumnezeiescul Teofilact în tilcul acestei ziceri: „Hristos, Care pentru toți S-a adus pe Sine-Și, a omorît – zice – vrajba prin Cruce, aducînd jertfa cea fără de prihană și a împăcal amîndouă neamurile – adică pe cei din «neamuri» și pe cei din Evrei – «într-un trup», pentru ca aceștia să petreacă într-un trup, și i-a numit «un om» pe toți cei ce cred. Fiindcă Stăpînul Hristos este cap al tuturor, iar cei ce s-au invrednicit de mîntuire plinesc rînduiala trupului.” (n. aut)

Evreilor mai mult dar, ca unora ce erau mai aproape de Dumnezeu, iar nouă, celor din „neamuri”, mai puțin, ca unora ce eram mai departe de Dumnezeu. Nu! – ci, cu unul și același Duh, a dat amînduror părților același dar și așa le-a adus, pline de daruri, la Cerescul Părinte. Sau, zicerea „în” este în loc de „prin”, și cuvîntul se înțelege astfel: Prin Însuși Fiul și Duhul ne-am adus la Dumnezeu toți – și cei din „neamuri”, și Evrei – căci și Domnul a zis: „Ni-meni nu vine către Tatăl decît numai prin Mine” (Ioan 14:6).¹

**19 Deci dar, nu mai sînteți străini de acum și nemernici,
ci împreună cetățeni cu sfinții**

De vreme ce robul „nu rămîne în casă, iar fiul rămîne în veac” (Ioan 8:35) – precum a zis Domnul – atunci cei ce nu vor rămîne să dobîndească cetatea de sus și locuința împărăției lui Dumnezeu nu sînt fii, ci robi. Însă noi, Creștinii – zice Pavel – nu sîntem astfel, ci sîntem concetățeni ai sfinților, nu simplu ai ludeilor, ci ai sfinților și dreptilor Patriarhi și Prooroci, și la aceeași locuire și cetate ne-am scris și noi, adică la ceea ce este în ceruri, care rămîne, pe care o doreau aceia.²

și însușiți ai lui Dumnezeu,

Zice: Ceea ce Dreptii și Sfinții vechi, cei mai înainte de *Lege* și cei în *Lege*, cîștigaseră cu multe osteneli, adică a ne împrieteni cu Dumnezeu, aceasta noi, Creștinii, am cîștigat-o în dar. Iată care este „nădejdea chemării Creștinilor” de care vorbea Pavel la începutul trimiterii; iată nădejdea pentru care ne-am chemat de Dumnezeu la credință, adică pentru a lua niște daruri atît de mari.

20 zidiți fiind pe temelia Apostolilor și a Proorocilor,

Vrînd să arate covîrșitoarea unire pe care au primit-o cei din „neamuri” cu Proorocii și cu Apostolii. Apostolul a zis că aceia sînt „zidiți pe temelia Apostolilor și a Proorocilor, ca și cum ar zice: Proorocii și Apostolii sînt temelia, iar voi, cei din „neamuri”, ați împlinit cealaltă zidire, încît toți v-ați făcut o biserică, un locaș al lui Dumnezeu.³ Ceea ce numește aici „zidire” a celor din

¹ Vezi și subînsemnarea zicerii „prin care am luat Darul și apostolia, adică trimiterea” (Romani 1:5). (n. aut.)

² De aceea, în altă parte, Apostolul zice despre Avraam că „aștepta cetatea cea întemeiată, al cărui meșter și ziditor este Dumnezeu” – după Teodorit. (n. aut.)

³ Despre aceasta scria și purtătorul de Dumnezeu Ignatie către Efeseni, zicînd că Hristos ne-a întemeiat „pe piatră” ca pe niște pietre alese și iscusite spre zidirea Părintelui, înălțîn-

„neamuri” pe temelia Proorocilor și a Patriarhilor, în epistola către Romani a numit-o „altoire” (Romani 11:19). Și i-a pus mai întâi după vrednicie și rinduală pe Apostoli, deși după vreme sînt în urma Proorocilor.

piatra din capul unghiului fiind însuși Iisus Hristos.

Zice: Cel ce le ține împreună pe toate este Iisus Hristos, „piatra din capul unghiului”; căci, precum piatra ce se pune în unghiul zidului ține împreună amîndoi pereții și temeliiile, la fel și Hristos, „piatra” cea gîndită, ține împreună temeliiile Apostolilor și ale Proorocilor, și pereții și zidirea celor din „neamuri” și ale Evreilor. Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel zice uneori cum Hristos strînge și ține împreună „tot trupul” de sus, atunci cînd Îl numește „cap”, iar alteori zice că Hristos ține împreună toată zidirea Bisericii de dedesubt; la fel, aici Îl numește „piatra din capul unghiului”, iar în altă parte Îl numește „temelie”, pentru aceeași pricină, căci zice: „Căci nimeni nu poate pune altă temelie decît aceea ce este pusă, care este Iisus Hristos.” (I Corinteni 3:11).

21 Întru El, toată zidirea împreună alcătuită crește spre Biserică sfîntă întru Domnul,

Zice: Asupra „pietrei” acesteia din capul unghiului, adică asupra lui Hristos, „toată zidirea”, adică toți Creștinii alcătuiți și uniți împreună cu potrivire și cu nedespărtire, crește și se împlinește, încît toți se fac o Biserică sfîntă a lui Dumnezeu, după ceea ce este scris: „Voi locui și voi umbla întru dîșii” (Leviticul 27:11). Pentru că toți împreună sînt o Biserică (adunare a Creștinilor) a lui Dumnezeu, și iarăși fiecare Creștin îndeosebi este Biserică a lui Dumnezeu. Iar zicerea „întru Domnul” însemnează că ne-am făcut Biserică a lui Dumnezeu prin darul Domnului, iar nu prin ostenețile noastre. Și, zicînd „împreună potriviți”, Pavel arată că nu ne putem face Biserică a lui Dumnezeu într-alt fel fără numai dacă vom avea viață îmbunătățită și asemenea cu „piatra din capul unghiului”, adică asemenea cu Hristos, asupra Căruia ne zidim.

du-ne întru cele de sus spre Hristos, Care S-a răstignit pentru noi și L-a folosit, în loc de dreptate și de cumpănă, pe Duhul cel Sfînt. Iar Ieronim zicea: „Dacă sîntem pietre vii și bine alcătuite, să ne alcătuim împreună în casa lui Dumnezeu!” Cum ne vom face însă pietre în patru colțuri și iscusite spre zidirea casei Domnului? Ne învață Avva Dorotei, zicînd: „Răbdarea, dragostea și smerenia fac piatra în patru colțuri care nu cade niciodată din alcătuirea casei lui Dumnezeu” (la Coresi). (n. aut.)

**22 întru Care și voi împreună v-ați zidit,
spre a fi locaș al lui Dumnezeu întru Duhul.**

Toți Creștinii – zice – se alcătuiesc împreună pe „piatra” aceasta, adică pe Hristos; laolaltă cu aceștia v-ați alcătuit împreună și voi, Efesenii, ca să fiți toți „locaș al lui Dumnezeu întru Duhul”, adică prin lucrarea și darul Sfintului Duh. Sau, a zis „întru Duhul” spre osebirea zidirii celei simțite, ca și cum ar zice: „ca să vă faceti toți sălășluire duhovnicească a lui Dumnezeu”. Deci, din aceste cuvinte, se încheie că această împreună-zidire are a se face pînă la a doua venire a lui Hristos, prin cei ce în toate zilele cred întru Hristos și se zidesc cu Dinsul în faptele cele bune.

CAPITOLUL III

1 Pentru aceasta eu, Pavel, legatul lui Iisus Hristos pentru voi, „neamurile”,

După ce a vorbit de purtarea de grijă și iubirea de oameni a lui Iisus Hristos pentru noi, Apostolul vorbește acum și de purtarea sa de grijă pentru cei din „neamuri”, ca și cum ar zice: De vreme ce Stăpînul meu Iisus Hristos v-a arătat o asemenea purtare de grijă, este nevoie ca și eu să arăt, după putere, purtarea mea de grijă pentru voi. Și – zice – iată că, pentru mîntuirea voastră, mă aflu în legături și în lanțuri; și, dacă Domnul S-a răstignit pentru voi, și eu sînt legat pentru voi. A zis însă: „sînt legat pentru voi, «neamurile»,” adică: Nu numai că nu mă îngreșez de voi ca de niște netăiați împrejur din „neamuri”, precum fac ceilalți Evrei, ci încă primesc și legături pentru dragostea către voi și mă laud numindu-mă „legat al lui Hristos pentru voi”.

2 dacă veți fi auzit însă de iconomia darului dat mie pentru voi,

Aici, Pavel arată zicerea Domnului despre dînsul către Apostolul Anania, adică: „Vas de alegere este Mie acesta, de a purta numele Meu înaintea «neamurilor», și a împăraților și a fiilor lui Israil” (*Fapte* 9:15). Și numește „iconomie a darului” descoperirea tainei credinței „neamurilor”, pe care Pavel nu a învățat-o de la oameni. Și zice: Așa a iconomisit darul lui Dumnezeu, ca să fiu chemat de sus de la ceruri și să mă orbesc eu, care eram neînduplecat la lumina credinței lui Iisus Hristos, ca măcar prin orbirea ochilor mei cei simțiți să mă înduplec spre lumina aceasta și să cred. Aducă însă: „Pentru voi” mi s-a dat darul acesta, căci Iisus Hristos, Cel ce m-a chemat, mi-a zis: „Mergi, că la «neamuri» departe te voi trimite” (*Fapte* 22:2). Drept aceea – zice – totul este al darului lui Dumnezeu, și eu n-am adăugat nimic la acesta de la sine-mi.

3 căci după descoperire mi-a făcut cunoscută taina,

Iată lucrul dumnezeiescului dar, adică descoperirea tainei celei pentru „neamuri”. Căci taină este cu adevărat a se ridica „neamurile” din smerirea și prostimea lor cea mai de pe urmă la o cinste și vrednicie mai mare decît cea a Evreilor.

precum v-am scris mai înainte întru puțin.

Adică: Despre care am zis mai sus, anume cum s-au chemat „neamurile”, care erau departe de Dumnezeu, despre felul cum s-au zidit asupra Proorocilor

și a Patriarhilor și câte ca acestea. Iar „întru puțin” a zis în loc de: „am arătat în scurt, prin puține”.

4 Din care, citind, puteți cunoaște cunoștința mea întru taina lui Hristos,

Nu v-am scris – zice – cât se cuvenea, ci după puterea voastră, cât puteți voi înțelege. Însă și din cuvintele acestea scrise mai sus puteți să înțelegeți „cunoștința mea în taina lui Hristos”, anume că am cunoscut taina Lui și am înțeles că: Hristos șade de-a dreapta lui Dumnezeu-Părintele, că ne-a pus și pe noi a ședeă împreună cu Sine, că pe amîndouă noroadele – pe cei din „neamuri” și pe cei din Evrei – i-a zidit întru Sine întru un om nou și câte altele sînt potrivite tainei acesteia. Deci – zice – din acestea pe care mi le-a arătat Dumnezeu, veți cunoaște marea mea vrednicie, pricepere și cinste. Căci, mai înainte apucînd, David a strigat că mare este cinstea și fericirea celui care Dumnezeu îi arată tainele Sale, zicînd aceasta: „Nu a făcut așa tuturor neamurilor și judecățile Sale nu le-a arătat lor!” (*Psalm 147:9*); și Varuh zice: „Ferițiți sîntem noi, Israile, căci cele plăcute lui Dumnezeu ne sînt cunoscute” (*Varuh 4:4*).

5 care întru celelalte neamuri nu s-a făcut cunoscută fiilor oamenilor, precum s-a descoperit acum sfîntilor Lui Prooroci și Apostoli întru Duhul:

Dar ce? Nu știau Proorocii taina despre Hristos și cum Hristos zice că Moisi și Proorocii au scris despre El? Căci zice: „Dacă l-ați crede pe Moisi, M-ați crede pe Mine, fiindcă acela a scris despre Mine” (*Ioan 5:46*); și iarăși: „Trebuie a se plini toate cele scrise despre Mine în *Legea* lui Moisi, în Prooroci și în psalmi” (*Luca 24:44*); și iarăși: „Cercetați *Scripturile!* – căci acelea sînt care mărturisesc despre Mine” (*Ioan 5:39*). La aceasta, răspundem dar: Mai întîi, că Pavel zice aici că taina lui Hristos s-a descoperit Proorocilor, nu tuturor oamenilor; de aceea a și adăugat: „care altor neamuri nu s-a făcut cunoscută fiilor oamenilor”. Și, al doilea, că taina lui Hristos nu s-a descoperit nici Proorocilor atît de arătat precum s-a descoperit acum prin lucruri Apostolilor și Proorocilor *Testamentului cel Nou* prin Sfîntul Duh. Căci – dacă Duhul cel Sfînt nu l-ar fi învățat pe Petru, căpetenia Apostolilor, prin fața de masă ce s-a pogorît din cer,

¹ Și Teodorit tîlcuiește zicerea aceasta într-un glas: „Precum v-am scris mai înainte întru puțin» nu înseamnă că ar fi scris și altă epistolă, cum au luat-o unii, căci nici nu spune că a scris despre ale sale, ci despre taina aceasta. Fiindcă a zis: «căci, după descoperire, mi-a făcut cunoscută taina, precum mai înainte am scris în puțin», vorbind de la început și pînă aici despre aceasta.” (*n. aut.*)

care avea într-însa toate fiarele pământului, descoperindu-i că Dumnezeu primește la credință toate neamurile – cu adevărat Petru nu ar fi primit să-l boteze pe Corneliu și pe toți casnicii lui (*Fapte* 10).¹ Și vezi că Duhul Sfânt nu i-a descoperit lui Petru despre Evrei, ci despre cei de alte neamuri, fiindcă, într-adevăr, mare lucru era a fi primiți la credința lui Hristos spurcații păgini. Prin urmare, Proorocii mai dinainte de dar nu știau atât de curat taina aceasta, de vreme ce Petru, cel atât de mare și căpetenie, a avut trebuință a învăța despre taina „neamurilor” de la Sfântul Duh.

6 anume că „neamurile” sînt împreună-moștenitori, și împreună un trup și împreună-părtași ai făgăduinței, întru Hristos, prin evanghelie,

Zice: Nu s-a descoperit „neamurilor” taina aceasta, anume că ele vor fi împreună-moștenitoare cu Israilitenii și împreună-părtașe ale făgăduinței date de Dumnezeu lui Avraam. Căci Israilitenii se împărțeau de făgăduința aceasta a lui Dumnezeu ca un neam sfânt ce erau; s-au împărțit însă împreună cu dinșii de aceeași făgăduință și cei din „neamuri”, care erau socotiți necurați. Dar în ce chip s-au împărțit de aceasta? „Întru Hristos”, adică prin credința în Hristos, credință care li s-a pricinuit prin propovăduirea evangheliei. Însă Pavel nu s-a îndestulat a le numi pe „neamuri” doar „împreună-moștenitoare” și „împreună-părtașe”, ci, ca să arate covârșitoarea înrudire și unire pe care o primiseră cu Israilitenii, le-a numit „împreună un trup”, fiindcă cei de alt

¹ Coresi nu se dumirește aici și zice: „Dacă Hristos și chemarea «neamurilor» a fost înainte-cunoscută Proorocilor, cum zice Pavel că «nu s-a făcut cunoscut fiilor oamenilor»? Spre dezlegarea nedumeririi, îl aduce pe dumnezeiescul Hrisostom și pe Ieronim, care spun că nu a fost cunoscută „fiilor oamenilor”, nu Proorocilor, căci Proorocii nu sînt fii ai oamenilor, ci fii ai lui Dumnezeu. Și nu erau cunoscute „neamurile” că au să se asemene după dar și după credință cu Israilitenii și că au să-i și covârșească. Dar și purtătorul de Dumnezeu Maxim pune înainte o astfel de nedumerire, anume: dacă Domnul a zis, după Înviere: „Mergind, învățați toate neamurile!”, atunci cum a avut trebuință Petru de descoperire, prin acea față de masă pogorită din cer, ca să învețe că Dumnezeu le primește pe „neamuri”. Sau cum se face că Apostolii din Ierusalim, auzind că Petru l-a botezat pe Corneliu și pe toți casnicii lui se certau cu Petru? Deci, dezlegînd nedumerirea aceasta, zice că Petru a avut multă nevoie de descoperire dumnezeiască pentru „neamuri”, fiindcă nu știa că nu este nici o osebite între tăierea împrejur și netăierea împrejur după credință, nici nu știa curat că se cuvine a se învăța „neamurile” fără slujirea cea arătată după *Lege*. De aceea i-a și descoperit lui Domnul taina aceasta a sfatului Său cel negrăit. Pentru că unul este cuvîntul poruncii, și altul chipul după care trebuie a se face porunca; de aceea Petru, luînd de la Domnul porunca de a fi învățate „neamurile”, nu s-a apucat să le învețe, ci aștepta să i se arate de Hristos și chipul în care urma a le învăța, care era că „neamurile” trebuiau să fie chemate și să se mintuiască fără tăierea împrejur și fără celelalte ceremonii trupești, căci Cuvîntul știe tăierea împrejur duhovnicească, tăierea plecării pătimașe a sufletului către trup (în șirul tîlcuirii evangheliei lui Matei, capitolul 28, stih 19). (*n. aut.*)

neam și sfinții Israiliteni s-au făcut un trup, amîndouă neamurile ținîndu-se împreună de un „cap”, adică de Hristos.

7 al cărei slujitor m-am făcut după dăruirea darului lui Dumnezeu ce mi s-a dat, după lucrarea puterii Lui;

Eu – zice – m-am făcut slujitor propovăduirii evanghelice mai sus zise, prin care „neamurile” au crezut în Hristos, și pentru această propovăduire evanghelică mă aflu acum în legături. Însă slujba aceasta nu este isprava mea, ci dăruire a dumnezeiescului dar care mi s-a dat, nu prost și sărăcește, ci cu putere și cu îmbelșugare, precum se cuvenea lui Dumnezeu, Celui ce a lucrat aceasta întru mine. Sau, se înțelege și așa: Dumnezeu, Care mi-a dăruit slujba aceasta a evangheliei, mi-a dăruit și putere, fiindcă nu era de ajuns numai vrednicia și darul ce mi le-a dat, dacă nu mi s-ar fi adăugat și puterea de la Dînsul. Pentru că trei lucruri se cuvine a aduce sfinții propovăduitori și dascălii la slujirea propovăduirii evanghelice: suflet care să iubească primejdiile, înțelepciune, pricepere și viață neprihănită. Însă, pe lângă acestea, este trebuință a arăta și Dumnezeu putere întru dîșii, prin care acestea trei se vor face lucrătoare și aducătoare de roade, căci „Domnul – zice – va da grai celor ce bine-vestesc, cu putere multă” (*Psalm 39:12*).

8 mie, celui mai mic decît toți sfinții, mi s-a dat darul acesta,

Fiindcă are a spune mărimea dumnezeiescului dar ce i se dăduse, vezi ce zice Pavel pentru sine din smerita-cugetare. Pentru că, după atîtea isprăvi, fapte bune și nevoițe, el se numește pe sine mai mic nu numai decît Apostolii, ci și decît „toți sfinții”, adică Creștinii. Iar cuvîntul acesta este mai mare prin smerenie decît cel pe care l-a zis: „care nu sînt vrednic a mă numi Apostol” (*1 Corinteni 15:9*).

a bine-vesti întru „neamuri” neurmărita bogăție a lui Hristos

Zice: Ce dar mi s-a dat? Acela de a propovădui evanghelia la „neamuri”, căci ceilalți Apostoli o propovăduiau la Evreii cei tăiați împrejur. Drept aceea, cel mai mic decît ceilalți, căruia i se încredinșase slujba cea mai mare, trebuia să aibă și darul mai mare. Pentru că cel rînduit de Dumnezeu să întoarcă la credință „neamurile”, pe cei mai răi decît Evreii, după aceasta era mare, doși era mic, căci isprava era a darului dumnezeiesc. Și, dacă bogăția darului lui Hristos este nu numai neînțeleasă, chiar după ce s-a arătat, ci și „neurmărită”, adică nici urmele ei nu e cu putință a se afla, cu cît mai virtos ființa și firea

dumnezeirii Lui? Atunci cum se mândrea ereticul Evnomie că înțelege și pricepe ființa lui Dumnezeu?¹

9 și a-i lumina pe toți care este iconomia tainei celei din veacuri ascunsă întru Dumnezeu,

Faptul că „neamurile” urmau a fi chemate la credința lui Hristos, aceasta poate că o știau și Proorocii, și Îngerii, prin descoperirea Sfântului Duh; dar că urmau a fi chemate pentru a primi asemenea daruri mari, încât a ședea cu Hristos în scaunul lui Dumnezeu, aceasta cine ar fi nădăjduit că se va face? Cu adevărat, nimeni! De aceea o numește aici Apostolul „taină ascunsă întru Dumnezeu din veacuri”, adică „din început”, fiindcă iconomia aceasta a lui Dumnezeu nu este nouă, dar numai de Dinsul se cunoaște din veac.

întru Cel ce le-a zidit pe toate întru Iisus Hristos,

Bine a arătat aici Pavel zidirea, pentru că Dumnezeu, Cel ce a zidit toate fapăturile prin Hristos – Acesta înțelegându-Se după firea Sa dumnezeiască, fiindcă zice Ioan: „Toate printr-Însul s-au făcut, și fără El nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut” (Ioan 1:3) – deci zice: Dumnezeu-Părintele, Care le-a zidit pe toate prin Hristos, descoperă și taina aceasta despre chemarea „neamurilor” și slava tot prin Hristos.

10 ca să se cunoască acum Începătoriilor și Stăpîniilor înțelepciunea² lui Dumnezeu cea de multe feluri, prin Biserică, întru cele cerești,

Nici Începătoriile și Stăpîniile cele de sus ale Îngerilor, nici cele de jos, nu știu cu amăruntul taina slavei pe care urmau să o primească cei din „neamuri”. Căci Îngerii și Arhanghelii cei de sus știau numai aceasta, că Israil era parte și norod al Domnului, precum este scris: „Și s-a făcut parte a Domnului norodul lui Iacov, funia moștenirii Sale, Israil” (Levitic 32:9). Și Arhanghelul Gavriil, cel trimis jos, știa aceasta, că Hristos va izbăvi de păcate norodul Său, adică pe cel Evreiesc, căci zice: „Acesta va mintui norodul Său de păcatele lui” (Matei 1:21). Iar faptul că „neamurile” și slujitorii la idoli au să primească o cinste și slavă atît de mare, l-au cunoscut acum, după iconomia întrupării, și Îngerii ce sînt sus, în

¹ Aceleași le zice și Teodorit, adăugind și aceasta: „Evnomie Îl numește pe Dumnezeu-Tatăl făcător al lui Hristos și zice că a înțeles însăși ființa Tatălui, iar dumnezeiescul Apostol a numit «neurmărită» nu numai firea dumnezeiască a lui Hristos, ci și bogăția Lui. [...]” (n. aut.)

² Iar dumnezeiescul Hrisostom zice că prepoziția „prin” se află aici în loc de: „împreună”, încît zicerea apostolească are această înțelegere: că, împreună cu Biserica noastră, și Îngerii din cer au învățat tainele cele negrăite ale lui Dumnezeu. (n. aut.)

cer, și cei de jos, de pe pământ. „prin Biserică”, adică prin facerile de bine ce ni se fac de la Dumnezeu. Căci facerile de bine date nouă, Creștinilor din „neamuri”, au arătat Îngerilor „înțelepciunea lui Dumnezeu cea de multe feluri”. Nu a zis: „felurita înțelepciune a lui Dumnezeu”, ci: „de multe feluri”, ca prin zicerea aceasta să arate meșteșugurile cele de tot felul și nepricepute ale acestei înțelepciuni. Iar dumnezeiescul Grigorie al Nissei tilcuiește zicerea aceasta (în *Cuvîntul al 8-lea la Cîntărilor*) zicînd că, mai înainte de înomenirea Dumnezeu-Cuvîntului, cereștile Puteri ale Îngerilor cunoșteau înțelepciunea lui Dumnezeu simplă. anume că Dumnezeu le-a zidit pe toate doar cu voia Sa, fiind puternic și atotputernic, și că El păzea fapturile zidite cu purtarea Sa de grijă cea înțeleaptă, din aceasta cunoscîndu-L înțelept înainte-văzător. Și nici o felurime nu era întru acestea, adică nu era nici un lucru care să facă altă ispravă împreună cu un altul. Iar după ce S-a întrupat Dumnezeu-Cuvîntul, s-a făcut înțelepciunea lui Dumnezeu multfelurită, pentru că s-au isprăvit și s-au făcut cele potrivnice prin cele dimpotriva lor, adică: prin moarte, s-a făcut viață; prin neputință, putere; prin neciste, slavă și, prin oamenii cei simpli, s-au făcut lucrurile cele mari și dumnezeiești încuviințate. În acest chip s-a făcut acum cunoscută Puterilor cerești mult-felurita înțelepciune a lui Dumnezeu; căci, după ce noi, oamenii, am cunoscut-o, atunci au cunoscut-o și Puterile Îngerilor, prin noi, fiindcă au văzut Biserica (adunarea) Creștinilor, lucrurile prea-slăvite și mari de care s-au învrednicit aceștia, și astfel s-au povățuit spre cunoștința înțelepciunii lui Dumnezeu.

11 după înainte-hotărîrea cea din veci pe care El a împlinit-o în Hristos Iisus, Domnul nostru,

Zice: Acum, adică în vremile cele mai de pe urmă, s-a cunoscut înțelepciunea facerilor de bine ale lui Dumnezeu care ni s-au făcut nouă, celor din „neamuri”. Aceasta însă era din început înainte-hotărîtă de Dumnezeu după înainte-cunoștința viitoarelor veacuri, pentru că Dumnezeu știa cele ce urmau a se face și de aceea le-a înainte-hotărît așa. Iar zicerea „pe care a împlinit-o în Hristos” se înțelege: „pentru înțelepciunea, adică pentru iconomia pe care a făcut-o Dumnezeu-Părintele prin Fiul Său”. Iar Hrisostom citește zicerea aceasta așa: „După înainte-hotărîrea veacurilor, pe care le-a făcut Dumnezeu prin Fiul Său.”

12 întru Care avem, prin credința în El, îndrăznire și apropiere întru nădejde.

Zice: Cum s-a făcut prin Hristos facerea de bine a lui Dumnezeu către „neamuri”? Este arătat: din faptul că Hristos este Cel care ne-a adus la Părintele. Însă nu ca pe niște robi, nici ca pe niște păcătoși osîndiți, ci ca pe unii ce „avem îndrăzneală”, și nu doar îndrăzneală, ci îndrăzneală unită cu nădejde și

cu cutezare. Și prin ce ni s-a dat aceasta? „Prin credință” – zice – căci credința a pus în inima noastră îndrăznire și cutezare, fiindcă ne-a izbăvit de păcate.

13 De aceea mă rog să nu slăbiți din pricina necazurilor mele pentru voi, care sînt slava voastră.

Zice: „De aceea”, care? Pentru că mare este – zice – taina chemării voastre, a „neamurilor”, la credință și pentru că mie mi s-a încredințat mare slujbă, ca să vă propovăduiesc evanghelia lui Dumnezeu. Și este nevoie a primi legături și a pătimi rele de la aceia care nu înțeleg taina aceasta și se împotrivesc ei. Pentru aceasta – zice – vă rog, frații mei, „să nu slăbiți” – adică să nu vă tulburați, nici să vă întristați – ca și cum s-ar face vreun lucru de mirare, fiindcă legăturile și necazurile pe care le sufar pentru voi sînt slavă și cunună a voastră. Căci acestea arată că Dumnezeu v-a iubit atît de tare, încît nu numai pe Fiul Său unul născut L-a dat din dragoste pentru voi, ci și pe noi, slugile Sale, ne dă în primejdii și în legături pentru folosul vostru. Și, dacă necazurile mele sînt „slavă a voastră”, cu mult mai virtos sînt slavă a voastră necazurile și relele pe care le-ați pățimit chiar voi pentru Hristos. Deci nu se cuvine a vă tulbura și a vă întrista nici cînd voi înșivă sînteți necăjiți.

**14 Pentru aceasta îmi plec genunchii
căt-re Părintele Domnului nostru Iisus Hristos,
15 din Care se numește toată părintimea în cer și pe pămînt,**

Zice: Fiindcă voi, cei din „neamuri”, ați fost atît de iubiți de Dumnezeu și ați luat și veți lua de la El bunătăți atît de mari și de neînțelese, atunci și eu, propovăduitorul și învățătorul vostru, mă rog să vi se dea darul lui Hristos, Cel ce locuiește întru voi, ca prin el (prin dar) să înțelegeți bunătățile acestea și să recunoașteți cît de mult ați fost iubiți de Dumnezeu. Și a zis: „plec genunchii mei”, ca să arate și cu forma rugămîntea adusă lui Dumnezeu cu umilință pentru dinșii. Și zice că toată „părintimea” vine de la Părintele cel mai presus de toate. Și numește neamurile oamenilor de pe pămînt „părintimi”, pentru că așa obișnuiește a le numi *Dumnezeiasca Scriptură*, de la numele părinților lor pămîntești. Iar pe cetele și adunările Îngerilor ce sînt în cer le numește „părintimi” fiindcă acolo nu sînt neamuri, căci nici un Înger nu naște sau se naște. Așadar Dumnezeu-Părintele a făcut „părintimile” – și pe cele de sus, și pe cele de jos – și cîți se numesc „părinți” se numesc așa de la Dînsul.¹

¹ De aceea, și dumnezeiescul Ioan Damaschinul zice că numele „părintimii” ni s-a dat nouă, oamenilor, din cele dumnezeiești, adică din cele de sus la cele de jos, iar nu de la cele de jos la cele de sus. Aceleași le zice și Ieronim. Iar evreiește se zice *misaha* și însemnează „semințe”.

**16 să vă dea, după bogăția slavei Sale, putere de a vă întări
prin Duhul Lui în omul din lăuntru,
17 spre a locui Hristos, prin credință, în inimile voastre,
fiind înrădăcinați și întemeiați întru dragoste,¹**

Zice: Ce rog pe Dumnezeu, Care e bogat și vrea să vă slăviți? Îl rog să vă dea a vă întări în ispite, încît să nu vă tulburați pentru dînsele și să vă abateți. Nu s-a îndestulat însă numai a zice: „să vă întăriți”, ci a adăugat și aceasta: „întru putere”, fiindcă se roagă a li se da bunătățile cu îmbelșugare, cu putere și cu

care se trage din oarecare început și înrudire, după care a luat numele acesta aici Apostolul – după Hrisostom (la Coresi). Iar Teodorit zice: „Chiar Părinte și cu adevărat Părinte este Dumnezeu, căci nu S-a făcut mai întii Fiul, apoi Părinte, ci de-a pururea este Părinte, și Părinte din fire. Iar ceilalți părinți – ori trupești, ori duhovnicești – au tras numirea de sus. Îi numește însă «părinți», pe pămînt, pe cei firești, iar «părinți cerești» pe cei duhovnicești. Unul ca acesta era însuși dumnezeiescul Apostol, care zice: «Mă rog Părintelui Domnului nostru Iisus Hristos», care are aceasta nu luînd-o de la altcineva, ci chiar aceasta o dă altora.” (n. aut.)

¹ [...] Vezi însă că inima omului este lăcaș al lui Hristos prin darul Sfintului Duh. Pentru aceasta a zis Marcu: „Mai întii, trebuie a avea lucrînd în inimă darul Sfintului Duh, și așa, după analogie, a intra întru împărăția cerurilor. Căci aceasta făcînd-o aratăată, Domnul zicea: «Împărăția cerurilor este în lăuntrul vostru.» Aceasta arătînd-o, și Apostolul scria: «Cercați-vă pe sine-vă dacă sînteți în credință, sau nu cunoașteți că Iisus Hristos este intru voi? Dacă nu cumva sînteți netrebnic!»” Și marele Macarie zice așa: „Venînd în casele sufletelor noastre, Domnul Se odihnește în cuibul inimii noastre, acolo locuiește. Deci, trecînd valurile viforului celui sălbatic și ale întunericii, acolo strălucesc razele Lui, pace adîncă intrînd în casa aceasta, de negrăită lumină umplîndu-se.” Zice încă și Grigorie al Nissei: „Un credincios se face loc al lui Dumnezeu, unul casă, altul scaun, iar altul așternut sub picioare. Este însă cineva făcîndu-se armă și cal bine hățuit, primîndu-l asupra sa pe bunul călăreț, urmîndu-și calea după ceea ce i se pare Celui ce îl îndreptează” (*Cuvînt la Cîntarea Cîntărilor*). Însă, precum inima Creștinilor se face lăcaș al lui Hristos prin darul Sfintului Duh, tot așa ea se face și lăcaș al diavolului (întru arătarea ei locuind – precum zice dumnezeiescul Diadoh – nu întru adînc) și al demonilor, prin lucrarea și deprinderea patimilor și a păcatelor. Pentru aceasta prea-potrivit a zis cu adevărat marele Macarie: „Precum ochiul este mic față de celelalte mădulare, dar lumina lui mică fiind, mare vas este – că vede sub același cer stele, soare, lună, cetăți și alte zidiri – la fel cum se inchipuiesc acestea ce se văd în lumina ochiului cea mică, așa este și mintea în inimă. Și însăși inima este un mic vas, și acolo sînt balauri, acolo lei, acolo sînt fiarele cele vîrsătoare de venin și toate visteriile răutății; și acolo sînt căile cele aspre și nenetede, acolo sînt prăpăstiile; și iarăși, acolo este Dumnezeu, acolo și Îngerii, acolo viața, acolo împărăția, acolo lumina, acolo Apostolii, acolo visteriile darului, acolo sînt toate” (*Cuvîntul 43, capitolul 8*). Și, după puține, acesta zice: „Precum mult fum este întru o casă, așa este și păcatul, așezîndu-se și tîrîndu-se în cugetările inimii cu cugetările lui cele spurcate, și nemărginită mulțime de demoni” (la fel). Pentru aceasta zicea și Pavel, în altă parte: „Iar Hristos, ca Fiul asupra casei sale, a Cărui casă sîntem noi, de vom ține îndrăznirea și lauda nădejdei adevărate pînă în sfîrșit” (*Evrei 3:6*). Vezi și subînsemnarea zicerii „voi locui întru dînșii și voi umbla întru ei” (*2 Corinteni 6:16*). (n. aut.)

covârşire. Cum să se întărească însă? „Prin Sfântul Duh”, căci Sfântul Duh este Cel ce dă puterea și întărirea, pentru care și Isaia Îl numește „Duh de întărire” (capitolul 11:2). Și nu a zis numai: „ca să vă întăriți”, ci a zis-o și pe cea mai mare, anume: „ca să locuiască Hristos întru omul vostru cel din lăuntru”, adică „în inimile voastre”, nu pe deasupra, la arătare, ci întru adânc. Cum și în ce chip? „Prin credință”, căci Hristos locuiește în inimile credincioșilor, venind împreună cu Părintele Său și făcând lăcaș într-însele, precum a făgăduit Cel prea-nemincinos: „De mă iubește cineva, cuvîntul Meu va păzi, și Părintele Meu îl va iubi pe el, și la Dînsul vom veni și lăcaș la el vom face” (Ioan 14:23). Acestea le veți dobîndi – zice – „de veți fi înrădăcinați în dragostea lui Iisus Hristos” și nu vă veți strămuta, nici vă veți clăti de la Dînsul. Așadar două lucruri roagă Pavel pentru Efeseni: a se întări prin Sfântul Duh și a locui Hristos în inimile lor, zicînd: Mă rog să vă întăriți prin Duhul și să vă faceți iscusii spre a locui Hristos în omul vostru cel din lăuntru, adică în inimile voastre.

18 ca să puteți înțelege împreună cu toți sfinții ce este lățimea, și lungimea, și adîncimea și înălțimea,

Ceea ce a rugat Pavel la începutul epistolei, adică să se dea Efesenilor „Duh de înțelepciune și de descoperire”, „ca să cunoască care este nădejdea chemării lor la credință” și celelalte, același lucru îl roagă și aici a li se da, ca să puteți – zice – a înțelege împreună cu toți credincioșii Creștini (căci pe aceștia îi numește „sfinți”) taina iconomisită de Dumnezeu pentru voi, care este atît de mare, încît se întinde în toate părțile lumii. De aceea – zice – și cu chipuri trupești și materialnice v-am vorbit și eu despre taina aceasta – zicînd: „cele de sus”, „cele de jos”, părțile cele din laturi – însă nu este cu puțință numai cu cuvintele mele să o cunoașteți îndestul, ci prin Sfântul Duh. Și într-alt chip nu veți putea să înțelegeți, dacă nu vă veți întări mai înainte cu puterea Sfîntului Duh (căci este trebuință să luați putere duhovnicească); și, dacă nu va locui Hristos întru voi, nimic nu veți putea isprăvi.¹ Iar dumnezeiescul Gri-

¹ Iar Fotie zice: „A cui «lățime», «lungime», «adîncime» și «înălțime»? – decît a tainei, cu elipsă. Sau, după covârşire adîncă, se înțelege [...] «lățimea», «lungimea», «adîncimea» și «înălțimea» cunoștinței lui Hristos, ca să puteți înțelege și covârşitoarea dragoste a Lui pentru voi. Iar cunoștința lui Hristos este arătarea iconomiei Lui pentru noi, și faptul că lucrarea aceasta a săvîrșit-o pentru noi mai presus de minune El însuși, iar nu altul, și că El însuși este Cel ce ne dă această cunoștință și că mai ales prin aceasta L-am cunoscut. Iată ce este cunoștința lui Hristos. Iar «lungimea» cunoștinței lui Hristos stă în faptul că aceasta s-a înaintat-hotărît fără început, mai înainte de veacuri. Iar «lățimea» cunoștinței acesteia e că lucrarea ei se lățește la toți: și la oameni, și la îngeri, și la cele cerești, și la cele pămîntești, și la Evrei, și la «neamuri», și la cei vii, și la cei ce au murit – fiindcă Hristos a făcut pacea între

gorie al Nissei (în *Cuvîntul întîi la Pasha*, în capitolul 32 catehetic) zice că prin aceste patru părți – a lățimii, a lungimii, a adîncimii și a înălțimii, pe care le zice aici Pavel – se face arătată Crucea cea în patru părți a lui Hristos. Deci Apostolul Îl roagă pe Dumnezeu pentru Efeseni, ca ei să poată înțelege taina Crucii. Căci toată iconomia întrupării lui Hristos se cuprinde în Cruce, Crucea fiind lucrul cel prea-înfricoșat al iconomiei și al înomenirii Lui, din care și dragostea lui Dumnezeu către oameni se arată mai ales și mai cu osebite, precum zice Însuși Domnul: „Mai mare dragoste decît aceasta nu are nimeni, ca cineva să-și pună sufletul pentru prietenii lui” (*Ioan 15:13*). De aceea, și Pavel zice mai departe despre dragostea lui Dumnezeu¹:

Îngeri și oameni, care erau învrăjbiți unii cu alții. Iar «adîncimea» cunoștinței acesteia e că Hristos a arătat negrăita Sa facere de bine și putere chiar și pînă la văile iadului, stricînd și prădînd iadul, și slobozîndu-i pe cei robiți de dinsul. Iar «înălțimea» cunoștinței lui Hristos stă în aceea că Cel ce S-a pogorit este chiar Cel care S-a suit mai presus de ceruri, unde a suit și pîrga firii noastre, mai presus de toată Începătoria, și Stăpînirea și Puterea. Deci acestea patru roagă Pavel pe Dumnezeu să le înțeleagă Efesenii și toți Creștinii. Iar dacă le vom înțelege pe acestea, atunci ce vom cunoaște? Dragostea lui Hristos pentru noi. Dacă vom cunoaște și dragostea lui Hristos, cine se va mai îndoi că ne vom desăvîrși întru toată desăvîrșirea lui Dumnezeu? – anume că, prin faptele cele bune, Îl vom primi tot în lăuntru nostru pe Hristos, Cel ce ne-a iubit așa de mult.” (*n. aut.*)

¹ Iar Coresi zice că Apostolul vorbește aici de „lățimea”, „lungimea”, „adîncimea” și „înălțimea” dragostei lui Hristos. Fiîndcă dragostea și lucrarea lui Hristos se întinde în „lățime” la toate marginile lumii; în „lungime”, prin pururea-vecuitoarea alegere și dumnezeiasca înainte-hotărîre cea mai înainte de veacuri; în „adîncime”, prin pogorîrea în iad, sau prin adîncimea înțelepciunii după care a săvîrșit această facere de bine; iar în „înălțime” prin suirea la cer a celor înainte-hotărîți. Sau, „lungimea” este credința; „lățimea”, nădejdea; „înălțimea”, dragostea; și „adîncimea”, smerenia. Sau, „lungimea” este stăruirea întru dar; „lățimea”, dragostea; „înălțimea”, nădejdea; „adîncimea”, judecățile lui Dumnezeu.

Iar Sofronie (în *Cuvîntul la Nașterea lui Hristos*) zice: „Hristos era pururea-vecuitor (iată «lungimea»), «lat» după dragoste, «înalț» după fire, «adînc» după înțelepciune. Iar Pavel a luat aceste stadii de la Iov, care zice: «Descoperi-vei tu care este firea lui Dumnezeu? Urcă-vei tu pînă la desăvîrșirea Celui Atotputernic? Ea este mai înaltă decît cerurile. Și ce vei face tu? Ea este mai adîncă decît împărăția morții. Cum o vei pătrunde tu? Măsura ei este mai lungă decît pămîntul și mai lată decît marea» (*Iov 11:7-9*). Și David pomenește aceste patru stadii: «De mă voi duce la cer, Tu acolo ești (iată „înălțimea”); de mă voi pogori la iad, de față ești (iată „adîncimea”), de voi lua aripile mele de dimineață (iată „lungimea”) și mă voi sălășlui la marginile cele mai de pe urmă ale mării, adică de la miazăzi (iată „lățimea”)” Și pasărea cerului, Dionisie Areopagitul, zice: „Deci «lățime» dumnezeiască trebuie a se numi înaintarea lui Dumnezeu peste toate cea mai presus de toată buna-alergare; «lungimea», puterea ce se întinde mai presus de toate; iar «adîncime», ascunderea și necunoștința ce este necuprinsă de nimeni” (*Despre numirile dumnezeiești*, capitolul 9). Pahimer tîlcuiește „înaintarea lui Dumnezeu cea mai presus de buna-alergare”, zicînd așa: „Dumnezeu le-a adus pe toate întru a fi, și a le ocîrmui și a purta grijă de dînsule.” (*n. aut.*)

19 și a cunoaște dragostea lui Hristos, care covârșește cunoștința,

Zicerea aceasta se atîrnă de cea de mai sus, și zice: „ca să puteți cunoaște dragostea lui Hristos către oameni, care covârșește toată cunoștința oamenilor”. Dar cineva ar zice: O, fericite Pavele! – de vreme ce dragostea lui Hristos covârșește toată cunoștința, cum să o cunoaștem noi, oameni fiind? La aceasta, ne răspunde: Eu v-am spus că dragostea lui Hristos covârșește toată cunoștința oamenilor, dar voi nu aveți a cunoaște dragostea aceasta cu cunoștință omenească și firească, ci cu una mai presus de fire, prin Sfintul Duh. Apoi, Pavel nu a zis: „aveți a cunoaște cît este de mare dragostea lui Hristos”, ci numai: „aveți a cunoaște că este mare și covârșește toată cunoștința omenească”. Pentru aceasta – zice – Îl rog pe Dumnezeu să puteți învăța de la Sfintul Duh că dragostea lui Hristos către oameni este mare și covârșitoare. Și cine nu o știe aceasta – o, fericite Pavele? Răspunde: Nu o știu toți acei Creștini care se întristează și nu suferă cu mulțumire relele pe care le pătinesc și toți aceia care-l cinstesc mai mult pe Mamona și nedreapta bogăție decît pe Dumnezeu. Căci, de ar cunoaște toți dragostea cea mare și covârșitoare a lui Hristos pentru oameni, pătîmind cu adevărat ispitele, nu ar cîrî împotriva dumnezeieștii purtări de grijă și nici nu ar lua aminte la bogăția cea stricăcioasă și vremelnică, despărțindu-se de Dumnezeu, Care i-a iubit atît de mult. Însemnează-o însă și pe aceasta împotriva ereticilor Evnomieni, care se fălesc nebunește că ar cunoaște ființa lui Dumnezeu. Căci, dacă dragostea lui Hristos covârșește toată cunoștința oamenilor, cu cît mai virtos ființa Dumnezeirii Lui!

ca să vă împliniți întru toată deplinătatea lui Dumnezeu.

Unii, din care mai ales este dumnezeiescul Hrisostom, au înțeles aceasta în două chipuri, anume: „Ca să cunoașteți – zice – că Dumnezeuul nostru este închinat și Se cinsteste în Părinte, în Fiu și în Sfintul Duh. Căci aceasta este «deplinătatea lui Dumnezeu» cel unul, a fi închinat de noi în trei Fețe, ca Treime, de vreme ce, oricare Față din acestea trei S-ar lăsa, Dumnezeu ar rămîne nedesăvîrșit. Sau zice: «ca să fiți împliniți și plini de toată fapta bună de care este plin Dumnezeu». Însă eu socotesc că este mai potrivit a se înțelege așa: «pentru ca să fiți împliniți întru toată deplinătatea cea după Dumnezeu, cunoscînd, pe cît se poate, toate dogmele și tainele dumnezeiești».¹

¹ Iar Teodorit zice că acest „ca să vă împliniți întru toată deplinătatea lui Dumnezeu”, e în loc de: „ca desăvîrșit să-L primiți pe El locuind în lăuntru” (n. aut)

*20 Iar Celui ce poate să facă mai presus de toate,
mai presus de covârșirea celor ce cerem sau gândim,
după puterea ce lucrează întru noi,*

*21 Acestuia fie slava în Biserică, prin Hristos Iisus,
întru toate neamurile veacului veacurilor. Amin!*

Eu – zice – mă rog cu adevărat lui Dumnezeu să vă învrednicească a înțelege cele zise mai sus. Dumnezeu însă vă va da încă și mai mari decât acelea, fiindcă Dumnezeu are putere a da nu numai cererile cuiva, ci a face mai presus de acelea, și nu simplu, ci mai presus de prisos, adică cu filotimie (sau întregire), cu multă îmbelșugare și cu cuviință dumnezeiască. Două covârșiri pune însă aici Pavel, adică: „mai presus de toate” și „mai presus de covârșire”. Fiindcă este cu puțință ca cineva să dea mai mult decât i se cere, dar să nu dea mai presus de covârșire, adică cu multă filotimie și bogăție. Iar Dumnezeu le poate face pe amîndouă, cum a făcut și acum pentru noi, oamenii. Căci a făcut lucruri mari și de mirare, făcîndu-ne fii ai Lui după dar pe noi, cei din „neamuri”, care mai înainte eram vrăjmași ai Săi; și a făcut aceasta cu filotimie și bogăție covârșitoare și vrednică de Dumnezeu, încît, din bunătățile făcute pentru noi pînă acum, este arătat că va săvîrși mult mai mari și în viitor. Și cu dreptate sfîrșește dumnezeiescul Apostol cuvîntul în slavoslovie: o dată, ca să-L slăvească pe Făcătorul nostru de bine Dumnezeu¹; și alta încă pentru ca, prin slavoslovie, să arate mărimea bunătăților făcute nouă de Dumnezeu. Căci Dumnezeu nu ar fi lăudat și slavoslovit dacă bunătățile dăruite de El nu ar fi fost atît de mari încît să-i pornească pe oameni să facă acestea. Nu a zis însă doar: „fie slavă lui Dumnezeu”, ci: „prin Iisus Hristos”, căci, cu adevărat, nici un om nu poate să-L slavoslovească pe Dumnezeu-Părintele în alt chip, decât numai cu darul și puterea lui Iisus Hristos. Fiindcă Hristos este Cel care ne-a dat darul de a-L slavoslovi pe Dumnezeu și Cel care ne învață cum se cuvine a-L slavoslovi. Și bine a zis că slava lui Dumnezeu este „în Biserică”, fiindcă, precum Biserica petrece totdeauna și „porțile iadului nu o vor birui”, tot așa și slavoslovirea lui Dumnezeu rămîne totdeauna și este veșnică în Biserică.²

¹ Vezi despre aceasta și subînsemnarea la capitolul 4 al aceleia către Filipeni, stih 20, fiind vrednică de cuvînt, care arată cum Creștinii se cuvine a slavoslovi de cite ori pomenesc numele lui Dumnezeu. (n. aut.)

² Zice și Teodorit: „Îl Laud pe El, căci și poate, și voiește și ne daruiește mai mult decât acelea pe care i le cerem. Se cuvine a-L lăuda pe El mai mult decât pe oricine, și în viața aceasta, și în ceea ce va să fie.” (n. aut.)

CAPITOLUL IV

1 Rogu-vă dar eu, legatul întru Domnul, să umblați cu vrednicie după chemarea cu care ați fost chemați,

Nu se cuvine ca învățătorul să fie ca un domn și stăpînitor, ci trebuie a se arăta către ucenicii săi ca o slugă, pentru mintuirea lor. De aceea și Pavel îi roagă aici pe Efeseni ca o slugă și pune spre rugăciune și mijlocire legăturile cu care era înfășurat pentru Hristos și pentru Creștini. Căci zice: Sint „legat întru Domnul”, adică port legături și lanțuri nu pentru vreo răutate de-a mea, ci pentru Domnul. Deci rușinați-vă voi, Creștinii, de legăturile acestea ale mele pentru Dumnezeu.¹ Și pentru ce vă rog? Nu pentru mine, ci pentru voi,

¹ Neplăcut lucru mi se pare a nu spune oarecari laude din cele multe ce le împletește ritorul Bisericii cel aurit despre legăturile fericitului Pavel, zicînd: „Nimic nu este așa de strălucit ca legăturile pentru Hristos, ca lanțurile cele împrejurul acelor mîini cuvivoase! A fi legat pentru Hristos este o strălucire mai mare și decît a fi Apostol, decît a fi învățător, decît a fi evanghelist. Dacă cineva îl iubește pe Hristos, el cunoaște ceea ce se zice: dacă cineva se aprinde pentru Stăpînul, el știe puterea legăturilor. Unul ca acesta ar alege să fie legat pentru Hristos decît a locui în cer, poate și decît a ședea de-a dreapta Lui. A fi legat este o faptă mai strălucită și mai de cînstă pentru dînsul decît a ședea pe cele douăsprezece scaune. Dacă cineva mi-ar dărui tot cerul, mai puțin mi-ar părea aceasta decît lanțul acela (al lui Pavel), pe acela l-aș alege eu. Dacă cineva m-ar pune să șed sus cu Îngerii, sau împreună cu Pavel legat, aș alege mai bine temnița. Dacă cineva m-ar face unul din cei ai Puterilor din prejurul cerului, din prejurul scaunului împărătesc, sau de m-ar face legat, aș alege a fi legat. Și după cuvîntă, căci nimic nu e mai fericit decît lanțul acela. Nu-l fericesc atît de mult pe Pavel pentru că s-a răpit în rai, pe cît îl fericesc că a fost băgat în temniță. Nu îl fericesc atît pentru că a auzit graiuri negrâte, pe cît îl fericesc pentru că a suferit legături! Mai de ales îmi este mie a pătîmi rău pentru Hristos, decît a fi cînstit pentru Hristos. Aceasta este mare cînstă, aceasta este slavă care le covârșește pe toate. O, fericite legături! O, fericite mîini! – pe care le-a împodobit lanțul acela. Nu au fost așa de cînstite mîinile lui Pavel cînd a ridicat și l-a îndreptat pe cel schiop în Lистра, pe cît sint de cînstite înfășurate cu lanțurile. De aș fi fost eu în vremile acelea, atunci mai virtos le-aș fi sărutat, și mi le-aș fi pus pe luminile ochilor și nu aș fi încetat sărutînd mîinile care s-au învrednicit a fi legate pentru Stăpînul meu. Te minunezi și-l lauzi pe Pavel că s-a apucat vipera de mina lui, și nu i-a făcut nimic? Să nu te miri! – ci cînstăște lanțul, căci și marea întreagă se cucerea de acesta. Dacă mi-ar da cineva acum să înviez morții, nu aș alege aceasta mai degrabă decît lanțul. Dacă aș fi afară de grijile bisericesti și dacă aș avea trupul bine-sănătos, nu m-aș feri să fac o călătorie numai pentru a vedea lanțurile lui Pavel, pentru a intra în temnița întru care a fost legat. Cîtă laudă este a ști că pentru Hristos a fost legat! Cîtă dulceață! Cîtă cînstă! Cîtă strălucire! Aș voi a grăi totdeauna acestea, aș voi a mă apuca de lanțul acela, aș voi a îmbrățișa lanțul acela și cu lucrul, și cu sufletul” (*Cuvîntul al 8-lea* la aceasta către Efeseni). Același sfînt adaugă și aceeași, că fericitul Mucenic Vavila a fost și el legat pentru aceeași pricină ca și Ioan Înainte-Mergătorul, pentru că l-a muștrat pe împăratul cel fără de lege. Murînd însă, acest dumnezeiesc Vavila a poruncit casnicilor săi să-i pună legăturile pe trup și să-l îngroape așa, legat, și pînă în ziua de astăzi se află lanțurile și legăturile acestea împreună cu trupul lui, atît de dorite îi erau fericitului legăturile pentru Hristos

ca să umblați după cuviință și după chemarea cu care v-a chemat Domnul. Fiindcă nu ați fost chemați de Dumnezeu pentru oarecare lucruri mici, ci pentru unele mari și minunate. adică pentru ca să ședeți împreună cu Hristos și să împărațiți împreună cu Dînsul în veac, în ceruri. De aceea, nu se cuvine să rușinați această chemare și vrednicie a noastră cu fapte nevrednice de Hristos și de Creștini. Vezi însă că, de la învățătura dogmatică, Pavel s-a pogorît aici la cea morală, ca să îndulcească cuvîntul.

2 cu toată smerita-cugetare,

Aici, arată cum este cu puțință a umbla Creștinii după cuviința chemării primite de la Dumnezeu, anume dacă vor fi smeriți. Și se vor face smeriți dacă vor înțelege cum erau mai înainte – că erau necinstitori de Dumnezeu, păcătoși și vrăjmași ai lui Dumnezeu – și ce bunătați s-au învrednicit a primi apoi de la Dumnezeu; și așa se vor smeri și se vor sîrgui să-I mulțumească Făcătorului lor de bine. Smerenia este temeliea fiecărei fapte bune; de aceea, și Domnul a început „fericirile” de la smerita-cugetare, zicînd: „Fericii – cei săraci cu duhul” (Matei 5:5), adică fericii sînt cei smerit-cugetători. Însă Apostolul a zis: „cu toată smerenia”, adică nu numai cu smerenia cea în cuvinte, ci și cu cea în fapte. în înțelegeri, în forme și în tot chipul; și a arăta smerenie nu numai pentru unul, dar nu și pentru altul, ci cu smerenie către toți, și mici, și mari.

cu blîndețe, cu îndelungată răbdare,

De vreme ce este cu puțință a fi cineva smerit, dar iute și mînios, Pavel adaugă aici blîndețea și îndelunga-răbdare, ca să arate că cel ce este smerit se cuvine a fi totodată și blînd și a nu se mînia lesne. Pentru aceasta a zis și Domnul: „Învățați de la Mine, că sînt blînd și smerit cu inima, și veți afla odihna sufletelor voastre” (Matei 11:29), ca să arate că aceste două fapte bune, blîndețea și smerenia, sînt nedespărțite una de alta.

suferindu-vă unii pe alții întru dragoste,

Aici, Pavel învață care este cîștigul blîndeții și al îndelungii-răbdări, adică a se răbda Creștinii unul pe altul. Apoi – ca să nu zică cineva: Și cum îl voi răbda pe fratele meu care se mînie și mă ocărăște? – Pavel adaugă mai departe cum îl poate răbda, adică cu dragostea. Căci, dacă noi, Creștinii, vom avea dragoste, cu lesnire ne vom suferi unul pe altul.

(Cuvîntul al 9-lea la aceasta către Efeseni). Și ia aminte că dumnezeiescul Hrisostom cheltuieste amîndouă aceste cuvinte, cel de-al optulea și cel de-al nouălea la cea către Efeseni, spre lauda legăturilor lui Pavel. (n. aut.)

3 *sîrguindu-vă a ține unirea Duhului întru legătura păcii.*

Precum, în trupul firesc, duhul ce se numește „sufletesc” ține și unește împreună toate mădulele în chip de om, deși ele sînt osebite, tot așa și întru noi, Creștinii, Sfîntul Duh este Cel care ne unește pe toți, deși avem osebite neamuri, stări și socotințe, și prin mijlocirea Lui ne facem toți un trup. Deci zice să ne sîrguim a păzi, cu pacea dintre noi, unirea aceasta ce se face prin Sfîntul Duh, căci, dacă nu vom avea legătura dragostei și nu ne vom afla între noi cu pace, cu adevărat vom pierde unirea pe care ne-a dăruit-o Sfîntul Duh. La fel se întîmplă și cu trupul cel firesc: căci – dacă mina sau piciorul s-ar despărți, să zicem, de restul trupului, tăindu-se încheieturile și unirea pe care o au unul cu altul – mădulele n-ar mai fi ținute împreună de duhul cel firesc. Deci avem trebuință de multă silință, osteneală și purtare de grijă, pentru că fără osteneală nu vom putea să avem totdeauna pace cu frații noștri. Să ne legăm așadar unul cu altul, încît unde se pomeste și se poartă unul, acolo să se poarte și celălalt; astfel, nu arătăm că ne stăpînim unul pe altul în chip domnesc, ci că sîntem ținuți împreună de unul și același Sfînt Duh.

4 *Un trup și un duh,*

Pavel nu cere de la Creștini o dragoste oarecare și la întîmplare, ci acea dragoste strînsă care îi face un trup pe toți Creștinii pentru scumpa unire ce au unii cu alții; încît, precum mădulele trupului împreună-pătînesc unul cu altul și tot împreună se bucură unul cu altul, tot așa și Creștinii se cuvîne a împreună-pătîmi și a se bucura împreună unul cu altul. Bine a zis însă „și un duh”, ca să arate că, pentru a fi un trup, trebuie a fi și un duh. Sau, zice aceeași fiindcă se poate a fi oarecare un trup, dar a nu fi și un duh. De pildă, vreun drept-slăvitor poate fi prieten după trup cu ereticii, fără a fi însă și prieten cu ei după duh, adică după dogme și eres. Sau, se înțelege și așa: de vreme ce noi, Creștinii, am luat un duh prin credință, sîntem datori să avem și unire între noi. Sau, „duh” numește aici osîrdia cea una, chipul cel deopotrivă și împreună-suflarea, ca și cum ar zice: „ca să fiți un trup și un suflet”.¹

precum v-ați și chemat întru o nădejde a chemării voastre;

Dumnezeu – zice – v-a chemat pe voi, pe toți Creștinii, ca să vă dea aceleași daruri, căci tuturor le dăruiește viață, și este cap al tuturor deopotrivă, și pe toți i-a înviat, și i-a pus a ședea împreună întru cele cerești, și Și i-a însușit pe toți de obște și cu o cinste deopotrivă; și aceleași bunătăți nădăjduim a le

¹ Iar Teodorit îl cucuiește aceasta așa: „Un duh ați dobîndit, într-un trup vă aflați, o nădejde vi s-a dat, cea a învierii și a împărăției cerurilor.” (n. aut.)

dobîndi toți Creștinii, de obște. De aceea așadar sînteți datori – zice – a fi una după unirea dragostei, pentru că în ceruri toți Creștinii vor fi întocmai, ca unii ce se vor afla întru aceeași împărăție a cerurilor, deși cîtă vreme se află pe pămînt sînt osebiți unul de altul.

5 un Domn, o credință, un botez,

Unul – zice – este Domnul tuturor Creștinilor, adică nu are unul un domn mai mare, iar altul un domn mai mic. Și nu s-a mîntuit unul din credință, iar altul din fapte, ci toți s-au mîntuit din credință. Nici nu s-a făcut unul fiu al lui Dumnezeu din Sfîntul Botez, iar altul nu, ci toți s-au făcut de obște fii ai lui Dumnezeu din unul și același Sfînt Botez.¹

6 un Dumnezeu și Părinte al tuturor, Cel peste toate, și prin toate, și întru voi toți.

Zice: Unul este Dumnezeul și Părintele tuturor oamenilor: „Cel peste toate”, adică Cel ce este mai presus de toate: „și prin toate”, adică Cel ce încapă în toate ființele cu purtarea Sa de grijă și ocîrmuirea Sa; „și întru toți”, adică Cel ce locuiește întru voi toți. Ia aminte însă că ereticii zic că prepoziția „prin” se dă doar la Fiul, fiindcă însemnează micșorare, iar prepoziția „în” doar la Părintele; dar, fiindcă aici amîndouă aceste prepoziții, adică „prin” și „în”, se află la Părintele, înseamnă că nu arată micșorare și deci ereticii greșesc.²

¹ Tîlcuind aceasta, marele Vasilie zice: „De aceea, nu ne scaldăm pentru fiecare spurcăciune, iudaicește, ci știm o mîntuitoare scaldătoare, adică botezul” (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul 15). „Arătînd că botezul este unul singur, Apostolul zicea, în altă parte, că este cu neputință ca aceia ce s-au luminat și au gustat o dată din darul cel ceresc, dar au căzut iarăși, să se înnoiască spre pocăință, răstîgnindu-L și batjocorindu-L a doua oară pe Fiul lui Dumnezeu” (*Cuvîntul al 6-lea*, capitolul 4). Și iarăși zice că, „păcătînd noi de bunăvoie după ce am luat cunoștința adevărului, nu mai rămîne jertfă pentru păcate (adică botez)” (*Evrei* 10:26). De ce a vorbit însă Apostolul mai întîi de credință și apoi de botez? Căci credința povățuiește înaintea botezului, fiindcă omul trebuie mai întîi să creadă și apoi să se boteze. Pentru aceasta zice marele Vasilie: „Credința și botezul sînt două chipuri de mîntuire de o ființă unul cu altul și nedespărțite. Căci credința se împlinește cu adevărat prin botez, iar botezul se întemeiază prin credință. Și prin aceleași nume se împlinește și una. și alta. Căci, precum credem în Tatăl, în Fiul și în Sfîntul Duh, tot astfel ne și botezăm în numele Tatălui, al Fiului și al Sfîntului Duh. Și mărturisirea merge înainte, ducînd către mîntuire, însă botezul urmează pecetluind învoirea noastră” (*Despre Sfîntul Botez*, capitolul 12). „Și iarăși – zice – trebuie a ne boteza precum am apucat, a crede precum ne-am botezat și a slăvi precum am crezut” (*Cuvînt pentru nevoiță*). (n. aut.)

² Zice și Teodorit: „Pretutîndeni a pus zicerea «una» și «unul» spre împreună-glăsuire, unind Biserica. Zice: Un Domn avem, un botez am dobîndit, la o credință am fost aduși. Unul – zice – este Dumnezeul și Părintele nostru, al tuturor, deci se cuvine ca voi să aveți unire la

7 Iar fiecărui din noi i s-a dat darul după măsura dăruirii lui Hristos.

Poate s-ar nedumeri cineva și ar zice: O, fericite Pavele! – de vreme ce zici că Creștinii au toate darurile de obște și la fel, de unde vine aceasta, anume că unul are un dar mai mare, iar altul mai mic? Căci aceasta îi făcea pe Efeseni, precum și pe Corinteni și pe mulți alții, a se zavistui unul pe altul. Deci, dezlegînd aici nedumerirea aceasta, dumnezeiescul Apostol zice că darul s-a dat fiecărui Creștin precum a măsurat Hristos, Cel ce dăruiește darurile. Drept aceea, fiind dar și dăruire, primește și mulțumește și tu, Creștine care ai darul mai mic, fiindcă tot ai luat, căci darul acesta nu ți s-a dat de la Dumnezeu ca datorie. Și – fiindcă Dumnezeu este Cel ce hotărăște și cumpănește măsura fiecărui dar, ori mic, ori mare – nu cerceta mai mult despre aceasta, pentru că, dacă Dumnezeu a rînduit măsura fiecărui dar, negreșit a făcut aceasta spre folos. Deci – zice – cîte sînt de nevoie, fără de care nu e cu puțință a fi vreun Creștin, toate acestea sînt de obște și la fel tuturor Creștinilor. Iar dacă vreun Creștin are un dar mai mare decît altul, să nu te mîhnești că nu ai și tu, pentru că cel ce a luat darul mai mare a făcut și osteneală mai mare, precum va spune Apostolul mai jos. Vezi însă că nu a zis: „după măsura credinței fiecărui”, ca să nu-i mîhnească pe cei care au daruri mai mici, ci: „după măsura fiecărui dar în voia lui Dumnezeu, Cel ce dă”, ca să nu cuteze nicidecum cineva a cerceta despre aceasta.

8 De aceea zice: „Suindu-Se la înălțime, a robii robime și a dat dări oamenilor” (Psalm 67:19).

Zice: Faptul că Dumnezeu este Cel ce dă darurile oamenilor este arătat din cuvintele Proorocului David, care zice că Dumnezeu a dat oamenilor „dări”. adică dăruiri și daruri. Dar David zice că „a luat dări”, nu că a dat! – însă amîndouă au una și aceeași înțelegere. Pentru că Hristos, dînd oamenilor darurile, ia de la oameni slujire, căci orice om care ia dar îl ia fiindcă lucrează vreo slujbă și ostenește pentru Dumnezeu. Deci, nu se cuvine a se mîhni cineva. Iar Hristos S-a suit ori la înălțimea Crucii, cînd S-a răstignit, ori la înălțimea cerului, cînd S-a înălțat, aceasta fiind și mai potrivită, precum se face arătat din cuvintele următoare. Însă ce „robime” o a luat roabă Hristos? Pe aceea a diavolului, fiindcă El i-a luat ca rob pe diavol, pe moarte, blestemul și păcatul. Și pe noi, oamenii, care eram sub robia diavolului și a celorlalte, nu numai

un gînd unul cu altul, ca niște frați. Iar zicerea «peste toate» înseamnă stăpînirea: «prin toate», purtarea de grijă, iar «întru toți», sălășluirea. (n. aut.)

Teodorit zice că amîndouă s-au făcut: a și luat, a și dat, căci, luînd credința, dă împotriva darul. (n. aut.)

că ne-a slobozit, dar ne-a și dat dări și daruri, în loc de pedepse – precum zice înțeleptul Fotie.

9 Iar aceea, că „S-a suit”, ce este decît numai că S-a și pogorît mai întîi în părțile cele mai de jos ale pămîntului?

10 Cel ce S-a pogorît, Acela este și Cel care S-a suit mai presus de toate cerurile, ca să împlinească toate.

De vreme ce vorbește aici despre smerita-cugetare, Pavel Îl aduce pildă pe Hristos, cum Îl aduce și în epistola către Filipeni, și zice: Precum Hristos nu S-a lepădat de a Se pogori din ceruri și a Se smeri, tot așa și voi, Creștinii, nu vă lepădați de a vă pogori, pentru smerenie, către frații voștri mai mici. Iar că Hristos S-a pogorît este arătat din cuvîntul lui David, care a zis că „S-a suit”: „suindu-Se la înălțime” (*Psalms 67*, stih 9), căci, cînd se zice despre Dumnezeu că S-a suit, trebuie a se înțelege că mai întîi S-a pogorît de la înălțimea întru care Se afla mai înainte. Iar la oameni nu se întîmplă aceasta, căci oamenii care se suie la vreo vrednicie dumnezeiască sau omenească nu se aflau întru aceea dinainte, ci, dobîndind vrednicia aceea, se suie la cele de sus de la cele de jos. Dar cum S-a pogorît Hristos în iad? Căci, prin „părțile cele mai de jos ale pămîntului”, Apostolul numește aici iadul, după obiceiul *Scripturii* și după socotința obștească a oamenilor că iadul este în părțile cele mai de jos ale pămîntului. Așa zicea și Iacov către fiii săi: „și veți pogori bătrînețea mea cu durere în iad” (*Facerea 24:38*). Și David zice: „Doamne, ai scos din iad sufletul meu, mîntuitu-m-ai de cei ce mă pogorau în groapă” (*Psalms 29*, 3). Deci Hristos S-a pogorît în părțile cele mai de jos ale pămîntului, decît care altele nu sînt mai jos; și apoi de acolo, de jos, S-a suit mai presus de toate cerurile, mai presus decît care alte ceruri nu mai sînt. Și nemărginita pogorîre pe care a făcut-o nu L-a oprit nicicum a Se sui la cea mai mare înălțime.¹ Deci – zice – și voi, Creștinii, dacă vă veți smeri, negreșit vă veți înălța – fiindcă pentru aceasta arată și vorbește Pavel cu de-amăruntul, ca să-i învețe pe oameni smerita-cugetare.

¹ Iar înțeleptul Fotie tîlcuiește zicerea aceasta așa: „Fiindcă cel ce se suie ajunge sus fie nefiind acolo mai înainte, fie era sus de la început, dar s-a pogorît de acolo și iarăși se suie. De aceea, zicînd despre Hristos că «S-a suit», Pavel tîlmăcește cum se cuvine a înțelege aceasta, anume că Acesta nu S-a suit începînd acum a Se sui, fiindcă El era dintru început întru înălțimea dumnezeieștii vrednicii și a slavei părintești, ci se zice că S-a suit din pogorîrea pînă la iad la cuviincioasa slavă a dumnezeieștii Sale vrednicii.” Iar Teodorit zice că „cele mai de jos părți ale pămîntului” a numit moartea, căci așa zice Proorocul: „Pusu-m-ai în groapa cea mai de jos” (*Psalms 83:19*) și statul meu întru cele mai de jos ale pămîntului” (*Psalms 138:15*), (*n. aut.*)

Și zice că Hristos S-a suit mai presus de toate împreună cu firea Sa omenească, pentru ca să împlinească și să umple toate zidirile și toate locurile de stăpînire și de lucrarea Sa; căci cu dumnezeirea Sa umplea toate locurile mai înainte de înomenire, fiindcă El e pretutendeni și mai presus de tot, fiind nemărginit.¹ Însemnează – o, cititorule! – graiul acesta împotriva lui Pavel din Samosata și a lui Nestorie, a celor ce Îl cred pe Hristos doar om, zicînd că unul e „Fiul lui Dumnezeu” și altul „Fiul Fecioarei”. Pentru că Cel ce S-a pogorît, fiind arătat că a făcut aceasta după ce fusese sus mai înainte, S-a pogorît pe pămînt și, intrupîndu-Se și murind pe Cruce, S-a pogorît apoi și în iad; încît unul și același Fiu al lui Dumnezeu este Acela care a făcut și pogorîrea, și suirea, și nu este unul Cel care S-a pogorît, și altul Cel care S-a suit.²

11 Și Acesta a dat

Pavel a rostit zicerea „Acesta” cu vădire, ca să arate că Hristos – Care a purtat atît de mult grijă de noi, oamenii, și Care pentru dragostea noastră nu S-a ferit a Se pogorî în părțile cele mai de jos ale pămîntului – este Același Care a împărțit oamenilor și darurile, nu simplu și la întîmplare, ci întru toată înțelepciunea și pentru folos. Drept aceea, pentru ce tu, frate, te mîhnești că nu ai luat un dar mai mare și arăți întristare pentru că Hristos nu ar fi împărțit darurile Sale cu dreptate și în chip bine-cuvîntat, și prin aceasta stai împotriva Lui? Întru cea către Corinteni, Pavel zice că „Duhul cel Sfînt este Cel care împarte darurile, precum voiește” (*I Corinteni* 12:11); în *Fapte* e scris că Pavel a zis către episcopii Efeseni: „Luați aminte la sine-vă și la toată turma întru care v-a pus episcopi (adică pindari) Duhul cel Sfînt” (*Fapte* 20:28). Întru altă parte zice că Părintele lucrează darurile: „Și pe unii i-a pus Dumnezeu în Biserică mai întîi Apostoli; al doilea, Prooroci; al treilea, învățatori” (*I Corinteni* 12:28). Iar aici zice că Fiul împarte darurile, deci una este lucrarea celor trei Fețe ale Prea-Sfintei Treimi, precum una este și ființa Lor.

¹ Din această zicere a luat Teologul Grigorie și a zis: „Trebuie a se umple toate de slava lui Dumnezeu, fiindcă este Dumnezeu.” Luînd din zicerea aceasta și din a Teologului a zis și Marcu Idruntul, în troparul cîntării întîi a Canonului Simbetei celei Mari: „Ca, de la slava Ta, toate să se umple, Te-ai pogorît întru cele mai de jos ale pămîntului, că de Tine nu s-a ascuns ipostasul meu cel întru Adam.” Zice însă și Domnul, prin Moisi: „Viu sînt Eu și viu este numele Meu, și slava Domnului va umple pămîntul” (*Numeri* 14:21). Și Serafimii laudă încă, zicînd: „Sfînt, Sfînt, Domnul Savaot, plin este tot pămîntul de slava Lui” (*Isaia* 6:3). (*n. aut.*)

² Iar Teodorit zice: „Nu S-a pogorît unul, și S-a suit altul, ci – ca să zic în scurt – într-un fel S-a pogorît, și într-alt fel S-a suit, căci, pogorîndu-Se fără de trup, cu trup S-a suit. Pogorîrea însă nu însemnează mutare, ci învață mărimea iconomiei, cum că Cel Prea-înalt a suferit atîta smerenie.” (*n. aut.*)

pe unii Apostoli, pe alții Prooroci,

Apostolii sînt întii, fiindcă aceștia aveau și proorociile Proorocilor din *Noul Testament*, iar Proorocii darului acestuia nou nu aveau și darul apostoliceii, și de aceea s-au pus în rînduială după Apostoli. Și erau Prooroci în noul dar, precum era Agav și Proorocii ce au venit în Antiohia, despre care este scris așa: „Întru aceste zile s-au pogorît în Antiohia Proorocii din Ierusalim” (*Fapte 11:27*).

pe alții evangheliști,

Pavel numește aici „evangheliști” fie pe cei ce scriau *Evanghelia*, fie pe cei ce binevesteau noroadale cu propovăduirea acolo unde se aflau, fără să înconjoare prin lume să propovăduiască, precum erau Prischila și Achila.¹

pe alții păstori și învățători,

Aici, îi numește „păstori” pe episcopi, pe cei ce au purtarea de grijă a bisericilor, precum erau Timotei, Tit și alții ca aceștia. Poți să-i socoți „păstori” și pe preoți, iar „învățători” pe diaconi, fiindcă aceștia aveau în biserică rînduiala cea curățitoare, precum zice Dionisie Areopagitul, că prin învățătură și prin dumnezeiescul cuvînt curățesc pe oameni.²

**12 spre desăvîrșirea sfinților la lucrul slujbei,
spre zidirea trupului lui Hristos,**

Vezi – o, cititorule! – cîtă este vrednicia Creștinului? Fiecare – zice – îl gătește pe celălalt, fiecare slujește „spre zidirea trupului lui Hristos”, adică a Bisericii. Drept aceea, de ce te mîhnești tu, Creștine, că ai luat un dar mai mic? Căci, iată, și tu lucrezi „spre gătirea sfinților”, adică spre folosul și împlinirea

¹ Unul ca acesta a fost și diaconul Filip, despre care este scris așa: „Iar a doua zi, ieșind noi, cei din prejurul lui Pavel, am venit în Chesarea și, intrînd în casa lui Filip Evanghelistul (care era din cei șapte diaconi), am rămas la dînsul” (*Fapte 21:8*). Același Pavel zice și către Timotei: „Lucrul evanghelistului fă-l” (*2 Timotei 4:6*). (*n. aut.*)

² Teodorit zice însă că Pavel îi numește „păstori” și „învățători” pe cei rînduiți prin cetăți și prin țiguri, iar „evangheliști” pe cei ce înconjură și propovăduiesc evanghelia. Iar Evsevie al lui Pamfil zice despre evangheliști acestea: „Din cei ce au strălucit cu darul proorocesc intru aceste vremi, a fost Codrat, împreună cu fiicele lui Filip.” Pe lingă aceștia, se cunoșteau încă și mulți alții avînd întia rînduială a învățăturii Apostolilor; care, ucenici fiind, zideau pe temeliiile bisericilor puse de Apostoli după dumnezeiască cuviință, prin toate locurile crescînd propovăduirea și semănînd mîntuitoarele semințe ale împărăției cerurilor în toată lumea” (cartea a treia, capitoul 37, din *Istoria Bisericească*). (*n. aut.*)

Creștinilor. Vezi însă, frate, și ia aminte, ca nu cumva – luînd darul ca să-i zidești pe frații tăi, dar zavistuiindu-i pe cei ce au daruri mai mari – din aceasta să te pierzi pe sine-ți! Apoi, mai socotește și aceasta: că, deși altul a luat un dar mai mare de la Dumnezeu pentru folosul Creștinilor, și osteneala și slujirea lui sînt mai mari, dar prin urmare și munca aceuia este mare, dacă nu va folosi bine darul ce i s-a dat. Socotește încă și într-alt chip: oare nu este patimă satanicească aceasta pe care o pătimești, adică a-l zavistui pe fratele tău ce are un dar mai mare, care gătește și zidește trupul Bisericii lui Hristos? Ci patima de acest fel este naștere a lui Antihrist și a potrivnicului lui Dumnezeu!

13 pînă ce vom ajunge toți la unirea credinței și a cunoștinței Fiului lui Dumnezeu,

Cei ce au luat darurile – zice – se cuvine să lucreze, să ostenească și să-i zidească pe Creștini „pînă ce vom ajunge toți la unirea credinței”, adică pînă ce vom arăta cu dovadă că avem toți una și aceeași credință, nefiind osebiți după dogme și neavînd dezbinări între noi după viață și după fapte. Căci atunci se face adevărata unire a credinței și atunci Îl vom cunoaște pe Fiul lui Dumnezeu, cînd vom fi drept-slăvitori în dogme și vom păzi legătura dragostei, dragoste care este Hristos.¹

¹ Încă și Icumenie zice că aceasta este „cunoștința Fiului lui Dumnezeu”, a nu zice unul una, și altul alta despre El. Și, luînd din această zicere a lui Pavel, Dumnezeieștii Părinți ce au scris sfințitele liturghii – marele Vasilie, Hrisostomul și Grigorie Dialogul – cer de la Dumnezeu „unirea credinței”, pe care, tîlcuind-o, înțeleptul Nicolae Cavașila, episcopul Dirahului, zice: „Și ce este «unirea credinței»? Zice: «Bărbatul cu suflet îndoit este nestatomic în toate căile sale» (Iacov 4:8), «cu suflet îndoit» numindu-l pe cel ce se îndoiește, pe cel nicidecum adevărat. Căci unul ca acesta, plecîndu-se în amîndouă părțile, nu umblă cu încredințare în nici o parte. Lucrul cel împotriva acestuia, care stă, se arată prin unire, stăruire, adevărire, căci cel ce crede cu adevărat una știe despre lucru – sau că este, sau că nu este – iar cel ce se îndoiește se pleacă spre amîndouă și de la numire se face arătat” (capitolul 13 din *Tîlcul Dumnezeieștii Liturghii*). Astfel, după tîlcuirea aceasta, Pavel se roagă lui Dumnezeu ca toți Creștinii să ajungă la credința cea desăvîrșită, la cea a minunilor, care se numește „mare” și „a teoriei”, nimic îndoindu-se la cîte cer, măcar și munților dacă ar porunci să se mute într-alt loc, fiind adeveriți și deplin încredințați că toate îi sînt cu puțință celui ce crede și că Dumnezeu le poate face pe toate. Iar prin „cunoștința Fiului lui Dumnezeu”, Pavel nu înțelege aici cunoștința lui Dumnezeu ce se face prin teoria [„vederea”, *n. m.*] făpturilor și a Dumnezeieștilor *Scripturi*, căci pe aceasta pot să o aibă și cei necurați, ei cunoștința dobîndită prin strălucire dumnezeiască, cea enipostatică în inimă, cunoștința mai presus de fire a Fiului lui Dumnezeu, care se dă doar celor desăvîrșiți și cu totul curățiți de patimile trupești și sufletești, la care Apostolul se roagă să ajungă toți Creștinii. (*n. aut.*)

Întru bărbat desăvîrșit, întru măsura vârstei plinirii lui Hristos.

Pavel numește „bărbat desăvîrșit” și „măsură a vârstei” cunoștința cea desăvîrșită a dogmelor credinței, precum și „plinire a lui Hristos” numește cunoștința și credința cea desăvîrșită și întregă despre Hristos, anume: că El, fiind unul din Sfînta Treime și asemenea cu Tatăl și cu Sfîntul Duh, S-a făcut om, aflîndu-Se un ipostas în două firi, în două voiri și în două lucrări; că șade împreună cu Părintele cu trupul, și cu același trup va veni să judece viii și morții și cîte alte dogme despre Hristos se înțeleg drept-zise de către sfințitele soboare și de dascălii și teologii Bisericii.¹ Însă de ce în alte părți ale trimeritorilor sale Pavel numește „nedeplină” cunoștința pe care o avem despre Hristos? – căci zice: „Acum vedem ca prin oglindă și în ghicitură” (1 Corinteni 13:12). Acolo vorbește de cunoștința noastră neîmplinită, spre osebirea cunoștinței din veacul viitor, care va fi desăvîrșită și întregă. Sau, a numit cunoștința deplină pentru statornicie și nestrămutare, căci, cînd noi nu ne strămutăm, ci și

¹ Tilcuind zicerea aceasta, Icumenie zice: „Ca, auzind de «bărbat desăvîrșit» și de «măsură a vârstei», să nu o socotești pe cea trupească, Pavel a adăugat: «a plinirii lui Hristos», ca și cum ar fi zis: «pînă ce vom ajunge în deplinătatea credinței și a cunoștinței celei cu totul împlinite a lui Hristos». Căci nu oricine se face parte a împlinirii totului, adică a trupului lui Hristos, ci doar acela care a ajuns a fi bărbat desăvîrșit întru cunoștința lui Hristos și la măsura vârstei celei vrednice de deplinătatea lui Hristos.” Încă și Teologul Grigorie zice despre aceasta, în *Cuvînt la Nașterea Domnului*: „Prin toate vârstele și puterile lui Hristos să umblî fără de prihană, ca un ucenic al Lui! Curățește-te, taie-te împrejur, iar la sfîrșit răstignește-te, mori, îngroapă-te împreună cu Hristos cu osirdie, ca să și înviezi, să te slăvești și să împărătești împreună cu El!” Căci Apostolul mărturisește aici arătat că într-adevăr nu este cu neputință, ci cu putință, a ajunge cineva la deplinătatea în Hristos. Iar că este anevoios a ajunge cineva la aceasta, mărturisește Sfîntul Macarie, cel ce a ajuns la deplinătatea ce este cu putință oamenilor, zicînd: „Și cine este cel ce a venit la măsura cea desăvîrșită în vremile acestea și care a gustat și cercarea veacului acela? Căci acum n-am văzut nici un Creștin împlinit sau slobod. Căci, deși se odihnește cineva întru dar și întră în taine, în descoperiri și întru multă indulcire a darului, totuși și păcatul stă încă în lăuntru. Aceștia însă, pentru covîrșitorul dar și pentru lumina ce este întru dinșii cu lucrarea darului, socotesc a fi slobozii și desăvîrșiți, greșind din neiscusință. Acum, nu am văzut pe nimeni slobod, fiindcă și eu în oarecare vreme am ajuns la măsura aceea și am văzut, înțelegînd că nu este om desăvîrșit” (*Cuvîntul al 8-lea*, capitolul 5). Vezi și subînsemnarea zicerii „cîți sîntem împliniți, aceasta să cugetăm” (*Filipeni 3:15*), ca să înțelegi că, oricît de împlinit ar ajunge vreun om, se cuvine a se smeri totdeauna, socotînd că este foarte departe de adevărata deplinătate. Pentru că zice pomenitul Macarie cel Mare: „De multe ori am aflat frați care zic că atîta bucurie au aflat în har, încît în cinci sau șase ani s-a uscat pofta. Dar după aceasta, cînd au socotit că s-au slobozit de dînsa, ascunsă fiind, răutatea s-a pomit asupra lor și s-au aprins de poftă, încît se mirau și ziceau: După atîta vreme, de unde s-a sculat asupra noastră o răutate atît de mare? Deci nimeni din cei întreg-înțelepți să nu cuteze a zice: Darul fiind împreună cu mine, cu totul m-am slobozit de păcat!” (*n. aut.*)

nem cu toată sîrguința și adevărarea acel puțin pe care l-am luat, atunci ne zicem „desăvîrșiți”, precum se arată și din următoarele cuvinte ale Apostolului:

14 Ca să nu mai fim prunci, învăluindu-ne și învărtindu-ne de orice vînt al învățaturii,

Zice: Să ținem această puțină măsură a cunoștinței pe care am primit-o cu adevărate și cu statornicie, ca să nu mai fim clătinați și purtați împrejur de orice învățatură, ca niște prunci fără de minte. Fiindcă pentru aceasta s-au dat darurile, ca aceia care le-au primit să-i economisească și să-i folosească pe alții, pentru a nu se clinti zidirea Bisericii. Și zicînd: „să nu ne mai clătînam”, Pavel a arătat că Efesenii se clătinau mai înainte; și, vorbind la persoana întii, Apostolul se numără și pe sine împreună cu cei ce se clătinau, ca să nu arate că-i ocărăște pe Efesenii, pentru a-i îndrepta mai cu lesnire. A zis însă că „se învăluiau” și aveau furtuni între sine-și, ca să arate în ce primejdie și tulburare se află acele suflete care nu sînt întărite și statornice în credința cea drept-slăvitoare. Și, stăruind în metafora¹ furtunii, a numit „vînturi” învățăturile oamenilor, cele osebite și amăgitoare.²

prin amăgirea oamenilor, întru viclenia lor, spre iscusința rătăcirii.

Acești învățători sînt amăgitori și mincinoși pentru că îi mută pe frații cei simpli și fără de răutate întru amăgirea lor precum voiesc. De aceea zice că noi, Creștinii, nu trebuie să ne abatem și să ne întoarcem către rătăcire. Dar cum ne abatem? Cu „viclenie către iscusința rătăcirii”, anume către ceea ce voiește meșteșugul cel amăgitor și metoda învățătorilor mincinoși, fiindcă toate cele meșteșugite de unii ca aceia nu sînt făcute pentru altceva, decît numai ca să amăgească. Și bine a adăugat zicerea „amăgirea oamenilor”, fiindcă lucrurile și învățăturile lui Dumnezeu nu au nici o amăgire.

15 Ci, adevărind în dragoste, să creștem în toate întru Dînsul, Care este capul nostru, Hristos.

Învățătorii mincinoși cei vicleni și amăgitori în cuvinte le au pe toate mincinoase și amăgitoare, și nici un lucru sănătos și adevărat nu se află întru dînșii. Iar noi, Creștinii – fiindcă adevărăm cu dragostea către Dumnezeu și către aproapele și fiindcă nu avem nici o dogmă mincinoasă, neadevărată, nici nu vietuim cu fățarnicie și cu vicleșug (căci aici se vede că Pavel nu le vorbește

¹ Figură de stil rezultînd dintr-o comparație subînțeleasă. (n. m.)

² Vezi și tilcuirea zicerii: „Să nu vă abateți la învățături străine și de multe feluri!” (Evrei 139). (n. aut.)

Efesenilor numai despre dogmele credinței, ci și despre viața cea îmbunătățită) – să creștem – zice – „întru Hristos” toate cele ale noastre, adică și dogmele cele drepte, și viața noastră cea îmbunătățită. Căci – Capul nostru fiind Hristos, iar noi mădulare ale Lui – sîntem datori a le potrivi cu Dînsul pe toate ale noastre, ca, în chipul acesta să nu avem nici o dogmă sau faptă nepotrivită și nevrednică de Capul nostru Hristos, ci toate să le înaintăm și să I le lipim Lui.

16 Din Care tot trupul, alcătuiindu-se și încheindu-se împreună prin toată atingerea dării, potrivit lucrării măsurate fiecăruia din mădulare, își face creșterea spre a sa zidire întru dragoste.

Întunecat și nedescoperit este cuvîntul, iar înțelegerea lui este aceasta: Precum, în trupul firesc, duhul sufletesc și curat ce se pogoară din creierii capului prin nervi (care își au rădăcina în cap, după fiziologi și doctori) nu dă simplu și la întîmplare simțirea și mișcarea mădularelor – ci după analogie și măsură, adică după puterea primitoare a fiecărui mădular, deci unui mădular îi dă mai multă simțire, iar altuia mai puțină – tot la fel și Capul nostru Hristos dă darurile Sale sufletelelor noastre, suflete care sînt mădulare ale Lui. Și nu le dă simplu și la întîmplare, ci după măsura fiecărui Creștin, adică după puterea fiecărui Creștin de a le încăpea. Și astfel, tot trupul Creștinului face zidirea și creșterea sa „cu dragoste”, fiindcă în alt chip nu este cu puțință să primească darea darurilor Duhului ce Se pogoară de sus, din Capul nostru cel gîndit Hristos. Duhul ne dă bine-facerea și creșterea, doar dacă nu cumva vom fi nelegați și neuniți împreună prin dragoste ca un trup. Căci – de pildă – dacă mîna s-ar despărți de trup, ea nu mai poate primi duhul cel sufletesc și simțitor care se pogoară din cap, pentru că s-a tăiat de ținerea trupului. Tot la fel și noi, Creștinii, dacă nu vom fi uniți între noi, nu putem să primim darul Sfîntului Duh, Ce se pogoară de sus, de la Capul nostru Hristos. Pentru aceasta a zis și Apostolul: „trupul, alcătuiindu-se și încheindu-se împreună”, arătînd cum se cuvine a se afla mădularele trupului, nu așezate simplu și la întîmplare, ci unite între dîsele și fiecare avîndu-și locul său cel firesc, fără a fi scoase din armonia, din așezarea și din forma lor. Deci lucrul nostru este a ne alcătui și a ne încheia împreună prin dragoste, iar însușirea Capului nostru, adică a lui Hristos, este a ne trimite nouă, celor așezați, darul Sfîntului Duh. Deci tot cuvîntul Apostolului este despre smerita-cugetare și despre unire.

Iar aceasta: „prin toată atingerea dării”, însemnează că duhul sufletesc al trupului, care se pogoară din creierii capului, se atinge și se împarte în toate mădularele trupului.¹ Deci trupul crește și se zidește pentru că curgerea duhu-

¹ Fotie tîlcuiește aceasta: „prin toată atingerea”, zicînd că mădularele nu trebuie să se unească unul cu altul, ci toate împreună, căci creșterea întregului trup se face prin unirea tuturor. Dar de

lui sufletesc se atinge de mădulare și lucrează într-insele, căci aceasta înseamnă zicerea „potrivit lucrării”; sau, arată că duhul este cel care dă mădularelor lucrarea și mișcarea.

17 Deci aceasta zic și mărturisesc întru Domnul, să nu mai umblați de acum așa cum umblă celelalte neamuri întru deșertăciunea minții lor,

Înșușirea învățătorului este nu numai a sfătui, ci și a înfricoșa, făcându-L pe Dumnezeu privitor și stătător asupra ucenicilor săi. De aceea și Pavel face aici aceasta, ca dascăl al lumii, zicând: Mărturisesc, adică vă pun martor pe Domnul, că nu am ascuns de voi nimic din cele ce se cuvenea a vă spune. Nu a zis însă: „să nu mai umblați ca mai înainte”, ca să nu-i înfrunte, ci: „să nu mai umblați precum umblă celelalte neamuri”, înțeleptându-i și făcându-i a se sfii de pilda acelora. Iar „neamurile” umblă „întru deșertăciunea minții lor” din două pricini. O dată, pentru că-i cinstesc pe idoli, care sînt numiți „deșerți și fără folos”, cum zice Ieremia: „Au mers în urma celor deșarte, și s-au zădărnicit” (*Ieremia* 2:5); și iarăși: „Cele legiuite ale «neamurilor» sînt deșarte” (*Ieremia* 10:3). Și Isaia zice: „Idolii (...), pe care omul i-a făcut ca să li se închine, vor fi deșerți, ca să fie sălaș șobolanilor și liliecilor” (*Isaia* 2:20). Al doilea, pentru că cei din „neamuri” robesc patimilor și sînt pironiți către lucrurile cele zadarnice ale lumii, care de aceea se mai numesc și „deșertăciune”, fiindcă noi le folosim zădărnicește, cum zice Solomon: „Deșertăciune a deșertăciunilor, toate sînt deșertăciuni” (*Ecclesiastul* 1:1). Căci ele nu sînt zadarnice după firea lor, ci sînt de folos la ceva, fiind zidite de Dumnezeu ca unele „foarte bune” (*Facerea* 1:31).¹

18 întunecați cu mintea, înstrăinați de viața lui Dumnezeu,

Adică: Lumina – atît aceea a cunoștinței lui Dumnezeu, cît și aceea a vieții îmbunătățite – strălucea în lume prin zidirea și prin luminarea *Legii*, dar „nea-

unde se înființează atingerea și împreunarea? Din „darea” lui Hristos. Și zice că o numește „dare” pentru că, alături de celelalte faceri de bine date de Hristos trupului Său (adică Bisericii), El dă și împreunarea unora cu alții. Iar zicerea „potrivit lucrării” înseamnă că Hristos nu ne dă numai iscusința spre a ne uni, ci chiar aceasta, a ne uni, este lucru al dării Lui. Și, ca să nu te lenevești tu, Creștine, auzind că Hristos ne face iscusii pentru a ne alcătui împreună și ne împreunează după lucrare, Pavel a adăugat zicerea „întru măsura fiecărui mădular”, adică: Darea și împărțirea Duhului lui Hristos se face după măsura osirdiei fiecăruia din cei ce primesc darea. (*n. aut.*)

Iar Fotie îl cuiește „întru deșertăciunea minții lor” așa, adică: „Neamurile” și slujitorii la idoli nu cugetau cele ale adevărului, nu credeau și nici nu așteptau adevărul, ci credeau și socoteau cele plătuite de cugetarea lor cu fantazia [„închupuirea”, *n. m.*]. Și ce bine puteau să socotească cei ce își aveau mintea întunecată? Cu adevărat, nici unul! (*n. aut.*)

murile” și-au întunecat mintea pentru că și-au îmbolnăvit ochiul sufletului cel străvăzător cu întunericul patimilor și al purtărilor de grijă lumești. Fiindcă atât patimile, cât și grijile lumii, sînt ca o curgere multă și cu anevoie de vindecă, care tulbură și acoperă ochiul minții. De aceea, cei ce aveau o asemenea curgere asupra ochilor lor erau despărțiți de „viața lui Dumnezeu”, adică de cunoștința lui Dumnezeu. Fiindcă viața sufletului cuvîntător [„rațional”, *n. m.*] este a înțelege și a cunoaște adevărul, dar, dacă el se va orbi despre adevărul acesta, după dreptate se zice că nu viază, ci că este mort, pentru că adevărul este ființa, și lumina și, prin urmare, viața minții celei cuvîntătoare.¹

pentru necunoștința ce este întru dînșii din pricina orbirii inimii lor.

O, fericite Pavele! – pentru ce prihănești „neamurile” că aveau necunoștința! Căci acela ce nu știe se cuvenea să învețe ca să știe, nu să fie defăimat. Apostolul răspunde că necunoștința „neamurilor” s-a făcut de voia lor, din pricina orbirii și a nesimțirii inimii lor. Iar nesimțirea aceasta le-a urmat la rîndul ei din necurăția vieții și din plecarea pe care o aveau spre patimi, și de aceea sînt vrednice de prihănire.² Iar zicerea „orbire” s-a luat de la piatra numită *pori*, ca astfel să se arate împietrirea și vîrtoșia nesimțirii inimii – precum s-a zis și în altă parte.

19 Aceștia, nesimțindu-și durerea, s-au dat pe sine înverșunării, spre lucrarea întru lăcomie a toată necurăția.

Vezi, frate, că nesimțirea „neamurilor” a fost din a lor alegere? Căci, „nesimțindu-și durerea” – adică trîndăvindu-se, nevrînd a osteni ca să afle binele și pe adevăratul Dumnezeu, și nedurîndu-i, nici întristîndu-se pentru pieirea lor, ci făcîndu-se nebuni și nesimțitori – așa s-au dat pe sine întru înverșunare. Pentru care scop? Ca să săvîrșească „necurăția trupului”, pe aceea avînd-o drept cugetare și lucrare de toată vremea; și să facă nu numai un fel, ci toate felurile de necurăție. Deci cum nu ar fi urmat a fi nesimțitori aceștia ce de voie s-au dat pe sine la „toată necurăția” și păcatul?! Pentru că viața necurată pricinuieste și dogme rele, și necunoștința de tot binele și fapta bună.

¹ De aceea, și Evanghelistul Ioan a zis despre Dumnezeu-Cuvîntul: „Întru Acesta era viața, și viața era lumina oamenilor” (*Ioan* 1:4), ca și cum ar fi zis că lumina cea gîndită, și cunoștința lui Dumnezeu și adevărul sînt viața oamenilor celor cuvîntători. Iar Teodorit zice că Apostolul numește „viața a lui Dumnezeu” viața petrecută întru fapte bune. (*n. aut.*)

² Iar Teodorit tîlcuiește zicerea aceasta așa: „Pavel arată aici pricina fărădelegii. Zice și Proorocul David: «Zis-a cel nebun întru inima sa: Nu este Dumnezeu! Stricatu-s-au și urîți s-au făcut întru iscusința lor» (*Psalom* 13:1). Iar «orbire a inimii» a numit nesimțirea cea mai de pe urmă, căci orbirile ce se fac în trup nu au nici o simțire, pentru că se omoară desăvîrșit.” (*n. aut.*)

Deci, cînd îl vei auzi pe Apostol că zice – în capitolul I al celei către Romani – că „Dumnezeu i-a dat pe filosofi și pe «neamuri» întru minte neiscusită”, adu-ți aminte și de zicerea aceasta de aici și, unindu-le pe amîndouă, să înțelegi că Dumnezeu Se zice că dă întru minte neiscusită pe acei oameni care singuri s-au dat pe sine acestei minți; că adică Dumnezeu îi părăsește pe ei, de vreme ce ei înșiși s-au făcut vrednici de părăsirea lui Dumnezeu. Ci și aceasta zisă de Pavel, „întru lăcomie”, mărturisește că „neamurile” aveau nesimțirea de voia lor¹, pentru că ar fi putut să dobîndească bani și îndulciri cu măsură și cu bună-întrebuințare; dar, de vreme ce ei le-au întrebuițat pe acestea cu nemăsurare și cu rea întrebuințare, au venit întru robirea și nesimțirea oricărei bunătăți și virtuți.

20 Voi însă n-ați fost învățați așa de Hristos,

21 dacă L-ați auzit pe El și v-ați învățat întru El,

precum este adevărul întru Iisus:

22 a lepăda petrecerea voastră de mai înainte, pe omul cel vechi,

Zice: Așa se află „neamurile” și necredincioșii, dar voi, Creștinii, nu ați învățat așa de la Hristos, adică nu ați crezut în Hristos pentru ca să faceți asemenea fapte pîngărite și să viețuiți o asemenea viață păgînească. Și Pavel nu zice aceasta, „dacă L-ați auzit pe Hristos”, ca și cum s-ar îndoii, ci fiind prea-încredințat că L-au auzit și s-au învățat de Hristos „precum este adevărul întru Iisus”. Iar Apostolul zice acestea ca să arate că, a viețui Creștinul drept și întru fapte bune, aceasta înseamnă cu adevărat a-L învăța și a-L ști pe Hristos, fiindcă cel ce viază viață pîngărită și rea, acela nu-L cunoaște și nu-L știe pe Hristos, din pricina răutății. Despre aceasta zice același Pavel și în altă parte: „Ei mărturisesc că Îl știu pe Dumnezeu, iar cu faptele Îl tăgăduiesc” (Tit 1:16). Iar zicerea „precum este adevărul întru Iisus” se înțelege așa: Căci cînd ați crezut, voi, Creștinii, nu v-ați tocmît cu Hristos ca să umblați întru cele rele, precum umblau păgînii. Fiindcă lucrurile lui Hristos nu sînt mincinoase și zadarnice, precum sînt ale păgînilor, ci sînt adevărate – atît după dogmele credinței, cît și după viața pe care o cere El a viețui Creștinii, ucenicii Lui. Căci păcatul este minciună, fiindcă nu are ipostas, nici sfîrșit, nici țel, ci este fără ipostas, și fără vreun sfîrșit și fără țel², iar fapta bună este adevăr, și lucru

¹ Iar Icuemenie zice că „întru lăcomie” se poate înțelege în loc de: „Neamurile” lucrau toate necurățiile trupului cu covîrșire și cu prisosință. Și Teodorit zice că, prin „lăcomie”, Apostolul a numit păcatul. (n. aut.)

² Despre aceasta a zis Sfîntul Grigorie al Nissei: „Păcatul este înstrăinarea de la Dumnezeu, Care este viața cea adevărată și singură” (Cuvîntul al doilea asupra lui Evnomie). Și iarăși: „Rău este ceea ce se află afară de alegere, care se teorisește după osebit ipostas și nu este

ipostatic și are sfârșit și țel. Și ce ați învățat întru Hristos, și care este adevărul cel după Hristos? A-l lepăda „pe omul cel vechi”, adică chipul petrecerii de mai înainte, viața cea veche și păcătoasă. Iar pentru ce se numește „om vechi”, vezi subînsemnarea capitolului 6 al epistolei către Romani, stihul 6; vezi și tâlcuirea capitolului 3 al celei către Coloseni, stihul 6, adică acesta: „dezbrăcându-vă de omul cel vechi împreună cu faptele lui”, fiind frumoasă.

care se strică după poftele înșelăciunii;

În două chipuri poți să înțelegi zicerea aceasta, iubitule. O dată că, așa cum se strică poftele trupului, tot așa se strică și nu rămîne nici „omul cel vechi”, adică cugetarea pătimașă. Dar cum se strică poftele trupului? Pentru că frumusețea trupească pe care o pofteste cineva se veștejește și se strică de boală sau de bătrînețe; încă și cugetarea și puterea aceluia trup pe care o pofteste se strică și ea de asemenea, și la sfârșit amîndouă se topesc cu moartea. Căci zice David: „Întru aceeași zi vor pieri toate gîndurile lui” (*Psalm* 144). Sau, „după poftă” se înțelege în loc de: „de către poftă”, căci omul cel vechi se strică de către poftă, precum lina se strică chiar din viernii ce se nasc dintr-însa, și fierul se mînîncă de rugina pe care o naște chiar el. Fiindcă, într-adevăr, și iubirea slavei și a cinstei strică sufletul, iar de multe ori strică și trupul și îi pricinuieste moarte; la fel fac și îndulcirile trupești și bogăția lumii. Și potrivit a numit Pavel „amăgire” îndulcirea ce se naște din aceste poftă, pentru că îndulcirea lor se închipuie și pare a fi îndulcire cu fățarnicie și cu minciună, iar cu adevărat este amărăciune și moarte. Deci aceasta este amăgirea, căci pare a fi îndulcire, dar, cu adevărat și cu lucrul, este alta.¹

23 și să vă înnoiți cu duhul minții voastre,

Ca să nu socotească cineva că Pavel legiuiește un alt om, el zice aici: „să vă înnoiți”, adică: Pe același om pe care îl purtați, ce a îmbătrînit de păcat, pe

nimic în firea făpturilor” (*Cuvînt despre feciorie*, capitolul 12). Căci de aceea se zice păcatul „păcat”, adică „nenimerire”, pentru că cei ce îl fac nu nimeresc sfârșitul și țelul dumnezeieștii fericiiri pentru care s-au zidit. Zice și marele Athanasie: „Răul nu s-a făcut de către Dumnezeu, nici întru Dumnezeu, nici nu s-a făcut din început și nu are vreo ființă a sa” (*Cuvînt asupra Elinilor*). Și iarăși zice Sfîntul Grigorie al Nisei: „Lucrul ce se află întru ființă (adică întru bine) este cu adevărat. Iar dacă ceva a căzut din ființă (adică din bine), acela nu are ființă, căci ceea ce este întru răutate nu este cu adevărat; pentru că aceasta, răutatea, nu este de sine, ci neființa binelui se face răutate” (*Tîlcuire la Psalmi*). [...] (*n. aut.*)

¹ Alții însă tâlcuiesc zicerea „după poftele amăgirii” în loc de: „după poftele amăgioare”, după tîlmăcire, așa cum, în *Cartea a patra a Împărașilor*, capitolul 2, stihul 25, zice: „a trimis 50 de fii ai puterii ca să-l caute pe Ilie”, adică „fii puternici” – după cum tâlcuiește Teodorit. (*n. aut.*)

acesta să-l înnoiești și să-l faceți nou prin faptele cele bune. Drept aceea, persoana omului este aceeași, iar prefacerea lui este după chip și socotință. Dar cum, în ce chip, se face înnoirea omului cel vechi? Se face prin mijlocirea Sfintului Duh. Cel ce locuiește în mintea și în inima noastră, fiindcă Duhul cel Sfânt nu suferă fapte și lucrări vechi și păcătoase. Deci zicerea aceasta va să zică: Înnoiești-vă, Creștinilor, duhovnicește, cu mintea voastră, iar nu trupește, cu trupul.¹

24 și să vă îmbrăcați în omul cel nou,

Vezi – o, cititorule! – că omul, deci persoana, care se dezbracă și „se îmbracă”, este unul și același. Iar îmbrăcăminte – anume „vechimea” și „tinerețea”, adică răutatea și fapta bună – este osebă; căci, precum este lesne a se dezbrăca și a se îmbrăca cineva cu „îmbrăcăminte”, tot așa de lesnicios e a ne dezbrăca și de răutate și a ne îmbrăca întru fapta bună, dacă vom voi cu osîrdie. Dar pentru ce numește „om vechi” răutatea, și „om nou” fapta bună? Pentru că omul se arată din fapte: ori din răutate, ori din fapta bună; acestea îl însemnează și îl vădese că e bun ori rău, nu mai puțin decît însușirile firii. Și vezi tilcuirea capitolului 3 al epistolei către Coloseni, stihul 6. Deci „om nou” este noul Creștin ce se botează, care e dator a fi puternic, adică a nu se birui de patimi și de diavol. El este dator să nu aibă „zbîrcituri pe obraz”, ci să fie „frumos”, adică să fie desăvârșit întru toate; și, pe lângă acestea, să fie și „sănătos”, adică că nu aibă nici o boală a păcatului, căci acestea sînt însușirile omului cel nou, pe care fiecare Creștin e dator a le avea după ce se botează.

cel zidit după Dumnezeu întru dreptate și întru cuvioșia adevărului.

Zice: Omul acesta nou, Creștinul botezat, nu s-a zidit după poftele amăgirii, ci „după Dumnezeu”, adică s-a zidit cu o zidire întru care este Dumnezeu, prin sfința scaldătoare a Dumnezeiescului Botez, nu cu pămînt, cu apă și cu celelalte stihii, precum s-a zidit mai înainte, ci „cu dreptate și cu cuvioșie”, căci aceste fapte bune sînt alcătuirea și ființa omului cel nou, a Creștinului botezat. Deci „dreptatea” este fapta bună cea peste tot cuprinzătoare, de unde și obișnuim a-l numi „drept” pe omul ce are toate faptele bune și este neatins de nici o răutate. Pentru aceasta a zis și Domnul: „De nu va prisosi dreptatea voastră (adică fapta bună cea peste tot cuprinzătoare) mai mult decît a cărturarilor și a fariseilor, nu veți intra în împărăția cerurilor!” (Matei 5:20). Iar „cuvioșie” se numește curăția și împlinirea întregii datorii. De aceea obișnuim a numi „cuvioșie” împlinirea tuturor datoriilor și obiceiurilor ce sînt datorate morților; la fel, zicem și aceasta: „am împlinit

¹ Iar Teodorit zice: „«Duh al minții» numește pomirea minții cea duhovnicească.” Vezi și subînsemnarea zicerii: „ci să vă prefăceți cu înnoirea minții voastre” (Romani 12:2). (n. aut.)

grijile". Dar, fiindcă și în *Testamentul Vechi* se vorbește de „dreptate”, Pavel zice: Dreptatea *Testamentului Vechi* era umbrită și închipuitoare, iar eu vă vorbesc de „dreptatea adevărului”, a evangheliei. Sau, zicerea „adevărului” e spusă spre osebirea dreptății celei întru fățărnicie și în formă. Deci Creștinul „s-a zidit”, adică s-a născut, întru botez, prin dreptate și prin cuvioșie, dar se cuvine ca el să se și îmbrace în omul cel nou, prin viața cea îmbunătățită și prin faptele cele bune. Însă când tu, cititorule, vei auzi că trebuie să se îmbrace Creștinul cu viața cea îmbunătățită, să înțelegi că nu se cuvine a se mai dezbrăca de acea viață. Pentru că *Sfinta Scriptură* obișnuiește a numi „îmbrăcare” lucrurile care nu se schimbă, precum se arată și prin această zicere psalmică: „S-au îmbrăcat cu blestemul ca și cu o haină” (*Psalm 108:18*), și prin aceasta: „Cel ce Te îmbraci cu lumina ca și cu o haină” (*Psalm 103:2*). Și noi obișnuim a zice despre un om ce nu se mai poate lepăda de împreuna-petrecere cu altul că „s-a îmbrăcat” cu acela.

25 Pentru aceea, lepădînd minciuna, graiți fiecare adevărul cu aproapele său, căci sîntem mădulari unii altora.

După ce a vorbit de obște-cuprinzător de omul cel vechi și de viața cea păcătoasă. Apostolul îl face arătat și cu răutățile cele din parte. Și, mai întii, îi învață pe Creștini să lepede minciuna¹. Și spune pentru care pricini se cuvine a face aceasta, anume pentru că sîntem apropiați și frați unul altuia și, cea mai mare, pentru că ne sîntem „mădulari unul altuia”, ca și cum ar zice: Așa cum ochiul omului, cînd vede vreun șarpe sau vreo fiară înfricoșată și omoritoare de oameni, nu spune piciorului minciuna că nu vede nimic, ci îndată îi dă știrea adevărată, și el fuge de aceea; sau, cînd piciorul – să zicem – calcă în vreo groapă adîncă ce nu se vede, ci este acoperită cu pămînt sau cu buruieni și cu trestii, cînd așadar piciorul calcă și cunoaște că este groapă, nu spune minciună ochiului, ci îi dă știre adevărată, ca să privească, și să afle altă cale de trecere și să se păzească; și – în scurt – așa cum fiecare mădular al omului, cînd simte vreo vătămare, o arată cu adevărat tuturor celorlalte mădulari, ca acelea să se ferească, tot la fel și noi, Creștinii, fiindcă sîntem mădulari unul altuia, nu se cuvine să spunem minciună unul altuia, ci să zicem adevărul, ca să cunoaștem binele, și să-l vînm, sau răul, și să fugim de el.

26 „Mîniați-vă, și nu greșiți!” (*Psalm 4:5*);

Mai sus, Apostolul a zis să nu mintă Creștinii, fiindcă din minciună se naște de multe ori urgie și minie. De aceea, aici zice că bine este cu adevărat a nu

¹ Vezi și tilcuirea zicerii „Nu mințiți unul altuia!”, la capitolul 3:9 al celei către Coloseni. (n. aut.)

se minia vreun Creștin nicidecum. Însă, fiindcă aceasta se întâmplă, Apostolul sfătuieste așa: O, Creștinilor! – dacă s-ar întâmpla să vă miniați, măcar să nu o faceți fără măsură, și din aceasta să cădeți în păcat, ci în grabă să potoliți minia voastră, punându-i ca friu rațiunea. Și Apostolul s-a împrumutat cu zicerea aceasta de la Proorocul David. Unii zic însă că numai o singură minie se face fără de păcat, aceea ce are cineva împotriva demonilor, a patimilor și a păcatului, și că despre această minie ne poruncește aici dumnezeiescul Apostol.¹

soarele să nu apună întru minia voastră!

Zice: Fraților, să nu rămână întru voi patima miniei în veac de multe zile, ci nici soarele să nu apună și să vă lase învrăjbiți și tulburați cu frații voștri, o dată, ca nu cumva să se arate că și-a răsărit lumina unor oameni nevrednici de lumină, și alta, ca nu cumva peste noapte să se aprindă mai mult focul miniei și să închipuie meșteșugiri și vrăjmășii ale unuia asupra altuia.²

27 Să nu dați loc diavolului!

A ne vrăjmășui unul pe altul și a ne minia între noi, aceasta înseamnă că „dăm loc diavolului”. Căci, atîta vreme sîntem uniți și împlețiți unul cu altul prin dragoste, nu-i este cu putință diavolului să bage între noi vreo vrăjmășie și răutate de-a lui, fiindcă nu află loc și intrare. Iar cînd află între noi vreo despărțire și loc deșert, atunci își vîră capul între noi, ca șarpele, și apoi își trage tot trupul și ne stăpînește cu totul.³ Iar Icumenie zice că „să nu dați loc diavo-

¹ Pentru aceasta a zis și marele Vasile că „minia este «nerv», adică vină a sufletului, dînd acestuia curaj întru starea împotriva răutăților. Căci, dacă nu te vei minia asupra vicleanului, nu-ți este cu putință a-l urî pe cît se cuvine. Căci mi se pare că trebuie a arăta aceeași sirguintă și către dragostea pentru fapta bună, și către ura împotriva păcatului” (*Cuvînt asupra celor ce se minie*). (n. aut.)

² Tilcuind aceasta, Teologul Grigorie zice: „Nu se cuvine ca minia să petreacă toată ziua, ci este bine și lucru plăcut lui Dumnezeu să apună fără vreme lungă și întirziere, mai înainte de apusul soarelui; fiindcă nu este fără de primejdie, miniați fiind, a ne apune soarele dreptății. Mîncarea de acest fel nu trebuie a petrece noaptea și a se păstra pentru a doua zi” (*Cuvînt la Pasha*). Și Teodorit zice: „A dat ca măsură a miniei măsura zilei, cînd se vede, ca nu cumva noaptea, cînd se liniștește gîndul, să întinzi boala.” (n. aut.)

³ Unii Părinți tilcuiesc însă zicerea aceasta a Apostolului zicînd că, atunci cînd diavolul ne pune înainte vreo cugetare de rușine, sau rea, trebuie să o urim și să-i stăm împotriva de la început și să o gonim de la noi, precum ne sfătuieste Iacov „fratele Domnului”, zicînd: „Stai împotriva diavolului, și va fugi de la voi” (*Iacov 4:7*). Și să nu vorbim cu dulceață și să ne învoim cu gîndul cel rău, nici să facem pogorămînt ca să-l lucrăm prin fapte, căci, dacă vom face așa, dăm loc diavolului. Și care este locul? Este inima noastră, întru care diavolul intră

lului" se leagă de cea zisă mai sus: „să nu apună soarele întru mînia voastră”, ca să nu se dea loc diavolului prin cugetările de noapte, și el să ne aprindă spre mai multă vrajbă asupra fraților cu care ne-am tulburat ziua. (n. aut.)

28 Cel ce fură să nu mai fure,

Vezi – o, cititorule! – care sînt mădulele omului celui vechi? Minciuna, mînia, pomenirea de rău, furtișagul. Însă nu zice: „cel ce fură să se pedepsească”, ci: „să înceteze de la rău”, căci pedeapsa și munca furilor este lucru al ju-

cînd primim punerea înainte a gîndului său și face învoire în inima noastră. Aceasta poruncește și Ecclesiastul, zicînd: „Cînd duhul (cugetul ce stăpînește, al diavolului) se va sui asupra ta, să nu-i faci loc (în inima ta)” (Ecclesiastul 10:4).

Pentru aceasta zice și dumnezeiescul Chiril al Alexandriei, tilcuind zicerea „atunci a intrat satana în Iuda”: „A intrat dar satana ca prin oarecare ușă pustie de deșteptarea păzitorului și deschisă lui-și, aflînd inima. Și, văzînd mintea [omului] că aceasta este fără de ușă, s-a infierbîntat a face ceea ce voiește [satana], orice ar voi și ar socoti. Căci, la început, el vine cercînd inima celor ce-L cinstesc pe Dumnezeu, și mai întîi seamănă gînduri rele și îndulcirile pîngărite și ne întărită către tot felul de greșeli. Și mai ales către acea [patimă] cade greu, pe care ne-ar vedea că o pătîmîm acum. Astfel, sîntem biruiți de la început.” Și, mai jos: „Și pătîmîm precum cîntă Psalmistul: «Mai înainte de a mă smeri, eu am greșit» (Psalm 118: 67), căci, mai înainte de a pătîmi cu totul păcatul (adică mai înainte de a-l săvîrși), greșim cu înțelegerea gîndurilor, cîstînd, și primînd păcatul și prin aceasta dîndu-i loc de intrare lui satana. Închîpuiere și iconă a lucrului acestuia este patima vînzătorului” (tomul 4, partea a 9-a, capitolul 13).

Același Chiril – tilcuind zicerea de mai sus a Ecclesiastului: „De se va sui asupra ta duhul celui ce stăpînește, să nu-i lași locul tău, căci vindecarea va potoli mari păcate” – zice: „Certîndu-se de la început, patimile încetează și se curmă; iar dacă ar înainta spre cele mai rele, întru totul lucrează împotriva sufletului [...]” (Tîlcuire la Iov, capitolul 1, tomul 3). Iar zicerea „vindecarea va conteni păcate mari” va să spună că doctoria pe care ar lua-o cineva la începutul păcatului – neprimînd în inima sa lovirea gîndurilor rele, ci urînd păcatul și întorcîndu-și fața de la dînsul – ura aceasta va opri păcatele cele mari, pentru că nu le lasă să ajungă în faptă și în lucrare și așa să se facă de moarte și mari. (Vezi și subînsemnarea zicerii „trupul pofteste împotriva duhului” Galateni 5:17; și subînsemnarea zicerii „și înălțînd picioarele voastre” Efeseni 6:15). De aceea, Creștinii sînt dator să se împotrivi și a da război gîndurilor de rușine, hulitoare și rele, precum se împotrivesc și dau război lucrărilor și faptelor de rușine; și, după cum se păzesc întru cele din afară, așa să se păzească și întru cele din lăuntru. Pentru aceasta a zis marele Macarie: „Sînt unii care zic că Domnul cere de la oameni numai roadele cele arătate, iar pe cele ascunse le isprăvește Dumnezeu. Însă lucrurile nu sînt așa, ci, precum se păzește cineva în omul cel din afară, așa e dator a se nevoi să facă război împotriva gîndurilor. Căci Domnul cere de la tine să te mîinii asupra-ți, să te lupți cu mintea ta și să nu te învoiești, nici să te îndulcești cu gîndurile răutății” (Cuvîntul al 3-lea, capitolul 3). Zice și dumnezeiescul Hrisostom: „Cel ce biruie gîndurile rele se face împărat. Și într-alt chip ne facem împărați, anume dacă vom voi să biruim gîndurile cele necuviincioase” (Cuvîntul al treilea la a doua epistolă către Corinteni). (n. aut.)

decătorilor din afară [din afara Bisericii, *n. m.*], iar a înceta el de a mai fura este lucru al învățăturii lui Hristos. Unde sînt acum Novașienii – ce zic că sînt curați, dar sînt plini de toată necurăția – care doboară pocăința? Ascultă-l pe Apostolul Pavel cum spune că este cu puțință a se spăla cineva de păcatul său nu numai părăsindu-l, ci săvîrșind bunătatea, căci zice mai departe:

*ci mai ales să ostenească lucrînd binele cu mîinile sale,
ca să aibă a da celui ce are trebuință.*

Fiindcă nu e destul numai a lăsa cineva păcatul, ci a și lucra fapta bună împotrivică păcatului, Pavel zice aici că furul, care mai înainte făcea răutatea furțișagului, trebuie să facă acum fapta bună a milosteniei. Și nu oricum, ci cu osteneală și cu trudă, adică cu meșteșugul și lucrarea mîinilor. Și aceea pentru două pricini. Una, ca să se chinuiască pe sine și, prin lucrarea mîinilor, să-și sfarme trupul care, din pricina nelucrării dinainte, se învățase a fura lucrurile altora și a se hrăni dintr-însele. Și a doua, ca să aibă venit al vieții îndestulat din meșteșugul și lucrarea mîinilor lui, încît să miluiască și pe alții care nu au și, în locul celor ce fura mai înainte de la alții, acum să facă bine și să dea altora. O, minune! – căci bună vreme este a striga cu glas aici – iată cum viața *Sfintei Evanghelii* face curați și Îngeri pe cei care mai înainte erau pătătoși și draci.¹

29 Din gura voastră să nu purceadă nici un cuvînt putred,

Aici, Apostolul numește „cuvînt putred” și puturos pe cel nelucrător, fără de vreme, zadarnic sau deșert, precum – de pildă – este vorba nebunească, adică glumele, șagile și altele asemenea.² Iar cuvînt mai rău și mai puturos de-

¹ Tîlcuind zicerea, zice și Teodorit: „De vreme ce mai cu osebire nelucrarea naște păcatul furțișagului, potrivit a rînduit împotriva acesteia buna lucrare. Însă Apostolul îndeamnă a nu folosi lucrarea doar pentru pîntece, ci și pentru trebuința celor lipsiți.” (*n. aut.*)

² Ia aminte că, deși Sfințitul Teofilact zice aici că vorba nebunească și gluma sînt cuvînt zadarnic, mai cuprinzător luînd înțelegerea cuvîntului nelucrător, dacă-l luăm însă mai cu amăruntul, vorba nebunească și gluma sînt mult mai rele și pricină de mai multă osîndă decît cuvîntul deșert. Căci vorba nebunească și gluma, stricînd tîria și statornicia minții și pomindu-i spre rău pe cei ce le aud, este păcat învederat; iar cuvîntul nelucrător, adică deșert, nu este astfel. Și ascultă ce zice Vasilie cel Mare, care, întrebat fiind din care graiuri se judecă vorba deșertă, răspunde așa: „Îndeobște, tot graiul care nu urmează spre trebuința întru Domnul este deșert. Și atît de mare este primejdia acestui grai, încît – măcar de ar fi și bună ceea ce se zice, dar nu se economisește spre zidirea credinței – cel ce le grăiește are neprimejdiure întru bunătatea graiurilor, dar îl mihnește pe Duhul Sfînt al lui Dumnezeu. Căci Apostolul a

cît cel putred este vorba cea de rușine, și ocară și grăirea de rău. Fiindcă avem să ne osîndim nu numai pentru faptele cele rele pe care le facem, ci și pentru cuvintele deșarte pe care le grăim – precum a zis Domnul: „Însă zic vouă: Pentru tot graiul deșert pe care l-ar grăi, oamenii vor da răspuns în ziua judecării” (Matei 12:36).¹

*ci numai ce este bun, spre zidirea cea de trebuință,
ca să dea dar celor ce aud.*

Adică: Noi, Creștinii, se cuvine să grăim numai cuvîntul de nevoie pricinii noastre și trebuinței pe care o avem. Iar orice cuvînt fără vreme și fără trebuință, care nu e trebuincios pricinii noastre, acela nu se cuvine să-l grăim, încît cei ce aud cuvintele noastre cele trebuincioase să ne cunoască în har; căci, cînd grăim cuvinte folositoare de suflet și mîntuitoare, cei ce ne aud ne mulțumesc, pentru că se folosesc de ele. Sau, zicerea „ca să dea har celor ce aud” însemnează că cuvîntul cel bun și folositor de suflet va face bine celor ce îl aud. Căci, precum mirul dă har și bună-mireasmă celor care se ung cu dînsul, la fel și cuvîntul dumnezeiesc și folositor dă har și bună-mireasmă duhovnicească celor ce îl aud.² Vezi, iubitule, că ceea ce-i sfătuieste Pavel totdeauna pe Creștini, aceea învață cu aceste cuvinte și acum, îndemnîndu-ne să-i zidim

învățat aceasta arătat, zicînd: «Din gura voastră să nu porceadă nici un cuvînt putred, ci numai ce este bun, spre zidirea cea de trebuință, ca să dea dar celor ce aud.» Și a adăugat: «Și nu-L mîhniți pe Duhul cel Sfînt al lui Dumnezeu, întru Care v-ați pecetluit!» Și trebuie oare a mai spune ce rău lucru este a-L minia pe Duhul cel Sfînt?» (Hotărîrea 23, din cele pe scurt). Prin urmare – după sfîntul acesta – cuvîntul deșert se întîmplă uneori a fi și bun, iar vorba nebu-nească este totdeauna rea și păcat. (n. aut.)

¹ Ia aminte că – după Vasilie cel Mare, amărîntul scriitor de lege al Sfîntului Duh – în-seși gîndurile inimii noastre și cuvintele se numesc „fapte”, mai cu lărgime înțelegîndu-se „lucrarea”. Și, tîlcuind zicerea psalmică „Cel ce a zidit îndeosebi inimile lor, Cel ce pricepe întru toate lucrurile lor” (Psalm 32:15), zice așa: „Numim «lucru» și cuvintele, și gîndurile și – în scurt – toată mișcarea omului. Căci, cu ce așezare ne mișcăm, spre care din două, spre plăcerea oamenilor sau spre slujirea poruncilor celor date nouă de Dumnezeu, știe doar Acela care pricepe toate lucrurile noastre. De aceea vom și da seamă pentru tot graiul deșert, și pînă la un pahar de apă rece nu vom pierde plata, pentru că «Domnul pricepe întru toate lucrurile noastre».” (n. aut.)

² Așa zice și dumnezeiescul Hrisostom: „Precum mirul dă har celor ce se împărtășesc de el, tot astfel și cuvîntul cel bun. Pentru aceasta zicea și oarecine: «Mir deșertat este numele Tău» (Cîntarea cîntărilor 1:2), căci îi face pe [cei ce-l aud] a trage din acea bună mireasmă” (Cuvîntul 14 la epistola către Efeseni). Și Ioan al Scării zice: „Precum cel ce poartă aromate se vădește de bună-mireasmă chiar și nevrînd, tot așa se vădește și acela ce are Duhul Domnului, din cuvintele sale și din smerenia sa” (Cuvîntul 26). (n. aut.)

și să-i folosim pe frații noștri și, mai ales, să ne folosim pe noi înșine. Căci cel ce-i sfătuiește pe alții cele folositoare de suflet și mîntuitoare, acela mai întîi pe sine se sfătuiește și se folosește.

30 Să nu mîhniți Duhul cel Sfînt al lui Dumnezeu,

Zice: Căci – dacă tu, Creștine, vei grăi vreun cuvînt puturos și nevrednic de gura creștinească – nu mîhnești vreun om, ci pe Însuși Sfîntul Duh al lui Dumnezeu, de către Care ți s-a făcut bine și de către Care s-a sfințit gura ta. Și mîhnirea aceasta pe care o pricinuiesti Sfîntului Duh este un păcat foarte înfricoșat și groaznic, frate! Pentru aceasta zice Apostolul și în altă parte: „Cel ce se leapădă nu se leapădă de om, ci de Dumnezeu” (1 Tesaloniceni 4:8). Apoi, Pavel spune și ce facere de bine am primit noi, Creștinii, de la Sfîntul Duh:

întru Care v-ați pecetluit în ziua izbăvirii.

Zice: Pentru că Însuși Sfîntul Duh este Cel care ne-a pecetluit cu darul ca și cu o pecete împărătească și ne-a arătat că sîntem oi ale dumnezeieștii turme și ale staulului Său. Duhul Sfînt nu ne-a lăsat să stăm cu cei osîndiți și cu vinovații urgiei lui Dumnezeu, ci ne-a pecetluit și ne-a oșebit spre a fi slobozi de această urgie dumnezeiască.¹ S-a pecetluit – zice – și s-a îngrădit gura ta, Creștine, de către Duhul cel Sfînt, încît să nu grăiești nici un cuvînt nevrednic de darul Lui. Deci, nu ne rușinăm a-L mîhni pe Făcătorul nostru de bine Cel atît de mare? Deci să nu strici pecetea aceasta și dumnezeiasca îngrădire, ci zi și tu împreună cu David: „Pune, Doamne, pază gurii mele și ușa de îngrădire împrejurul buzelor mele!” (Psalm 121:3).²

31 Toată amărăciunea, și mînia, și urgia, și răcnirea și hula să se ridice de la voi împreună cu toată răutatea!

Deși a surpat mînia și cu sfaturile zise mai sus, Apostolul o smulge acum din rădăcină, pentru că amărăciunea este rădăcina și începutul miniei și al urgiei. Căci – precum umezeala trupului, cînd se face amară și iute, se revarsă în

¹ Drept aceea, Sfîntul Teofilact tilcuiește zicerea „în ziua izbăvirii” ca fiind Ziua Judecării, de către care avem să ne izbăvim prin pecetea Sfîntului Duh. Iar Icumenic zice: „Ziua izbăvirii” este aceea întru care am luat Sfîntul Botez, cînd ne-am și pecetluit cu Sfîntul Duh prin ungerea Sfîntului Mir.” (n. aut.)

² Pentru aceasta a zis și dumnezeiescul Hrisostom: „De vei zice grăi ocărîtor, de vei rîni pe fratele tău, nu l-ai rînit pe acela, ci L-ai mîhnit pe Sfîntul Duh” (Cuvîntul 14 la epistola către Efeseni). (n. aut.)

tot trupul și-l face pe om sălbatic ca o fiară – la fel de sălbatic îl face pe el și amărăciunea.¹ Fiindcă amărăciunea este o viclenie și o amăgire a moralului, și gătire și sîrguință spre a face rău altuia. Iar mînia este o răsuflare, și o căldură a singelui dimprejurul inimii – precum o hotărăște Vasilie cel Mare (în *Cuvînt asupra celor ce se mînie*) – și un început al urgiei. Iar urgia este ceea ce a început să năvălească spre a face răul. Și – tot după același Vasilie – urgia este o stăruitoare întristare a inimii spre răzbunare asupra acelor care ne-au nedreptățit. Și, fiindcă urgia se stinge cu lesnire și în grabă dacă nu are răcnetele cele mari și strigările ca să o aprindă, Apostolul zice aici că încă și răcnetul și strigătul acesta mare care se naște din mînie și din urgie se cuvine să se ridice cu totul și să piară de la Creștini, încît să nu rămînă întru dînșii nici o rămășiță de urgie. Căci răcnetul și strigările cele mari sînt ca un cal, iar călărețul care șade pe calul acesta este urgia și mînia. Deci tu, Creștine, împiedică și doboară jos calul răcnetului, și negreșit vei doborî și călărețul, adică mînia și urgia. Leapădă – zice – încă și hula, adică ocară și sudalma asupra fratelui tău, ocară ce se naște din urgie și se aprinde mai mult prin răcnet.² Însă – de vreme ce sînt mulți oameni care nu zic vreo ocară întru arătare, dar în ascuns vrăjmășesc și fac rău, păzind răutatea în inima lor, nearătată, precum ciinii despre care se zice că mușcă pe furiiș, fără a lătra – de aceea Apostolul a adăugat: „împreună cu toată răutatea”, zicînd că mînia și urgia se cuvine a se ridica de la Creștini împreună cu toată altă răutate, arătată și nearătată, mică și mare.

¹ De aceea, Vasilie cel Mare îi seamănă pe oamenii cei amari și mînioși cu albina care, împungînd pe cineva cu boldul ei, îndată moare, vătămîndu-se pe sine mai mult decît pe ceilalți: „Și ultima este o vîietate mică și neputincioasă care moare răzbuindu-se. Căci înfige boldul și moare deodată cu rana. Și, pe cel împus, puțin l-a vătămat, dar pe sine-și s-a lipsit de viață. Așa este firea oamenilor și a duhurilor celor amare, făcîndu-și mai mult rău lor-și prin amărăciune, decît celor pe care i-ar împunge cu mînia lor” (tîlcuire la zicerea lui Isaia „și cu albina care este în țara Asirienilor”. *Isaia 7:19*). (n. aut.)

² Pentru aceasta sfătuiește și Vasilie cel Mare (în *Cuvînt asupra celor ce se mînie*): „Deși s-ar birui cineva de mînie și s-ar tulbura cu inima, lesne va birui patima. Dacă nu vei mușca, nerănit vei fi. Și, chiar de ai pătîmi ceva cu sufletul, ține întru sine-ți mîhnirea, căci zice: «Întru mine s-a tulburat inima mea», adică patima nu a ieșit afară, ci s-a frînt în lăuntru și s-a alinat ca un val al noianurilor. Liniștește inima cînd se tulbură și se sălbăticește!” Iar dumnezeiescul Hrisostom zice așa: „Să asculte acestea mai ales femeile, care la tot lucrul strigă și răcnesc. Și, dacă voiești a te învăța prin lucruri, să nu strigi niciodată, și nu te vei mînia niciodată. Iată chipul nemînierii. Precum nu este cu puțință a se mînia cel ce nu răcnește, tot așa nu este cu puțință să nu se mînie cel ce răcnește. Drept aceea, nu e mic lucru a se învoi cineva cu aceasta, adică a-și învăța sufletul a nu striga și a nu răcni; neîngăduind răcnetul, acela taie aripile mîniei, potolind umflarea inimii” (*Cuvîntul 16* la epistola către Efeseni). Pentru aceasta, și Dimonax, întrebînd fiind de oarecare ighemon cum ar putea îndrepta mai bine oștile, a răspuns că aceasta le va îndrepta, dacă va lepăda mînia. [...] (n. aut.)

32 Ci faceți-vă de folos unul altuia, îndurători, har făcînd vouă înșivă,

Fiindcă nu e destul numai a se depărta cineva de la acele rele spre a se învrednici împărăției cerurilor, ci trebuie să facă și binele – după ceea ce zice: „Abate-te de la rău, și fă binele!” (*Psalm 36:28*) – căci, dacă nu vom face binele, ne osîndim spre muncă chiar nefăcînd răul, precum este arătat de la cele cinci fecioare nebune și de la păcătoșii ce vor sta de-a stînga, care s-au osîndit nu pentru că au nedreptățit, ci pentru că nu au miluit. De aceea, după ce a poruncit să nu facă Creștinii cele rele, Pavel îi sfătuieste acum că se cuvine ca ei să și lucreze cele bune, și le spune să se facă folositori și blînzi, spre osebire de cei ce se fac sălbatici de minie. De asemenea, să se facă și îndurători, spre osebirea amărăciunii miniei. Și le zice „să-și facă har loru-și”, adică să fie iertători și împreună-pătimitori, iertîndu-i pe cei ce le-au greșit, spre osebirea ocăritorilor și a pomenitorilor de rău în inimă.

precum și Dumnezeu ne-a dăruit nouă în Iisus Hristos.

Fiindcă totdeauna pildele sînt mai pomitoare spre a-i pleca pe oameni, Pavel Îl aduce aici ca pildă pe Dumnezeu. Și ar fi putut zice că Dumnezeu a spus: „Dacă veți lăsa oamenilor greșelile lor, le va lăsa și vouă Părintele vostru cel ceresc” (*Matei 6:14*). Însă, fiindcă cei mai mulți nu cred lucrurile ce or să fie, pentru aceasta le aduce în mijloc pe cele trecute și zice că „Dumnezeu ne-a dăruit”, adică ne-a iertat cele greșite Lui. Însă cum ne-a iertat? „Întru Hristos”, adică cu primejdia și cu moartea Fiului Său, a lui Iisus Hristos. Iar tu, Creștine, poate dăruiești și ierți pe fratele tău, dar fără a suferi vreo primejdie; însă Dumnezeu nu te-a iertat fără de primejdia Fiului Său. Și tu ierți și faci har altuia care este frate al tău după fire și după dar, iar Dumnezeu te-a iertat pe cînd erai vrăjmaș al Lui. Vezi însă – o, cititorule! – că, în loc de a zice: „făcîndu-vă har unii altora”, dumnezeiescul Apostol a zis: „făcîndu-vă har vouă înși-vă”, ca prin aceasta să arate că, atunci cînd facem vreun har fratelui nostru, ni-l facem nouă înșine.

CAPITOLUL V

1 Deci, faceți-vă următori lui Dumnezeu, ca niște fii iubiți,

Zice: O, Creștine! – precum Stăpînul tău, Dumnezeu, te-a iubit pe tine, robul. așa și tu, robul, iubește-l pe fratele tău cel împreună-rob cu tine, și astfel te-ai făcut „următor lui Dumnezeu”, pe cît poți. Fiindcă aici nimeni nu poate afla ca pricinuire sărăcia și paguba de bani, zicînd: Dacă-l voi ierta pe fratele meu, mă păgubesc de bani! Nu, aici nu urmează o astfel de pagubă! Nu te teme, Creștine, ci iartă-l pe fratele tău, căci nu suferi vreo pagubă și cheltuială, și, în locul acestei iertări nepăgubitoare, ai cîștigat mai mult, pentru că ai urmat Dumnezeului tău. Apoi, Pavel aduce la aceasta și altă pricină, mult mai nobilă, zicînd: Voi, Creștinii, sînteți fii ai lui Dumnezeu; deci, ca niște fii iubiți ai lui Dumnezeu, sînteți datori a urma cerescului vostru Părinte. Iar fiindcă nu toți fiii lui Dumnezeu urmează Părintelui lor, Pavel a adăugat: „fii iubiți”, ca să arate că fii iubiți urmează din fire iubitului lor Părinte.¹

2 și umblați în dragoste, precum și Hristos ne-a iubit pe noi și S-a dat pe Sine pentru noi prinos și jertfă lui Dumnezeu, întru miros de bună mireasmă.

Iată care este obiectul și pricina tuturor bunătăților: dragostea, căci, unde este dragostea, acolo nu este stricare, nu este mînie, nu este hulă și gilceavă, ci toate acestea lipsesc și pier. Pentru aceasta a și pus aici Pavel dragostea în urma tuturor, ca pe o mai puternică. El învață însă și pricina din care ne-am făcut fii ai lui Dumnezeu, adică din dragoste. Deci sîntem datori a păzi dragostea, fiindcă ni s-a făcut pricinuitoare de dumnezeiasca înfiere. Căci – așa cum, fiind bolnavi și vindecîndu-ne de către vreo doctorie, cinstim numele doctoriei aceleia, pentru că ne-a folosit – tot astfel sîntem datori a cinsti și a păzi dragostea, de către care pornindu-Se, Stăpînul Hristos S-a dat pe Sine-Și pentru noi. Și – pentru că Acela S-a dat pe Sine-Și pentru vrăjmașii Săi, iar tu, Creștine, faci bine fraților și prietenilor tăi – vei urma cu adevărat Stăpînului tău Hristos abia atunci cînd vei face bine vrăjmașilor tăi. Căci atunci păzești cuvîntul pe care-l zice aici Pavel: „precum și

¹ Tilcuind aceasta, zice și dumnezeiescul Hrisostom: „O minune! Ce ar fi mai fericit decît glasul acesta? Dacă ai vorbi de împărăție, sau de orice altceva, nimic nu e asemenea! Lui Dumnezeu urmezi, cu Dumnezeu te asemeni cînd ieși altuia. Fiindcă mai bine trebuie a ierta greșelile decît [datoria de] bani. Căci, de vei ierta banii, nu te asemeni cu Dumnezeu, iar de vei ierta greșelile, urmezi lui Dumnezeu “ (Cuvîntul 17 la cea către Efeseni). Iar Coresi zice că „Apostolul ne învață să fim următorii lui Dumnezeu nu după putere, ci după blîndețea, și după dragostea și – în scurt – după deplinătățile cele firești ale Lui, pe care le pune înaintea noastră spre urmărire și pe care de aceea unii teologi le numesc „morale”. (n. aut.)

Hristos ne-a iubit pe noi”, anume cînd îi vei ierta pe vrăjmașii tăi și le vei face bine. Dar cînd ne facem „jertfă și miros de bună mireasmă”? Cînd vom suferi rele și vom muri pentru mîntuirea vrăjmașilor noștri, pentru că și Hristos a făcut jertfa pe cruce și S-a adus miros de bună mireasmă Părintelui Său, murind pentru noi, vrăjmașii Lui.¹ Deci aceasta este a urma noi, oamenii, lui Dumnezeu, cînd pătimim pentru dragostea vrăjmașilor noștri.

**3 Iar curvia, și toată necurăția, sau lăcomia de averi,
nici să nu se numească între voi, precum se cuvine sfinților;**

Fiindcă patimile sufletului cele peste tot cuprinzătoare sînt două: mînia și pofta, acum, după ce a vorbit mai sus despre mînie (care este o patimă mai rea și mai cu anevioie de biruit), Apostolul zice aici și despre poftă, care este o patimă mai puțin rea. Pentru aceasta și puitorul de *Lege* Moisi, întru cele zece porunci, a pus mai întii uciderea – care se naște din mînie, căci a zis: „Să nu ucizi!” (*Deuteronomul* 5:17) – și a doua a pus prea-curvia, care se naște din poftă, căci a zis: „Să nu prea-curvești!” (la fel, 18). Căci, așa cum amărăciunea, răcnetul și hula sînt nașteri și odrasle ale mîniei, tot astfel și curvia, necurăția și lăcomia de averi sînt odrasle ale poftei, căci cu aceeași poftă poftim atît trupurile cele frumoase, cît și banii.³ Deci zice: Astfel de păcate – al curviei, al necurăției și al lăcomiei de averi – nici să se numească de către voi, Creștinii, adică să fiți curați chiar de inșeși numirile cele goale ale acestora. Căci – așa cum zice Hrisostom – cuvintele îl aduc pe om și la fapte: „Cuvintele lucrurilor sînt căi” (*Cuvîntul* 13 la aceasta către Efeseni). Drept aceea – dacă voi, Creștinii, ați fi sfinți, precum și sînteți – sfîntă fie și limba voastră, și va fi, dacă nu va grăi astfel de cuvinte necuviincioase.⁴ Și Pavel zice mai departe:

¹ Pavel a zis aici că „Hristos S-a adus pe Sine jertfă Părintelui Său întru miros de bună mireasmă” după cuviința omenească, precum se scrie și în *Lege* despre jertfele și aducerile de roduri: „Ardere de tot este jertfa Domnului întru miros de bună mireasmă” (*Levitic* 1.9). Și a numit aceasta „miros de bună mireasmă” pentru că s-a făcut primită de Părintele și pentru că a fost jertfă duhovnicească, dulce ca o tămîie bine-primită – după Coresi. (*n. aut*)

² Despre aceasta a zis și purtătorul de Dumnezeu Maxim: „Mai anevioie de biruit sînt patimile părții mînioase a sufletului decît cele ale părții poftitoare. De aceea, și doctorie mai mare asupra acesteia s-a dat de către Domnul: porunca dragostei” (suta a doua, despre dragoste). Și – precum se vede – de aceea și Pavel, după ce a arătat mai sus isprăvile mîniei, a spus că doctoria ei e dragostea, zicînd: „Umblați întru dragoste, precum și Hristos ne-a iubit pe noi”. (*n. aut*)

³ Iar cum că amîndouă patimile acestea, mînia și pofta, sînt cele care trag carul sufletului, vezi la subînsemnarea zicerii: „Dar acum nu eu fac acestea” (*Romani* 7:17). (*n. aut*)

⁴ De aceea, și Dumnezeu înfricoșează să stingă de la Creștini numirea aceasta a păcatelor, și rămășița și sămînța lor, care este aducere-aminte de legătura păcatului cea indulcitoare: „Și Mă voi scula asupra lor – zice Domnul Savaot – și voi pierde numele lor, și rămășița și sămînța”

**4 și măscăriciunea, și vorba nebunească sau gluma,
cele ce nu se cuvin, ci mai ales mulțumirea.**

Așa cum, mai sus, Apostolul a oprit răcnetul și strigările cele mari – pentru că acestea sînt calul asupra căruia încalecă minia. sau (mai bine zis) sînt aprindere de minie – el oprește acum vorbele de rușine și glumele, pentru că acestea sînt aprinzătoare de curvie. Și zice: O, Creștine! – să nu grăiești glume, fiind cuvinte de rușine, și astfel vei stinge flacăra curviei. Apoi ca să nu se arate greu și cu anevoie de suferit fiindcă oprește glumele, Apostolul spune și pricina pentru care face aceasta: anume că glumele, șegile și cuvintele de rîs nu ni se cuvin și nici nu ne sînt de folos nouă, Creștinilor. Căci, așa cum meșterii și cei asemenea lor nu suferă a face altceva în afară de ceea ce folosește meșteșugului lor, tot astfel și Creștinul, fiindcă s-a făcut sfînt și curat prin credință și prin Sfîntul Botez, nu trebuie a zice nimic care nu se potrivește sfințeniei și chemării sale, fiindcă cele ce nu-i trebuie nu se cuvine nici a le grăi, nici a le numi măcar. Ci, dacă voim să zicem cuvinte, să zicem mulțumiri și slavoslovii lui Dumnezeu. Căci, dacă ne vom obișnui să mulțumim așa, ne vom aduce aminte ce eram mai înainte și ce ne-am făcut în urmă, ne vom mîhni pentru relele făcute și-L vom lăuda pe Dumnezeu că ne-a învrednicit de atîtea mari daruri. Și nu vom avea vreme a mai cugeta sau a zice altceva afară de acestea, fiindcă – după dumnezeiescul Hrisostom – vremea vieții acesteia nu este vreme de rîs și de glume, nu, ci este vreme de plîns și de nevointă. Ce faci așadar, Creștine? – zice. Diavolul umblă înconjurînd și scrîșnind cu dinții împotriva ta. iar tu te joci și glumești? Și, dacă acela ce se nevoiește și se luptă abia cu anevoie biruie pe diavolul, cum îl vei birui tu, frate, rîzînd, jucîndu-te și glumind? Fratele meu Creștin, vrei să cunoști cum este glumețul și șăgalnicul? Învață-te că – după Hrisostom – el este cel lesnicios și care se închiupiește către toate, acela care lesne își întoarce cuvintele unde voiește, este actorul care urmează formele, cuvintele și metehnele oamenilor. Iar patima aceasta a glumirii nu este însușită Creștinilor ce cred în Hristos, Piatra cea tare, nu, ci a acelora nestatornici și neîntăriți în cugetare¹, adică a necredincioșilor și a păgînilor.

(*Isaia 4:21*). Pe care tîlcuind-o, Vasile cel Mare zice: „Fericită stare este – și a sufletului, și a petrecerii omenești – unde nu se află nume de răutate – după Apostolul, care zice: «Iar curvia, și necurăția, sau înverșunarea nici să nu se numească între voi, precum se cuvine sfinților». Aceasta înseamnă a nu mai fi «rămășițe», căci mulți – întorcîndu-se de la fapte rele, dar ținînd pomenirile vechilor lucrări – de multe ori înnoiesc prin acestea păcatul ce se liniștise. (*n. aut.*)

¹ Și toți glumeții și șăgalnicii păcătuiesc, însă mai mult cei ce șuguesc cu cuvinte dumnezeiești și folosesc în glume cuvintele *Sfintei Scripturi*, căci aceștia sînt vrednici să-i ardă Dumnezeu cu fulgere și cu trăsnete – precum zice dumnezeiescul Hrisostom: „Nimeni nu este mai fără

5 Căci aceasta s-o cunoașteți (adică să știți), că tot curvarul, sau necuratul sau lacomul de averi, care este un slujitor la idoli, nu are moștenire întru împărăția lui Hristos și a lui Dumnezeu.

6 Nimeni să nu vă amăgească cu cuvinte deșarte,

Precum se vede, se aflau unii în Efes care ziceau că Dumnezeu i-a oprit pe oameni a zice și a face păcatele mai mici vrînd să-i îngrozească, iar nu pentru că îi va munci pentru ele. Căci – ziceau ei – ce mare greșeală este a spune cineva altuia: Nebunule! – și pentru acest prea-mic cuvînt să se facă vinovat gheenei focului? – cum zice: „Și oricare va zice: Nebunule! – va fi osîndit în gheena focului” (*Matei 22*). Sau – ziceau – lacomul de averi este slujitor la idoli? Deci, pe aceștia arătîndu-i aici ghicitoarește, Apostolul zice: „Nimeni să nu vă amăgească cu cuvinte deșarte”, „cuvinte deșarte” fiind acelea care pricinuesc la o vreme oarecare har și mulțumire celor ce le aud, iar în lucruri și în fapte sînt netrebnice. De aceea le și zice Apostolul să nu se amăgească, pentru ca să arate că e amăgire și înșelăciune a face cineva har cu aceste cuvinte netrebnice. Iar că lacomul de averi este slujitor la idoli, învață-te de la *Sfînta Evanghelie*, căci Domnul a zis: „Nu puteți sluji la doi domni, adică lui Dumnezeu și lui Mamona”¹ (*Matei 6:24*). Deci, cel ce este lacom de averi, acela se desparte de Dumnezeu și slujește banilor și avuțiilor; așadar, cum nu este lacomul de averi slujitor la idoli? Iar dacă zici că lacomul de averi nu a înălțat idol simțit aurului, nici nu s-a închinat lui simțitor, ce este din aceasta? Iată, înțelepții Elinilor mărturiseau că se închinau idolilor. Și ziceau că se închină Afroditei

de rușine decît glumețul, a cărui gură nu e plină de har, ci de durere. Căci unde nu este încă boala aceasta?! Acum a intrat și în Biserică, acum s-a atins și de *Scripturi*? S-a întimplat la unii din cei ce se făleau pentru cunoștință, (...) care, punîndu-se blidul înainte, ziceau: «Apucați, copiii, nu cumva să se mînie pîntecele!» Iar alții zic iarăși: «Vai ție, lui Mamona, și celui ce nu te are pe tine!» Și multe ca acestea necuviincioase a adăugat gluma, care nu sînt oare vrednice de fulgere?» (*Cuvîntul 31* la cea către Efesenii). Și Ioan Carpatinul zice: „Nimic nu pierde fapta bună mai mult decît gluma, jocul și vorba deșartă” (capitolul 20 din *Filocalie*). Iar dumnezeiescul Nil zice acest înfricoșat cuvînt: „Zici: «Am ocărit în șagă!» Drept aceea, suferă munca veșnică șuguid și luînd peste picior și, răspîndindu-te, du-te în focul cel veșnic!» – ceea ce va să spună că cei ce zic șăgi, șuguid vor merge în iad. Despre glumă, și noi am vorbit pe larg în cuvîntul al șaptelea al *Hristoitei* Creștinilor, alcătuită de noi de curînd. (*n. aut.*)

¹ Ia aminte că dumnezeiescul Hrisostom tilcuiește că „Mamona” este aurul și banii, iar Vasilie cel Mare zice că este tot ce e de prisos, mai mult decît trebuie. Iar dumnezeiescul Grigorie al Tesalonicului (în cuvîntul la evanghelia bogatului și a lui Lazăr) zice: „Mamona nedreptății este tot ce e de prisos, peste trebuință, și care nu se dă celor ce au trebuință. Iar Hristos l-a numit pe Mamona «domn și stăpîn» nu pentru firea lui, ci pentru ticăloșia celor supuși lui. Tot așa, și Pavel a numit pîntecele «dumnezeu» al celor robiți pîntecelui. Așa tilcuiește aceasta dumnezeiescul Hrisostom.” (*n. aut.*)

și lui Zeus, care sînt patimi, Afrodita a curviei și a celorlalte patimi trupesti, iar Jupiter al mîniei, al luptei și al pomenirii de rău. De aceea, și lacomul de averi, ca unul ce cinstește și se închină patimei lăcomiei de averi, este închinător la idoli.¹ Dar cineva ar putea zice că lacomul de averi nu junghie oi și nu le jertfește lăcomiei de averi. El însă junghie oameni și suflete cuvântătoare, ceea ce este un rău mai cumplit. Într-adevăr, Elinii se închinau făpturilor lui Dumnezeu, iar lacomul de avuții se închină făpturii sale, fiindcă Dumnezeu nu a făcut lăcomia de averi, ci nesațiul oamenilor a aflat aceasta. Și socotesc că Pavel a luat cuvîntul acesta de la David, dar întorcînd înțelegerea lui. Căci David zice: „Idolii «neamurilor» sînt argint și aur” (*Psalm 113:15*), iar Pavel, după înțelegerea sa cea mare, a întors zicerea și a zis că argintul și aurul sînt idoli, deci și cel ce cinstește argintul și aurul este negreșit și slujitor la idoli.

căci pentru acestea vine urgia lui Dumnezeu asupra fiilor nesupunerii.

Zice: „Pentru acestea” – adică pentru curvie, necurăție și lăcomie și pentru cuvintele de acest fel ale amăgitorilor – „vine urgia lui Dumnezeu peste fiii nesupunerii”, „fii ai nesupunerii” numindu-i pe cei foarte nesupuși, și pe cei ce nu cred în Dumnezeu și pe cei ce dogmatizează unele ca acestea.²

7 Deci nu vă faceți părtași ai lor, căci oarecînd erați întuneric, iar acum lumină întru Domnul.

Zice: Ci voi – Creștinii, ucenicii lui Hristos – nu vă împărtășiți cu unii ca aceștia, fii ai nesupunerii. Apoi, aducîndu-le aminte de răutatea și de viața avută mai înainte, zice: Fraților, gîndiți-vă ce erați mai înainte și ce sînteți acum, că de la întunericul necunoștinței și al răutății ați venit la lumina cunoș-

¹ Aici, se potrivesc cuvintele marelui Athanasie: „Unii dintre ai noștri au zis de multe ori: Unde este goana spre a mărturisi? Mărturisește cu conștiința ta, mori păcatului, omoară-ți mădularele cele de pe pămînt, și te faci mucenic de voie. Acolo, Mucenicii erau luptați de către împărați și stăpînitori: și tu îl ai pe potrivnicul tău, pe diavolul, pe împăratul păcatului și stăpînitorul demonilor. Căci, cel ce vorbește patimilor și se îndeletnicește în indulciri, s-a lepădat de Iisus și se închină idolului, căci are întru sine idolul Afroditei, adică indulcirea cea pîngărită a trupului. Și, iarăși, cel ce se biruie de urgie și de minie, și nu taie de la sine indulcirea aceasta, s-a lepădat de Iisus și are ca dumnezeu al lui pe Zeus, căci s-a supus urgiei, care este idolul înfrăcării. La fel, altul – fiind iubitor de argint și zgîrcit, închizîndu-și îndurările sale și nemiluiind pe aproapele – s-a lepădat de Iisus și slujește idolilor, avîndu-l întru sine pe idolul Mercur, și cinstește zidirea mai mult decît pe Ziditorul.” Iar tîlcuind zicerea „cînd veți vedea uriciunea pustiirii sînd în locul cel sfînt” (*Matei 24:15*), purtătorul de Dumnezeu Maxim zice: „«Loc sfînt» și locaș al lui Dumnezeu este mîntea omului, întru care demonii, pustiind sufletul prin gîndurile cele pătimașe, au așezat idolul păcatului” (la șirul tîlcuirii lui Matei). (*n. aut.*)

² Vezi tîlcuirea zicerii acesteia la *Coloseni*, capitolul 3:6, și la subînsemnarea ei. (*n. aut.*)

tinței de Dumnezeu și a faptei bune. Fiindcă mai înainte erați întuneric vădit, atât după dogme și după credință, cât și după fapte și după viață; iar acum sînteți lumină vădită, pentru că L-ați cunoscut pe adevăratul Dumnezeu, Care este lumină, și faceți faptele luminii. Însă aceasta s-a făcut vouă nu din a voastră bunătate, ci „întru Domnul”, adică prin darul Domnului. Deci nu sînteți îndatorați a vă împărtăși cu fiii nesupunerii, asupra cărora vine urgia lui Dumnezeu, pentru că întru o vreme și voi erați vrednici de această urgie a lui Dumnezeu, dar acum nu mai sînteți așa; de aceea, să nu vă întoarceți iar la întuneric, făcîndu-vă vrednici de urgia lui Dumnezeu.

8 *Umblați ca fii ai luminii!*

Adică, precum cele ce se află în lumină umblă cu chip cinstit și cu bună regulă, pentru că se văd de toți, așa se cuvine să umblați și voi, Creștinii, care vă aflați în lumina cunoștinței și a adevăratei credințe și sînteți priviți de toți. Sau — mai bine zis — cu cuvintele acestea, Apostolul sfătuiește ca noi, Creștinii, să fim lumină necredincioșilor. Căci cel ce este fiu și naștere a luminii, negreșit este lumină și el și, precum lumina, trebuie să-i lumineze și pe alții și să mustre faptele lor cele rele.

9 *Căci rodul Duhului e întru toată bunătatea, și dreptatea și adevărul,*

Cu cuvintele acestea, ca și cum ar tălmăci ce este „fiul luminii” de care a pomenit mai sus, Apostolul zice că el este acel Creștin ce are întru sine „rodurile Sfîntului Duh”. Căci Duhul cel Sfînt nu rodește în Creștini urgie, necurăție și lăcomie de avuții, de care a vorbit mai înainte, ci cele împotriva acestora, adică: „bănătatea”, care este împotriva amărăciunii și a urgiei; „dreptatea”, care este împotriva lăcomiei de averi; și „adevăr”, care este împotriva îndulcirii mincinoase, necurăției și a păcatului trupesc. Și zice că Sfîntul Duh rodește întru Creștini „toată bunătatea”, adică bunătatea către toți oamenii, nu numai către prietenii cei răi, ci chiar către străinii vrăjmași.

¹ Iar Coresi zice: „Păcatul este «întuneric» pentru că urăște lumina și întunecă mintea. Căci păcatul se naște din «tatăl întunericului», adică din «diavolul». Și, dimpotrivă, fapta bună și binele este «lumină», pentru că luminează mintea și se naște dintru întia lumină a lui Dumnezeu. De aceea, cel îmbunătățit iubește lumina, și vine la lumină și se vede lumină de către toți. Pentru aceasta a zis Domnul: «Și aceasta este judecata, că Lumina a venit în lume, și oamenii au iubit mai mult întunericul decît lumina, căci faptele lor erau rele. Căci tot cel ce face cele pîngărite urăște lumina și nu vine către lumină, ca să nu se vădească faptele lui; iar cel ce face adevărul vine către lumină, ca să se arate că faptele lui sînt lucrute întru Dumnezeu» (Ioan 3:19).” Iar Teodorit zice: „Fiindcă i-a numit pe ei «lumină», iar adevărata lumină S-a numit Domnul, acum îi numește «fii ai luminii».” (n. aut)

10 cercînd ce este bine-plăcut Domnului.

A cerca și a judeca cineva „ce este bine-plăcut Domnului” este lucru al celor împliniți și al celor ce au deslușire duhovnicească. Iar a voi și a face cele ce nu plac Domnului, cum sînt patimile pe care le-a înșirat Apostolul mai sus, aceasta este însușire a minții celei neîmplinite și nealese.

11 Și să nu vă împărtășiți cu faptele cele neroditoare ale întunericii, ci mai ales să le înfrunțați.¹

12 Căci cele ce se fac întru ascuns de către dînșii, rușine este a le și zice.

Faptele cele întunecate și păcătoase sînt fără de rod, căci altceva nu rodesc decît moarte și rușine celor ce le fac. De aceea, Apostolul zice că Creștinii nu se cuvine a se împărtăși cu niște lucruri întunecate ca acestea, ci „mai ales să le înfrunte”, adică să-i pedepsească și să-i înțeleptească pe cei ce le fac. Dar atunci cum zice Apostolul aceasta, într-alt loc: „Să nu judecați mai înainte de vreme!” (1 Corinteni 4:5)? Și cum de a zis Domnul: „Nu judecați!” (Matei 7:1) – în loc de: „nu osîndiți”? La aceasta, răspundem: Una este înfruntarea, și alta osîndirea; căci înfruntarea se face spre îndreptarea celui ce a greșit, iar osîndirea se face doar pentru prihănirea și batjocura fratelui ce a păcătuit, nu pentru îndreptarea lui. Și, de altfel, zisa aceasta a Domnului: „Nu judecați!”, a zis-o pentru păcatele cele prea-mici, acest lucru fiind arătat de la ce zice după aceea: „De ce vezi

¹ Fotie tâlcuiește așa zicerea „iar mai bine să le înfrunțați”: „Înfrunțați-le cu asemănarea vieții voastre luminate, căci faptele voastre bune vor vădi faptele întunecate ale păcătoșilor chiar fără a grăi și a arăta cu cuvîntul.” Sau, și așa: Înfrunțați – zice – faptele întunecate ale aceluia cu viața voastră strălucită și îmbunătățită, și nu așteptați ca aceia să le arate; pentru că aceia, deși fac fapte de rușine, cunoscîndu-și însă multa lor rușinare, se rușinează și nu le arată. Iar dacă le veți arăta voi, aceia le vor prihăni și se vor ocări pe sine că sînt păcătoși, această ocărire de sine și prihănire a loru-și făcîndu-li-se început de pocăință. Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Nil: „Începutul mîntuirii este osîndirea de sine”, iar pocăința îi aduce la rîndul ei spre lucrarea faptei bune, care este lumină și pricinuitoare a luminii ce va să fie.

De aceea, se cuvine ca și Creștinii ce păcătuiesc să primească muștrările ce le-ar face lor învățătorii și alți Creștini. Pentru că înfrunțărilor și muștrărilor frățești sînt doctorii ale păcatului lor și ale mîntuirii sufletelor lor. Iar cel ce își întoarce fața ca să nu fie musrat de alții, acela se întoarce totodată și despre mîntuirea sa. Pentru aceasta a zis Sfîntul Ioan al Scării: „Dacă cineva s-a întors pe sine despre mușrare, fie ea dreaptă sau nedreaptă, acela s-a lepădat de mîntuirea sa. Iar dacă cineva primește muștrarea cu durere, sau chiar fără durere, în grabă va dobîndi vindecarea rănilor sale, adică lăsarea greșelilor” (Cuvîntul 4, despre ascultare). Iar căci Creștinii nu se cuvine să-i mustre cu patimă și cu mîndrie, ci cu dragoste și cu smerenie, pe frații lor ce păcătuiesc, mărturisește Însuși Dumnezeu, zicînd: „Cu muștrare vei muștra pe aproapele tău, și nu vei dobîndi păcat pentru aceasta” (Levitic 19:17). Și Solomon zice: „Cel ce muștra căile omului va avea haruri mai mult decît cel ce face har cu limba” (Pilde 28:23). Vezi și în *Hristologia* noastră cea alcătuită din nou cum se cuvine a se face muștrarea către frați. (n. aut.)

așchia din ochiul fratelui tău?” (*Matei 7:3*), adică păcatele lui cele mici. Iar aici, Pavel arată ghicitoarește că în Efes se făceau păcate atît de mari și atît de rușinate, încît, pentru multa lor rușinare, nu era chip a le arăta nici cu cuvîntul.¹

13 Iar toate cele vădite, de lumină se arată,

După ce a zis: Voi, Creștinii, sînteți lumină, iar lumina arată în chip firesc cele ce sînt în lăuntru întunericului, Apostolul zice aici așa: Dacă sînteți îmbunătățiți și dacă aveți fapte luminate, cei ce lucrează fapte rele nu se pot ascunde de voi. Căci – precum atunci cînd arde făclia, furul nu cutează a intra în casă – la fel, cînd strălucește lumina faptei voastre bune, se vădesc cei ce fac faptele cele de rușine și întunecate. Însă și într-alt chip se vădesc aceia, cînd se mustră de cuvintele voastre ce se fac către dinșii spre îndreptare.

căci tot ce se arată lumină este.

Așa cum rana, cînd este acoperită și nu se vede, nu primește nici o vindecare, tot astfel și păcatul, fiind ascuns, se face cu toată slobozenia; iar cînd se vedește, se face lumină nu însuși păcatul, ci cel ce face păcatul.² Căci, cînd îl vei mustra pe cel ce păcătuiește, și el se va pocăi pentru mustrarea ce i-ai făcut și va lua iertare, atunci nu înseamnă că ai curățit păcatul acesta și ai făcut lumină întunericului lui de mai înainte? Așa, cu adevărat, l-ai curățit și lumină l-ai făcut!³ Însă aceasta se înțelege și într-alt chip, anume că viața Creștinilor, fiindcă este curată și nu are

¹ Unii socotesc însă că Apostolul zice aici acestea pentru Nicolaiteni, care făceau atîtea fapte de rușine, încît se rușinează cineva a le spune și a le scrie, precum zice despre acestea Sfîntul Apostol Iuda (în epistola sa sobornicească) și dumnezeiescul Epifanie (în însemnările sale despre eresuri). (*n. aut.*)

² Pentru aceasta zice și dumnezeiescul Hrisostom: „Precum rana care – cită vreme e încuibată și petrece într-adînc, fiind acoperită pe deasupra – nu dobindește nici o purtare de grijă, tot așa și păcatul se cutează cu multă slobozenie cită vreme se ascunde; iar cînd se arată, se face lumină, nu însuși păcatul (căci cum s-ar lumina el?), ci acela care îl lucrează” (*Cuvîntul 18 la aceasta către Efeseni*). Și dumnezeiescul Ioan al *Scării* zice că bucele ce se biruiesc nu vor spori spre mai rău. Și iarăși: „Sufletul, înțelegîndu-se cu mărturisirea, e oprit de către aceasta ca de un frîu, spre a nu păcătui, căci pe cele nemărturisite le lucrăm fără sfială, ca într-un întuneric” (*Cuvîntul 4, despre ascultare*). (*n. aut.*)

³ Pentru aceasta și dumnezeiescul Hrisostom zice că Dumnezeu i-a pus pe Creștini în lume ca să fie „învățători”, și „lumină”, și „aluat dospit” și „sare” necredincioșilor și păgînilor, ca să-i întoarcă pe aceștia la viața lor cea bună, la credință și la viața îmbunătățită. Pentru aceasta are să și ceară Dumnezeu de la fiecare Creștin nu numai a sa mintuire, ci și mintuirea altora. „Fiindcă Dumnezeu voiește să fie Creștinul «învățător», și «aluat», și «lumină» și «sare». Dar ce este «lumina»? Viața care strălucește, neavînd nimic întunecat. Iar nici «lumina», nici «aluatul», nici «sarea» nu sînt de trebuință aceluia însuși, ci arată folosul altora. Astfel, nu ni se cere numai folosul nostru, ci și al altora” (*Cuvîntul 52 la Ioan*). (*n. aut.*)

nici o faptă întunecată, este prin urmare și lumină și se arată la toți. Pentru că nimic nu poate ascunde curata și neprihănită credință și faptă bună, iar faptele ce se ascund se ascund pentru că sînt rele și, prin urmare, vrednice de întuneric și ascundere. Iar acestea se cuvine a le mustra și a le arăta cineva, ca să se îndrepteze.

**14 Pentru aceasta zice: „Scoală-te, cel ce dormi,
și te scoală din morți”, și va lumina asupra ta Hristos.**

Aici, Pavel îl numește „adormit” și „mort” pe Creștinul ce se află în păcate, pentru că cel păcătos este cu adevărat împruțit, precum și mortul este împruțit, nemișcat și nelucrător. La fel, și cel ce doarme este nemișcat, și de aceea vede visuri și își nălucește unele în loc de altele, amăgite, și idoli fără ipostas. Iar cînd păcătosul se va scula din păcat, atunci și Hristos „luminează”, adică strălucește, asupra lui, precum și soarele strălucește asupra acelor care se scoală din somn. Iar cîntă vreme se află întru păcat, păcătosul urăște lumina și nu voiește să vină la dînsa. Însă dumnezeiescul Apostol zice acestea nu numai pentru cei necredincioși, care dorm întru întunericul necinstirii de Dumnezeu, ci și pentru credincioșii Creștini care dorm întru întunericul păcatului. Cel păcătos se osebește însă de cel mort, fiindcă mulți păcătoși dorm întru păcat, însă nu laudă păcatul și nu-i apără pe cei ce îl fac, și se poate zice că „dorm”. Aceștia se deșteaptă și se scoală din păcat curînd, și către ei se potrivește cuvîntul acesta al Apostolului: „Scoală-te, cel ce dormi!” Iar alții fac păcatul și-i apără încă pe cei ce păcătuiesc, putînd a se numi „morți”, căci cu anevoie se întorc la bine și la pocăință. Însă, și la aceștia, Hristos, fiind Viața, strigă să se scoale și să se pocăiască, zicînd: „Scoală-te din morți!” – fiindcă firea cea schimbătoare a oamenilor nu se cuvine a se deznădăjdui niciodată.¹

**15 Drept aceea, socotiți cum să umblați cu pază,
nu ca niște neînțelepți, ci ca cei înțelepți,**

Apostolul oprește de la Creștini amărăciunea și mînia și cu cuvintele acestea, ca și cum le-ar zice: Voi, Creștinii, sînteți ca niște oi în mijlocul lupilor.

¹ În *Amfilohia* (întrebarea 172), înțeleptul Fotie spune că Apostolul a luat zicerea aceasta dintru cele ascunse ale Proorocului Ieremia, care, în vremea Apostolilor, se păstrau, iar acum nu se mai află. Căci Pavel spune: „pentru aceasta zice” și celelalte, dar în *Sfînta Scriptură* nu se află o asemenea zicere; însă poate că Apostolul, ca un iscusit întru *Scripturi*, a luat-o din vreo parte a *Scripturii* care acum nu se află – cum am zis și despre zicerea „ci precum este scris, pe care ochiul nu le-a văzuț și urechea nu le-a auzit” (în capitolul 2, stihul 9, al celei dintii către Corinteni). Iar „somn” – după Coresi – este păcatul, că doarme păcătosul. De asemenea, păcatul este și „moarte”, și de aceea păcătosul este „mort”, asemănîndu-se cu mortul Lazăr, către care Hristos strigă darul Său deșteptător: „Lazăre, scoală-te din morți și vino afară!” Vezi și ce zice Teodorit în subînsemnarea la zicerea „fiecare din voi are psalm” (*1 Corinteni* 14:26). (n. aut.)

precum a zis Domnul: „Iată, vă trimit ca pe niște oi în mijlocul lupilor” (*Matei* 10:16). Și – zice – mulți din cei necredincioși se vor arăta asupra voastră sălbatici ca niște lupi, deci luați aminte a nu le da vreo pricină de vrajbă și de ură. Și, în afară de credință, să nu-i prihăniți întru altceva, ci să le dați încă toată cinstea, arătându-le supunere. Fiindcă, unde nu se vatămă credința, acolo să nu vă mîniați, ci să vă arătați blînzi și fără de răutate ca niște porumbei care nu se mînie asupra celor ce le iau puii. Că aceasta este însușirea înțelepciunii Creștinului: a se păzi neprins de nici o patimă și neprihănit și a nu se răzbuna asupra nici unui om.

16 răsкупărind vremea,

Cu aceste cuvinte, Apostolul nu ne învață pe noi, Creștinii, a fi cu multe fețe și a ne preface după vreme. Ba! – ci ne învață că vremea vieții acesteia nu este a noastră – noi fiind străini, nemernici, în lumea aceasta – zicîndu-ne: O, Creștinilor! – nu căutați cinste și slavă în viața aceasta, nici nu vă răzbunați asupra celui ce vă păgubește, ci suferiți tot necazul și necinstea cu mulțumire. Și, cu răbdarea voastră, cumpărați vremea, și, oricîte cer necredincioșii și păgîinii de la voi, dați-le, afară numai de credință. Și – așa cum, cînd auzim că un bogat, vîzîndu-i pe tîlhari că vin asupra lui ca să-l ucidă, își dă toată bogăția ca să-și scape viața, atunci zicem că omul acela s-a răsкупărat cu bogăția sa – tot astfel și voi, toți Creștinii, dați necredincioșilor banii voștri și averile voastre, numai ca să scăpați capitalul, adică să răsкупărați cu acestea drept-slăvitoarea voastră credință. Căci de aceea poruncește Apostolul, în altă parte, să plătească Creștinii toate birurile și dajdiile la cei necredincioși, numai ca să-și păzească credința: „Dați tuturor datorii: celui cu birul, birul; celui cu dajdia, dajdia” (*Romani* 13:7).¹ (Vezi și tilcuirea zicerii „răsкупărind vremea”, de la capitolul 4 al celei către Coloseni, stih 5.)

¹ Într-adevăr, fericiți sînt Creștinii care își dau cu mulțumire dările la cei necredincioși, atît cele ce se numesc „de cap”, cît și celelalte biruri și havale. Și de două ori fericiți sînt acei Creștini care dau orice le-ar cere necredincioșii și care, neavînd chip, cad în datorie și plătesc dobinzi prea-grele, numai și numai ca să-și păzească drept-slăvitoarea lor credință. Și de trei ori fericiți sînt Creștinii care, pe lingă că se lipsesc de toate avuțiile, mai suferă cu mulțumire încă și beilicuri [muncă silită pentru un bei turc, *n. m.*], bătăi, legături, închideri și toate celelalte rele pricinuite de către cei de altă credință. Cu adevărat, aceștia se vor învrednici după moarte a locui în cer în locașuri luminate și prea-frumoase și au să se bucure în veacul veacului cu o bucurie negrăită. Iar că aceasta e adevărată, iată, spre mîngierea Creștinilor ce se tiranizează și rău pătinesc, scriu aici vedenia aceluia Preacuvios, înainte-văzător și dumnezeiesc Acachie, cel ce s-a nevoit în schitul Caysocalivia. Astfel, rugîndu-se oarecînd lui Dumnezeu. Cuviosul acesta a venit întru uimire și a văzut ca un bărbat minunat, care l-a apucat de mînă și l-a dus într-un cîmp atît de mare, încît marginea lui nu se vedea, plin de palate și de case tru-

căci zilele rele sînt.

Aici, Pavel nu prihănește firea și ființa zilelor, pentru că ființa și firea zilelor sînt poate lumina, ceasurile și minutele care se cuprind într-însele; și ce răutate este în lumină, în ceasuri și în minute? Negreșit, nici una! Așadar, Apostolul nu prihănește aici zilele ca fiind rele și nepriiicioase, ci pare a prihăni zilele pentru răutățile și păcatele ce se fac într-însele, precum și noi obișnuim să zicem: O, ce zi rea am petrecut astăzi! – prihănind ziua pentru relele suferite într-înșa de la oamenii cei răi, nu de la Dumnezeu. Deci pentru aceasta se numesc „rele” zilele, pentru oamenii cei răi care stăpînesc într-însele.¹

17 Drept aceea, nu fiți neînțelepți, ci înțelegeți care este voia Domnului!

Zice: Fiindcă zilele vieții acesteia au oameni răi, voi, Creștinii, nu fiți neînțelepți², ci, ca niște înțelepți și pricepători, siliți-vă să nu dați vreun prilej oamenilor celor răi. Pentru că aceasta este „voia” lui Dumnezeu, ca, împreună cu credința voastră, să vă păziți și pe voi înșivă neprihăniți și neprinși de nici o patimă și păcat.

18 Și nu vă îmbătați de vin,

Apostolul oprește și cu cuvîntul acesta de la Creștini mînia și urgia, precum le-a oprit mai sus cu multe cuvinte. Fiindcă, bîndu-se mult, vinul îi face mînioși pe oameni. Pentru aceasta a zis și Moisi: „Mînie de balaur este vinul lor și mînie de aspidă nevindecată” (*Deuteronomul* 52:33). Și Sirah zice: „Beția înmulțește mînia celui nebun” (*Sirah* 31:35). Căci vinul mult îi face obraznici și ocărîtori pe cei ce îl beau, și de aceea a zis Solomon: „Neînfrînat este vinul și ocărîtoare beția” (*Pilde* 20:1). Și este arătat că Apostolul osîndește aici nemăsurata și covîrșitoarea băutură a vinului, iar nu vinul însuși, fiindcă nu a zis: Creștinilor, să nu beți vin! – ci: „să nu vă îmbătați”, cum zice și Proorocul Agheu: „Ați băut, și nu spre beție” (*Agheu* 1:6). Iar beția se naște din

moase, însă deșerte de oameni. Și, mirîndu-se el pentru aceasta, l-a întrebat pe cel ce îl povăruia: „Pentru ce sînt deșerte palatele acestea?” Iar acela i-a răspuns, zicînd: „Locul acesta și palatele acestea sînt gătite ca, după învierea cea de obște, să locuiască într-însele Creștinii care plătesc Turcilor haraci și alte dări și care suferă cu mulțumire pentru Hristos atîtea rele pătîmîri.” Drept aceea, Cuviosul i-a chemat îndată pe frații ce erau cu dînsul și le-a zis: „Dacă aveți bani, mergeți și plătiți haraciul, ca și noi să ne facem părtași cu Creștinii ce plătesc!” Și așa le-a povestit cu amăruntul vedenia pe care o văzuse. (*n. aut.*)

¹ Vezi despre aceasta la tîlcuirea epistolei a doua către Timotei, capitolul 3, stîh 1. (*n. aut.*)

² Iar pentru ce zice Pavel, în altă parte, a nu se face Creștinii înțelepți de sine-și, vezi la cea către Romani, capitolul 12:16. (*n. aut.*)

multa băutură a vinului¹, pentru că băutura măsurată și puțină a vinului pricinuieste chiar sănătate trupului (precum însuși Pavel zice, scriind lui Timotei așa: „Folosește puțin vin pentru stomacul tău și pentru desele tale boli” (*1 Timotei* 5:23)). Și nu numai sănătate pricinuieste vinul bindu-se puțin, ci și veselie și bucurie în inimă, precum zice David: „Și vinul veseleşte inima omului

¹ De aceea, și Proorocul loii sfătuiește să plîngă cei ce beau mult vin și se îmbată, pentru multele rele pricinuite de beție: „Deșteptați-vă, cei ce vă îmbătați de vin, și plîngeți, cei ce beți vinul!” (capitolul 1:5). Și Amos îi jelește pe cei ce beau vinul cel strecurat, zicînd: „Vai celor ce beau vinul cel strecurat!” (capitolul 6:6). Iar Sirah zice: „Amărăciune a sufletului e vinul cel mult” (capitolul 31:34); și iarăși: „Nu te îmbărbăta întru vin, căci pe mulți i-a pierdut!” (capitolul 39, stih 29). Și Isaia adaugă vaiul pentru cei ce beau mult vin, zicînd: „Vai celor ce se scoală dimineața și vînează băuturile cele bețive, cei ce rămîn pînă seara, căci vinul îi va arde pe dînșii” (capitolul 5:11). Tilcuind aceasta, marele Vasilie zice: „Partea aceasta a proorociei cuprinde tilcuirea zicerii apostolești «căci bețivii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu»” (*1 Corinteni* 10:6). Iar «băutură bețivă» este toată băutura ce poate pricinui beție. (...) [Și] «vinul îi va arde pe dînșii», căci focul din vin, ajungînd în trup, se face aprindere a săgeților înfocate ale vrăjmașului, căci vinul înecă cugetarea și mintea și aprinde poftele și îndulcirile ca un unt-de-lemn. Drept aceea, această zicere, că «vinul îi va arde pe ei», înțelegem că înseamnă nu numai pofta de a bea, ci și cealaltă aprindere a trupului” (*Tilcuire la Isaia*, vedenia a cincea). Isaia zice și în altă parte: „Vai celor puternici ai voștri care beau vinul și silnicilor ce dreg băuturile cele bețive!” (*Isaia* 5:22). Pentru aceasta și Domnul poruncește, zicînd: „Luați aminte însă de sine-vă, nu cîndva să se îngreueze inima voastră în bencheturi, în beții și în îngrijări lumești, și fără de veste să vină asupra voastră ziua aceea” (*Luca* 21:34). Și iarăși zice Isaia că vinul cel mult naște în minte multe amăgiri și-i înghete pe cei ce-l beau: „Acestia sînt amăgiți de vin, s-au înghițit pentru vin” (capitolul 28:7). Și nu naște numai relele de mai sus, ci-i și sărăcește pe ucenicii beției. Pentru aceasta a zis Solomon că „tot bețivul va sărăci” (*Pilde* 23:21); și iarăși: „Spini odrăslesc în mina bețivului” (*Pilde* 26:9). Și Sirah zice: „Lucrătorul bețiv nu se va îmbogăți” (capitolul 10:1). Și mai ales dacă femeia este bețivă, aceasta este urgia cea mai mare, căci „mujeria bețivă este mare urgie” (*Sirah* 27:9). Și ia aminte că beția este de trei feluri. Este beție care se face din multa băutură a vinului, precum zice aici Apostolul și precum mărturisesc toate zicerile pe care le-am adus. Este beție care se face din patimi și din multa mulțime a păcatelor, despre care zice Isaia: „Vai cununii ocării (...), cei ce se se îmbată fără de vin” (*Isaia* 28:1); și iarăși acesta zice despre Ierusalim: „Ascultă, cea smerită, care te îmbeți fără de vin” (*Isaia* 51:21). Pentru aceasta zice și Vasilie cel Mare: „Cel stăpînit de vreo patimă a sufletului, prinzindu-se ca întru o beție de amețea ce se face întru dînsul de către patimă, se zice că «bea vin și își drege lui-și băutura bețivă».” Și iarăși zice: „Grea beție este iubirea de slavă și iubirea de argint! Grea îmbătare este zavistia, grea, fătărnicia și grăirea de rău asupra aproapelui, întru care îmbătîndu-se sufletul, se uită înțelepciunea. Căci nimic nu tulbură atît de mult teoriile [„vederile”, *n. m.*] înțelepciunii, precum patima aceasta” (tilcuire la capitolul 5 din *Isaia*). [A treia] este beția ce se face din multă iubire și din dragostea și darurile lui Dumnezeu, care pricinuieste trezvie trupului și întreagă înțelepciune, despre care zice mireasa ce cîntă: „Mîncați, frații mei, și beți și îmbătați-vă, fraților” (*Cîntarea Cîntărilor* 5:2). (*n. aut*)

(*Psalm 103:15*). Și fiul lui David, Solomon, scrie în *Pildele* sale așa: „Dați beție (adică revărsare și bunuri) celor ce sînt întru întristări și vin celor ce sînt în chinuri, ca să uite sărăcia și să nu-și mai aducă aminte de dureri” (*Pilde 33:6*). Pentru că puțin vin topește asprimile și așezarea tristă a sufletului și gonește norul mîhnirii. De aceea a și făcut Dumnezeu trupurile oamenilor cu măsură să se îndestuleze cu puține mîncări și băuturi, ca astfel să ne învețe că nu ne-a făcut pentru viața aceasta – ca să mîncăm și să bem nemăsurat, ca vietățile cele necuvîntătoare – ci ne-a făcut potrivii să dobîndim cealaltă viață.

întru care este desfrînarea,

Adică: Din multa băătură a vinului urmează stricăciune și pieire, fiindcă vinul mult nu mîntuiește și nu pricinuieste sănătate, ci strică și omoară nu numai trupul, ci și sufletul, și aceasta este „desfrînarea”.¹ Sau, Pavel numește aici „desfrînare” ceea ce se numește de către cei simpli „neastîmpărare” în patimile trupești, pentru că din beție se naște neastîmpărarea și înverșunarea. Pentru aceasta a zis Vasilie cel Mare: „Cei bețivi fac schimbările firii, adică cea femeiască în bărbătească, iar întru cea femeiască căutînd-o pe cea bărbătească” (*Cuvîntul întîi despre postire*). Vezi și tîlcuirea zicerii „nu întru benchetuii și în beții, nu în curvii și în înverșunări” (*Romani 13:13*).

19 ci umpleți-vă de Duhul vorbind între voi în psalmi, în laude și în cîntări duhovnicești, lăudînd și cîntînd întru inimile voastre Domnului,

Zice: Creștine, voiești să te bucuri și să te vestești? Fugi de a-ți umple pîntecele de vin, și iubește a-ți umple sufletul de Duh Sfînt! Și aceasta se va face ție dacă te vei învăța să cînti, pentru că cei ce cîntă cîntări duhovnicești se umplu de Duh Sfînt², precum, dimpotrivă, se umplu de duh demonic și necurat

¹ Pentru aceasta a zis Vasilie cel Mare: „Beția este maica răutății, împotrivirea faptei bune: pe cel viteaz, îl arată fricos; pe cel întreg-înțelept, înverșunat; dreptatea nu o știe, înțelepciunea o omoară; căci, precum apa este potrivnică focului, tot așa nemăsurarea vinului stinge rațiunea. (...) Cei ce se îmbată își pierd sufletul ca și cum ar fi împunși de toate întinăciunile. [Apoi] beția strică nu numai deprinderea trupului, strechiindu-l asupra înverșunărilor cu covîrșirea îndulcirilor, dar chiar mărimea lui o face umedă și curgătoare și îl topește de puterea cea viețuitoare” (*Cuvînt asupra bețivilor*). (n. aut.)

² În acest chip s-a umplut de Duhul Sfînt și a proorocit și Proorocul Elisei, auzindu-l pe cel ce cînta, căci așa este scris: „Acum însă, chemați-mi un cîntăreț! Și dacă a început acela a cînta, s-a atins mîna Domnului de Elisei. Și acesta a zis: Așa grăiește Domnul (...)” (*Cartea a patra a Împăraților*, capitolul 3:15, 16). Tîlcuind aceasta, Teodorit zice: „Leviții foloseau dulcea cîntare duhovnicească a lui David. Dintru aceștia a poruncit Proorocul a fi chemat unul și, cîntînd acela, darul Duhului însemna ce trebuia să se facă.” Și Hrisostom zice: „Curăția Proo-

aceia care cîntă cîntece satanice¹. Și Apostolul ne sfătuieste să cîntăm întru „inimile” noastre [din două pricini]. O dată, ca să arate că nu se cuvine să cîntăm numai cu gura, ci și cu mintea și cu inima. Și, a doua, ca să ne învețe să cîntăm cu înțelegere și cu luare-aminte, pentru că doar cel ce ia aminte la cuvintele duhovnicești ale cîntării cîntă cu inima sa. Vezi însă, iubitule, că – după ce a curățit sufletul Creștinilor de amărăciune, de urgie și de celelalte patimi despre care a zis mai sus, și după ce i-a făcut pe Creștini îndurători și împreună-pătimitori către frații lor – Apostolul îi îndeamnă să se umple de Duhul Sfint, fiindcă Duhul Sfint nu doar vine în om, ci umple toată inima omului. De aceea, trebuie ca inima ce va primi darul cel bogat al Sfintului Duh să se curețe mai întii. Și, dacă darul acesta al Duhului se va afla cu îmbelșugare întru noi, atunci ne va fi lesnică și dobîndirea celorlalte fapte bune.

**20 mulțumind totdeauna pentru toate, întru numele
Domnului nostru Iisus Hristos, lui Dumnezeu-Părintele.**

Zice: Frații mei, mulțumiți lui Dumnezeu-Părintele totdeauna, nu numai cînd vă aflați în odihnă, în sănătate și în buna-norocire, ci și cînd sînteți în necaz, în boală și în nenorocire. Și nu mulțumiți numai pentru bunătățile pe care le primiți, ci și pentru cele întristătoare și – în scurt – pentru cele ce nu știți cum sînt, fiindcă, prin toate cîte ne vin, ni se face bine de la Dumnezeu, măcar că nu cunoaștem cum și în ce chip ni se face binele.² Se

rocului era de ajuns a chema Duhul cel Sfint. Atunci, pentru ce zice: «Dați-mi bărbatul care știe să cînte!» Nu pentru ca Duhul să Se veselească prin cîntare, ci pentru ca mintea Proorocului, cîntînd acela, să se înnoiască și să se facă vrednică de venirea Sfintului Duh. Pentru aceasta cheamă Duhul, ca să arate că El nu S-a tras de dulceața cîntării, ci de sufletul ce s-a deșteptat de aceasta; Duhul nu venea la cel ce cînta, ci la acela ce auzea.” (n. aut.)

¹ De aceea, toți Sfinții Apostoli îi opresc pe Creștini să cînte cîntece păgînești și curvești, ca nu cumva, în loc de a intra în inima lor Duhul cel Sfint, să intre duh demonic și curvesc. Căci așa zic în *Așezămintele* lor: „Nici în zilele Duminicii, cele ale veseliiilor, nu vă dăm a grăi ori a face ceva necinstit, căci zice undeva *Scriptura*: «Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați Lui cu cutremur!» Veseliile voastre trebuie să se facă cu frică și cu cutremur, căci Creștinul cel credincios nu e slobod a zice nici cîntare păgînească, nici cîntece curvești, fiindcă i se va întimpla ca, prin cîntare, să pomenească numele cele demonice ale idolilor și, în locul Sfintului Duh, să intre într-însul duhul cel viclean” (cartea a cincea, capitolul 10, din *Așezăminte*). Iar că nu se cuvine a cînta Creștinii din organe [„instrumente”, n. m.] și din gură, am spus noi pe larg în cuvîntul al doilea din *Hristoilia*. Vezi și subînsemnarea zicerii „întru inimile voastre Domnului” (*Coloseni* 3:16), frumoasă fiind și de nevoie. (n. aut.)

² Pentru aceasta, și dumnezeiescul Hrisostom obișnuia a zice totdeauna, la toate cîte îi veneau acest grai vrednic de pomenire: „Slavă lui Dumnezeu pentru toate!” (epistola a 11-a către Olimpiada). Și marele Grigorie al Tirului zicea aceasta, urmînd dumnezeiescului Hrisostom. (n. aut.)

cuvine să-I mulțumim lui Dumnezeu-Părintele, dar „întru numele Domnului”, adică rostind numele cel dulce al Domnului Hristos, Fiul lui Dumnezeu, al lui Iisus, Care – și cu lucrul, și cu numele – e mijlocitor al tuturor bunătaților pe care le luăm și chiar al mulțumirii pe care o aducem lui Dumnezeu-Părintele.¹

21 *Supuneți-vă unul altuia întru frica de Dumnezeu!*

Iată, Apostolul rînduiește și aici dragostea, pentru că din dragoste se naște și a avea supunere unul către altul nu pentru vreun lucru lumesc și scop omenesc, ci pentru frica de Dumnezeu. Căci cei ce se supun unul altuia pentru Dumnezeu și pentru frica de Dumnezeu nu se vor sminti și nu se vor osebi între dînșii niciodată, avînd ca legătură puternică ce îi ține dragostea cea după Dumnezeu, căci zice: „Pace multă este celor ce iubesc numele Tău, și nu este întru dînșii sminteală” (*Psalm 118*). (*n. aut.*)

22 *Femeile să se supună bărbaților lor ca Domnului,*

Marele Pavel nu poartă grijă pentru nuntă și pentru Creștinii căsătoriți oricum și la întîmplare, fiindcă și Dumnezeu a purtat grijă pentru nuntă cu covîrșire dintru început. Pentru că – împreună cu Adam, cel întîi zidit – a unit-o pe Eva, sora lui, ori – mai bine zis – fiica și trupul lui. Iar după ce neamul oamenilor s-a înmulțit, a întins nunta și la oamenii ce erau mai depărtați după neam și nu a lăsat ca dragostea trupească să fie strîmtoată numai pînă la rudenii, ci întreaga viață a oamenilor să se întărească prin nuntă și prin căsătorie. Așadar, pentru toate acestea poartă grijă aici Apostolul, adică pentru căsătoriile Creștinilor, și zice ca femeile să se supună bărbaților lor. Căci, cînd bărbații au unire și dragoste cu femeile lor, negreșit fiii lor se hrănesc bine și cu frica lui Dumnezeu, robii și roabele petrec cu bună rînduială și toate lucrurile casei și ale familiei se bine-norocesc. Ci și megieșii (vecinii) și prietenii lor au parte cu dînșii.

Dar de ce a zis Pavel aici ca femeile să se supună bărbaților lor ca și cum s-ar supune Domnului, de vreme ce Domnul a zis: „Dacă cineva vine către Mine, și nu va urî pe tatăl său, și pe maica sa și pe femeia și pe copiii săi, nu poate fi ucenicul Meu?” (*Luca 14:26*). Așadar, dacă se cuvine ca femeile să se supună bărbaților lor „ca Domnului”, cum zice Domnul ca femeile să se despartă de bărba-

¹ Pentru aceasta, și dumnezeieștii Părinți ce se numesc „trezviți” au legiuit ca și ucenicii lor, și mirenii, să se roage zicînd această scurtă rugăciune, numită „monologhison” (adică dintr-un cuvînt), uneori cu gura și mai multă vreme cu mintea și cu inima, adică: „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!” (*n. aut.*)

ții lor pentru Domnul? La aceasta, răspundem că acest „ca” pe care îl zice aici Pavel nu arată totdeauna și negreșit asemănare de cinste și potrivire neschimbă-tă, ci zice ca femeile să se supună bărbaților lor cunoscând că prin această supu- nere slujesc și se supun Domnului. Fiindcă, deși nu s-ar supune femeile pentru bărbații lor, măcar pentru Domnul trebuie a li se supune. Căci, dacă cel ce stă împotriva stăpînitorilor din afară [din afara Bisericii, *n. m.*] stă chiar împotriva poruncii Domnului – Cel ce i-a rînduit pe acei stăpînitori, precum zice același Pavel (*Romani* 13:2) – cu mult mai vîrtos stă împotriva poruncii lui Dumnezeu muierea ce nu se supune bărbatului. Și, dimpotrivă, femeia ce se supune bărbatu- lui său se supune însuși Domnului, Cel care a rînduit nunta.

23 căci bărbatul este cap al femeii, precum și Hristos este cap al Bisericii, și Acesta este mîntuitorul trupului Său.

Aici, Apostolul întărește de la silogisme omenești că femeile se cuvine să se supună bărbaților lor. Și pune ca pricină și prilej al iubirii bărbaților cu femeile lor aceasta, anume că bărbatul are rînduială de stăpînitor și purtător de grijă al femeii, căci zice: Bărbatul este „cap” al femeii și mîntuitor al ei. Iar femeia are rînduială de supus către bărbatul său, căci ea este „trup” care se supune „capu- lui”. Iar bărbatul este „cap” și mîntuitor al „trupului” său, adică al femeii sale. Ia fel cum și Hristos, fiind „cap ai Bisericii”, „trupul Său”, poartă de grijă pentru dînsa și o mîntuiește. Așadar, cum să nu fie dator „trupul” (adică femeia) a se su- pune „capului” său (adică bărbatului său), care îi poartă de grijă și o mîntuiește?

24 Ci, precum Biserica se supune lui Hristos, așa și femeile bărbaților lor, întru toate.

Din aceste cuvinte, înțelegem mai curat ce a zis Apostolul mai sus, adică: „femeile să se supună bărbaților lor ca Domnului”. Căci – de vreme ce femeile sînt datoare a se supune bărbaților precum și Biserica se supune lui Hristos, iar Biserica cuprinde și femei – atunci femeia este datoare a se supune bărbatu- lui precum lui Hristos. Dar pentru ce lucruri poruncește Apostolul să se su- pună femeile bărbaților lor „întru toate”? Oare se cuvine a li se supune cînd bărbații le îndeamnă la necredință? Să nu fie! Pentru că Pavel nu vorbește aici despre bărbați necredincioși și păgîni, ci despre cei Creștini și credincioși, că- tre care și scria.¹

¹ Însemnăm aici că femeile nu se cuvine să se supună bărbaților cînd ei le îndeamnă spre necredință, cînd le îndeamnă să facă vreo faptă și lucrare afară de fire și afară de poruncile lui Hristos. Căci întru acestea trebuie să se împotrivescă bărbaților lor și să nu-i asculte nicide-

**25 Bărbați, iubiți-le pe femeile voastre precum și Hristos
a iubit Biserica și S-a dat pe Sine-Și pentru dînsa,**

Văzut-ai. Creștine. cum Pavel a îndemnat-o și a silit-o pe femeie să se supună bărbatului său cu aceeași măsură și rinduială cu care se supune Biserica lui Hristos? Ascultă însă și cum îl îndeamnă aici și îl silește pe bărbat să-și iubească femeia și să nu se poarte cu dînsa ca un domn și stăpînitor. Și zice: Bărbaților, iubiți-le pe femeile voastre! Cu ce măsură? Cu aceea cu care Hristos a iubit Biserica. Și – zice – purtați de grijă pentru femeile voastre precum Hristos poartă grijă de Biserică și, dacă trebuința ar cere să pătimiți ceva sau chiar să muriți pentru femeile voastre, să nu vă apărați! Pentru că, pătimind acestea, o faceți pentru femeile voastre care vă iubesc și păzesc cinstea și întreaga-înțelepciune, iar Hristos a suferit și moarte de cruce pentru Biserică, ce era prea-curvă mai înainte, căci îi cinstea pe idoli și iubea demonii și păcatele, iar pe El Îl ura. Și mai zice: Așa cum Hristos, fără ocări și îngroziri, a tras la dragostea Sa Biserica, ce își întoarcea fața de către El, tot astfel și voi, bărbații, dacă le veți vedea pe femeile voastre că se întorc de către voi și vă urăsc, siliți-vă a le trage spre dragostea voastră cu multă dragoste și purtare de grijă. Și, dacă ați pătimi vreun rău pentru femeile voastre, să nu le ocăriți pentru aceasta, căci nici Hristos, suferind atîtea pătimiri și moarte de cruce pentru Biserică, nu a ocărit-o pentru aceasta.

26 ca să o sfințească, curățind-o cu baia apei în cuvînt,

Hristos – zice – nu s-a îngreșat de Biserică, aceea care mai înainte era prea-curvă, necurată și slută. La fel și tu, bărbatul, nu te îngreșoasă de femeia ta, măcar de ar fi slută și prea-grozavă. Iar că și Biserica era grozavă, ascultă ce a zis pentru dînsa Pavel mai sus: „căci, mai demult erați întuneric” (*Efeseni* 5:8). Și ce este mai negru și mai slut decît întunericul? Despre grozăvia ei de mai înainte zicea Biserica și în *Cîntarea Cîntărilor*: „Neagră sînt eu” (*capitolul* 1:4). Mai înainte, Biserica era roabă răutății, adică diavolului, și ce este mai necurat decît răutatea și decît diavolul? Mai înainte, Biserica era nesupusă, fără de minte și hulitoare, și ce este mai fără de minte decît patimile acestea? Cu toate acestea, Hristos, pentru Biserica aceasta atît de grozavă, fără de minte și necurată, S-a dat pe Sine-Și morții și a curățit-o cu „scăldătoarea apei”, adică cu Sfîntul Botez și cu cuvîntul. Cu care? Cu numele Tatălui, al Fiului și al Sfîntului Duh, întru care ne botezăm.

cum; pentru că, dacă îi vor asculta și vor păcătu, se vor munci și ele împreună cu bărbații lor. Vezi și subînsemnarea zicerii: „Femeilor, supuneți-vă bărbaților voștri precum se cuvine întru Domnul” (*Coloseni* 3:18). (*n. aut.*)

27 ca s-o înfățișeze Sie-Și Biserică slăvită,

Zice: Hristos S-a dat pe Sine pentru Biserică ca să o înfățișeze Lui-Și nu doar curată, ci slăvită și strălucită. Deci, precum Hristos S-a făcut pricinuitor Bisericii de toate bunătățile, așa și tu, bărbate, fă-te femeii tale pricinuitor de tot binele. Și, precum Hristos a purtat grijă pentru frumsețea sufletească a Bisericii, așa și tu, bărbate, să nu te îngrijești cum să fie femeia ta frumoasă la trup, ci cum să fie frumoasă cu sufletul. Și cu lesnire o vei face frumoasă la suflet, dacă îi vei îndrepta năravurile, dacă o vei învăța să păzească poruncile Domnului, dacă o vei deprinde a se împodobi cu fapte bune, și nu cu haine frumoase și cu podoabe zadarnice și dacă o vei înfățișa pe ea strălucită și slăvită cu sufletul, atât înaintea ta, cât și înaintea lui Dumnezeu.

neavînd întinăciune, sau zbîrcitură sau ceva din cele ca acestea, ci să fie sfîntă și neprihănită.

Cu aceste cuvinte, Apostolul arată patimile sufletului, căci „întinăciuni” și spurcăciuni sînt patimile cele noi și de iertat (pe care cu lesnire le poate spăla cineva), pentru că pricinuiesc sufletului slujenie și netrebnicesc frumusețea lui. Iar „zbîrciturile” sînt patimile ce se învechesc în suflet, precum zbîrciturile obrazului se pricinuiesc din vechime și din bătrînețe, și ele fac sufletul necurat, fiindcă se curățesc cu anevoie. Deci aceste patimi avea Biserica, dar Sfîntul Botez le-a curățit pe toate și a făcut sufletele oamenilor sfinte și frumoase. Însă și al doilea botez, adică pocăința și lacrimile, curăță sufletul de toate și îl fac frumos și cu totul frumos. Deci, bărbate, sîrguiește-te în chip asemănător a o curăți pe femeia ta de toată spurcăciunea păcatului, cu sfaturile tale și cu pilda cea bună a vieții tale.

28 Așa sînt datori bărbații a-și iubi pe femeile lor, ca pe trupurile lor.

Pilda pe care o aduce aici Apostolul – adică de a-și iubi bărbații femeile precum își iubesc trupurile lor – nu o zice ca pe o pildă mai mare și mai puternică spre a-i îndupleca. Pentru că pilda de mai sus – anume că se cuvine ca bărbații să-și iubească femeile precum Hristos iubește Biserica – este încă mai mare și mai puternică decît aceasta, fiindcă Hristos iubește Biserica mai mult decît își iubesc bărbații trupurile și femeile. Dar Pavel a adus pilda aceasta ca pe una mai apropiată și mai arătată, căci – ca să nu poată zice cineva că Hristos era Dumnezeu, și de aceea S-a dat pe Sine-Și morții pentru dragostea de Biserică – Pavel zice aici că bărbații sînt siliți a-și iubi la fel femeile. Fiindcă ei sînt datori a le iubi, adică dragostea pentru femeile lor nu este după dar, ci

după datorie și nevoie. Pentru ce? Pentru că femeia este trup al bărbatului: întâi, pentru că din început s-a făcut din trupul bărbatului, și al doilea pentru că s-a făcut un trup cu dînsa prin amestecare, căci zice: „vor fi amîndoi un trup” (*Facerea 2:24*). Deci Pavel a folosit mai sus pilda Domnului cu Biserica nu numai pentru ca bărbatul să-și iubească femeia, ci și pentru ca el să o îndrepte și să o facă frumoasă la suflet cu faptele cele bune, ca să fie – zice – sfîntă și neprihănită. Iar pilda aceasta a trupului o spune pentru a arăta numai cum se cuvine a-și iubi bărbatul femeia, și nu pentru altceva.

Cel ce-și iubește femeia pe sine se iubește.

29 *Căci nimeni nu și-a urît trupul său vreodată,
ci îl hrănește și îl încălzește, precum și Hristos Biserica,*

Zice: Precum orice om face trupului său toată purtarea de grijă și-i dă dragoste și ocrotire covârșitoare, așa și tu, bărbate, ești dator să arăți toată purtarea de grijă și dragostea pentru femeia ta. Iar Pavel aduce și la aceasta ca pildă pe Hristos și pe Biserică, ca să arate că Hristos ne-a iubit precum și-a iubit „trupul” Său, adică Biserica.

30 *căci sîntem mădulare ale trupului Lui,*

Adică: Noi, Creștinii care credem în Hristos și ne numim „Biserică” a lui Hristos, avem curăție și apropiere către El.

din carnea Lui și din oasele Lui.

Zice: Noi, Creștinii, sîntem din „carnea” și din „oasele” lui Hristos, căci, precum Eva s-a făcut din trupul lui Adam, așa și Hristos S-a făcut din firea noastră, a Bisericii Sale. Și cîtă înrudire i s-a făcut atunci lui Adam cu Eva, atîta I s-a făcut și acum lui Hristos cu noi, cu Biserica Sa. Noi, Creștinii, sîntem din „carnea” lui Hristos și din „oasele” Lui și în alt chip: 1) căci, precum Hristos S-a născut fără sămînță bărbătească, de la Sfîntul Duh, tot așa și noi ne-am născut prin Sfîntul Duh în scaldătoarea Sfîntului Botez; și 2) pentru că, împărtășindu-ne cu trupul și sîngele Domnului, ne schimbăm întru acelea și ne facem de un trup cu Hristos. Și – ca să zicem în scurt – Pavel spune că sîntem din „carnea” și „oasele” lui Hristos pentru nemărginita și covârșitoarea unire și apropiere pe care o avem cu El. Pentru că Hristos ne-a împărtășit cu trupul și cu sîngele Său și după ceea ce se vede, și după ceea ce se înțelege, căci El S-a făcut pricinitor a ne plăsmui noi a doua oară, duhovnicește, prin Sfîntul Botez, precum și Adam s-a făcut pricinitor (materialicește) al facerii Evei.

31 De aceea, va lăsa omul pe tatăl său și pe maica sa și se va lipi de femeia sa, și vor fi amîndoi un trup (Facerea 2:24; Matei 19:5).

Iată și altă pricină și dreptate ca bărbatul să-și iubească femeia, anume pentru că bărbatul îi lasă pe înșiși născătorii săi și se unește cu femeia sa. Și nu a zis că „locuiește împreună”, ci că „se lipește” cu femeia sa, ca, prin zicerea aceasta, să arate nedespărțita unire a bărbatului cu soția sa. Iar marele Hrisostom spune că zicerea „un trup” se ia și simplu, anume că bărbatul și femeia se fac un trup prin amestecare, dar că arată și altă înțelegere, mai adîncă, anume că bărbatul și femeia se împreună amîndoi ca să săvîrșească un trup născînd un copil.

32 Taina aceasta mare este; eu însă vorbesc de Hristos și de Biserică.

Zice: Adică Moisi a arătat un lucru mare și minunat zicînd în cartea *Facerii* că bărbatul îi va lăsa pe născătorii săi și se va lipi de femeia sa. Căci cu adevărat este lucru tainic și ascuns minții a lăsa omul pe cei ce l-au născut, și au ostenit a-l crește și a-l hrăni și i-a făcut bine dîndu-i ființa, și chiar cu voia lor merge și se lipește de o femeie pe care n-a văzut-o niciodată și care nu i-a făcut nici un bine. Cu adevărat, mare taină este aceasta! Și Pavel zice: Aceasta se ia și se înțelege de către mine „despre Hristos și despre Biserică”, fiindcă s-a zis de către Adam și de Moisi în chip proorocesc pentru Hristos. Căci și Hristos L-a lăsat pe Părintele Său ceresc – nu cu mutare din loc, ci cu pogorîrea în firea omenească – și a venit la „mireasă”, la Biserica cea din „neamuri”, care nu-L cunoscuse pe Dumnezeu, și S-a făcut cu dînsa un duh prin botez, fiindcă: „Cel ce se lipește de Domnul un duh este” – după același Pavel (*1 Corinteni* 6:16).¹ Deci cum prihănesc unii nunta, zicînd că ar fi rea, de vreme ce Pavel a adus-o pe ea spre pilda tainei celei după Hristos și o numește „taină”? Cu adevărat, răii aceștia o prihănesc rău și fără de lege.²

33 Astfel și voi, fiecare să-și iubească femeia ca pe sine-și,

Zice: Însă, măcar că eu am înțeles alegoric și duhovnicește cuvintele proorocești de mai sus ale lui Adam și ale lui Moisi despre Hristos și Biserică, to-

¹ Pentru aceasta scrie și marele Macarie, zicînd: „Înduplecă-te, frate, lui Dumnezeu. Cel ce te povățuiește. Să se împărtășească sufletul tău cu Dumnezeu precum se împărtășește mireasa cu mirele ei, căci zice: «taina aceasta mare este», iar eu vorbesc de Hristos și de sufletul cel fără de prihană” (*Cuvîntul* 38 al sutei a cincea). (*n. aut.*)

² Unii ca aceștia au fost Maniheii, Satornii și Evstațienii. Și vezi la subînsemnarea zicerii: „care opresc a se căsători” (*1 Timotei* 4:3). Pentru aceasta, și sinodul din Gangra îi anatematizează, prin Canonul 1. (*n. aut.*)

tuși, după slovă, ele s-au zis și despre bărbat și femeie. Căci alegoria duhovnicească nu surpă înțelegerea după slovă și legătura trupească ce se cuvine să o aibă bărbatul cu femeia sa, căci fiecare bărbat este dator a o iubi și a o ocroti pe femeia sa precum se iubește și se ocrotește pe sine. Și să nu-mi zici tu, bărbate: Femeia mea are cutare și cutare meteahnă și de aceea nu o vreau. Pentru că, așa cum tu, avînd vreo meteahnă în trup – cînd mîna ta este ciuntă, sau piciorul șchiop, sau ochiul încrucișat, sau tot trupul tău are vreo vătămare – nu tai de la trupul tău mădularul acela, ci mai ales și mai mult porți grijă ca să-l vindeci, tot la fel nu se cuvine să o desparți pe femeia ta dacă are vreo meteahnă și vătămare, ci mai ales să te silești să o vindeci.¹

iar femeia să se teamă de bărbat.

De vreme ce *isotimia* (adică cinstea cea deopotrivă) întru toate a bărbatului cu femeia pricinuieste nestatornicie în casele lor, Pavel zice aici că femeia se cuvine a avea frică de bărbatul său, ca prin frica aceasta numai bărbatul să fie între ei începătorie, stăpînire și cap, nu și femeia. Dar femeia să nu aibă față de bărbat frică de rob, ca o slujnică, ci frica ce se cuvine celor slobode, care nu este altceva decît o covîrșitoare evlavie, și sfială și rușine. Din această frică, din evlavie și din rușine, mai mult se va întări dragostea între bărbat și femeie; și iarăși, de-andărăt, din dragoste se va întări temerea aceasta și cucernicia. Căci femeia îl va iubi cu adevărat pe bărbatul său ca pe un mădular al trupului ei, și se va teme de el și îl va cinsti ca pe capul său, fiindcă și Dumnezeu a poruncit așa Evei la începutul lumii, să aibă evlavie și temere de Adam, bărbatul ei, zicînd: „Către bărbatul tău întoarcerea ta, și el te va stăpîni pe tine” (*Facerea* 3:16). Ci poate ar zice vreun bărbat: Apoi ce să fac eu, căci femeia mea nu se teme de mine, nici nu se rușinează? Acestuia, îi răspundem: Tu, bărbate, iubește-ți femeia și fă-ți datoria cu multă dragoste, pînă ce în sfîrșit o vei pleca să te iubească. Și tu, femeie, deși bărbatul nu te iubește cum se cuvine, totuși fă-ți datoria, teme-te și rușinează-te de el, și, cu rușinea și cu evlavia, îl vei îndupleca pînă în sfîrșit a te iubi. Vezi însă – o, cititorule! – că Apostolul a întins și a dovedit cu multe cuvinte că bărbatul se cuvine a o iubi pe femeia sa, dar cu un singur cuvînt a arătat că femeia se cuvine a se teme de bărbatul său, ca să arate că între cei căsătorii se cuvine a domni mai mult dragostea decît frica – măcar că femeia, precum am zis, este datoare a se teme de bărbatul său – ca să fie unită cu dragostea, nu cu frica, încît să se teamă de el

¹ Despre pricina că nu se cuvine a se desparți bărbații de femeile lor, vezi subînsemnarea pe larg a canonului 48 apostolesc, în canonicul [*Pidalionul*, n. m.] nostru cel tipărit din nou. (n. aut.)

și să tremure. Căci din frica de acest fel nu se naște dragoste și unire, ci mai ales ură și prigonire. Dar femeia să nu se scoale asupra bărbatului și să ceară a fi întâia, căci, deși ea este „un trup” cu bărbatul și are asupra copiilor ce se nasc dintr-însa o stăpînire întocmai cu bărbatul, este totuși a doua stăpînire, iar cea dintîi și mai mare începătorie și stăpînire o are bărbatul.¹

¹ Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Hrisostom: „De vom ocîrmi așa casele noastre, vom fi iscușiți și către ocîrmuirea Bisericii, căci și casa este o biserică mică. Așa este cu puțință ca bărbații și femeile, făcîndu-se buni, să le întrecă pe toate. Gîndește-te la Avraam, la Sarra, la Isaac și la cei trei sute optsprezece de casnici ai lor, cum toată casa se alcătuiă împreună, cum toată era plină de evlavie. Sarra împlinea porunca apostolească și se temea de bărbat, căci ascult-o pe ea zicînd: «Nu mi s-a făcut mie încă pînă acum și domnul meu este bătrîn» (*Facerea* 18:12). Iar Avraam o iubea atît, încît ea se îndupleca la toate ce-i porunca. Și copilul era imbunătățit și casnicii lui minunați. (...) Așadar, cînd bărbatul, femeia, copiii și casnicii se vor îngriji de aceleași lucruri, multă va fi iconomia casei, așadar multă purtare de grijă vom face și de femei, și de copii și de robi, știind că începătoria noastră asupra lor va fi lesnicioasă și că certările le vom avea blînde și vom zice: «Iată, eu și pruncii pe care mi i-a dat Dumnezeu» (*Isaia* 8:18)” (*Cuvîntul* 20 la cea către Efeseni). (n. aut.)

CAPITOLUL VI

I Fii, supuneți-vă și ascultați de născătorii voștri întru Domnul,

Precum un meșter ce caută să facă o statuie omenească face mai întâi capul, apoi grunzul, umerii, mâinile și la sfârșit alcătuiește picioarele, la fel face și [Pavel] arhitectul Bisericii lui Dumnezeu. Și a vorbit mai întâi despre bărbat, care este capul și întâia începătorie a familiei. Apoi, a vorbit despre femeie, care este a doua începătorie. Iar acum vorbește aici și despre fii, care sînt a treia începătorie, ca unii ce și ei îi stăpinesc pe robi. Iar după acestea, va vorbi și despre robi, care au rînduială de feciori în casă, pentru că: stăpînitor al femeii este doar bărbatul; stăpînirea copiilor este bărbatul împreună cu femeia, ca mamă; iar stăpînirea robilor sînt și copiii, ca moștenitori.¹ Deci Pavel poruncește fiilor a

¹ Pentru aceasta, prea-potrivit a zis marele și prea-înțeleptul Hrisostom că orice casă – fie a celui bogat, fie a celui sărac – este o cetate, aflîndu-se într-însa stăpînitori osebiți, ca și întru o cetate; sau – mai bine zis – în fiecare casă se află un împărat ce are boieri supuși lui. Căci așa zice: „Cetate este casa fiecăruia, căci fiecare este stăpînitor al casei sale. Și e vădit că așa este casa celor bogați, acolo unde sînt țarini, moșii, epitropi și boieri asupra altor boieri. Eu zic însă că și casa celor săraci e o cetate, căci și întru aceea sînt stăpîni, adică: bărbatul o stăpînește pe femeie, femeia pe casnici, casnicii pe femeile lor, și femeile și bărbații pe copii [...]” (*Cuvîntul* 22 la cea către Efeseni). Și mai ales atunci se face casa fiecărui Creștin o biserică și o cetate, cînd născătorii nu se despart de fii, nici fiii de născători, ci – și mai înainte de nuntă, și după nuntă – locuiesc toți împreună: născătorii, fiii, nurorii, nepoții, robii, slugile. Adică atunci cînd se cuprind împreună întru una și aceeași curte a caselor lor și cînd toți au o pungă de obște, cînd mîncă și beau împreună toți la una și aceeași masă și toate le au spre viețuirea obștească. Un astfel de obicei lăudat aflăm că avea în vremile vechi Patriarhul Avraam, viețuind viață de chinovie cu toți cei trei sute optsprezece casnici ai lui. Și Patriarhul Iacov cu cei doisprezece fii ai lui, cu fiicele și cu robii lui. Și Dreptul Iov, și mulți alții. Un astfel de obicei blagoslovit au pină în ziua de azi în părțile Răsăritului nu numai mulți Creștini, ci și mulți Agareni, care se numesc Ghiuruchi și au viață păstorească, locuind în corturi, după urmarea acelor vechi și știuți Patriarhi despre care am vorbit. Acest sfînt și blagoslovit obicei se cuvine a-l urma și Creștinii ce se află în părțile noastre, și nici născătorii să nu se despartă de fiii lor cînd se căsătoresc, nici fiii de născătorii lor, după ce se căsătoresc, mutîndu-se întru alte case. Ci să rămînă locuind împreună, mîncînd împreună și bînd împreună, căci trei mari bunătăți se pricinuesc din locuirea lor împreună: 1) mai multă unire sufletelor lor, dragoste mai mare, creștere a sflatului obștesc despre cele ce trebuie a se face pentru viață, bucurie, rușinare, cucernicie, ascultare la oricare alt bine sufletesc; 2) din această locuire împreună se pricinuieste mare ajutor la trebuințele vieții, pentru că, ceea ce nu are unul, aduce altul, și astfel toți se indulcesc din bunătățile fiecăruia; 3) în sfîrșit, pentru că se fac mai puține cheltuieli cînd născătorii locuiesc împreună cu fiii lor căsătorii și mîncă și a masă, decît atunci cînd sînt despărțiți și mîncă la multe mese. Pentru aceasta, și dumnezeiescul Hrisostom – tîlcuind zicerea aceea din *Faptele Apostolilor* care spune cum Creștinii ce crezuseră la începutul evangheliei aveau toate de obște și nici unul nu era sărac (*Fapte*, capitolul 4) – tîlcuind aceasta așadar, laudă foarte acele case ale Creștinilor întru care locuiesc

se supune și a-i asculta pe născătorii lor, dar „întru Domnul”, adică atunci cind poruncile lor vor fi după Domnul, va să zică potrivite cu poruncile și cu legea Domnului. Căci – dacă născătorii îi vor îndemna pe fiii lor spre păgîndate și necredință, sau ar voi să o facă pe fica lor curvă, sau i-ar învăța pe fiii lor vreun meșteșug mîrșav (cum este cel al actorilor, al jucătorilor, al pezevenghilor și al celorlalți oameni de teatru) sau i-ar învăța vreo altă răutate – atunci poruncile unor asemenea născători nu sînt după voia și porunca Domnului. De aceea, nici nu se cuvine ca fiii să se supună unor asemenea porunci, ci să-și aducă aminte de cuvîntul Domnului, Care zice: „Cel ce iubește pe tatăl său sau pe maica sa mai mult decît pe Mine nu este vrednic de Mine” (*Matei 10:37*).

că aceasta este drept:

**2 „Cinstește pe tatăl tău și pe maica ta!” (*Ieșirea 20:12*),
care este porunca dintîi întru făgăduință:**

Zice: Este drept ca fiii să se supună născătorilor și să-i cinstească, fiindcă legea firească voiește aceasta, iar *Legea* scrisă o poruncește. Dar cum zice Pavel

împreună cu născătorii și fiii, și nurorele, și robii și toate le au de obște. Și dovedește că cheltuielile acestora sînt mult mai puține decît ale celor ce locuiesc deosebi, zicînd așa: „Iar ca să arăt că deosebirea aceasta pricinuieste mai multă cheltuială și este făcătoare de sărăcie, să luăm o casă în care ar fi zece copii, femeia și bărbatul. Și femeia lucrează lînă, iar bărbatul adună venituri din afară. Spune-mi dar mie cînd ar cheltui mai mult aceștia: hrînindu-se împreună și avînd o singură casă, sau fiind osebiți? Arătat e că despărțindu-se. Căci, dacă s-ar despărți cei zece copii, ar trebui și zece case, și zece mese, și zece slugi și celelalte asemenea. [...] Căci osebirea pururea face scădere, iar unirea și împreună-glăsuirea face sporire. Așa viețuiesc acum cei ce se află în mănăstiri, și cine dintre ei a murit de foame și cine nu se hrănește cu multă îndestulare?” (*Cuvîntul 11 la Faptele*). Cu adevărat, cită bună-norocire se află întru o asemenea casă și familie de Creștini! Dimineața îl vezi pe tată poruncind fiilor lui cei căsătoriți să meargă unul la o treabă, și altul la alta. De asemenea, pe maică poruncind fiicelor ei măritate, una să lucreze lînă și alta să lucreze bumbac. Și să-i vezi că se adună seara toți împreună, aducînd unul un fel de mîncare și celălalt altul, și șed să mînce și să bea cu bună rînduială la o masă de obște, spre slava lui Dumnezeu, născătorii șezînd mai sus. Cu adevărat, iarăși zic că într-o asemenea familie totdeauna se află bucurie și mîngiere obștească, și nu se poate afla cîndva mîhnire în casa aceea. Pentru aceasta și dumnezeiescul Hrisostom făgăduiește ca, de-i va da Dumnezeu viață, să facă toate casele Creștinilor chinovie, pentru multele bunătăți pricinuite din viața chinovială, a locuirii împreună: „Și, de vom merge înainte, cred lui Dumnezeu că și aceasta va fi – numai ascultați-mă pe mine! – și vom isprăvi lucrurile după rînduială. Ci, de va da Dumnezeu viață, cred că vom începe de la voi această petrecere curînd” (la fel). Dimpotrivă, cu adevărat este neomenie, înstrătare și mare sălbătîcire de fiară a se despărți născătorii de fii și fiii de născători după ce se căsătoresc; și fiii să locuiască în case strălucite și mari, să mînce și să bea cu toată îmbelșugarea la mese cu multe și mari cheltuieli, iar născătorii lor să locuiască în case prea-vechi și în niște ruine, săraci și lipsiți, neavînd nici pîinea de toate zilele.” (*n. aut.*)

că „Cinstește pe tatăl tău și pe maica ta!” este „porunca dintîi”? Căci întîia poruncă din cele zece este aceasta: „Eu sînt Domnul Dumnezeuul tău, nu vei avea alți dumnezei afară de Mine!” (*Ieșirea* 20:2). Și, după rînduiala din *Evanghelia* a poruncilor Domnului, Dumnezeu a pus-o mai întîi pe aceasta: „Să nu ucizi!”, și pe aceasta: „Să nu prea-curvești!” și apoi: „Cinstește pe tatăl tău și pe maica ta!” (*Matei* 19:18; *Marcu* 10:19; *Luca* 18:20). Răspundem că Pavel nu a zis doar că această poruncă e întîia, ci a adăugat „întro făgăduințe”, pentru că nici cea dintîi poruncă dintru cele zece, nici vreo alta nu are făgăduință și plată de la Dumnezeu. Fiindcă Dumnezeu nu a făgăduit pentru nici o alta din cele zece să dea plăți de bunătați celor ce le păzesc, ci doar pentru aceasta, zicînd: „ca să ai zile multe pe pămîntul cel bun pe care Dumnezeu îl dă ție” (*Ieșirea* 20:12), cum zice Pavel mai jos. Și las a zice că – după dumnezeiescul Hrisostom și după Sfințitul Teofilact – poruncile dinaintea acesteia în rînduiala zisă de Domnul – adică: „Să nu ucizi!” și „Să nu prea-curvești!” – nu au făgăduințe și plăți, ci sînt doar opriri de la rele, iar nu lucrări de bunătați, și nici o plată datorează celui care se depărtează de rău, dar nu face vreun bine. Iar porunca aceasta, fiindcă cuprinde lucrare de lucru bun, a primit cea dintîi făgăduința. Minunată este și rînduiala poruncilor. Căci – de vreme ce Moisi, iar mai ales Dumnezeu, i-a depărtat pe oameni de la faptele rele cu pornirile dimpotrivă și, vrînd a-i băga întro lucrare de bine, a rînduit mai întîi această poruncă, adică cinstirea născătorilor de către fii – deci – de vreme ce născătorii sînt, după Dumnezeu, cei dintîi făcători de bine oamenilor, fiindcă le sînt pricinuitoari de viață și de ființă¹ – atunci după dreptate se cuvine ca mai întîi născătorii să se îndulcească de roade de la fiii lor, adică să dobîndească de la ei acestea cinci: supunere cu ascultare, cinste, dragoste, mulțumire și răbdare a metehnelor lor în vremea bătrîneții și a slăbiciunii, precum este scris la *Sirah*: „Fiule, sprijină-l pe tatăl tău la bătrînețe și nu-l mîhni în viața lui. Și, chiar de i se va împușina mintea, ai îndurare și nu-l disprețui cînd tu ești în putere” (capitolul 3:12, 13).

3 „ca să se facă ție bine și să fii ani mulți pe pămînt”² (*Ieșirea* 20:12).

Pavel a zis doar aceste puține cuvinte despre supunerea fiilor către născătorii lor, nu mai multe, fiindcă fiii nu pot cuprinde pricina lor. Apostolul a făcut

¹ După Filon Iudeul, aceasta e pricina pentru care Elinii îi numeau pe născători „dumnezei casnici”. Și de aceea frații acestor „dumnezei”, adică unchii, se numesc „dumnezeiești”. (*n. aut.*)

² Ia aminte că – după Teodorit – Pavel a arătat cu aceste cuvinte că cele de prisos ale *Legii* – precum a fost partea ei săvîrșitoare, care rînduia jertfele și altele – au încetat după venirea Puitorului de *Lege*, și că cele firești zise mai înainte, cum sînt cele zece porunci, stăpînesc și după *Testamentul Nou*. (*n. aut.*)

aceasta încă și din altă pricină: căci, dacă bărbatul și femeia născători de fii i-au învățat pe aceștia și le-au îndreptat năravurile după legile și cuvintele legiuite mai înainte de către Pavel, ei nu au trebuință de multă osteneală și de multe cuvinte pentru a-i supune pe fiii lor și a-i pune în bună regulă. Și Pavel nu spune aici că fiii au să moștenească împărăția cerurilor și bunătățile cele negrăite ale veacului viitor dacă se vor supune și-i vor cinști pe născătorii lor, ci s-a îndestulat doar cu cuvintele *Sfintei Scripturi*. Și a zis numai cele pe care le caută și le iubește sufletul pruncesc și neîmplinit al copiilor, căci către aceștia își întinde cuvîntul, fiindcă ce altceva este mai dulce copiilor mici decît a trăi bine ani îndelungați în lumea aceasta? Iată pricina pentru care și Dumnezeu a legiuit numai acestea Evreilor, care erau „prunci” neîmpliniți, căci nu puteau auzi și cuprinde cele mai împlinite și mai înalte.

4 Și voi, părinți, nu-i întăriți pe fiii voștri! –

Pavel nu a zis: Voi, născătorii, trebuie să-i iubiți pe fiii voștri! – căci aceasta o cere de la născători chiar firea, fără a voi ei, ci a zis: „nu-i întăriți pe fiii voștri”, adică: Nu-i scoateți din moștenirea voastră, nici nu îi instrăinați încît a nu-i folosi ca pe unii slobozi, ci ca pe niște fii de robi, totdeauna cîrtind ei și fiind mînioși asupra voastră.

ci hrăniți-i întru pedepsirea și sfătuirea Domnului.

Cu aceste cuvinte, dumnezeiescul Apostol înalță învățătura la înțlia începătorie și pricină a supunerii fiilor, care este Dumnezeu, și le arată născătorilor cum își vor îndupleca și își vor supune fiii, zicînd: Dacă voiți voi, născătorii, a se supune fiii voștri, hrăniți-i și creșteți-i cu dumnezeieștile cuvinte și duceți-i în școli ca să învețe *Sfințitele Scripturi*.¹ Să nu ziceți că a învăța carte și a citi *Dumnezeieștile Scripturi* este lucrul preoților și al călugărilor, iar nu al copiilor mireni și lumești, zicînd cuvintele acelea grele: Ce-mi trebuie a ști copilul meu carte? Eu nu îl fac preot sau călugăr, ci am să-l fac om lumesc! Pentru că oricărui Creștin îi este însușit a învăța carte, ca să știe citi *Dumnezeieștile Scripturi*, și mai ales celor lumești, fiindcă ei au mai multă trebuință a citi *Sfintele Scripturi* decît monahii și călugării. Pentru că, aflîndu-se în pricinile patimilor și ale păcatului ca și întru o necurmată furtună și vijor al mării lumii, celor lumești le trebuie prin urmare, ca să se mîntuiască, și mai mult aju-

¹ Iată rostul științei de carte și al școlii, iar nu smintirea copiilor cu mincinoasele învățături omenești, numite, cu idolatră evlavie, „cultură” și „spiritualitate”! (n. m.)

tor decît monahilor; și nu pot dobîndi acest ajutor din nici o altă parte, decît numai din citirea *Dumnezeieștilor Scripturi*: iar citirea *Scripturilor* nu se poate dobîndi altfel, decît numai dacă ar învăța cineva carte de mic copil. Drept aceea, dacă voi, născătorii, vă veți îngriji a învăța copiii voștri carte, citind apoi *Dumnezeieștile Scripturi*, va fi folosul vostru; căci, învășind fiii voștri din acelea porunca aceasta: „Cinstește pe tatăl tău și pe maica ta!”, au să vă cinstească și să vă odihnească ei ca pe niște iubiți născători. Și – fiindcă mulți Creștini iubesc a-și duce copiii la școlile elinești, ca să învețe cuvintele Elinilor și ale celorlalți filosofi din afară [din afara Bisericii, *n. m.*], cuvinte din care învață năravurile cele mai rele și mai stricate și toate răutățile – cum nu trebuie așadar mai ales ca părintii să-și dea copiii la învățător ca să învețe învățătura creștinească, învățătura credinței și cinstitele cărți ale *Sfintelor Scripturi* și ale *Dumnezeieștilor Părinți*? Căci învățătura *Dumnezeieștilor Scripturi*, cu care Apostolul îi îndeamnă aici pe Creștini să-și crească copiii, este chiar învățătura și sfătuire a Domnului, iar nu iscusirea și știința cuvintelor și a învățăturilor celor din afară, căci aceea mai mult îi strică pe tineri, decît îi folosește.¹

¹ De aceea, dascălul școlilor elinești nu se cuvine a da tinerilor dialogurile morților ale lui Luchian, nici pe Homer, pe Euripide, pe Aristofan și pe ceilalți poeți. Pentru că tinerii ce învață acestea, fiind începători și fără dreaptă judecată, învață multe patimi din cuvintele acestor ale poezilor și, ca într-o ceară moale în care se tipărește orice s-ar lipi de ea, așa se tipăresc și în fantazia lor acelea și rămîn neșterse pînă la sfîrșit. Pentru aceasta a zis dumnezeiescul Hrisostom: „Multă este neînțeleptia întru cea vîrstă a pruncilor, iar neînțelepției i se adăugă și cuvintele cele din afară, cînd se învață cele ce se laudă acolo de către eroi, care erau robi ai patimilor și fricoși de moarte” (*Cuvîntul* 21 la cea către Efeseni). Apoi, se cuvine ca dascălul să nu predea acestea pentru că în scrierile elinești ale poezilor de mai sus, în basmele și cuvintele mincinoase ale Elinilor, în numirile dumnezeilor mincinoși, ale demonilor, purtate prin gura tinerilor ce învață și a dascălilor lor, urmează primejdia ca nu cumva să intre duh demonic și necurat în ucenicii ce le ascultă, precum au zis dumnezeieștii Apostoli: „Creștinului credincios nu îi este iertat a zice nici cîntare păgînească, nici cîntec curvesc, fiindcă i se va întimpla ca, pomenind prin cîntare (adaugă, rogu-te: și prin citire) numele demonice ale idolilor, să intre întru dînsul, în locul Sfîntului Duh, duhul cel viclean” (*Așezămintele Sfîntilor Apostoli*, cartea a 5-a, capitolul 10). Pentru aceasta, sfinții noștri dascăli, în locul cuvintelor elinești ale poezilor din afară, rogu-mă să predea tinerilor sfințitele cuvinte ale *Dumnezeieștilor Părinți*, [...] și mai ales ale marelui Părinte Vasilie și scripturile marelui Grigorie. Căci două bunătăți dobîndesc tinerii din predarea acestor cuvinte: a învăța meșteșugul limbii eline și a se întipări întru dînșii năravul spre fapta bună. Iar dacă cineva ar pune înainte că marele Vasilie scrie un cuvînt întreg despre cum trebuie tinerii să învețe cuvintele elinești, răspundem că Sfîntul Vasilie nu sfătuieste aceasta dinadins. Ci, fiindcă mulți tineri, citind cuvintele elinești, se vatămă cu sufletul, sfîntul a făcut pogrămînt și a scris cuvîntul acela arătînd cum și în ce chip să folosească tinerii citirea cuvintelor elinești, ca să se folosească și să nu se vatăme. Și bagă de seamă cită sporire a tinerilor rînduiește acolo sfîntul părinte, pentru a se putea păzi de vătămăre și de primejdie. Dar ce trebuință este a se arunca cineva întru o asemenea primejdie? Și –

5 Robilor, ascultați pe domnii cei după trup

Fiindcă bunătatea robilor este mult de priință spre întărirea caselor și a familiei Creștinilor, Apostolul nu a lăsat aici nici partea aceasta. Și vine să-i învețe pe aceștia cu cuvîntul și să-i sfătuiască cele de cuviință la sfîrșit, fiindcă robii sînt mai de pe urmă decît toți, avînd în casă rînduială de „picioare” – precum am zis. Și Pavel nu le vorbește acestora ca unor prunci neîmpliniți, ci ca unor bărbați desăvîrșiți – cum vom arăta de aici înainte. Iar „domni după trup” îi numește pe stăpînitorii cei vremelnici, cu zicerea aceasta mîngîindu-i îndată pe robi, fiindcă le arată că robia lor este vremelnică, și se topește și încetează împreună cu trupul.¹

cu frică și cu cutremur, întru prostimea inimii voastre, ca pe Hristos,

Femeii, Apostolul i-a zis doar să se teamă de bărbatul său, iar aici pune temerea cu întindere și covîrșire, zicînd ca robii să asculte de stăpînii lor „cu fri-

de vreme ce același Vasilie cel Mare oprește citirea *Sfintei Scripturi* celei vechi de către cei neîmpliniți, pentru primejdia vătămării (precum scrie către ucenicul său Hilon) – cu cit mai virtos oprește citirea și predarea cuvîntelor celor din afară [ale filosofilor din afara Bisericii, *n. m.*], de care mulți s-au primejduit și se vatămă invederat! De aceea, Hrisostom poruncește părinților, zicînd: „Nu căuta cum l-ai face ales și cum l-ai arăta slăvit pe fiul tău întru învățăturile din afară, ci îngrijește-te cum l-ai face să defaimă în lumea aceasta slava învățăturii celei din afară. Aceasta nu o învață cineva de la dascăli, nici prin meșteșug, ci prin dumnezeieștile cuvinte” (*Cuvîntul 21* la cea către Efeseni). Ascultă încă ce zice și marele Vasilie [...]: „Mulți – îndeletnicindu-se cu meșteșugul geometriei, cu cel astrologic, poetic, retoric și sofistic [„filosofic”, *n. m.*] – au vătămat cunoștința de Dumnezeu.” Apoi, zice: „Deci – de vreme ce mulți, din pricina silinței pentru acestea, au încetat despre cunoștința de Dumnezeu, îndeletnicindu-se întru cercetarea celor zadarnice, e nevoie de cunoașterea învățăturii, de alegerea învățăturii folositoare și de ferirea de aceea nefolositoare și vătămătoare” (la începutul pildeilor). Și dumnezeieștii Apostoli poruncesc Creștinilor, în *Așezămintele* lor, zicînd acestea: „Ferește-te de toate cărțile celor de alte neamuri! Căci ce-ți trebuie ție cuvinte sau legi străine, sau proroci mincinoși? – care cu adevărat îi abat de la credință pe cei mai deșerți [la minte]. Căci ce-ți lipsește ție în legea lui Dumnezeu, ca să năvălești la basmele altor neamuri? Căci, dacă voiești a citi cunoștințe istorice, ai *Cărțile Împăraților*; dacă voiești cunoștințe filosofice și poetice, ai *Proorocii* – pe Iov, pe *Parimistul* – întru care vei afla mai multă agerime decît întru toată poetica și sofistica, fiindcă acestea sînt grăiri ale singurului înțelept, ale Domnului; dacă poștești poezii, ai *Psalmi*, dacă poștești cunoștința facerii celei din început, ai *Cartea Facerii* lumii; ori, de voiești porunci de lege, ai legea cea slăvită a Domnului Dumnezeu. Deci, depărtează-te cu de-adinsul de toate cele străine și diavolești.” (*n. aut.*)

¹ Ia aminte că „robi” se numesc cei cumpărați de stăpînii lor, iar cei ce slujesc cu plată se zic „robi” cu rea numire, în loc de a li se zice „năimiți”. Iar Apostolul vorbește aici chiar despre robi, adică cumpărați sau moștenii, nu năimiți. Și vezi în cite chipuri se face ceva rob, la stihul 2 al capitolului 6 al epistolei întîia către Timotei și la subînsemnarea zicerii „rob te-a chemat? Nu-ți pasă ție!” (*1 Corinteni 6:21*). (*n. aut.*)

că și cu cutremur”, „cutremurul” arătînd întinderea și covîrșirea fricii. Căci femeia este întocmai și asemenea în cinste cu bărbatul ei și slobodă, iar robii nu au cinste asemenea și deopotrivă cu femeia, deși sînt și ei frați după Hristos. Căci – dacă Apostolul poruncește mai sus ca toți frații după Hristos, chiar slobodzi fiind, să se supună unul altuia, zicînd: „supunîndu-vă unul altuia întru frica lui Dumnezeu” (*Efeseni* 5:21), și dacă poruncește de asemenea ca și femeia să se supună bărbatului său – cu cît mai vîrtos le poruncește robilor să se supună stăpînilor lor? Căci a se supune cineva și a robi celuilalt nu este vreo necinstire a neamului său și a faptei sale bune, ci este chiar cea dintîi evghenie [„noblețe”, *n. m.*] și boierie a ști să se smerească și a se supune. Pentru aceasta scria Apostolul și Galatenilor, zicînd: „Din dragoste slujim unul altuia” (*Galateni* 5:13). Însă – fiindcă mulți robi nu se supun stăpînilor lor din dragoste și din bună-voință, ci din frică și siliți tiranic (și de aceea îi și vrăjmășesc pe ascuns și le fac rău) – Apostolul a adăugat acestea: „întru prostimea inimii”, ca să-i învețe pe robi să nu facă rău stăpînilor lor pe ascuns, cu vicleșug, ci să-i slujească cu prostime și cu inimă nevicleană.

6 slujind nu după vederea ochilor, ca aceia ce vor să placă oamenilor,

Adică: Voi, robii, să nu slujiți stăpînilor voștri numai cînd sînt de față și vă văd, ca să vă arătați plăcuți lor, ci se cuvine să-i slujiți deopotrivă și cînd lipsesc.

ca niște robi ai lui Hristos,

Căci cel ce voiește a fi plăcut oamenilor nu este rob al lui Hristos, precum zice același Pavel, în altă parte: „De aș plăcea oamenilor, nu aș fi rob al lui Hristos” (*Galateni* 1:10).¹

făcînd voia lui Dumnezeu din suflet, cu dragoste,

De vreme ce este cu puțință ca robul să slujească stăpînului său fără vicleșug și cu prostimea inimii, dar nu și cu toată puterea, ci făcînd numai slujba cea rînduită de stăpîn, nu și altceva mai mult, Pavel adaugă aici că robul se cuvine a sluji stăpînului său „din suflet”, adică cu toată puterea și osîrdia, cu dragoste și cu pace, cu toată primirea, iar nu de silă și de nevoie. Căci, cînd robul îl slujește pe stăpînul său în acest chip – adică atunci cînd face binele și se supune stăpînului său din voia sa, neașteptînd a fi silit și bătut pentru aceasta – se ridică de la sine-și prostimea neamului și numirea robiei, ce pare necinstită.

¹ Vezi și la subînsemnarea zicerii „de caut să plac oamenilor” (*Galateni* 1:10) cine este cel ce place oamenilor. (*n. aut.*)

Iar „voia lui Dumnezeu” este ori supunerea robilor față de stăpînii lor, căci aceasta este voia lui Dumnezeu, buna rînduială a oamenilor: ori, „voia lui Dumnezeu” însemnează că robii se cuvine a se supune stăpînilor numai la lucrurile și slujbele pe care le voiește Dumnezeu. Căci se poate ca stăpînii să-i silească pe robi la oarecari fapte necinstite sau la păgînatate, care nu sînt plăcute voii lui Dumnezeu, ci mai ales urite. Deci, la unele ca acestea, nu se cuvine a se supune robii stăpînilor lor nicidecum, ci trebuie să le stea împotriva și mai bine să aleagă moartea, decît să facă vreo faptă nelegiuită și lucru urit lui Dumnezeu.¹

7 slujind Domnului, nu oamenilor,

Zice: Slujind stăpînilor lor, robii trebuie să socotească aceasta, că slujesc Domnului, iar nu oamenilor. Fiindcă Domnul este Cel ce primește bine-plăcuta așezare a robilor, cu care-i slujesc pe stăpînii lor, Domnul fiind Cel care a legiuit și această bună rînduială a oamenilor: ca stăpînii să-i stăpînească pe robi, iar robii să fie stăpîniți de stăpînii lor. [Deci] cel ce nu-l slujește cum se cuvine pe stăpînul său se împotrivește legii dumnezeiești.²

8 știind fiecare – ori rob de ar fi, ori slobod – că orice bine va face, pe acela îl va primi de la Domnul.

Fiindcă puteau fi mulți stăpîni Elini și necredincioși care să nu facă nici un bine și să nu dea plată celor ce îi slujeau cu credință, precum se cuvine, Pavel

¹ Despre aceasta citim și în istorii că un Spartan, luîndu-se în robie de tilharii de mare [„piraiți”, *n. m.*], s-a slobozit numaidecît. Căci, poruncindu-i-se de stăpîn să facă un lucru nevrednic de neamul lui, i-a răspuns cu slobozenie că nu ascultă. Și – zicînd către dînsul stăpînul: „Ba, vreau să ascuți, căci eu te-am cumpărat rob!” – tinărul i-a răspuns: „Acum vei vedea pe cine ai cumpărat rob!” – și îndată s-a aruncat pe fereastră, alegînd mai bine a muri decît a face vreo faptă nevrednică. (*n. aut.*) (E vorba despre un tinăr păgîn, altminteri Cuviosul Nicodim Aghioritul nu ar fi făcut aici apologia uciderii de sine, *n. m.*)

² Căci Dumnezeu a legiuit robia la oameni, El însuși zicînd despre Isav că „cel mai mare va robi celui mai mic” (adică lui Iacov) (*Facerea* 22:25). Și către Israeliteni a zis: „Iar ca să-ți ai robul tău și roaba ta, să-ți cumperi rob și roabă de la neamurile dimprejurul vostru” (*Levitic* 25:44). Ia aminte însă că Dumnezeu nu i-a făcut pe oameni stăpînitori sau robi din început, ci această rea osebire de stăpîn și de rob a intrat în lume după călcarea poruncii, precum zice Teologul Grigorie: „Ce este «stăpînul» sau «robul», pingărita tăiere? Unul este Făcătorul tuturor, aceeași lege, aceeași judecată privește asupra slujitorului ca și asupra celui împreună-rob cu tine. Oare, cînd te vei dezlega, te vei arăta mai cinstit?” Adică: Tu, stăpînul, nu te vei arăta mai cinstit decît robul după moarte, ci poate chiar mai înjosit, dacă robul va fi mai îmbunătățit decît tine. Încă și marele Vasile zice: „Din fire, nici unul din oameni nu e rob, dar – deși unul este stăpîn, iar cutare se zice slugă – toți sîntem împreună-robi unii cu alții după asemănarea cinstei și după avuția Celui ce ne-a făcut” (*Despre Sfîntul Duh*, capitolul 20). (*n. aut.*)

zice aici: Voi, robii, deși nu vă primiți plata de la stăpînii voștri trupești, totuși să-i slujiți, și veți lua plata de la stăpînul tuturor, Dumnezeu. Și, cu aceste cuvinte, arată că le vorbește robilor ca unora împliniți întru cunoștință, iar nu ca unor copii neîmpliniți. Căci, mai sus, copiilor le-a pus înainte ca plată buna-norocire și viața îndelungată pe pămînt, dacă îi vor asculta și îi vor cinsti pe născătorii lor; iar robilor le pune înainte ca plată dobîndirea bunătăților ce vor să fie.

9 Și voi, domnii, faceți acestea către dinșii,

Zice: Trebuie ca nici voi, stăpînii, să nu [vă purtați] față de robii voștri ca aceia ce vor să placă oamenilor, ci cu frica și cu tremurul lui Dumnezeu. Pentru că, deși Pavel nu a zis-o aievea, totuși se înțelege că el voiește ca și stăpînii să facă aceasta către robii lor, fiindcă fiecare stăpîn slujește pentru robul său. Cum și în ce chip? Pentru că poartă grijă, și economisește pentru dînsul, și îi dă toate cele de trebuință ale vieții, și îi suferă toate metehnele, și face pogorămînt neputințelor lui și – în scurt – fiindcă se poartă către socotința robului său. Ascultă însă și celelalte:

slăbind îngrozirea,

Nu a zis ca stăpînii să lase doar bătăile robilor lor, ci încă și îngrozirile către ei. Prin urmare, dacă stăpînii trebuie a slăbi și a lăsa îngrozirile asupra robilor, cu mult mai virtos se cuvine a lăsa schingiuirile, ca și cum le-ar zice: Voi, stăpînii, într-atît trebuie a nu vă arăta grei și însărcinători față de robii voștri, încît se cuvine chiar să nu vă mîniați asupra lor și să-i îngroziți cu bătaia.

știind că și Domnul vostru este în ceruri

Vezi – o, cititorule! – cum Apostolul îi îngrozește pe stăpînitori, zicînd: Cu măsura cu care tu, stăpînul, îi măsoară robului tău, cu aceeași măsură și se va măsura ție împotriva de către Dumnezeu, Stăpînul și Domnul tău și al tuturor. Căci zice: „Cu măsura cu care veți măsura, se va răsămăsura vouă” (*Matei* 7:6), adică: Precum faci tu fratelui tău, așa îți va face și ție Dumnezeu, și de aceea ia aminte ca nu cumva să-ți zică și ție Stăpînul Dumnezeu: „Slugă viclană și rea, ți-am lăsat toată datoria. Oare nu trebuie a avea și tu milă de cel împreună-rob cu tine, precum te-am miluit Eu pe tine?” (*Matei* 18:32).

și că la Dînsul nu este luare de față.

Zice: Tu, stăpînul, să nu socotești că, arătîndu-te aspru și fără de omenie către cel împreună-rob cu tine, nu vei fi cercetat de către Dumnezeu pentru as-

primea ta fiindcă robul este față proastă. Nu, să nu socotești așa! – pentru că Dumnezeu nu caută la față. Căci doar legile din afară fac osebite între stăpini și robi, între neamul bun și neamul prost, fiind legi așezate de către oameni muritori, iar în legile lui Dumnezeu aceasta nu se întâmplă. Căci și tu, stăpînul, ești rob al lui Dumnezeu, Care e stăpîn și al tău, și al robului tău. Și, dacă tu te vei arăta aspru și nemilostiv către cel împreună-rob cu tine, să știi că vei fi osîndit în muncă de către Dumnezeu, stăpînul obștesc. Fiindcă Dumnezeu nu a făcut pe cineva rob al altuia din început, ci lăcomia oamenilor (cum este cea a tilharilor și a vrăjmașilor), și ocară către născători și necinstirea (cum a fost aceea a lui Hanaan către Noe) au adus robia în lume și i-a făcut pe oameni robi. Dar, deși Dumnezeu nu a făcut robia cu de-adsinul, totuși El legiuiește supunerea, după iertare și după al doilea cuvînt [„rațiune de a fi” a unui lucru, *n. m.*], adică rînduiește a se supune oamenii către alții, cei mai mici către cei mai mari, pentru buna rînduială și alcătuire a lumii și pentru a nu se umple viața oamenilor de războaie și de vîrsări de sînge, nevrînd a se supune unii altora.

10 Deci, frații mei, întăriți-vă întru Domnul și întru puterea tării Lui.

Casa și familia fiecărui Creștin se aseamănă cu tabăra oștilor războinice. Pentru aceasta, după ce a pus în rînduială treburile casei și ale familiei Creștinilor, Pavel îi scoate acum pe Creștini spre războiul și oștirea cea nevăzută și gîndită împotriva diavolului. Căci – cînd și bărbatul, și femeia, și fiii, și robii păzesc rînduiala cuvenită lor și nu ies afară din legile rînduite de Dumnezeu – atunci și războiul lor asupra demonilor va fi bine-norocit și bine va înainta. Și, fiindcă a pomenit multe lucruri care par cu anevoie de isprăvit, Apostolul zice aici așa: Nu vă temeți, Creștinilor, ci întăriți-vă și nădăduiți „întru puterea tării Domnului”, fiindcă întru Domnul nu este numai simplă putere și stăpînire de putere, ci Domnul are putere nepovestită, care stăpînește, biruiește și domnește peste toate făpturile.

11 Îmbrăcați-vă cu toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva meșteșugirilor diavolului.

Care este toată într-armarea Creștinului, Apostolul va arăta mai jos. Vezi însă – o, cititorule! – că Pavel nu a zis: „lupte și războaie ale diavolului”, ci: „meșteșugiri” (adică metode). Căci metoda este a se nevoi vrăjmașul să amăgească și să biruiască pe cineva cu meșteșug, cu stratagemă și cu uneltire.¹

¹ De aceea, mirîndu-se și nedumerindu-se de feluritele meșteșugiri ale diavolului – înțeleptul Nil îl aduce ca martor la aceasta pe dumnezeiescul Iov, zicînd așa: „Iar minunatul Iov, nedumerindu-se despre una ca aceasta, zice: «Cine va descoperi fața îmbrăcămîntei sale? Și cine ar intra

Pentru că diavolul nu arată oamenilor păcatele învederat, adică nu-l sfătuiește pe om în chip arătat să se facă slujitor la idoli, să curvească sau să omoare, ci în alt chip le plăsmuiește pe acestea, și cu metode și cu meșteșuguri îl aruncă în păcatele acelea, adică îl amăgește ori cu cele de-a dreapta, ori cu cuvinte și cugetări înduplecătoare, pe care le folosește ca pe un obrăzar sau mască și acoperămînt al răutății sale.¹ Apoi, arătînd că vrăjmașul Creștinilor este puter-

întru învelitura zalei sale? Și ușile feței lui cine le va deschide?» (Iov 11:13). Iar aceasta e așa: Fața lui – zice – nu este ceea ce se arată, căci cu multe îmbrăcămînti își acoperă viclenia, adică amăgind cu ceea ce se vede, și meșteșugind pieirea cu viclesug și cu pindire întru ascuns. Și, ca să nu se numere împreună cu cei ce nu cunosc meșteșugurile diavolului. Proorocul spune arătat lucrările lui, văzînd ochii săi toată grozava lucrare asupra sa. Și zice: «Chip de lucafăr al zorilor este, iar cele din lăuntru ale lui sînt aspide» (Iov 12:18). Deci, înfruntînd lucrarea lui cea rea, Proorocul zice că, prin prefacerea în chipul «lucafărului zorilor», diavolul se ispitește a-i trage către sine pe cei ce-l vîd, iar prin «aspidele» din lăuntru neguțătoarele moarte celor ce se apropie de el» (*Cuvîntul postnicesc*). Drept aceea, meșteșugurile folosite de diavolul în războiul asupra Creștinilor sînt cu anevoie de biruit și rari sînt aceia – precum zice acest Nil – care înțeleg uneltirile lui, cum era Iov – cum s-a zis – cum a fost Pavel și cei ca Pavel. Despre aceasta, el însuși zice: „Căci nu ne sînt necunoscute înțelegerile lui” (2 Corinteni 11). De aceea, bine a zis marele Macarie că nimeni nu poate înțelege metodele și meșteșugurile diavolului cu amănuntul și a le birui, decît numai Dumnezeu. Pentru aceasta, același Pavel a zis, în altă parte: „Iar Dumnezeuul păcii îl va zdrobi pe Satana sub picioarele voastre curînd” (Romani 16:20). De aceea, se cuvine să alergăm doar către Dumnezeu și pe El să-L rugăm să zdrobească cursele și meșteșugurile diavolului asupra noastră, avînd noi împreună-ajutătoare la aceasta fericita smerenie, care poate să scape de cursele vrăjmașului – precum a arătat marele Antonie cînd a văzut cursele diavolului întinse pe tot pămîntul. (*n. aut.*)

¹ Căci – așa cum pescarii acoperă undița cu viermișorul și prind ticălosul [„săracul”, „nefericitul”, *n. m.*] de pește, iar cei ce dau otrava cea amară ung buzele paharului cu miere – tot astfel și diavolul nu arată oamenilor păcatul gol, ci îl acoperă pe deasupra cu amăgirea binelui și îl unge cu mierea faptei bune, și așa îi amăgește și îi vinează pe ticăloșii oameni, iar pe mulți încă îi și omoară cu otrava păcatului. Căci, de ar arăta păcatul gol, oamenii l-ar vedea de departe și nu ar alerga să fie vînați de el și omoriți. Pentru aceasta, prea-înțelepțește a zis Sfîntul Grigorie al Nissei: „Dacă răutatea ar zăcea goală înaintea vieții, nefînd acoperită cu oarecare fantazie [„închipuire” *n. m.*] de bine, oamenii nu ar alerga la dînsa de bună voie. De aceea, cînd fac răul, cei mai mulți oameni se amăgesc de cele de-a dreapta mai mult decît de cele de-a stînga.” Pentru aceasta a zis cîntărețul de psalmi că – din pricina celor de-a stînga, adică în numele răutății și al păcatului – cad mii, iar din pricina celor de-a dreapta, adică întru numele binelui și al faptei bune, cad zeci de mii: „Cădea-vor din partea ta (adică din partea de-a stînga) o mie (adică mai puțin), și zece mii de-a dreapta ta (adică mai mulți)” (*Psalm 90:1*). Și Sfîntul Dionisie Areopagitul a zis că cei ce fac răul îl fac ca și cum li s-ar părea că fac binele. [...] Pentru aceasta, și Teodorit a tîlcuit meșteșugurile diavolului zicînd așa: „Meșteșuguri» a numit uneltirile lui, căci de multe ori meșteșugește răutatea și prin faptele bune, și se întîmplă că – împreună cu postul, cu rugăciunea și cu sirguinta celor ce se roagă – amestecă slava deșartă și chiar întru întreaga-înțelepciunea viră prihana mîndriei.” Vezi și subînsemnarea zicerii „ca să mi se arate păcatul, prin bunățate lucrîndu-mi moarte” (Romani 8:13). [...] Despre cu-

nic, înfricoșat și mult-meșteșugăreț. Pavel îi roagă să nu doarmă și să nu se levească, ci să fie treji și osîrdnici întru războiul nevăzut asupra vrăjmașului, pe care dumnezeiescul Chiril al Alexandriei îl numește „război sfințit și sfinț”, zicînd: „Iar nouă, celor obișnuiți a bine-plăcea întru Hristos prin credință, războiul nu ne este «împotriva singelui și a cărnii» și lucrul nu este arătare de viteză trupească, fiindcă armele oștirii [„înarmării”, *n. m.*] noastre «nu sînt trupești» – după glasul lui Pavel. Ci sfințitul și sfințul război se ridică asupra acelor ce din vechime stăpînesc (adică asupra demonilor) și asupra a toată patima ce este întru noi” (*Cuvîntul 15 la Paști*).

12 Căci lupta noastră nu este împotriva singelui și a cărnii,

Pavel nu zice nici aici acest cuvînt ca să-i sperie pe Creștini, ci să-i facă mai cu luare-aminte, căci voievodul de oști ce arată ostașilor supuși lui puterea și meșteșugul vrăjmașului cu care au să se lupte îi face mai siguri și mai îmbărbătați. Și zice: O fraților Creștini și ostași împreună cu mine! – nu avem să ne luptăm cu oameni, pătimiși ca și noi, adică avînd putere întocmai cu noi.

ci împotriva începătoriilor și stăpîniilor,

Ci avem – zice – să ne luptăm cu domnii și stăpînitorii gîndiți și nevăzuți, adică cu demonii. Căci – așa cum Dumnezeu are în cer cete osebite de Sfinți Îngeri, Începătorii și Stăpîinii – tot astfel și tiranul și apostatul de la Dumnezeu diavol a făcut pe pămînt osebite cete ca acestea, ca să fie socotit și el oarecum ca un dumnezeu.

getările de-a dreapta ale diavolului a zis și purtătorul de Dumnezeu Macarie: „Înțelegîndu-și pe ceilalți demoni, poate că nevoitorul ar fugi curînd, cu lesnire, de vătămarea lor. Iar pe cei ce par a ajuta în calea faptei bune și a vrea oarecum să zidească împreună Biserica Domnului, oare ce minte din cele prea-înalte i-ar înțelege, fără de cuvîntul cel lucrător și viu ce pătrunde prin toate?” (capitolul 19 din a cincea sută din cele teologice). Și trei sînt pricinile pentru care diavolul s-a făcut mult-iscusit și mult-meșteșugăreț întru războiul nevăzut asupra oamenilor: 1) pentru că el și demonii slujitori lui sînt duhuri subțiri din fire, și prin umare sînt aflători de multe și neînțelese strataghe și uneltiri; 2) pentru că diavolul și demonii lui, fiind de șapte mii și atîtea sute de ani vechime [7513, *n. m.*], s-au făcut foarte învățați în metode; și 3) pentru că el și demonii lui – luptîndu-se cu toți oamenii de la Adam și pînă acum, și mai ales cu cuvioșii și cu pustnicii ce au strălucit în nevointă, și fiind luptați de către aceștia împotriva – s-au învățat prin cercare mai multe metode și viclienii. Prin umare, s-au iscusit și s-au făcut prea-cercați – precum zic Sfințul Ioan, Simeon noul Teolog și marele Macarie: „De aceea, avem trebuință de luare-aminte trează, de credință fierbinte către Dumnezeu și de osirdie co-virșitoare ca să biruim meșteșugirile lui.” (*n. aut.*)

Bagă de seamă că dumnezeiescul Ioan Damaschinul și Sfințul Maxim au zis că Lucifer era începătorul rînduiei celei mai de pe urmă a Îngerilor, adică al celei de-a noua, și că doar din

împotriva stăpînitorilor lumii,

Aici, Apostolul îi numește „stăpînitori ai lumii” pe demoni¹ nu pentru că ei ar stăpîni lumea, adică făpturile lui Dumnezeu – să nu fie! – ci pentru că *Sfînta Scriptură* obișnuiește a numi „lume” faptele cele rele și viclene și pe oamenii care le săvîrșesc. De aceea a zis și Domnul către Apostoli: „Voi nu sînteți din lume” (*Ioan 15:19*), adică: Voi nu sînteți dintre aceia care fac faptele rele și cugetă lucrurile lumii acesteia. Deci demonii stăpînesc și domnesc lucrurile acestea rele și pe oamenii cugetători de rele, fiindcă de voia lor s-au robit pe sine demonilor.

ai întunericului veacului acestuia,

Pavel numește „întuneric” răutatea și păcatul, care numai întru acest veac se săvîrșește și se arată, iar mai mult nu are să se lucreze.

împotriva duhurilor răutății,

Aici, Pavel îi numește „duhuri ale răutății” pe demoni. Căci, de vreme ce și Îngerii sînt duhuri, a adăugat a zice: „ale răutății”, ca să arate că Îngerii sînt duhuri bune, luminate și sfinte, iar demonii, dimpotrivă, sînt duhuri rele, întu-

aceasta au căzut Îngerii. Iar Tertulian a zis că Lucifer era mai ales decît toți Îngerii și prea-înțelept. Și Hrisostom zice că Lucifer era cel dintîi dintre Îngerii și că a căzut din vîrf. Împreună cu Hrisostomul glăsuiește și Dialogul. Iar Ieronim l-a socotit pe Lucifer mai presus de toți și zice că Îngerii ce au căzut nu erau doar dintru o ceată, ci din multe, adevărind cuvîntul acesta din zicerea de mai sus a lui Pavel: „Lupta noastră nu este împotriva singelui și a cămii, ci împotriva începătoriilor și a stăpîniilor”, căci Pavel arată cu cuvintele acestea că demonii au căzut din cetele Începătoriilor și ale Stăpîniilor. Iar Lucifer a căzut din cetele Serafimilor, însă el nu se numește „Serafim”, nici „Scaun”, nici „Domnie”, pentru că acestea însemnează covîrșire, ceea ce nu se potrivește demonilor. [...] Iar Teodorit, tilcuind zicerea aceasta a Apostolului, zice: „Viclienii demoni au fost din sfintele cete, dar, pentru vicleșugul și răutatea lor, au căzut din rînduiala aceea, avînd însă și acum numirile, spre înfruntarea pingăririi lor.” (*n. aut.*)

¹ Pentru aceasta, tilcuind zicerea lui Isaia: „Domnul a poruncit unui neam luptător de arme” (*Isaia 13:5*), și marele Vasilie zice că „neam luptător de arme” sînt viclienii demoni, astfel: „Viclienii demoni au arme care sînt împotriva alcătuirii armelor celui drept. Căci dreptul are pavăza credinței, iar pavăza vicleanului este aceea a necredinței; dreptul – sabia cuvîntului, iar acela – sabia necuvîntării, acesta se apără cu pavăza dreptații, iar acela se îmbracă cu pavăza nedreptății; coiful mîntuirii strînge capul acestuia, iar împrejurul aceluia se află coif de piele; acesta își are picioarele gata către evanghelia păcii, iar picioarele aceluia aleargă către vistieria celor rele.” Vezi, iubitul meu frate, cu ce fel de arme sînt într-armași vrăjmașii noștri? Deci priveghează și ia aminte, luptă-te împotriva lor și să nu te temi! Căci – chiar dacă demonii, fiind neîntrupați, sînt mai tari decît noi, cei care purtăm trup – totuși stăpînul nostru Hristos, Care Se luptă împreună cu noi, este mai puternic decît toți, și Îngerii Lui sînt împreună cu noi, lucrînd și ajutîndu-ne, și sînt mai mulți decît demonii – precum a zis Proorocul Elisei slugji sale: „Nu te teme, căci mai mulți sînt ai noștri decît cei ce sînt cu dînșii” (*Cartea a 4 a Împărașilor 6:16*). (*n. aut.*)

necate și necurate. Și, după ce a zis că noi, Creștinii, nu purtăm război „împotriva singelui și a cărnii”, adică a vrăjmașilor trupești și văzuți, face osebirea între vrăjmașii noștri și vrăjmașii trupești, zicînd că vrăjmașii cu care ne luptăm sînt duhovnicești, adică fără trup și ușori.¹ Și arată că sînt nevăzuți și cu totul vicleni, și prin urmare sînt cu anevoie de luptat și greu de biruit, deci trebuie să avem mare luare-aminte întru războiul cel gîndit dus asupra lor.

întru cele cerești.²

Cu cuvîntul acesta, Pavel îi deșteaptă iarăși pe Creștini și le zice: O, Creștinilor! – să nu socotiți că demonii ne dau război pentru lucruri pămîntești, și stricăcioase și mici. Nu! – ci pentru cele cerești, pentru cele nesticăcioase și pentru bunătățile cele negrăite ale împărăției lui Dumnezeu. Căci prepoziția „întru” este în loc de „pentru”, adică: Lupta noastră cu demonii se duce pentru cele cerești, anume ca să dobîndim bunătățile cerești și să nu ne lipsim de dinsele. Pentru aceasta, se cuvine să fim deștepti, osirdnici și cu luare-aminte.

13 Pentru aceea, luați toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva în ziua cea rea,

Zice: De aceea, într-armați-vă voi, Creștinii, cu toată într-armarea lui Dumnezeu cea gîndită, ca să puteți sta împotriva în „ziua cea rea”. Și ce zi numește „rea”? Veacul acesta și viața aceasta, pentru răutățile și viclesugurile ce se fac într-însul, precum am arătat și în tilcuirea zicerii „căci zilele rele sînt” (*Efeseni* 5:16). Însă Apostolul îi mîngîie pe Creștini, arătînd că vremea războiului acesta gîndit pe care au să-l ducă este puțină și scurtă. Căci de aceea a numit „zi” vremea vieții acesteia, pentru scurtimea ei.

¹ Pentru aceasta plîngea și Ieremia, zicînd: „Ușori s-au făcut cei ce ne gonesc pe noi, mai mult decît vulturii cerului” (*Plîngerile* 4:19). Iar înțeleptul Nil zice: „De vreme ce – după Ieremia – aceia care ne gonesc sînt ușori, iar noi îngreuiati cu lucruri lumești, e arătat că ne vom mișca mai încet pe cale și vom fi ajunși de vrăjmași cu lesnire” (*Cuvînt Postnicesc*). (n. aut.)

² Iar în oarecari izvoade se află așa: „întru cele de sub cer”, fiindcă demonii au stăpînire nu în cer, ci sub cer, adică în aer, cum a zis și Pavel despre dinșii mai sus: „începătorul stăpînirii aerului” (*capitolul* 2:2). Și la Iov este scris despre dinșii: „Înconjurînd pămîntul și umblînd împrejur pe sub cer, sînt de față” (*Iov* 1:7). Fiindcă cerul este neumbat de demoni – după tilcuirea lui Hrisostom – și ei nu sînt de față pretutindeni, ci din inconjurare. Iar înțeleptul Fotie spune că „întru cele de sub cer” e o zicere prefăcută și nu-i place această prefacere, din două pricini: una pentru că nu se cuvine a schimba sfințitele ziceri nici întru o literă, și alta fiindcă noima nu se oprește chiar dacă zicerea rămîne așa. Căci *Scriptura* – zice – obișnuiește a le numi „cerești” și pe cele ce se cuprind în cer, cum este aerul, adică văzduhul (întrebarea 143 din *Amsilohia*). (n. aut.)

și, isprăvindu-le pe toate, să stați.

Zice: Noi, Creștinii, se cuvine să omorîm și să biruim toate patimile și toate poftele cele rele, și atunci putem sta.¹ Fiindcă sînt mulți care, după ce-i biruie pe vrăjmași, iarăși sînt biruiți și cad, și de aceea zice aici Apostolul că noi, Creștinii, după ce vom birui patimile zise mai sus și pe diavolul, se cuvine să stăm totdeauna nebiruiți și să nu mai cădem de aici înainte în patimile acelea și să fim biruiți. Căci, dacă ne vom lenevi, diavolul, vrăjmașul nostru cel biruit și omorît, iarăși va învia și ne va da război. Vezi însă – o, cititorule! – că nu este cu neputință, ci se poate, ca noi să biruim patimile și pe diavolul și să stăm neclintiți. De aceea, nu se cuvine a ne lenevi, punînd ca pricină că vrăjmașii noștri sînt puternici și nebiruiți, de vreme ce mare putere am luat prin credință de la Hristos² și ne-am învățat meșteșugul prin care să putem lupta chiar împotriva demonilor, prin puterea lui Hristos, a Celui ce locuiește întru noi, încît nici să nu trebuiască a face război cu dinșii, ci doar să-i călcăm, ca pe niște prea-înjosite insecte (adică vietăți mici). Căci zice: „Iată, vă dau stăpînire a călca peste șerpi și peste scorpii” (*Luca* 10:19). Iar Pavel scrie acestea Efesenilor fiindcă aveau mulți vrăjmași, și îi învață – atît pe aceia, cît și pe toți Creștinii – că nu oamenii ne vrăjmășesc, ci demonii, prin oameni. Și pentru aceasta – zice – voi, Creștinii, să nu vă mîniați asupra oamenilor, care nu greșesc, ci asupra demonilor, care vă dau război folosindu-i ca unelte pe oameni.

14 Drept aceea, stați, încingîndu-vă mijlocul cu adevărul

În oștile care au război, cea dintîi învățătură este a ști fiecare ostaș să stea bine în rînduiala sa, iar a doua e a ști să-și poarte și să-și folosească armele precum se cuvine. Pentru aceasta și Pavel, ca un voievod al oștirii celei gîndite, cea împotriva demonilor, dă aici ca întîie învățătură Creștinilor, ostașilor lui Hristos, cum să stea bine în rînduiala lor, cu bună regulă și precum se cuvine. Căci cel ce „stă”, fiind „încins cu adevărul”, este drept și nu se pleacă cu ini-

¹ Și Proorocul Ieremia vorbește despre războiul împotriva patimilor, tropologic: „Luați asupra-vă arme și paveze, apropiați-vă iar la război, înșeuati caii, încălecați călăreții, stați întru coiful voastre, cuprindeți sulitele voastre și îmbrăcați-vă cu zalele voastre!” (*Ieremia* 46:3). Și, punînd înainte această zicere, Sfîntul Chiril al Alexandriei urmează zicînd: „Noi trebuie a iubi să ne sculăm prea-vitejește asupra înbulzirilor ce ne cheamă spre răutate și, fiind încinși cu toate într-armările Duhului, să ne oștim împotriva patimilor” (*Cuvîntul* 40 la Paști). (*n. aut.*)

² Vezi și subînsemnarea și tilcuirea zicerii „păcatul nu vă va mai stăpîni pe voi” (*Romani* 6:14). (*n. aut.*)

ma sa, adică nu se împătumește către nici un lucru al lumii acesteia. Și dimpotrivă, cel ce nu stă nu este nici drept. Adică cel ce este iubitor de îndulciri, iubitor de argint și poftitor de veselii nu stă drept, ci este plecat, căci se pleacă cu împătımirea inimii spre îndulciri, spre argint și spre desfătări.

Iar după ce i-a învățat pe Creștini cum să stea în rînduiala lor cea ostășească, Pavel le dă a doua învățătură, adică a se încinge fiecare cu armele sale. Deci, ca un arhistrateg iscusit, îl încinge în chip gînditor pe fiecare ostaș al lui Hristos cu briul, strîngînd cu acela poftele Creștinului care se revarsă și se pleacă la cele de jos și pămîntești. Căci și briul cel simțit strînge și grămădește hainele omului și nu le lasă a se tirî pe jos. Iar Pavel îl încinge cu acest briu „mijlocul”, pentru că „mijlocul” însemnează puterea omului care ține toată greutatea trupului. Căci, precum este la corăbii grindă de care se țin toate coastele corabiei, așa este mijlocul la vietăți; sau, cum este temelia la casă, așa este și mijlocul la om. De aceea, cînd se întîmplă de ostenim și obosim, ne punem mîinile la mijloc și așa ne ținem pe sine-ne. Și, precum mijlocul cel simțit ține toată greutatea trupului, tot așa și „mijlocul” cel gîndit ține toată greutatea sufletului, „mijloc” pe care Apostolul poruncește să-l încingem alături cu adevărul dogmelor drepte și al credinței, cît și cu adevărul vieții noastre celei îmbunătățite.¹ Drept aceea, nici un eretic, care are dogme mincinoase, nu-și încinge mijlocul său cu adevărul, ci toți rău-slăvitorii sînt fără încingere, și se tirăsc la cele de jos și pămîntești și nu pot să înțeleagă nici o dogmă înaltă și adevărată, ci cercetează cele dumnezeiești și cerești cu silogisme omenești și mincinoase, tîrîtoare pe jos. De asemenea, nici cei ce au încingătoare vicleană și păcătoasă, care iau aminte la amăgirea lumii acesteia, nu-și încing mijlocul cu adevărul, pentru că, avîndu-și inimile plecate către cele pămîntești, cascadează către cele mincinoase și deșarte. Dar noi, Creștinii, nu se cuvine să fim astfel, ci se cuvine să le folosim pe toate cu adevărul: dacă e dogmă și noimă duhovnicească, se cuvine să căutăm adevărul; dacă e lucrare și faptă morală,

¹ Și care este „mijlocul” acela gîndit? Este gîndul omului. Deci gîndul acesta nu trebuie a fi dezlegat și neîncins, adică nu se cuvine a se revărsa spre lucrurile lumii din afară și a alerga la cele ce a văzut, a auzit, a mirosit, a gustat și a pipăit. Și – în scurt – zice că omul nu trebuie a-și lăsa gîndul să umble prin lucrurile cele simțite și zadarnice, din care nimic alta nu poate aduna, decît numai patimi, păcate și spurcăciuni, ci trebuie a-l încinge. Și care este briul? Este luarea-aminte și grabnica întoarcere către inimă a gîndului. Deci cineva trebuie a-și strînge tare gîndul cu luare-aminte și cu ținerea răsufării, ca și cu un briu, și a-l întoarce în launtru în inimă și, trăgîndu-l acolo, să-l obișnuiască a stăruii și a zice: Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă! Acestea le arată și marele Petru, căpetenia, cu acele cuvinte pe care le zice: „Încingînd mijloacele gîndului vostru, deștepti fiind desăvîrșit, nădăjduiți întru darul ce vă poartă întru descoperirea lui Iisus Hristos” (1 Petru 1:13), precum tilcuieste zicerea aceasta marele Grigorie al Tesalonicului (Cuvînt în a treia Duminică a Marelui Post). (n. aut.)

trebuie să o săvârșim pe cea adevărată, iar nu pe cea mincinoasă și fățarnică, unii arătându-ne pe dinafară, și alții fiind în lăuntru. De vom avea „mijlocul” nostru încins după dogme și după fapte într-un acest chip, și dacă vom viețui o viață nevicleană și nefățarnică, adică adevărată, vom putea să alergăm fără împiedicare pe calea mântuirii noastre, precum alergă cu lesnire cei ce sînt încinși. Și, zicîndu-ne să fim „încinși”, Pavel arată că noi, Creștinii, trebuie să fim într-armați totdeauna, precum zice și David, însemnînd aceasta: „ca un brîu cu care totdeauna se încinge” (*Psalm 108:18*). Și Domnul ne poruncește, zicînd: „Fie mijloacele voastre încinse!” (*Luca 12:35*). Se cuvine așadar să fim totdeauna încinși și într-armați, pentru că totdeauna ne aflăm și în războiul cel gîndit, precum ostașii ce se află în războiul cel simțit nu se descing nici-odată de brîul lor ca să doarmă, ci dorm încinși. Căci a se descinge de brîu și a dormi este însușire de om trîndav, molatic și deznodat. Iar Teologul Grigorie prin „șale” și „mijloc” înțelege partea cea poftitoare [a sufletului], fiindcă la șale, la mijloc, sînt rărunchii, care – după *Dumnezeiasca Scriptură* – sînt semnul lucrării poftitoare (căci mai de multe ori în rărunchi se află lucrarea cea poftitoare și găoacea sămînței – după doctori și fiziologi¹). Iar „adevăr” numește lucrarea cea teoretică [„văzătoare cu mintea”, „înțelegătoare”, *n. m.*]², pentru că adevărul este scopul teoriei, la fel cum binele este scopul faptei. Deci Teologul zice că Apostolul ne sfătuiește pe noi, Creștinii, să strîngem poftele noastre cu teoria, cu înțelegerea lui Dumnezeu. Pentru că cel care îl teorisește pe Dumnezeu (adică îl privește cu mintea) și se îndulcește în teoria Lui, ca de Cel iubit cu adevărat și desăvîrșit dorit, acela nu-și va lăsa pofta a se pogori la cele de jos și a se tîri către împătîmirea și dragostea lucrurilor pămîntești.³

¹ Și Teodorit zice că „la șale se află așezați rărunchii și într-acea este lucrarea poftei.” Așa a zis și fericitul David, tînguindu-se de păcatul prea-curviei: „Căci șalele mele s-au umplut de ocări”, în loc de: Nu am întrebuițat pofta firii spre ceea ce se cuvenea. Așa a zis dumnezeiescul Apostol și despre Levi: „Încă în șalele părintelui său era cînd l-a întîmpinat Melhisedec pe el (adică pe Avraam)” (*Evrei 7:5*). Și Vasilie cel Mare, tîlcuind zicerea aceea a lui Isaia: „Pentru aceasta strigau șalele Moabitencei” (*Isaia 15:5*), zice: „Pretutîndeni, «șalele» se iau în locul părților celor născătoare; deci înțelegem că zicerea însemnează a strînge poftele cele slujitoare spre naștere.” (*n. aut.*)

² Cuvintele marelui Grigorie sînt acestea: „Caut ce au de obște «șalele» și «adevărul». Ce a înțeles Sfîntul Pavel cînd a zis: «Drept aceea, stați încingînd mijlocul vostru într-un adevăr!»? Oare nu cumva partea cea teoretică o strînge pe cea poftitoare, nelăsînd-o a se purta aiurea? [...]” (*Cuvînt la Pasha*).

³ Iar Icuemenie zice că, prin „adevăr”, poți să-L înțelegi și pe Hristos, căci El este chiar Adevărul, precum a zis Însuși: „Eu sînt Calea, Adevărul și Viața” (*Ioan 14:6*). Deci Creștinii se cuvine a fi nu numai „încinși” cu Hristos, ci și „îmbrăcați”, precum ne poruncește Pavel, zicînd: „Cîți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat” (*Galateni 3:27*). (*n. aut.*)

și îmbrăcându-vă cu zaua dreptății,

Aici, Apostolul numește „dreptate” fapta bună cea peste tot cuprinzătoare și petrecerea cea îmbunătățită, ca și cum ar zice: O, Creștinilor! – îmbrățișați și adunați toate lucrurile cele drepte. Căci – așa cum zaua, cămașa de fier adică, îl păzește pe ostaș nerănit – tot astfel și dreptatea și fapta bună cea peste tot cuprinzătoare, îi păzește nerăniți pe Creștini de oricare rău.

15 încălțînd picioarele voastre întru gățirea evangheliei păcii.

Bine face Apostolul că încălță picioarele noastre cu încălțăminte și cu cizme. Însă cu acestea însemnează fie că se cuvine a fi gata spre a bine-vesti și a propovădui altora cuvintele lui Dumnezeu – căci zice Isaia: „Frumoase sînt picioarele celor ce bine vestesc pacea și cele bune” (*Isaia* 52:7); fie că noi, toți Creștinii, se cuvine a fi gata totdeauna să umblăm în calea vieții celeilalte, precum ne poruncește Parimistul, zicînd: „Gătește spre ieșire lucrurile tale!” (*Pilde* 24:16).¹ Această „gătire” însă ni se va face dacă vom viețui întru fapte

¹ Poate că Parimistul numește aici „ieșire” nu numai ieșirea din viața aceasta, ci și ieșirea din păcat. Și cîți vor să iasă afară din păcat trebuie a purta în picioare „încălțăminte”, precum au purtat Evreii cînd au ieșit din Egipt, cum li s-a poruncit: „să aveți (...) încălțăminte în picioare” (*Ieșirea* 12:11), zicere pe care Teologul Grigorie o tilcuiește așa: „Cinstitorul de Dumnezeu ce va să se atingă de pămîntul sfînt trebuie să se descalțe de încălțăminte, cum a făcut și Moisi în munte, ca să nu aducă nimic mort între Dumnezeu și oameni. Iar cel ce fuge de «Egipt» și de «cele egiptenești» trebuie să se încălțe pentru a călca peste «scorprii» și peste «șerpi», «Egiptul» hrînind multe fiare ca acestea, ca să nu se vatăme de către cei ce pîdesc «călcîiul», pe care ni s-a poruncit a-i călca” (*Cuvînt la Pasha*). Tilcuind acestea mai cu amăruntul, înțeleptul ucenic al Teologului, Nichita Scoliaștul, zice: „Uneori, prin «încălțăminte», se înțelege mortăciunea cea prihănită, fiindcă acelea sînt din piele de dobitoc mort; iar alteori, se înțelege lăudata păzire. Deci, pe cînd se afla în muntele Sinai, lui Moisi i s-a poruncit să-și dezlege încălțăminte din picioare, fiindcă locul întru care sta era pămînt sfînt. Iar aceasta însemnează că cel ce voiește a se înălța la teoria lui Dumnezeu, care este «pămîntul sfînt» asupra căruia Se arată Dumnezeu, acela e dator a lepăda grijile lumesci ca pe ceva mort și nefolositor, care despart mintea de Dumnezeu. Iar cel ce fuge de «Egipt» și de «cele egiptenești», adică dă păcat și de nașterile păcatului, acela se cuvine a purta încălțăminte, ca să nu-și rănească picioarele și să se vatăme, călcînd peste «ciulini» și peste «ghimpri», adică peste griji și păcate cu picioarele goale și nepăzite. Iar «încălțăminte» e viața cea infrînată și postnicească, ce sfarmă «ghimprii» și boldurile «spinilor», oprindu-i a se infige în tîlpile cuiva, adică oprește ca, dintr-un început puțin și nevăzut, păcatele și îngrijirile vieții să se infigă în adînc. Se cuvine ca cineva să poarte «încălțăminte» și pentru «șerpi» și «scorpriile» pe care le hrănește păcatul, adică pentru demonii cei vicleni, care vrăjmășuiesc pe ascuns, despre care Domnul a zis: «Iată, vă dau stăpînire a călca peste șerpi și peste scorprii.» Prin «șerpi», se pot înțelege păcatele cele arătate și mari, iar «scorprii» sînt acelea care par mici, dar rănesc cu boldul mor-

bune, precum ne poruncește *Sfinta Evangheligie*, pentru că „picioarele” și „calea” sînt chiar semn al vieții. Pentru aceasta a zis Pavel și în altă parte: „Vedeți să umblați, adică să petreceți, cu scumpătate” (*Efeseni* 5:16). Iar „gătirea evangheliei” este osîrdia inimii și faptele cele bune la care ia aminte și privește Domnul, după zicerea psalmică: „La gătirea inimii lor a luat aminte urechea Ta” (*Psalms* 9:41). Și bine a zis: „a evangheliei păcii”; căci, de vreme ce a pomenit mai sus de război și de luptă, aici arată că războiul acesta se cuvine să-l avem cu demonii, și nu cu oamenii, căci cu aceștia se cuvine să avem pace, pentru că și evanghelia pe care o propovăduim se numește „evangheligie a păcii”. Și, pe lîngă acestea, Apostolul arată că, dacă avem război cu demonii, avem cu adevărat pace cu Dumnezeu; și, de vreme ce evanghelia va să zică „bună-vestire”, înseamnă că evangheligie a păcii ne dă bună-vestire că vom birui, neavînd a ne teme de războiul și de vrăjmașii aceia.

16 Peste toate, luați pavăza credinței.

Zicerea „peste toate” înseamnă că – peste „cingătoarea” adevărului, peste „zaua” dreptății și peste „încălțămînta” gătirii evangheliei – se cuvine să luăm și să ne într-armăm cu „pavăza credinței”, fiindcă toate acelea au trebuiță de credință către Domnul. Nu e vorba de credința că Dumnezeu este adevărat, ci aici vorbește de credința cea fără îndoială, care îl face pe om să creadă în cele ce vor să fie ca și cum ar fi de față, credință care lucrează semnele și minunile, și care este atît de înfocată și fierbinte, încît strămută munți și dealuri. Deci – precum pavăza, ținîndu-se în mîini, se pune înaintea a tot trupul, și-l păzește și-l închide ca și o poartă de fier, adică îl ocrotește de lovirile potrivnicilor și ale vrăjmașilor – așa și credința cea fără îndoială în Dumnezeu păzește întregul suflet de lovirile demonilor și ale patimilor. Deci credința în Dumnezeu este adevărata pavăză care păzește și acoperă sufletul, iar nu înțelepciunea cea părută și mincinoasele cugetări ale oamenilor, care amăgesc și doboară sufletele, nu le păzesc.

ții și omoară. Iar despre șarpe, Dumnezeu a zis osebit: «Acesta (adică omul) va pîndi capul tău, și tu vei pîndi călcîiul lui» (*Facerea* 3:13). Pentru ce e dator omul a pîndi capul «șarpelui gîndit», al diavolului, adică înția lovire a cugetului cel rău? Ca nu cumva, băgîndu-și capul în suflet, să tragă după el și să-și vîre întregul trup. Apoi, șarpele pîndește «călcîiul», adică sfîrșitul lucrării, al păcatului și al vieții omului, adică pîndește să-i dea război la sfîrșitul vieții lui.” Pentru aceasta zice și dumnezeiescul Grigorie al Nisei: „De aceea și poruncește povățuitorul faptei bune (adică Dumnezeu) a pîndi «capul» lui. Iar «cap» numește începutul răutății, care, dacă nu este primit, rămășița rămîne nelucrată. Căci cel ce se pune cu totul vrăjmașeste asupra îndulcirii nu va aștepta lovirile din parte ale patimii; iar cel ce primește începutul patimii, îndată primește în lăuntru toată fiara.” (*Cuvîntul 4 la Ecclesiast*). Vezi și subînsemnarea zicerii „nu dați loc diavolului” (*Efeseni* 4:27). (n. aut.)

cu care veți putea stinge toate săgețile cele înfocate ale vicleanului.

Zice: Cu pavăza credinței, veți putea stinge toate poftele rele și gândurile necredinței și ale hulei pe care vi le pune înaintea vicleanul diavol, zicându-vă: Oare se va face înviere? Oare se va face judecată? Căci pe acestea le-a numit „săgeți înfocate ale diavolului”, fiindcă poftele prind și înfierbintă trupul spre lucrările cele de rușine ale păcatului, poftă din care conștiința noastră se arde pe dinăuntru, înfruntându-ne și rănindu-ne pentru că le primim. De asemenea, ne ard și cugetele necredinței și ale hulei și ispitele osebite ce vin asupra noastră. Deci credința stinge toate acestea, căci – dacă credința îi supune, îi biruiește și îi gonește pe demoni – cu cât mai virtuos supune, biruiește și gonește patimile, care sînt nașteri ale demonilor? Drept aceea, de te aprinde pofta trupului, nu te teme, Creștine! Căci, crezînd bunătățile cele vor să fie și bucuria pe care o vei dobîndi după moarte, poți stinge flacăra aceasta și o suferi cu lesnire. Și nu te teme dacă-ți urmează ispите și necazuri, căci – crezînd că, pentru necazurile acestea vremelnice, ai să primești împărăția cerului – te vei mîngîia în necazurile tale. La fel, dacă te supără pe din lăuntru gândurile necredinței și ale hulei, dar ai credința neîndoită către Domnul, le vei împrăștia ca pe o negură și fum. Socotește că și Avraam se ardea pe din lăuntru de gânduri și de dorul firesc cînd avea să-l jertfească pe fiul său, pe Isaac, dar multa lui credință către Dumnezeu îi stîngea văpaia și biruia dorul firii.

17 Și primiți coiful mîntuirii

Aici, Pavel numește „coif de mîntuire” nădejdea neclintită către Dumnezeu, care mîntuiește și păzește capul nostru, adică mintea și darul nostru ighe-monicesc [„conducător”, *n. m.*], de toată lovirea gândurilor rele. Căci, dacă vom avea neîndoită credința în Dumnezeu, credință care este „pavăza” Creștinului, curînd vom primi și nădejdea cea fără îndoială și statomică în Dumnezeu, nădejde care este „coiful” Creștinului, fiindcă aceste fapte bune teologice iubesc a se afla împreună.¹

¹ Despre județul [„judecata”, *n. m.*] și războiul acesta nevăzut zice Creștinilor și dumnezeiescul Hrisostom: „Deci, dacă este război, dacă astfel sînt tăbăririle, dacă sînt începătorii netrupești, dacă sînt stăpînitori ai lumii, dacă sînt duhuri ale răutății, spune-mi cum poți să te ve-selești? Cum ești așa de revărsat? Cum vom putea birui, neînarmați fiind? Fiecare să-și zică lui-și aceasta în toate zilele, cînd se biruiește de minie, sau de poftă, cînd în zadar și în deșert caută viața aceasta umedă. Ascultă-l pe fericitul Pavel zicînd: «Nu ne este nouă lupta împotriva singelui și a cărnii, ci împotriva începătorilor și a stăpînitorilor.» Mai cumplit este războiul acesta decît cel simțit, mai strașnică este lupta aceasta” (*Corintul* 22 la cea către Efeseni) (*n. aut.*)

și sabia Duhului, care este graiul lui Dumnezeu,

Armele pe care Pavel le-a dat Creștinilor mai sus au fost spre apărare, ca ei să nu fie răniți de vrăjmașii cei gândiți. Iar arma pe care le-o dă acum este ca ei să-i rănească și să-i omoare pe vrăjmași, aceasta fiind „sabia Duhului”, anume cuvîntul lui Dumnezeu. Deci Pavel numește „sabie a Duhului” fie pe Duhul cel Sfînt, după cuprindere, adică după darul Sfîntului Duh, fie viețuirea cea duhovnicească, ce e sabie duhovnicească cu care se taie capul diavolului. Iar această sabie duhovnicească este „graiul lui Dumnezeu”, adică porunca lui Dumnezeu. Căci, dacă noi, Creștinii, vom păzi poruncile Domnului, vom omori balaurul și șarpele cel învălătucit, așa cum zice Isaia: „În ziua aceea va aduce Dumnezeu sabia Sa cea sfîntă, mare și tare, asupra balaurului, a șarpelui ce fuge; asupra balaurului, a șarpelui celui încolăcit, și va omori balaurul!” (capitolul 27:1). Sau, „graiul lui Dumnezeu” numește numele Domnului Iisus Hristos, cu care Apostolul scotea demonii și vindeca bolnavii, căci zice: „Întru numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, scoală-te și umblă!” (*Fapte* 2:6).¹ Sau, „sabie a Duhului” numește curat înțelepciunea întru Sfîntul Duh și tot cuvîntul cel duhovnicesc, precum zice, în altă parte, același Pavel: „Cuvîntul lui Dumnezeu este viu, lucrător și mai ascuțit decît orice sabie cu două ascușuri” (*Evrei* 4:12). Iar cel ce are darul acestei săbii duhovnicești, precum a fost însuși Pavel², grăiește cu îndrăzneală și cu gură slobodă cuvintele lui Dumnezeu, și este înfricoșător și nebiruit de demoni, de patimi și de oamenii necredincioși.

18 rugîndu-vă cu toată rugăciunea și cererea întru toată vremea, cu Duhul,

După ce i-a într-armat pe Creștini cu armele duhovnicești, Pavel îl înfățișează acum înaintea lor pe Împăratul Dumnezeu, ca să-L roage să le dea ajutor. Căci, pentru a nu se mîndri ei fiindcă mai sus le-a zis: „vă vor putea stinge săgețile cele înfocate ale diavolului”, acum le zice: Creștinilor, în războiul acesta gândit, aveți

¹ Pentru aceasta, și Dumnezeieștii Părinți ce se numesc „trezviți”, predanisind metoda practică a rugăciunii gînditoare în inimă, poruncesc tuturor Creștinilor să cheme numele Domnului Iisus Hristos și să zică în inima lor această rugăciune cu puține cuvinte: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!” Căci, grăindu-se în inimă și întorcindu-se într-însa ca o sabie, sfîntul și înfricoșatul nume al lui Iisus Hristos îl rănește și îl omoară pe balaurul diavol, care locuiește pe fața inimii. Pentru aceasta a zis Ioan al *Scării*: „Biruieste-i pe vrăjmași cu numele lui Iisus!” Și dumnezeiescul Diadoh a zis: „Duhurile rele, care niciodată nu vor ca oamenii să le creadă că sînt demoni, zăbovesc împrejurul părților inimii. Căci, știind aceasta cu amarîntul, nu mințea într-armîndu-se cu pomenirea lui Dumnezeu” (capitolul 33 din *Filocalia*). (n. aut.)

² Vezi despre aceasta la stihurile 19, 20 ale acestui capitol, unde Teofilact numește „sabie a Duhului” slobozenia gurii și îndrăzneala lui Pavel. (n. aut.)

trebuință de ajutorul lui Dumnezeu, ajutor pe care îl veți dobîndi dacă vă veți ruga nu simplu, ci „cu toată rugăciunea și cererea”, adică rugîndu-vă pentru ajutorul lui Dumnezeu cu tot felul de rugăciuni, cu plîngere, cu lacrimi, cu bătaia pieptului, cu îngenunchere, cu metanii așternute la pămînt și cu înălțarea și ridicarea mîinilor. Și să vă rugați – zice – nu numai în cele șapte vremi rînduite ale rugăciunii, ci „în toată vremea”. Și să vă rugați „întru Duhul”, adică să nu cereți de la Dumnezeu nici un lucru lumesc și pămîntesc, ci numai cele duhovnicești și cerești. Sau, zicerea „întru Duhul” însemnează să nu vă rugați numai cu gura, ci și cu mintea și cu inima, luînd aminte la cuvintele rugăciunii. Zicînd însă: „rugați-vă cu toată rugăciunea”, Pavel a arătat ghicitorește că cineva se poate ruga și totodată a nu se ruga, cînd, rugîndu-se, zice cuvinte multe, fără a lua aminte la dînsule, socotind că cu multa vorbire va fi ascultat de Dumnezeu, după cum a zis Domnul: „Rugîndu-vă, să nu vatologhisiti¹ [„să nu spuneți multe cuvinte”, *n. m.*] în rugăciune ca păgîinii, cărora li se pare că vor fi ascultați întru multa lor vorbire” (*Matei 6:7*).

și întru aceasta priveghind

Aici, numește „priveghere” fie rugăciunile și slavo-sloviile de toată noaptea, fie deșteapta luare-aminte și trezirea minții, pentru că amîndouă acestea sînt primite la Dumnezeu. Căci cel ce se roagă și se înfățișează într-armat înaintea Împăratului ceresc se cuvine a fi deștept și cu luare-aminte.

cu toată răbdarea și rugăciunea

Cu acest cuvînt, Pavel arată că nu se cuvine a se ruga Creștinii numai o dată, de două sau de trei ori, ci de multe ori și cu toată răbdarea și îngăduirea, și nu în vreme puțină, ci așa cum se ruga Hananianca, și văduva și Ana. Căci aceasta este cu adevărat rugăciune ascultată de Dumnezeu, aceea care se face cu îngăduire și cu răbdare.

pentru toți sfinții și pentru mine.

Din aceste cuvinte, arată că nu se cuvine a ne ruga numai pentru noi înșine, ci și pentru ceilalți frați ai noștri. Vezi însă – o, cititorule! – smerita cugetare a marelui Pavel, îndoită fiind! Pentru că s-a pus pe sine în urma celorlalți și pentru că zi-

¹ Tilcuind graiul acesta, dumnezeiescul Hrisostom zice: „Iar «vatologie» numește birfirea sau multa cuvîntare, de la un oarecare Elin numit Vat, care făcuse idolilor laude lungi, de multe stihuri, vatologhiile avînd aceleași cuvinte repetate. Așadar, vatologia este atunci cînd cerem de la Dumnezeu ceea ce nu se cuvine, adică puteri, a-i birui pe vrăjmași, avuți de bani și – în scurt – cele ce nu ne folosesc. (*n. aut.*)

ce că are trebuință de rugăciunea ucenicilor săi. Și cînd? Cînd era îmbrăcat cu legături și cu lanțuri pentru Hristos. Și aceasta nu este de mirare, pentru că și marele Petru era legat cu lanțuri în temniță, și pentru el se făcea rugăciune întinsă către Dumnezeu de toți credincioșii, care, ascultată fiind, a fost slobozit din legături și din temniță, precum mărturisesc *Faptele Apostolilor* (capitolul 12).

19 Ca să mi se dea cuvînt întru deschiderea gurii mele

Din cuvîntul acesta, încheiem că Apostolul Pavel nu gîndea mai înainte ce zicea, ci grăia cuvintele ce i se dădeau de la Dumnezeu, căci păzea porunca lui Hristos, Care a zis: „Iar cînd vă vor da pe voi, să nu vă îngrijiți cum sau ce veți grăi, căci se va da vouă în ceasul acela ce să grăiți. Căci nu voi veți fi cei ce veți grăi, ci Duhul Părintelui vostru, Acela va grăi întru voi” (*Matei* 10:19). De aceea și Apostolul, deschizîndu-și gura, grăia cele ce i se dădeau atunci de la Duhul Sfînt. Toate cîte le zicea și cîte le făcea Pavel, le zicea și le făcea cu dumnezeiescul dar. Din zicerea aceasta vei înțelege însă, iubitele, care este „sabia Duhului”, anume că este graiul și cuvîntul lui Dumnezeu, de care a vorbit mai sus, în stihul 17 al acestui capitol.

cu îndrăzneală a face cunoscută taina evangheliei, 20 pentru care și solesc în legături, ca întru dînsa să grăiesc cu îndrăzneală, precum mi se cuvîne a grăi.

Adică: Fraților, rugați pe Dumnezeu ca să răspund precum se cuvîne – cu îndrăzneală, cu bărbăție și cu multă pricepere – înaintea necredincioșilor pentru evanghelia pe care o propovăduiesc. Însă către cine ai fost trimis de Dumnezeu solitor, o, fericite Pavele? Către oamenii cei necredincioși – zice – ca să-i împac și să-i împrietenesc cu Dumnezeu. Dar ei, fiind necunoscători și neînțelegînd facerea de bine pe care le-o pricinuiesc, m-au legat cu lanțuri, cu toate că legea este ca solii, mijlocitorii și împăcătorii să nu pătîmească rele de la oamenii către care se trimit. Deci – zice – mi s-a pus asupra lanțului, ca să oprească îndrăzneala mea către evanghelie, însă rugăciunea voastră va deschide gura mea, ca să cutez a mă înfățișa și a spune toate acelea poruncite mie de Hristos, Cel ce m-a trimis sol și mijlocitor la „neamuri”. Vezi aici – o, cititoare! – „sabia”, „îndrăzneala” și „gura slobodă” a ritorului lui Dumnezeu? [Vezi] ce fel de grai avea Pavel să grăiască întru deschiderea gurii sale?

21 Iar ca să știți și voi cele despre mine, ce fac, toate vi le va face cunoscute Tihic, fratele iubit și slujitorul credincios întru Domnul,

Apostolul a arătat pe larg toate cîte erau despre dogme, despre viețuirea cea îmbunătățită și despre mîngîierea duhovnicească. Iar fiindcă aici a pomenit de-

spre legăturile ce purta, nu lungeste cuvântul pentru aceasta, ci lasă să le spună prin cuvânt Tihic, aducătorul scrisorii.¹ Și zice: [Tihic] nu vă va spune minciuni, pentru ca venirea lui să nu se arate netrebnică, și pentru că negreșit știe toate cele întimplate mie, fiind „iubit”, și pentru că este „credincios” și adevărat. Și este slujitor „întru Domnul” adică slujește pentru Dumnezeu și pentru lucruri dumnezeiești (precum era evanghelia, propovăduirea și slujbele Apostolilor), nu pentru vreun lucru lumesc sau pămîntesc. Sau, forma este săritoare și se împreunează așa: „iubitul frate întru Domnul”, adică „fratele duhovnicesc și după Dumnezeu”.

**22 pe care l-am trimis la voi chiar pentru aceasta,
ca să cunoașteți cele despre noi și să mîngîie inimile voastre.**

Dumnezeiescul Ioan Hrisostom a citit zicerea „ca să cunoașteți cele despre noi” așa: „ca să vă arate cum sînt lucrurile mele și astfel să nu vă lase a vă întrista pentru mine, că mă aflu în greutăți și port lanțuri”. Iar aceasta arată totodată și covârșitoarea dragoste a lui Pavel către Efeseni, precum și dragostea pe care o aveau Efesenii către Pavel.

**23 Pace, fraților, și dragoste cu credință de la Dumnezeu-Părintele
și Domnul Iisus Hristos!**

Cu aceste cuvinte, Pavel roagă Creștinilor Efeseni să aibă „pace și dragoste cu credință”, iar din aceasta se înțelege fie că nu trebuie să-i iubească pe cei de altă slăvire, ci doar pe cei credincioși; fie că se cuvine ca ei să aibă credință ca să nădăjduiască cu adevărită că vor dobîndi bunătățile cele fiitoare. Fiindcă, fără credință, dragostea nu folosește la nimic. Sau – mai bine zis – fără credință, nu poate fi dragoste nicicum, și de aceea a zis: „pace și dragoste cu credință”. Învățînd însă cum s-ar putea cîștiga pacea aceasta, mai departe zice că se cîștigă prin dragoste. Dar dragostea, la rîndul ei, cum se cîștigă? Dacă vom avea credință.

**24 Darul² fie cu toți cei ce-L iubesc pe Domnul nostru Iisus Hristos
întru nesticăciune! Amin!**

¹ Tihic acesta era Asian după neam, precum istorisește Sfințitul Luca în *Fapte*, zicînd că „lui Pavel îi urmau Tihic și Trofim” (*Fapte* 20:5). Pavel arată trimiterea acestui Tihic în Efes și întru cea de-a doua epistolă către Timotei, zicînd: „Iar pe Tihic l-am trimis la Efes” (2 *Timotei* 4:12) (*n. aut.*)

² Teodorit zice că, vorbind aici de „dar”, Pavel arată că Prea-Sfințul Duh (al cărui este darul) este dătător al păcii, al dragostei și al credinței zise mai sus, împreună cu Părintele și cu Fiul. Pe lângă aceasta, zice că, în toate epistolele sale, fericitul Pavel obișnuia a scrie cu însăși mîna sa: „darul fie cu toți” și celelalte, în loc de orăție și de îmbrățișare. Și bagă de seamă că noi obișnuim a scrie la sfîrșitul scrisorilor noastre așa: „Fii sănătos!” (*n. aut.*)

Aici, Apostolul a oșebit „pacea” de „dar” și pe fiecare a pus-o oșebit, cu toate că în toate celelalte epistole ale sale le pune împreună. Iar zicerea „întru nesticăciune” arată fie că cei ce-L iubesc pe Hristos se cuvine a-L iubi cu curăție și cu feciorie, fie arată că nu se cuvine a-L iubi pe Hristos pentru bogăție și slavă, adică pentru lucruri stricăcioase și trecătoare, ci pentru bunătățile și darurile cele nesticăte. Sau, arată că se cuvine a-L iubi pe Hristos prin fapta bună, care este nesticăciune, nu prin păcat, care este stricăciune. Căci, așa cum zicem că fecioara după trup „se strică” cu stricăciunea trupului, tot astfel zicem și că „fecioara” după duh, adică sufletul, se strică cu stricăciune duhovnicească, prin așezarea gândurilor de rușine. De aceea, chiar Pavel scria despre duhovniceasca stricăciune, zicând: „nu cumva să strice înțelesurile voastre” (2 Corinteni 11:3). Și în altă parte zice: „oameni stricați cu mintea” (2 Timotei 3:8). Și o! – de ne-am învrednici și noi să arătăm dragoste către Hristos, atît cu cucernicie și cuviință a năravurilor, cît și cu căutarea acelor bunătăți nesticăte și – în scurt – cu toată petrecerea noastră cea îmbunătățită, care păzește sufletul nesticăte și nu îl lasă să se strice cu iscusințe rele și cu păcate, întru În-suși Hristos, nesticăciosul Mire al sufletelor feciorești și nesticăte, Căruia fie slava, împreună cu Părintele și cu Duhul, în veacurile veacurilor! Amin!

Aceasta către Efeseni s-a scris din Roma și s-a trimis prin Tihic.